fondată în 1895
bpt
serie nouă

naghib mahfuz

qasr eș-șawq

**

Ilustrația copertei: ***Dumitru Verdeș***

naghib mahfuz

qasr eș-șawq

ROMAN

★★

TRADUCERE ȘI NOTE DE
NICOLAE DOBRIȘAN

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI ● 1987
EDITURA MINERVA ● BUCUREȘTI

20

Parcă nici n-ar mai exista. Îl ocolea cu bună știință. Își dădu seama de lucrul ăsta chiar în vinerea următoare — adică la o săptămînă după dialogul avut cu Hasan Selim pe strada Seraiurilor — cînd se întîlni din nou cu prietenii la chioșcul din grădină. Erau în toiul discuției cînd se ivi Aida însoțită de Budur. Rămase un timp cu ei, adresînd unuia o vorbă, altuia o glumă, dar fără să se întoarcă spre el nici măcar o singură dată. La început, își închipui că trebuie să-i vină și lui rîndul, dar așteptarea se dovedi zadarnică. Pe deasupra, băgă de seamă că ochii ei scăpărători evitau cu tot dinadinsul să-i întîlnească privirile. Atunci își luă inima în dinți și se amestecă și el în discuție, strecurînd cîte o observație, dar ea continuă să vorbească fără să-l ia în seamă. Se părea că nimeni nu observase manevrele lui, căci toți erau absorbiți de conversația ușoară și agreabilă, dar asta nu atenuă cu nimic lovitura primită. Nu putea pricepe motivul supărării ei. Nu-i venea să creadă ce vedea și ce simțea și se strădui să-și ascundă îndoiala care-l măcina, așteptînd înciudat să se ivească un alt prilej pentru a-și încerca norocul. Pe neașteptate, Budur începu să se smucească din mîna Aidei, făcînd semne disperate spre el. Se apropie încet de Budur și întinse brațele spre ea, dar Aida o trase înapoi, bruscînd-o.

— Trebuie să plecăm! o anunță ea.

Apoi îi salută pe ceilalți și se îndepărtară amîndouă.
Ce-nseamnă asta? se întrebă el pălind de spaimă. Aida e pornită foc împotriva lui și n-a venit în chioșc decît ca să-l înștiințeze despre mînia ei. Ce-o fi avînd să-i reproșeze? Cu ce-a greșit? Nu se simte vinovat de nimic! Nedumerirea își rîdea de logica lui, risipindu-i și ultima brumă de încredere. Reuși să se stăpînească și să-și ascundă durerea, așa încît să nu-l dea de gol. Înțelese că nu-i vreme de șagă și începu să-și joace rolul obișnuit cu destulă abilitate, ascuzîndu-și necazurile de ochii prietenilor. Un aparat extrem de sensibil din inima lui înregistra orice șoaptă sau privire a ființei iubite. Îl prevenea chiar și asupra intențiilor și gîndurilor ei. Oricare ar fi motivul supărării ei sau chiar dacă n-ar exista nici un motiv, a ajuns să se simtă ca o frunză smulsă de vîntul cumplit de pe ramură și aruncată în țărînă.

Se mîngîia cu gîndul la ultimele cuvinte rostite de Hasan Selim. Nu se lăudase la sfîrșitul discuției că el poate s-o subjuge pe Aida în orice clipă, dacă vrea? Dar ea a venit astăzi în chioșc ca în oricare altă zi. Nenorocirea i se trage de la faptul că ea refuză să-l mai ia în seamă. Pare că nici nu-l vede. Și-apoi el și Hasan s-au despărțit ca doi buni prieteni, fără să se fi iscat între ei vreun semn de discordie, așa încît Hasan n-ar fi avut nici un motiv să-i ceară Aidei să-l ocolească. Și nu este nici ea atît de lipsită de personalitate ca să joace cum îi cîntă Hasan. În ce-l privește, nu se simte vinovat cîtuși de puțin. Atunci care-i princina, stăpîn al cerurilor?! În timpul întrevederii din pavilion, se arătase destul de caustică, dar întîlnirea lor de astăzi îl lovise mai rău decît moartea. Oricum, e preferabil ca ființa iubită să fie neîndurătoare și crudă decît să treacă pe lîngă adoratorul ei prefăcîndu-se că nu-l vede. Ce tristețe! Un nou sens al durerii se adaugă la dicționarul ei pe care-l poartă în piept! Un nou tribut plătit dragostei!

Simți strîngîndu-i-se inima de obidă. Îi veni nespus de greu să vadă că dragostea lui atît de puternică este întîm-

pinată cu o indiferență trufașă și rece. Dar, în mod paradoxal, obida lui făcea să-i sporească dragostea și devotamentul, iar la lovitura primită nu putea răspunde altfel decît rugîndu-se și cerînd îndurare. Dacă altcineva l-ar fi răsplătit astfel — chiar Husein Șaddad dac-ar fi fost acela — l-ar fi prăpădit fără cea mai mică șovăire; dar cum împricinata nu este alta decît zeița lui, mînia i se descarcă în mod fatal tot asupra lui, iar vrajba nu se poate revărsa decît în cutele sufletului său. Se simți ispitit să se răzbune pe vinovat, adică pe el însuși, condamnîndu-se să evadeze din lumea aceasta; îl copleși un sentiment stăruitor de mîhnire, care-i dicta să fugă de ea pentru totdeauna. S-ar fi mulțumit chiar și numai cu prietenia ei. Ba o socotea chiar mai presus decît speranțele și visele sale, cu toate că forța iubirii lui nu putea fi cuprinsă nici de ceruri și de pămînt la un loc. I-ar fi fost de-ajuns chiar și mai puțin decît atît — ar fi acceptat chiar și disperarea, în speranța unui zîmbet și a unei vorbe blînde. Gîndurile nu-i dădură pace toată săptămîna care trecu fără să vadă palatul familiei Șaddad. Sentimentul eșecului nu-l slăbi nici o clipă — nici dimineața cînd luă micul dejun împreună cu tată-său, nici cînd străbătea cu pași largi drumul de-acasă pînă la facultate, nici în sălile de curs, unde asculta absent, cu ochii în gol, nici seara cînd citea cu atenția împrăștiată, nici cînd se zvîrcolea, cerșind somnului să-l poarte pe tărîmurile visului. Iar înainte de faptul zilei, cînd în văzduh începeau să plutească primele fulguiri de raze, nici n-apuca să deschidă ochii că iarăși gîndurile lacome se năpusteau învălmășite, să-l devoreze. Cît de odios este sufletul cînd și-a trădat stăpînul!

Vinerea următoare, o apucă din nou înspre palatul dragostei și suferinței. Ajunse în dreptul lui ceva mai devreme decît de obicei. Așteptase ziua asta cu o nerăbdare nespusă. Nici el nu-și dădea prea bine seama ce spera să-i aducă. Visase că adorata devenise printr-un miracol îngăduitoare și blîndă, așa cum fusese înainte de a se fi produs cataclismul? Sau încerca să obțină din infern setea aprinsă, alä-

turi de cenușa de gheață? O luă pe aleea amintirilor, îndreptîndu-se spre grădină. Cînd o zări pe Aida, stînd pe un scaun, cu Budur pe marginea mesei dinaintea ei, se zăpăci și zăbovi un răstimp șovăind. Nu-și dădea seama dacă trebuie să-și urmeze pașii ori e mai bine să se întoarcă înainte ca ea să-l vadă. În cele din urmă își învinse ezitarea și se apropie de chioșc, împins de dorința nestăvilită de a dezlega enigma care-i răpise liniștea și pacea pînă la ultima picătură. Ființa aceasta nespus de delicată și sufletul acesta limpede, ascuns într-un veșmînt de femeie vor fi știind, oare, cît de neîndurătoare au fost cu el? Ar mai avea ea somn? N-ar îngrozi-o suferința pricinuită? Silnicia ei aduce cu silnicia soarelui, în jurul căruia a fost condamnat să se învîrtă la nesfîrșit pămîntul fără să se poată apropia sau contopi cu el, fără să se poată îndepărta pentru a se pierde în spațiu. Un zîmbet, un singur zîmbet dăruit de ea l-ar putea tămădui de toate chinurile! Înaintă simțind cum i se taie picioarele, tîrșindu-și dinadins tălpile, pentru a-i atrage atenția. Își întoarse capul și cînd dădu cu ochii de el, luă o poză indiferentă, înțepată și nu scoase o vorbă. Se opri la doi pași de ea, înclinîndu-se smerit și politicos.

— Bună-ziua! șopti el stins, cu zîmbetul încremenit pe buze.

Mișcă din cap, fără să-i răspundă la salut și privi în direcția opusă.

Orice licărire de speranță se stinse. „Îndepărtează-te ca să nu-mi ascunzi lumina soarelui cu scăfîrlia și cu trompa ta!“ o auzi țipînd în gîndurile sale învălmășite. Dar Budur porni să-i facă semne cu mînuța. Își plecă ochii sfios spre fața ei senină și se apropie de ea într-o încercare disperată de a-și ascunde înfrîngerea. Se agăță de brațele lui fără să stea pe gînduri, iar el o sărută pe obraz cu tandrețe și recunoștință.

— Te rog să n-o mai săruți! se năpusti asupra lui cu brutalitate glasul care mai înainte îi deschidea porțile muzicii

divine. Sărutul este un lucru neigienic! urmă, parcă stăruind să-i taie orice speranță.

Buzele începură să-i tremure într-un zîmbet uluit și fulgerător se făcu livid. Rămase năuc preț de un minut, pe urmă începu să se dezmeticească și-i răspunse cu un curaj de care se miră și el de unde l-a dobîndit.

— Din cîte mi-aduc aminte, nu-i prima dată cînd o sărut...

Se trezi cu ea ridicînd din umeri — semn că nu era de-a bună — și-o și auzi în închipuire, repezindu-l: „Și ce-are-a face?“ Aah! Trec la o nouă săptămînă de chinuri fără să pot rosti un cuvînt de apărare? se întrebă el contrariat.

— Îngăduie-mi, te rog, să te-ntreb, care e secretul acestei schimbări ciudate? Mi-am bătut capul toată săptămîna trecută și n-am fost în stare să găsesc o explicație...

Nu schiță nici un gest c-ar fi auzit vorbele lui şi privi mai departe în gol, îndărătnicindu-se să persiste în muțenia ei.

— Știu că n-am comis nici o greșeală pentru care să fiu pedepsit, că n-am nici un fel de vină și din pricina asta mă doare cumplit gestul tău. Rosti cuvintele aproape gemînd, cu sufletul strivit de neliniște.

Aida rămase mai departe mută şi la un moment dat Kamal tresări speriat, la gîndul că ar putea să se ivească Huscin, înainte ca el să fi smuls vreo mărturisire de la ea.

— Nici cu gîndul n-am gîndit că s-ar putea întîmpla așa ceva! se tîngui el. Un prieten vechi ca mine n-are dreptul să ştie cel puțin de ce se face vinovat? încercă el s-o ia mai cu binişorul.

Întoarse capul pe jumătate şi aruncă o privire mohorîtă, ca norii aducători de ploaie.

— Vrei să zici că ești nevinovat? se burzului ea, rupînd în sfîrșit tăcerea, în vreme ce-l măsura cu dispreț.

— Stăpîn al cerurilor, se pot comite păcate fără ca omul să-și dea seama de ele? izbucni el, mîngîind mecanic mîinile lui Budur, care se chinuia să-l tragă spre ea, fără să înțeleagă nimic din ce se petrecea între el și Aida.

— Deci bănuielile mele se confirmă! Îmi spunea mie inima, dar eu mă încăpățînam să nu-i dau crezare... După părerea ta eu sînt vinovat de ceva, înțeleg, nu-i așa? Dar ce anume îmi reproșezi, nu știu! Te implor pe viața ta, spune-mi! Nu mi-o lua în nume de rău, dar nu mă știu vinovat cu nimic și prin urmare n-am ce să recunosc, nu știu ce-aș putea spune... Oricît aș despica eu firul în patru, oricît aș scormoni în ascunzișurile sufletului și vieții mele de pînă acum, nu voi reuși să dau peste o intenție rea, o vorbă sau o faptă îndreptată împotriva ta. Ăsta-i adevărul gol-goluț și mă minunez aflînd că ai avea chiar și cea mai mică îndoială...

— Nu te pricepi să joci teatru! îi luă ea vorba din gură. Mai bine încearcă să-ți aduci aminte ce-ai spus despre mine..., continuă cu același dispreț.

— Ce-am spus despre tine? sări el ca ars. Și cui am spus? Jur că!...

— Nu-mi trebuie nici un jurămînt! replică ea tăios. Păstrează-l pentru tine! Cel care clevetește și-a mîncat credința! Mai bine ai încerca să-ți amintești ce-ai spus despre mine!

Kamal rămase consternat. Aruncă paltonul la întîmplare pe masă, ca și cum ar fi vrut să se pregătească de luptă, se dădu un pas înapoi de lingă Budur, pentru a scăpa de insistența ei nevinovată, și zise cu o însuflețire care-i sublinia sinceritatea:

— N-am spus despre tine nici un cuvînt de care să-mi fie rușine să-l repet acum în fața ta. N-am spus despre tine un singur cuvînt urît în toată viața mea, repetă scuturat de un fior cumplit. Și știi prea bine că n-aș fi putut face așa ceva în ruptul capului. Iar dacă cineva a pus pe seama mea lucruri care te-au necăjit, acela a făcut-o cu rea-credință și nu poate fi decît un clevetitor demn de dispreț. Tu ești lipsită de orice cusur, așa că n-aș fi putut spune nimic rău despre tine. Să știi că ai fost nedreaptă cu mine dînd crezare clevetirilor!

— Îți mulțumesc pentru complimentele astea, chiar dacă nu le merit, izbucni ea cu ironie. Nu se poate să nu am și cusururi. Chiar și numai faptul că n-am primit o educație pur orientală...

Tresări la ultimele cuvinte, căci își aduse aminte că le rostise chiar el în timpul discuției cu Hasan Selim, cînd încercase să alunge suspiciunile care planau asupra ei. Te pomenești că Hasan le-a răstălmăcit pentru a-i stîrni îndoiala asupra bunelor lui intenții. Hasan Selim, nobilul! Ar fi cu putință așa ceva? Simți că se-nvîrte pămîntul cu el.

— Ce vrei să spui? întrebă el cu ochii holbați de spaimă și mirare. Într-adevăr, eu am rostit aceste cuvinte, dar Hasan Selim îți poate confirma că n-am făcut decît să-ți laud virtuțile cu ele.

— Virtuțile? interveni ea, aruncîndu-i o privire vrăjmașă, de gheață. Și dorința mea de a fi cu orice chip „fata viselor" pentru toți tinerii e una din virtuțile astea?

— Asta a spus-o el, nu eu! răcni cotropit de indignare. Așteaptă pînă cînd vine ca să poată recunoaște!

— Și bunăvoința pe care ți-o arăt ție e una din virtuțile astea? continuă ea șirul întrebărilor ironice.

— Bunăvoința pe care mi-o arăți? Unde? Și cînd? insistă el disperat, incapabil să se apere în fața potopului de acuzații.

— Chiar în acest pavilion! Cum, ai uitat? Adică, vrei să zici că nu i-ai dat de înțeles lucrul ăsta?

Ironia șfichiuitoare cu care rosti întrebarea „Cum, ai uitat?" îi stîrni o amărăciune clocotitoare. Dincolo de întrebări întrezări că se petrecuse un lucru necurat. Probabil că Hasan Selim pusese pe seama lui vorbele pe care nu le rostise. Ajunsese victima unui om cu intenții rele.

— Contest c-aș fi spus așa ceva! răsună glasul lui cu mîhnire și înverșunare. Tăgăduiesc în modul cel mai categoric și-mi pare rău că pînă acum am avut o părere atît de bună despre Hasan!

— Nici n-ai putea să ai o altă părere despre el! interveni ea cu trufie, apărîndu-l pe Hasan cu deosebită tărie.

Kamal scoase un oftat din adîncul sufletului. I se năzări că Abu al-Hawl[1] a ridicat pumnul uriaș de granit, încremenit de mii de ani, și l-a prăvălit asupra lui, făcîndu-l una cu pămîntul.

— Dacă Hasan a scornit minciunile astea pe seama mea — reluă el firul cu glas tremurat — înseamnă că a dat cinstea pe rușine și nu mai am pentru el nici cel mai mic respect. Să știi că el m-a defăimat pe mine și că nu eu îl defăimez pe el!...

— Adică tu te încăpățînezi să negi că m-ai fi blamat pentru libertatea de a sta de vorbă cu prietenii lui Husein? Va să zică așa răstălmăcește noblețea aristocratică vorbele?!

— Neg! strigă glasul lui mai categoric decît oricînd pînă atunci. N-a fost nici vorbă despre așa ceva! Allah mi-e martor că nu vreau să-i caut pricină, dar el a pretins... A spus... Mi-a destăinuit că tu îl iubești... că el, dacă vrea, poate în orice clipă să-ți interzică să te mai întîlnești cu noi... Să știi că eu n-am vrut...

— Aiurezi! îi tăie ea șiragul vorbelor, ridicîndu-și capul cu semeție, încît coroana părului făcu valuri-valuri la mișcarea bruscă. Nu-mi pasă ce se spune pe seama mea! continuă batjocoritoare. Eu mă aflu deasupra tuturor lucrurilor mărunte... Și nu cred că am comis altă greșeală în afara faptului că am înțeles să fiu amabilă cu toată lumea, fără deosebire.

În timp ce-i arunca aceste vorbe, o coborî pe Budur de pe masă și o luă de mînă. Apoi îi întoarse spatele și ieși din pavilion.

— Așteaptă o clipă, te rog, țipă el disperat, ca din gură de șarpe. Dar ea își văzu mai departe de drum. Kamal își

---

[1] „Tatăl groazei" — metaforă cu care arabii au denumit Sfinxul egiptean din vecinătatea marilor piramide de la Ghiza.

dădu seama că țipase prea tare — avu impresia că-l auzise întreaga grădină, că pavilionul, scaunele și toți pomii căutau spre el sarcastic. Strînse buzele palide cu capul plecat și-și înghiți plînsul, apucînd cu palma marginea mesei. Silueta lui deșirată părea că se chircește sub povara grea a înfrîngerii. Dar nu rămase multă vreme singur, căci curînd după aceea se ivi Husein Șaddad, cu chipul radiind de fericire ca totdeauna. Îl salută cu obișnuita seninătate în priviri și luară loc pe două scaune alăturate. După puțin timp, se auziră pașii precipitați și apăru Ismail Latif. Nu trecu mult și se apropie și Hasan Selim, mergînd țanțoș. Kamal se întrebă nedumerit dacă nu cumva il urmărise iarăși de la distanță, ca data trecută, și dacă n-a fost martor la sfada care a avut loc între el și Aida. Simți cum în pieptul lui se revarsă torente de furie și gelozie. Își struni sufletul să nu-l dea de gol, hotărît să nu-i dea lui Hasan prilejul să se bucure de suferința lui, nici să-l căineze, și să nu îngăduie nimănui să-i citească frămîntarea din suflet. De aceea, se avîntă cu totul elanul în conversație, rîse cu hohote prefăcute de glumele lui Ismail Latif, se lăsă antrenat în discuția despre constituirea Partidului Uniunii, răzvrătirea împotriva lui Saad Zaghlul și rolul lui Naș'at Pașa[1] în toate astea. Pe scurt,

[1] Hasan Naș'at Pașa a fost o personalitate politică de seamă din cercurile palatului pe la mijlocul deceniului al treilea al secolului XX. El a jucat un rol important în campania îndreptată înpotriva lui Saad Zaghlul, înainte de constituirea cabinetului *wafdist* condus de acesta, dar mai ales în timpul cabinetului condus de Ahmad Zayyur, care i-a succedat. La solicitarea insistentă a lui Saad Zaghlul, regele a fost de acord cu demiterea lui Hasan Naș'at din funcția de adjunct de ministru în cabinetul *wafdist*, dar în mod ostentativ l-a numit imediat după aceea șef al divanului regal (cancelaria). La propunerea palatului, Hasan Naș'at a înființat în ianuarie 1925 Partidul Uniunii — formațiune politică reacționară și conservatoare, prin care s-a urmărit contracararea ponderii Partidului *Wafd* în noul parlament. Noul partid a grupat elemente burgheze și mic-burgheze, precum și o serie de disidenți oportuniști și carieriști din Partidul Liberalilor Constituționaliști și chiar din *Wafd*. Cu sprijinul acestui partid și ca urmare a incapacității guvernului condus de Ahmad Zayyur de a domina viața

reuși să-și joace destul de bine rolul pînă la sfîrșit. Spre prînz, cei trei musafiri — Kamal, Ismail și Hasan — își luară rămas bun de la Husein și părăsiră seraiul familiei Șaddad.

— Aș vrea să stau puțin de vorbă cu tine... se adresă Kamal lui Hasan înainte de a se despărți, simțind că a ajuns la capătul răbdării.

— Poftim! îl îmbie Hasan cu amabilitate.

— Aș fi preferat să rămînem numai amîndoi, adăugă el, uitîndu-se la Ismail, cu o privire care cerea iertare.

Ismail dădu să se retragă, dar Hasan îl opri cu un semn din mînă, zicînd:

— Eu n-am nimic de-ascuns de Ismail...

Gestul îl stînjeni cumplit. În spatele lui întrevăzu lașitatea lui Hasan, dar nu vru să mai lungească vorba și consimți să discute în prezența lui Ismail, bolborosind:

— De fapt poate să rămînă... Nici eu n-am nimic de ascuns...

Așteptă să se îndepărteze puțin de serai și intră direct în subiect:

— Astăzi, înainte de venirea voastră, s-a întîmplat s-o găsesc numai pe Aida în pavilion și am avut cu ea un schimb de cuvinte destul de ciudat. Am înțeles din ce mi-a spus că i-ai răstălmăcit vorbele mele și i-ai înfățișat într-un chip deformat discuția noastră de-acum cîteva zile... Ți-amintești despre ce e vorba, fără îndoială!... Într-un cuvînt, i-ai dat de înțeles că eu aș fi bîrfit-o...

---

politică din cauza absenței unui sprijin de masă, regele Fu'ad I a instituit practic un regim autocratic în Egipt. Această situație a provocat nemulțumirea celorlalte formațiuni politice, care vor participa la alegerile din anul 1926 coalizate. Nici autoritățile britanice, interesate de găsirea unei soluții pentru criza internă din Egipt, nu au încurajat o astfel de evoluție, iar înaltul comisar britanic a exercitat presiuni asupra regelui pentru a-l îndepărta pe Hasan Naș'at. Acest lucru s-a întîmplat la 10 decembrie 1925, cînd s-a pus capăt și regimului neconstituțional instituit de Ahmad Zayyur.

„Răstălmăcit... deformat..." bîlbîiră buzele palide ale lui Hasan. Apoi îi aruncă o privire rece și vrăjmașă, ca și cum ar fi vrut să-i aducă aminte că în fața lui se află Hasan Selim și nu altcineva.

— S-ar cuveni să te gîndești puțin și să cauți cuvinte mai potrivite înainte de-a deschide gura! îl repezi el pe un ton ireverențios, încercînd să-l intimideze.

— Exact așa am și făcut! rispostă Kamal scurt. Și ca să revin la ce spuneam mai înainte, din vorbele ei am înțeles foarte lămurit că de fapt tu ai umblat cu intrigi ca să stîrnești zîzanie între mine și ea.

Ochii lui Hasan aruncau scîntei de mînie, dar izbuti să se stăpînească și reveni la tonul rece de mai înainte, bombănind:

— Am avut impresia că pricepi cum stau lucrurile, dar văd că m-am înșelat. (Apoi, luîndu-l în zeflemea:) Și, mă rog, ce-ar urma să culeg eu de pe urma acestor pretinse intrigi, poți să-mi spui și mie? Adevărul este că tu taberi pe om fără să-ți măsori cuvintele și să chibzuiești puțin înainte...

— Ba purtarea ta este cu adevărat necinstită! zbieră Kamal nespus de îndîrjit.

— V-aș propune să amînați discuția asta pentru altă dată cînd o să vă mai liniștiți, se amestecă Ismail, încercînd să le domolească mînia.

— Lucrurile-s așa de clare că nu mai e nevoie de nici o discuție! continuă Kamal, apăsînd pe fiecare cuvînt. Și el știe treaba asta la fel de bine ca și mine!...

— Fii bun și povestește-ne și nouă ce-ai vorbit cu ea în chioșc, ca să... interveni Ismail pentru a doua oară.

— Nu admit nici-un fel de anchetă! îl întrerupse Hasan trufaș.

— În orice caz, i-am spus tot adevărul și-am lăsat-o să judece ea care dintre noi e sincer! minți Kamal, vărsîndu-și tot veninul.

— S-o lăsăm să cîntărească ea singură între ce-a pretins o odraslă de prăvăliaș și fiul unui consilier! urlă Hasan, vînăt de furie.

Kamal se repezi spre el cu pumnii încleștați, dar Ismail interveni să-i potolească, căci era mai vînjos decît ei, chiar dacă părea mai firav.

— Pînă aici! se împotrivi el cu hotărîre. Nu admit așa ceva! Sînteți prieteni și amîndoi faceți parte din familii respectate! Terminați cu copilăriile astea!

O luă spre casă grăbit, clocotind de furie, cu pași apăsați și agresivi. Inima i se topea de mihnire, iar ochii îi scînteiau, cu lacrimile gata să țîșnească. Îi rănise inima și demnitatea, pe zeița și pe tatăl lui. Ce i-a mai rămas pe lumea aceasta? Îl respectase pe Hasan ca pe nici un alt prieten; nu avusese pentru nimeni atîta admirație. Cum de-a fost cu putință să devină peste noapte clevetitor și grosolan? E adevărat că-l urăște de moarte, dar nu-i dau pace îndoielile și de aceea stă pe gînduri, întrebîndu-se cu un grăunte de nesiguranță în suflet dacă nu cumva atitudinea lui se explică prin sentimente ce-i rămîn necunoscute. Să fi răstălmăcit Hasan vorbele lui și Aida să fi luat de bun ce i-a spus el? Să fi înțeles Aida greșit și să fi exagerat, făcîndu-și fel de fel de gînduri și căzînd în cele din urmă pradă mîniei? Dar cu comparația între odrasla de prăvăliaș și fiul de consilier s-a întrecut cu gluma și a reușit să și-l ridice de-a binelea în cap. Ar fi fost de-a dreptul absurd să mai încerce să-i găsească vreo scuză.

Săptămîna următoare, cînd veni din nou la seraiul familiei Șaddad la ora obișnuită, i se spuse că a intervenit ceva care l-a împiedicat pe Hasan să vină la întîlnirea lor obișnuită. Cînd plecară de-acolo, Ismail Latif îi transmise scuzele lui Hasan pentru cuvintele necugetate referitoare la „odrasla de prăvăliaș și fiul de consilier“, care-i scăpaseră la mînie. Totodată, Ismail fusese însărcinat să-i aducă la cunoștință speranța lui că incidentul nu va afecta prietenia lor și că totul nu fusese altceva decît închipuiri nejustificate.

Mai mult decît atît, ticluise și-un răvaș, în care își exprima dorința de a nu mai reveni niciodată asupra celor întîmplate, încheindu-l astfel: „Adu-ți aminte vorbele cu care m-ai jignit și vorbele cu care te-am jignit eu și vei fi convins că amîndoi am greșit. În consecință, nici unul din noi nu are dreptul să refuze scuzele celuilalt." Kamal se lumină la față după citirea scrisorii, dar nu întîrzie să remarce contradicția dintre orgoliul cunoscut al lui Hasan și aceste scuze neașteptate. Veniseră ca o surpriză, într-adevăr! N-ar fi crezut în ruptul capului că Hasan ar concepe să-și ceară iertare. Ce s-o fi întîmplat? Orgoliul lui nu se îndupleca numai de dragul prieteniei! Și-a dat seama că l-a luat gura pe dinainte și e cu ochi și cu sprîncene că nu prietenia l-a determinat să-și ceară scuze, ci mai degrabă grija pentru reputația lui. Se temea probabil și că zvonurile despre scandal ar putea să ajungă la urechile lui Husein Șaddad. Așa cum îl cunosc ei, n-ar fi exclus ca atitudinea Aidei să-i stîrnească nemulțumirea. Nu are nici o importanță dacă Hasan se va împăca sau nu cu el. Esențial pentru el este ce are de gînd să facă Aida, căci n-a venit nici la întîlnire și nu s-a mai ivit nici la fereastră sau pe terasă. Dispăruse fără urmă, parcă, nu numai din casă sau din cartier, ci din lumea aceasta în întregul ei. Ar fi cu putință să nu se mai întîlnească în veci de veci? Spera ca Husein Șaddad să motiveze cumva absența ei pentru a-i risipi temerile dar nici aceasta nu se întîmplă.

Timpul trecea și de fiecare dată cînd se ducea la serai în vizită, simțea că-și pierde inima; cerceta toate ungherele cu ochi neastîmpărați, zbătîndu-se între desperare și rugăciune. Arunca priviri scrutătoare spre terasa de la intrare, apoi spre fereastra ce dădea spre grădină și spre balconul dinspre chioșc, în timp ce străbătea aleea pînă la pavilion. Pe urmă, cădea zdrobit pe scaun, în mijlocul prietenilor, pierdut adînc în gînduri, visînd îndelung la surpriza fericită ce refuza să se ivească. Întîlnirile se sfîrșeau și părăsea grădina trimițînd iarăși și iarăși priviri obosite și abătute către

fereastră și balcoane, mai ales către fereastra ce dădea spre alee, a cărei imagine îi umplea zilele, încadrînd chipul adoratei. Se îndrepta, respirînd deznădejdea o dată cu aerul. Disperarea lui nu mai cunoștea margini; se stăpînea cu greu să nu-l întrebe pe Husein Șaddad care-i secretul dispariției Aidei. Tradițiile vechiului cartier, de care îi era îmbîcsită întreaga făptură, îl împiedicau în ultima clipă să rostească vreun cuvînt. Începuse să se frămînte și să se întrebe dacă Husein o fi cunoscînd adevăratul motiv al dispariției Aidei. Hasan Selim se ținu într-adevăr de cuvînt — nu făcu nici cea mai mică aluzie la cele întîmplate și nu lăsă nici o clipă să i se citească pe față că i-ar putea trece prin minte așa ceva. Fiecare nouă întîlnire era pentru el încă o dovadă a înfrîngerii lui Kamal. Și tocmai acest gînd îl tortura din cale-afară! Simțea în fundul sufletului o temere surdă, amestecată cu suferință, care-i întuneca mintea. Cel mai greu de suportat i se părea umilința. „Cît de departe ești tu de acești fericiți, biată făptură slută!" își zise el dus pe gînduri. La ce bun să mai trăiască dacă ea stăruie să nu se mai arăte? De unde vor mai primi ochii lui lumină? De unde va mai căpăta inima lui căldură? De unde va mai dobîndi bucurie? Nu mai are altă dorință decît s-o vadă din nou pe zeița lui adorată. Indiferent cu ce preț! Indiferent pe cine ar iubi! Să se arăte, să-și rîdă de țigva și de trompa lui în tihnă, oricît îi va pofti inima! Nu-l mai interesează nimic altceva decît s-o vadă și s-o audă iarăși! Să se ivească, indiferent care va fi prețul, chiar dacă privirile ei nu se vor abate niciodată asupra lui! Dispariția ei i-a răpit liniștea și echilibrul; se simte greoi și inert, inutil și umilit.

Nu putea aștepta nici să treacă săptămîna pînă la întîlnirea cu prietenii lui; pașii îl purtau spre El-Abbasiyya fără voia lui, pentru a hoinări în jurul seraiului, sperînd s-o zărească pe Aida la un balcon sau în vreuna din plimbările ei. Toată zbaterea fu în van, căci nu reuși s-o zărească nici măcar o singură dată. Întrezări de cîteva ori năluca unui servitor, ieșind sau intrînd pe poartă. Îl urmărise cu ochi

laconi şi nedumeriţi, întrebîndu-se de fiecare dată pentru ce destinul îi hărăzise acestui sărman să se afle în apropierea zeiţei, s-o vadă zi de zi în cele mai diverse împrejurări — tolănită într-un pat ori pe un divan, cîntînd sau rătăcind cu gîndurile fără să-i pese de nimic. Norocul acestui biet om care sălăşluieşte într-un mihrab fără să aibă habar ce este evlavia!

Într-una din aceste hoinăreli, îl zări şi pe Abd el-Hamid Bek Şaddad împreună cu soţia lui, părăsind palatul într-o maşină ce aştepta în faţa porţii. Sînt singurii oameni în faţa cărora Aida stă cu respect şi smerenie, ascultînd sfioasă de glasul lor poruncitor. Nimeni nu cunoaşte copilăria zeiţei lui mai bine decît această fericită mamă, căci e incontestabil faptul că a fost şi Aida cîndva asemeni micilor creaturi aduse pe lume de Aişa şi de Khadiga. Cum vor trece nopţile lungi de ianuarie care-l găsesc cu ochii înlăcrimaţi îngropaţi în pernă? Întinse palmele spre cer, implorînd: „Doamne, spune acestei iubiri „Preschimbă-te în cenuşă!", aşa cum ai spus focului lui Ibrahim: „Preschimbă-te în ger şi în pavăză![1]". Ar fi vrut ca în trupul lui să existe un organ special al iubirii care să poată fi extirpat ca orice alt mădular atins de o maladie incurabilă. Chema numele ei drag pentru a asculta în liniştea odăii ecoul lui cu inima smerită, ca şi cînd altcineva l-ar fi strigat. Îşi schimonosea vocea, imitînd-o cum îi rostise numele pentru a rememora visul fericirii dispărute. Se plimba cu privirea peste întîmplările trecutului, încercînd să se convingă că totul se petrecuse aievea şi că nu fuseseră simple năluciri.

Se duse cu gîndul pentru prima oară după ani de zile la vremurile de dinaintea iubirii, tînjind după ele aşa cum

---

[1] Aluzie la versetele coranice 68—70 din sura XXI, numită *Sura Profeţilor*, care înfăţişează episodul distrugerii unui templu al idolilor de către Ibrahim (Avraam). Conform legendei coranice, păgînii ar fi încercat să-l ucidă pe Ibrahim, aruncîndu-l în foc, dar Allah a poruncit focului „O, foc, fii ger şi pavăză pentru Ibrahim!" (versetul 69), salvîndu-l astfel de la pieire.

tînjește ocnașul după libertatea pierdută. Gratiile închisorii i se păreau însă mai blînde și mai ușor de sfărîmat decît lanțurile iubirii, care încătușează deopotrivă simțirile și mintea. Într-o zi se pomeni întrebîndu-se dacă și Fahmi va fi încercat chinuri asemănătoare. Și amintirile despre fratele dispărut îi năpădiră gîndul, asemeni unei melodii triste, ce crește și se revarsă din adîncul sufletului. Și pe neașteptate i se lumină în minte ziua cînd a dat în vileag aventura lui Maryam, împlîntînd cu răutatea inconștientă a copiilor un hanger otrăvit în inima fratelui său. Apoi își rememoră chipul lui ce-i păruse atunci liniștit. Abia acum desluși clar în amintire contracțiile de durere de pe chipul lui Fahmi, suspinele și gemetele în care se cufundase după ce rămăsese singur, întocmai cum i se întîmplă și lui acum. Durerea încercată de Fahmi în clipa morții trebuie să fi fost nimic pe lîngă ce simțise atunci. Cu timpul, Kamal începu să vadă în evenimentele politice imagini mărite ale unor întîmplări din viața lui. Știrile citite în ziare se asociau în mintea lui cu episoade petrecute în Bayna el-Qasrein sau în El-Abbasiyya. Saad Zaghlul — de pildă — i se părea ca și el pe jumătate întemnițat, trădat de prieteni, țintă a unor atacuri nedrepte. Și el și Saad îndurau nedreptăți pricinuite de pătura aristocratică; oameni cu poziție socială înaltă dar josnici prin faptele lor. Privea la situația politică și la starea lui cu același sentiment de neliniște și înfrigurare. Cînd se întreba dacă acest bărbat devotat patriei merită tratamentul nedrept la care este supus, se gîndea fără doar și poate și la sine[1]. Cînd zicea că Zayyur a înșelat speran-

---

[1] Aluzie la momente mai delicate din ultima perioadă a vieții și activității lui Saad Zaghlul. Instigați de palat, prin intermediul lui Hasan Naș'at, studenții universității religioase Al-Azhar au organizat la începutul lunii noiembrie 1924 greve și demonstrații împotriva guvernului condus de Saad Zaghlul. A urmat asasinarea serdarului englez Lee Stack și demisia cabinetului lui Saad. După acest act, dezaprobat de o serie de colaboratori apropiați și calificat drept fugă de răspundere, Saad a preferat să se retragă pentru un timp din viața

țele și și-a îngăduit fapte condamnabile cu intenția vădită de a se ridica deasupra guvernului[1], se gîndea bineînțeles

publică. El s-a bucurat, însă, în continuare de o mare popularitate, fiind socotit lider al națiunii egiptene. Palatul și cabinetul condus de Ahmad Zayyur au întreținut o campanie neîntreruptă împotriva lui, cu scopul de a-i submina prestigiul. Reintrînd curînd după aceea în viața politică, el a acționat pentru revenirea la un regim constituțional. În acest scop a încercat o apropiere de autoritățile britanice și de celelalte partide politice, mai puțin Partidul Uniunii. El a adoptat o linie politică moderată față de Marea Britanie, dezavuată de orientarea extremistă, care treptat a devenit predominantă în Partidul Wafd și a scăpat de sub controlul său. De asemenea, a acționat pentru apropierea de celelalte partide politice, sprijinind crearea unei coaliții, care în concepția lui ar fi trebuit să se finalizeze cu realizarea unei unități a tuturor partidelor și forțelor politice de orientare națională. Din acest motiv, dar și ca urmare a presiunilor făcute asupra sa de monarhie și de autoritățile britanice, a renunțat la intenția de a conduce guvernul de coaliție, mulțumindu-se cu funcția de președinte al parlamentului, și l-a sprijinit pe Adli Yakan în alcătuirea acestui cabinet.

[1] Ahmad Zayyur Pașa a alcătuit un cabinet de orientare reacționară, sprijinit de palat și de englezi, la 24 noiembrie 1924, imediat după acceptarea demisiei lui Saad Zaghlul. Primele măsuri ale acestui cabinet, care a condus fără a avea un program precis, au fost operarea de arestări în rîndul opoziției wafdiste, inclusiv printre membrii parlamentului, de conivență cu autoritățile britanice, interzicerea activității parlamentului, revocarea lui Mahmud Fahmi en-Nuqrași din funcția de adjunct al ministrului de interne. Aceste măsuri și altele la fel de impopulare au stîrnit o stare de nemulțumire generală. La 24 decembrie 1924 a dizolvat parlamentul și a stabilit organizarea de noi alegeri. În ciuda măsurilor îndreptate împotriva Partidului *Wafd*, acesta a obținut o mare majoritate și în alegerile care au avut loc la începutul anului 1925. În urma alegerii lui Saad Zaghlul ca președinte al parlamentului, Zayyur a prezentat demisia cabinetului său, dar regele a refuzat să i-o aprobe. În final a acceptat să conducă un guvern aproape în exclusivitate unionist numai după ce regele a dizolvat și noul parlament. Dîndu-și seama de intensificarea nemulțumirii și crizei interne, englezii au sugerat crearea unei coaliții a principalelor partide politice. Sub presiunea acestor partide și a înaltului comisar britanic, guvernul lui Ahmad Zayyur a fost de acord cu organizarea de noi alegeri. În urma rezultatului acestor alegeri, la 7 iunie 1926 Ahmad Zayyur a prezentat demisia cabinetului său, iar la 10 iunie 1926 Adli Yakan a alcătuit guvernul de coaliție.

și la Hasan Selim, iar cînd afirma că Egiptul l-a abandonat pe bărbatul curajos care-l apăra, o avea în minte și pe Aida.

21

Casa familiei Șawkat din Es-Sukkariyya nu avea parte de liniște nici o clipă. Și asta nu atît din pricina celor din neamul Șawkat, care ocupaseră toate cele trei nivele ale casei, cît mai ales din cauza Khadigăi, care era pricină de scandal mai mult decît toți ceilalți laolaltă. Bătrîna locuia la parter, Khalil și Aișa împreună cu copiii — Na'ima, Osman și Muhammad — ocupau primul etaj, iar Ibrahim și Khadiga, împreună cu cei doi băieți ai lor — Abd el-Mun'im și Ahmad — se instalaseră la etajul al doilea. Dar vacarmul stîrnit de toți aceștia la un loc nu însemna nimic pe lîngă vălmășagul de strigăte iscat de Khadiga, cu toate că în rînduiala casei se schimbaseră multe, ceea ce s-ar fi cuvenit să pună capăt tărăboiului sau cel puțin să-l mai potolească. Khadiga se separase complet cu gospodăria și cu bucătăria, dispunînd de terasă după bunul plac. O evacuase pe bătrîna soacră cu orătăniile ei cu tot și se apucase ea să crească păsări, aranjîndu-și și o grădiniță pe terasă, după modelul celei din casa părintească. Și cu toate astea, hărmălaia nici vorbă să se stingă. Poate că se mai domolise într-o vreme, dar nu într-atît încît să fie uitată cu totul.

Într-una din zile, conflictul izbucni din nou cu violență. Khadiga părea copleșită de deznădejde. Secretul ei era de-acum cunoscut, de vreme ce Aișa venise în vizită împreună cu Khalil, într-o încercare disperată de a găsi o ieșire din criză. Da, da, chiar criză! Se așezară față în față — frații pe o canapea, surorile pe alta. Toți arătau din cale afară de gravi, ba Khadiga era de-a dreptul posacă. Rămaseră un timp uitîndu-se unul la altul încurcați, fără să îndrăznească niciunul să înceapă vorba.

— Mici neînțelegeri se întîmplă, de bună seamă, în fiecare casă. Așa-i de cînd lumea! Dar asta nu-nseamnă că trebuie să afle toată lumea de pricinile noastre. Se vede cît de colo că ea a ținut morțiș să facă din treburile noastre un scandal public...

Ibrahim se foi puțin, ca și cînd l-ar fi incomodat pardesiul sau ar fi vrut să se îndrepte de spate. Strîmbă din nas, fără să-și poată stăpîni un rîs straniu, dar nimeni nu pricepu ce voia să exprime prin el.

— Poți să ne spui și nouă ce-i cu chicotitul ăsta? sări Khadiga ca arsă, aruncîndu-i o privire iscoditoare. Ție nu-ți pasă de nimic pe lumea asta...

Apoi îl lăsă în pace și urmă, adresîndu-se doar lui Khalil și Aișei:

— Voi sînteți de acord cu ea să se ducă peste tata la dugheană și să se plîngă de mine? Ce-are a face tata cu neînțelegerile și ocările noastre muierești? Se cuvine ca un bărbat, și mai ales unul ca tata, să fie amestecat în astfel de nimicuri? Fără îndoială că vizita și pîra ei l-au stingherit și dacă n-ar fi așa amabil, cum îl știți, i-ar fi spus lucrul ăsta pe șleau... Sînteți de acord cu mine că tata n-are timp pentru prostii de-astea, nu-i așa? Ce părere ai, *si* Khalil?

— Sigur că mama a greșit și eu i-am spus lucrul ăsta destul de lămurit, încît și-a vărsat pînă la urmă mînia pe mine!... o aprobă Khalil, încruntîndu-se consternat. Dar tu știi că ea e femeie bătrînă și oamenii de vîrsta ei se cuvine să fie menajați, ca și copiii... Trebuie să te arăți îngăduitor cu ei... Ce minunat ar fi!...

— Ce minunat! Ce minunat! îl întrerupse Ibrahim vexat. Ai repetat de-atîtea ori vorbele astea că m-am săturat de ele! Mamă-ta este o femeie bătrînă, așa cum ai spus, dar dacă nora pe care și-a ales-o este neîndurătoare!... N-are stare, dacă nu-și dă în petic!

Khadiga îl măsură înciudată pe sub sprîncenele încordate, cu nările tremurînd, și se zborși la el:

— Vai de mine și de mine! Știi că ai haz? N-a mai rămas decît să faci mărturia asta nedreaptă și față de tata!

— Tata nu-i acum aici ca să ne audă! îngăimă Ibrahim, făcînd cu mîna un semn a lehamite. Și pe urmă, chiar dacă o să vină, n-o să asculte la ce zic eu. Eu repet însă un lucru cunoscut de toată lumea: tu n-o suferi pe mama în ruptul capului și pace! Doamne, ferește! Pentru ce atîta nebunie, femeie, cînd cu puțină îngăduință puteai să te pui bine cu ea și nu mai aveai nici un fel de bătaie de cap? Dar e mai ușor de-ajuns în lună decît de obținut îngăduința ta! Poți să tăgăduiești ceva din ce-am spus eu?

Privi rînd pe rînd, vădit încurcată, cînd la Khalil, cînd la Aișa, ca și cum ar fi vrut să-i ia de martori împotriva acestei „nedreptăți" strigătoare la cer, dar și unul și celălalt se codeau să-i sară în ajutor.

— *Si* Ibrahim vrea să spună că ar trebui să mai treci și tu cu vederea peste vorbele ei... bombăni Aișa în cele din urmă extrem de temătoare.

Khalil clătină din cap aprobator și mulțumit, ca și cînd ar fi ajuns cu mîna la colacul de salvare.

— Exact! încuviință el. Mama se mînie repede, dar nu este un om rău. Cu puțină bunăvoință ai putea să-ți cruți nervii și să eviți discuțiile inutile...

— Cred că ar fi mai cinstit să recunoașteți că ea nu mă poate înghiți cu nici un chip, murmură Khadiga cu răsuflarea curmată. Mi-a distrus nervii. O dată nu ne întîlnim fără să aud din gura ei vorbe care fac să-mi fiarbă sîngele în cap. Nu mi-ajunge dezordinea pe care o stîrnesc Abd el Mun'im și Ahmad... toată ziua! Cînd o să găsesc și eu pe cineva nepărtinitor?

— S-ar putea să-l găsești chiar în persoana lui tată-tău! îi răspunse Ibrahim, făcînd haz de necaz.

— Ce mai la deal la vale, e cu ochi și cu sprîncene că te bucuri de nenorocirea mea! izbucni ea, simțind că-i fuge

pămîntul de sub picioare. Să știi că pricep totul! Să-ți fie rușine obrazului! Domnul e cu noi și te-aude!...

— Domnul e cu noi!... repetă Ibrahim, lungind cuvintele pe un ton ce dovedea și capitularea, și sfidarea în același timp.

— Încearcă să te potolești acum, ca să-l întîmpini pe tată-tău calmă, o îndemnă Khalil cu bunăvoință.

De unde atîta calm cînd bătrîna s-a răzbunat pe ea cum nu se putea mai crunt? Dintr-o clipă în alta așteaptă să fie chemată la tată-său și nu-i convine deloc situația în care se află. În clipa aceea răzbătură pînă la ei țipetele lui Abd el-Mun'im și Ahmad, care se aflau în dormitorul lor. Apoi Ahmad se porni să plîngă de-a binelea. Khadiga sări în picioare și o luă cu pași grăbiți spre camera lor. Împinse ușa și începu să urle la ei:

— Ce-nseamnă asta? Ce v-a apucat? V-am spus de-o mie de ori să nu vă mai aud certîndu-vă. Să știți că cine începe scandalul de-acum încolo e dușmanul meu!

— Sărmana de ea! exclamă Ibrahim, după ce-o văzu dispărînd în spatele ușii. N-are pic de odihnă. Din faptul zilei și pînă noaptea tîrziu e într-o luptă necurmată. Nu știe ce-i liniștea decît în clipa cînd s-a culcat. Nimic din casa asta nu scapă de sub supravegherea ei: slujnica, mîncarea, băutura, mobila, orătăniile, Abd el-Mun'im, Ahmad, eu... La toate se gîndește! Mi-e și milă de ea, vă mărturisesc sincer. Și cred că am avea numai liniște și ordine în casă, dacă n-ar exista suspiciunile astea...

— Domnul s-o ajute! îngăimă Khalil, zîmbind.

— Să-mi ajute și mie ca să scap de gura ei! adăugă Ibrahim, clătinînd din cap surîzător.

Apoi se scotoci în buzunarul pardesiului negru și scoase un pachet de țigări. Îl întinse mai întîi fratelui său, care luă o țigară îndemnînd-o și pe Aișa să ia una, dar aceasta refuză, rîzînd cu înțeles și făcînd semn spre ușa după care dispăruse Khadiga.

— Nu-i acum momentul potrivit, se scuză ea.

Ibrahim își aprinse țigara și se întoarse la locul lui pe canapea.

— Tribunalul! gîlgîi el, arătînd cu ochiul spre aceeași ușă. Acum îi judecă, dar o să fie destul de clementă cu acuzații, chiar dacă nu-i stă în fire să fie așa.

— Cum să ai parte de odihnă în casa asta? bombăni Khadiga necăjită, ivindu-se din nou în ușă. Cum și cînd?

Se lăsă pe canapea, oftînd, apoi urmă, adresîndu-se Aișei:

— M-am uitat din balcon și-am văzut că ulițele sînt pline de noroi de la ploaia de ieri. Spune-mi și mie, cum o să-și croiască tata drum pînă-aici? Pentru ce atîta îndărătnicie?

— Și cerul cum mai arată? o întrebă Aișa într-o doară.

— Smoală! Stă să plouă dintr-o clipă în alta și pînă-n seară ulițele or să ajungă lacuri. Dar ți-ai găsit s-o împiedice vremea asta pe soacră-ta și să scăpăm de belea măcar o zi! Nici vorbă! A înotat prin tină și nu s-a lăsat pînă n-a ajuns la prăvălie. Și-a stat pe capul bietului om pînă i-a smuls promisiunea c-o să vină. Dac-aș ști că a fost cineva de față cînd i s-a plîns de mine pe-o vreme ca asta, credeți-mă că m-aș socoti răzbunată.

Folosiră prilejul pentru a-și vărsa năduful și glasurile tuturor se preschimbară în vîrtejuri de hohote.

— Nu crezi că meriți să se spună la fel și despre tine? o provocă Ibrahim.

În clipa aceea se auziră ciocănituri și în deschizătura ușii se ivi chipul slujnicei Suwaydan, care privi spre Khadiga îngrijorată, cu ochii larg căscați.

— A venit stăpînul cel mare... îi dădu ea de știre și se retrase grabnic.

— Nu ne lăsați singuri... îngăimă Khadiga cu fața palidă și glasul stins, în vreme ce se îndepărta.

— Sîntem alături de tine, Khadiga *hanem*, pînă la capăt! o încurajă Khalil, mai mult în glumă.

— Și să-mi luați apărarea... îi mai rugă ea cu glas plîngător.

Înainte de a părăsi camera, Aişa se opri în faţa oglinzii, aruncînd o privire cercetătoare peste chipul ei pentru a se încredinţa că nu i-a rămas nici o urmă de dresuri.

Domnul Ahmad Abd el-Gawd se aşezase pe canapeaua de sub tabloul cel mare, care-l înfăţişa pe răposatul Şawkat, iar bătrîna se ghemuise într-un fotoliu apropiat, înfăşurată într-un palton gros care nu reuşea să-i ascundă trupul sfrijit, adus de spate. Faţa i se uscase şi se acoperise de zbîrcituri adînci; nu mai rămăseseră decît dinţii de aur din ceea ce fusese odinioară. Încăperea nu-i era necunoscută stăpînului, iar caracterul ei vetust nu-i diminuase prea mult splendoarea de altădată. Dacă storurile se decoloraseră întrucîtva, iar pluşul fotoliilor şi canapelelor se rosese pe la braţe şi pe la spătare, covorul persan îşi păstrase întreagă splendoarea, iar valoarea îi sporise odată cu vechimea În atmosfera camerei pluteau aromele plăcute de care bătrîna nu se despărţea niciodată.

— Dacă domnul Ahmad nu catadicseşte să vină, aşa cum mi-a promis — mi-am zis în sinea mea — nu mai e ca şi copilul meu şi nu-i mai sînt mamă... începu bătrîna să grăiască în dodii, sprijinindu-se într-o umbrelă ponosită.

— Doamne, fereşte! exclamă stăpînul. Întotdeauna mă aflu la dispoziţia dumitale! Mai cu seamă că eu îţi sînt ca şi un fiu, tot aşa cum Khadiga e şi ea fiica dumitale...

— Toţi sînteţi copiii mei... completă ea, ţuguindu-şi buzele. Amina *hanem* este copila mea cea bună, dumneata eşti stăpînul tuturor oamenilor... Khadiga, în schimb — urmă ea, uitîndu-se la el cu ochii holbaţi — n-a moştenit nici o însuşire de la părinţii ei atît de cumsecade... Cu cine-o fi semănînd, doamne? mai adăugă ea, clătinînd din cap cu deznădejde.

— Stau şi eu şi mă minunez cum de-a putut să te necăjească într-atît?! îi cîntă stăpînul în strună, ca şi cînd ar fi vrut să-şi ceară iertare. Mărturisesc că e o mare surpriză pentru mine ... Mi se pare de necrezut! Dar n-ai vrut cu nici un chip să-mi spui ce-a făcut de fapt!...

— Povestea e mai veche... îi luă ea vorba din gură, încruntîndu-se. Am cedat rugăminților Aminei și-am ascuns totul de dumneata... Biata femeie a făcut tot ce i-a stat în putință ca s-o îndrepte, dar fără nici un folos... Dar, așa cum ți-am promis la dugheană, n-o să rostesc nici un cuvînt decît în fața ei... în fața ei, *si* stăpîne!...

În clipa aceea, se auzi ușa scîrțîind și intrară unul după altul Ibrahim, urmat de Khalil, Aișa și — la sfîrșit de tot — Khadiga. Dădură în aceeași ordine mîna cu stăpînul, iar cînd veni rîndul Khadigăi, făcu o temenea adîncă dinaintea lui și-i sărută mîna.

— Cîtă cuviință, doamne! exclamă bătrîna, minunîndu-se. Nici nu-mi vine să cred că ești Khadiga! Să nu te lași înșelat de aparențe, domnule Ahmad!...

— De ce nu l-ai lăsat pe tata să-și vadă de treaba lui? o apostrofă Khalil pe bătrînă. Nu există nici un motiv ca să provoci aici o anchetă!...

— Da' cine te-a chemat pe tine? se răsti bătrîna la el. Cine v-a chemat aici? Lăsați-ne cu treaba noastră și duceți-vă în plata domnului!...

— Mai bine mărturisește că Allah este unul singur!... încercă Ibrahim s-o domolească pe un ton delicat.

— Eu știu mai bine decît tine, catîrule, că e unul singur! il repezi ea. Dacă ai fi fost bărbat cu adevărat, n-ar fi trebuit să-l aduc astăzi aici pe omul ăsta cumsecade... Ce cauți tu aici? La ora asta tu trebuia să sforăi!...

Felul cum începu discuția îi dădu Khadigăi o mare siguranță de sine. Ar fi vrut să rămînă în continuare cu acest avantaj, dar stăpînul o întrebă pe un ton răstit, punînd capăt oricărei speranțe:

— Ce mi-au auzit urechile despre tine, Khadiga? E-adevărat că nu dai ascultare mamei tale — Allah să mă ierte! — mamei noastre, a tuturor cei care sîntem aici de față?

Khadiga se simți destul de încurcată. Speranțele i se risipiră pe loc și ochii ei coborîră supuși. Clătină din cap nega-

tiv și-și mișcă buzele, mormăind ceva nedeslușit. Mama le făcu semn cu mîna celor prezenți fără să mai zăbovească, și începu să turuie:

— Povestea e destul de veche ca să pot să ți-o înșir de la un cap la altul. Ea a început din ziua cînd s-a mutat în casa asta. De-atunci o duce tot într-o gîlceavă cu mine, fără nici un fel de motiv, și-mi vorbește cum nu se poate mai urît. Nici nu vreau și nici n-aș fi în stare să-ți redau ce mi-au auzit urechile în cei cinci ani și mai bine care au trecut. Lucruri rele, foarte multe și extrem de urîte! A-nceput de la bucătărie — poți să-ți închipui așa ceva, domnule? S-a tot băgat în sufletul meu pînă cînd a ajuns să se separe cu totul de mine și casa s-a împărțit în două. Unde mai pui că nu i-a mai îngăduit nici lui Suwaydan să-i treacă pragul, sub pretext că e slujnica mea și și-a angajat fata ei în casă? Tot așa și cu terasa; m-a înghesuit încet-încet, pînă ce m-a obligat să-mi mut orătăniile în curte... Cu asta a pus capac la toate. Parc-ar fi fost pusă să-mi facă numai necazuri! Ce să-ți mai spun, fiule? Astea-s doar cîteva belele! Dar ce să-i faci? Doar nu s-o dărîma lumea — mi-am zis în sinea mea. Ce-a fost să fie s-a dus! Am crezut că o dată cu separarea n-o să mai existe nici un motiv de gîlceavă. Dar ți-ai găsit!.. Nici vorbă —jur pe viața mea!

Se întrerupse scuturată de-o tuse bruscă, ce făcu să i se umfle toate venele gîtului, în vreme ce Khadiga se uita la ea, implorîndu-l în gînd pe Allah s-o prăpădească înainte de a termina de povestit. Dar accesul se opri pe neașteptate, iar ea își trase sufletul, rosti *șahada*[1], apoi ridică ochii înlăcrimați spre stăpîn și-l întrebă cu glasul puțin răgușit:

— Ți-e lehamite să-mi mai zici mamă, domnule Ahmad, nu-i așa?

---

[1] *Șahada* — Recunoașterea credinței într-un singur Dumnezeu, care se realizează formal prin rostirea expresiei „Mărturisesc că nu există un alt zeu în afară de Allah și că Muhammad este trimisul lui".

— Allah să mă ferească, mamă! se apără stăpînul, prefăcîndu-se, fără să ia în seamă zîmbetele lui Ibrahim și Khalil.

— Să ai parte numai de sănătate, domnule Ahmad! se apucă bătrîna din nou să-l sîcîie. Dar să știi că fata dumitale nu se învredniceşte în ruptul capului să-mi zică așa,,. I-am cerut de mai multe ori să mi se adreseze spunîndu-mi *nina*, însă de fiecare dată m-a repezit cu întrebarea „Și-atunci cum o să-i zic mamei mele din Bayna el-Qasrein?“ „Și eu sînt *nina* și ea e *nina*!“ i-o întorc eu. Și ce crezi că-mi răspunde la urmă? „Eu nu cunosc decît o singură *nina* — Allah s-o păzească!“ Vezi, *si* Ahmad, ce primesc drept răsplată pentru că am moșit-o?

Domnul Ahmad o măsură pe fiica lui cu ochi răi.

— E-adevărat ce mi-aud urechile, Khadiga? strigă el înăbușit de o mînie straşnică. Îmi stă mintea-n loc de ce mi-e dat s-ascult! Vreau să te-aud ce răspunzi?

Khadiga se fîstîci de tot, simțind că i se înțepenește limba. O năpădea o ciudă fără margini, mai ales văzînd încotro merg lucrurile. Instinctul de autoapărare îi dădu însă un curaj neașteptat.

Sînt nedreptățită! îngăimă ca umilită, cu glasul stins. Toți cei care sînt aici de față pot recunoaște că sînt nedreptățită! Sînt năpăstuită, tată — jur pe Allah!

Stăpînul rămase stupefiat la auzul vorbelor ei. Deși înțelese de la bun început că bătrîna cam bate cîmpii și că în atmosferă plutește o undă hazlie, care se oglindea lămurit pe chipurile lui Ibrahim și Khalil, rămase hotărît să păstreze aceeași gravitate, cu intenția de a-i da bătrînei satisfacție și de a o speria puțin pe Khadiga. Nu-i trecuse nici un moment prin cap că fiica lui s-ar putea dovedi atît de îndărătnică și rămase contrariat de atitudinea ei. Asta să fi fost firea ei și pe vremea cînd trăia sub același acoperiș cu el? Amina o fi cunoscînd-o mai bine și-o fi știind mai multe despre ea? Abia acum s-o descopere și să constate că este cu totul astfel decît și-o închipuise el, așa cum se întîmplase și cu Yasin?

— Vreau să știu adevărul! se auzi glasul de stăpîn al tatălui, care încruntă sprîncenele nemulțumit. Vreau să știu întregul adevăr despre tine! Mama noastră vorbește acum despre o altă Khadiga decît cea cunoscută de mine! Vreau să știu care dintre ele două este cea adevărată!

Bătrîna strînse floare degetele palmei drepte și începu s-o clatine în sus și-n jos într-un gest care-l invita să mai asculte, fiindcă n-a terminat tot ce avea de spus.

— „Cînd ai venit pe lume, în mîinile mele te-ai oprit..." i-am zis eu. Și ce crezi că mi-a răspuns? „Cu alte cuvinte am scăpat de la moarte ca prin urechile acului..." Eu n-am auzit o vorbă mai urîtă ca asta de cînd sînt...

Ibrahim și Khalil izbucniră în rîs, cu gura pînă la urechi, în vreme ce Aișa lăsă capul în pămînt ca să-și ascundă zîmbetul.

— Rîdeți! Faceți haz pe seama mamei voastre! îi mustră bătrîna, strîmbînd din nas.

Stăpînul rămase mai departe încruntat, chiar dacă în sinea lui începuse să se amuze. Și fetele seamănă tot cu el? Merită să povestească așa ceva prietenilor săi Ibrahim el-Far, Ali Abd el-Rahim și Muhanmad Iffat!

— Nu, nu! Nu-ți este îngăduit să spui lucruri de felul ăsta! se răsti domnul Ahmad la ea. Las' că știu eu ce pedeapsă o să primești pentru felul cum te-ai purtat!

— Cît despre scandalul de ieri — reluă bătrîna firul povestirii — el s-a stîrnit din te miri ce! Ibrahim a invitat cîțiva prieteni la o petrecere și printre alte mîncăruri li s-a servit și o *cercheză*. Seara au coborît jos la mine Ibrahim, Khalil, Aișa și Khadiga și din vorbă-n vorbă am ajuns la *cercheză*... Ibrahim mi-a spus și mie că musafirilor le-a plăcut foarte tare... *Sitt* Khadiga s-a bucurat din cale-afară... Dar ea nu s-a oprit numai la atît, ci s-a apucat să se laude că a-nvățat să pregătească mîncarea asta în casa cea veche. Am contrazis-o, dar fără nici o intenție rea, amintindu-i că Zeinab, prima soție a lui Yasin, a introdus *cercheza* în casa voastră și că trebuie s-o fi învățat de la ea. Îți jur că am vorbit cu

bună intenție și că n-am urmărit să jignesc pe nimeni. Dar ei i-a sărit pe dată țîfna și ce mi-aud urechile? „Cunoști casa noastră mai bine decît mine?“ îmi strigă ea în față. „Ehei, eu am cunoscut casa voastră cu mult înainte s-o fi cunoscut tu!“ îi zic eu. Și mă trezesc cu ea urlînd cît o ținea gura: „Nu ne vrei binele, asta e! Și nu suporți să auzi spunîndu-se nimic demn de laudă la adresa noastră! Nici măcar despre nenorocita asta de *cercheză*! Și dacă vrei să știi care-i adevărul, atunci află că nici nu se născuse Zeinab și la noi în casă se mînca *cercheză*! Și e rușine ca o femeie de vîrsta dumitale să mintă!“ Da, *si* domnule, cum îți spun... Mi-a zis de la obraz, față de toată lumea. Acum, grăiește dumneata și mărturisește pe legea lui Allah care dintre noi două minte?

— Te-a făcut mincinoasă în față?! urlă stăpînul, nemaiputîndu-și controla furia. Ooo, Domn al cerurilor și al pămîntului, asta nu este fiica mea! Acum și-a dat arama pe față!

— Pentru atîta lucru l-ai cărat pe tata pe vremea asta pînă aici? se amestecă Khalil în vorbă, protestînd. E frumos din partea dumitale să-i tulburi tihna și să-l pui pe drumuri din pricina unei copilării, a poveștii ăsteia cu *cercheza*? Mi se pare prea de tot, mamă!

— Tu ține-ți gura și să piei din fața ochilor mei! se răsti bătrîna la el, holbîndu-se încruntată. Eu nu sînt mincinoasă și nu îngădui nimănui să mă învinuiască de minciună! Eu știu ce spun și nu-i nimic rău în respectarea adevărului! Casa domnului Ahmad nu cunoștea *cercheza* înaintea ca Zeinab să fi intrat în ea... Ce nenorocire e-n asta? E un lucru adevărat și-atît! Stăpînul este aici de față și poate să mă contrazică, dacă n-am dreptate... Într-adevăr, nu vă întrece nimeni în prepararea aperitivelor calde și a umpluturilor cu orez, dar voi n-ați avut *cercheză* pe masă înainte de venirea lui Zenaib... Spune, *si* Ahmad, dacă nu-i așa?

Domnul Ahmad se amuză tot timpul cît pălăvrăgi ea și doar cu greu se stăpîni să nu izbucnească în hohote.

— Măcar dacă ar fi fost vorba numai de minciună și de pretenții absurde!.. Dar ea a mai fost și obraznică! izbucni stăpînul pe ton violent, în timp ce pumnul viguros începu să i se încleșteze. Ți-ai închipuit, probabil, că dacă ești departe de pumnul meu îți poți îngădui orice. Altfel nu-mi pot explica purtarea asta. Dar să știi că mîna mea ajunge oriunde este nevoie, fără nici cea mai mică șovăială. Este regretabil, într-adevăr ca un tată să se vadă silit să-și pedepsească fiica tocmai cînd ea a ajuns femeie în toată firea, măritată și cu copii..:

După o scurtă pauză, reluă făcînd semn cu degetul spre ea, amenințător:

— Să știi că sînt supărat foc pe tine! Jur pe Allah că nu mai suport nici să te văd înaintea ochilor!

Khadiga tăcu mîlc tot timpul cît vorbi tatăl ei, pîndind pe sub sprîncene, dar cînd el rosti ultimele cuvinte, o podidi un plîns brusc și nervos. O făcu într-un fel și premeditat, căci își dădu seama că nu mai are alt mijloc de apărare.

— Sînt năpăstuită! îngăimă ea printre sughițuri. Jur pe Allah că sînt năpăstuită! Cum mă vede înaintea ochilor, îmi aruncă numai vorbe de ocară. „Dacă nu eram eu, rămîneai toată viața fată bătrînă..." Nu m-a scos niciodată din vorbele astea... Pe cînd eu nu i-am făcut nimic rău... Ei îmi stau martori...

Atitudinea teatrală a Khadigăi — sinceră și prefăcută în același timp — nu rămase fără urmări: Khalil Șawkat se posomorî de îndată, Ibrahim Șawkat coborît ochii în pămînt, iar inima stăpînului se strînse, cînd pomeni ultimele vorbe rostite de bătrînă, căci își aduse aminte că le mai auzise și mai demult, dar nu lăsă să i se citească pe față nici o schimbare. Bătrîna, în schimb, porni să-i arunce Khadigăi priviri mohorîte și vrăjmașe de sub sprîncenele albe și stufoase, ca și cînd ar fi avertizat-o: Joacă-ți rolul, șireato, dar să știi că trucul ăsta n-o să-ți meargă cu mine!.."

— Uite-o aici pe sora ei! bolborosi ea provocator, cînd simți plutind în văzduh o undă de simpatie pentru Khadiga.

Îți cer să juri pe ochii tăi... să juri pe Coranul cel sfînt... Nu vreau să spui decît ce-ai auzit cu urechile tale și ce-ai văzut cu ochii tăi... N-ai fost de față cînd sora ta m-a făcut mincinoasă? N-am istorisit întîmplarea cu *cercheza* întocmai cum s-a petrecut? Vorbește, fiica mea! Hai, vorbește! o îndemnă ea cu duhul blîndeții, încercînd s-o tragă de limbă. Sora ta zice acum că eu aș fi nedreaptă, după ce ieri m-a făcut mincinoasă. Vorbește ca să știe și stăpînul cu cine are de-a face, cine-i nedrept și cine provoacă de fiecare dată tărăboiul...

Aișa tresări speriată cînd își dădu seama că este atrasă în discuție. Pînă în clipa aceea asistase cu totală indiferență, închipuindu-și că va rămîne simplă spectatoare cît va ține procesul. Cînd simți că e încolțită din toate părțile și nu mai are pe unde scoate cămașa, începu să-și plimbe ochii scînteietori între soțul și cumnatul ei, invitîndu-i să-i sară în ajutor și să pună o vorbă bună în locul ei sau pentru ea. Tocmai cînd Ibrahim voia să deschidă gura, se amestecă domnul Ahmad, somînd-o să vorbească:

— Mama ta îți cere să depui mărturie, Aișa, și nu ai de ales. Te rog să spui drept cum s-au petrecut lucrurile!...

Aișa simțea că i s-a pus o piatră pe inimă și i s-a curmat răsuflarea. Din obraji îi disparu orice urmă de viață, iar buzele i se mișcară abia perceptibil cînd înghiți o dată în sec. Coborî ochii sfioasă, nefiind în stare să suporte privirea grea a tatălui, și tăcu mai departe molcom, cu moartea în suflet.

— Eu n-am mai auzit pînă acum ca o femeie să fie chemată pentru a depune mărturie împotriva sorei sale, interveni Khalil, protestînd.

— Dar nici eu n-am crezut pînă acum că ar fi cu putință să se înțeleagă copiii pentru a unelti împotriva mamei lor! se zborși bătrîna la el și mai îndîrjită. (Apoi, îndreptîndu-se spre domnul Ahmad:) Eu cred că tăcerea Aișei e de-ajuns... Nu socotești că tăcerea ei este o mărturie de partea mea, *si* domnule?

Aişa nădăjdui că lucrurile se vor opri aici, dar colac peste pupăză, se trezi cu Khadiga implorînd-o în vreme ce-şi ştergea lacrimile:

— De ce nu vorbeşti, Aişa? Spune, m-ai auzit pe mine insultînd-o vreodată?

O blestemă în gîndul ei, în timp ce capul auriu începu să-i tremure nervos.

— În sfîrşit, ne-a venit izbăvirea! izbucni bătrîna. Dacă chiar ea insistă să depui mărturie, nu mai ai nici un motiv să taci, Şoşo... Doamne, dar dac-am fost nedreaptă — aşa cum pretinde Khadiga — de ce n-am năpăstuit-o şi pe Aişa? De ce cu ea mă înţeleg aşa de bine? De ce, doamne? De ce?

Ibrahim Şawkat se ridică de pe canapea şi se aşeză lîngă stăpîn, apucîndu-se să-l lămurească liniştit:

— Îmi pare rău, tată, că te-am deranjat şi ţi-am răpit degeaba atîta timp. Hai să lăsăm şi plîngerea şi mărturia la o parte, să uităm de tot ce-a fost şi să chibzuim la ce-ar trebui să facem de-acum încolo, ca să nu mai avem necazuri de felul ăsta. Vizita dumitale s-o socotim de bun augur şi să punem capăt neînţelegerilor dintre mama şi soţia mea... Să se învoiască şi să promită şi una şi alta în faţa dumitale că de-acum încolo o s-avem numai pace în casă...

Domnului Ahmad îi zîmbi mustaţa la auzul acestei propuneri, numai că simulă împotrivirea, clătinînd din cap, şi zise cu abilitate:

— Nu! Nu accept nici o pace, căci la încheierea ei trebuie să fie prezente două părţi. În cazul de faţă ele sînt de o parte mama noastră, iar de cealaltă parte fiica noastră. Or fiica nu se află pe acelaşi plan cu mama! De aceea, eu socot că mai întîi se cuvine ca Khadiga să-i ceară iertare mamei ei pentru ce-a fost, iar mama să cîntărească şi să procedeze cum va crede potrivit. Şi numai după aceea vorbim de pace!...

Gura bătrînei se întinse într-un zîmbet pînă la urechi şi ridurile se strînseră unul în altul. Privea întrebător cînd la Khadiga, cînd la domnul Ahmad şi nu mai scoase o vorbă.

— Pînă una-alta bag de seamă că propunerea mea n-a fost acceptată, continuă stăpînul, vrînd să simtă pulsul.

— Dumneata ai judecat cinstit şi vorbele pe care le rosteşti sînt cum nu se poate mai drepte — Allah să te binecuvînteze, şi să ai parte numai de sănătate!

Domnul Ahmad arătă cu capul spre Khadiga, care se mai dezmeticise între timp, şi-o văzu ridicîndu-se fără şovăială şi îndreptîndu-se spre el cu inima zdrobită, cum nu mai făcuse niciodată pînă atunci. Rămase dinaintea lui în aşteptare.

— Sărută mîna mamei tale! îi porunci el. Şi spune-i: „Iartă-mă, *nina!*..."

Nici în cel mai îngrozitor coşmar nu se văzuse într-o situaţie atît de umilă, dar acum nu mai avea de ales, căci i-o cerea chiar tatăl ei. Îi poruncise acela căruia nu i se putea refuza nici o cerere! Facă-se voia lui Allah! Se apropie de bătrînă şi se înclină politicoasă. Apoi luă între degete palma pe care bătrîna o ridică spre ea — cu adevărat o ridică, fără să schiţeze nici cea mai mică împotrivire, măcar aşa de ochii lumii! — şi i-o sărută, cutremurîndu-se de indignare şi repulsie. Tuşi ca să-şi potrivească glasul şi în cele din urmă i se dezlegă limba şi îngăimă silit:

— Iartă-mă, *nina!*...

Bătrîna privea la ea holbată, ca şi cum nu şi-ar fi crezut ochilor şi urechilor şi o undă de bucurie îi cuprinse întreaga faţă.

— Te-am iertat, Khadiga!... Te-am iertat din respect pentru tatăl tău şi fiindcă am înţeles că te căieşti de ce-ai făcut...

Chicoti ca un copil, apoi continuă prevenitoare:

— Care va să zică, de astăzi înainte nici o vorbă despre *cercheză!* Ajunge că nu vă întrece nimeni în prepararea aperitivelor şi a umpluturilor de orez!

— Slavă domnului c-am ajuns la pace! adăugă stăpînul, în rîndul lui, surîzînd. (Apoi, adresîndu-se Khadigăi:) Așadar, întotdeauna *nina*! Să nu-i mai zici niciodată *tiza!* Ea este *nina*, la fel ca și cealaltă... (Apoi pe un ton dojenitor:) De unde ai fi ieșit cu firea asta nu pot să pricep! Nimeni din casa noastră n-a fost așa! Ai uitat de mamă-ta, de cuviința și de blîndețea ei? Ai uitat că mă faci pe mine de ocară cu vorbele și faptele tale urîte? M-am minunat — jur pe Allah! — ascultînd la ce mi-a povestit mama ta! Și-o să mă mai minunez încă multă vreme de-aici înainte!...

22

După plecarea domnului Ahmad Abd el-Gawad, cele două perechi o luară pe scară în sus, îndreptîndu-se spre apartamentele lor. Khadiga mergea în frunte mohorîtă, vînătă de furie. Ceilalți își dădură seama după tăcerea Khadigăi cam ce va urma. Tocmai din acest motiv, Khalil nu se opri la primul etaj, așa cum s-ar fi cuvenit, pentru a potoli hărmălaia care se auzea din camera copiilor, ci îl însoți pe fratele său împreună cu Aișa la apartamentul de sus. Cînd luară loc cu toții în salon, Khalil deschise vorba, pentru a vedea în ce ape se scaldă Khadiga.

— Intervenția ta de la sfîrșit a fost hotărîtoare și s-a soldat cu un rezultat neașteptat de bun, îi zise el lui Ibrahim.

— A dus la împăcare, nu-i așa? sări Khadiga numaidecît, ca și cum ar fi așteptat cu înfrigurare să înceapă cineva discuția. N-a făcut decît să pună paie pe foc! Din cauza lui am fost umilită mai mult decît oricînd altă dată în viața mea.

— Nu văd nici o umilire în faptul că ai sărutat mîna mamei și i-ai cerut iertare... îi zise Ibrahim mustrător.

— E mama ta într-adevăr, dar pentru mine nu-i decît o dușmancă, replică ea cu indiferență. Nu i-aș fi spus *nina* în ruptul capului, dacă nu mi-ar fi poruncit tata, înțelegi?

Da, da! Ea nu este pentru mine *nina* decît din porunca tatei!

Ibrahim se rezemă de spătarul canapelei, oftînd disperat. Nici Aișa nu era mai liniștită, căci se aștepta dintr-o clipă în alta să-i vină și ei rîndul. Khadiga evita tot timpul s-o privească și asta îi spori și mai tare neliniștea. În cele din urmă se decise să înceapă ea prima, ca s-o oblige pe Khadiga să-și declare adevăratele sentimente:

— Nu-i vorba de nici o umilire, dacă v-ați împăcat. Și cred că e mai potrivit să ne aducem aminte doar de sfîrșitul fericit...

Khadiga se înțepeni și-i aruncă o privire semeață și sfidătoare:

— Tu să nu scoți o vorbă, Aișa! se repezi ea și-i tăie șiragul vorbelor, strîmbînd din nas. Tu ești ultimul om din lumea asta care are dreptul să vorbească!

Aișa se prefăcu nedumerită și întrebă, uitîndu-se cînd la Ibrahim, cînd la Khalil:

— Eu? Da' de ce? Doamne, ferește!

— Mai întrebi și de ce? Pentru că m-ai trădat... Pentru că tăcînd n-ai făcut decît să depui mărturie contra mea!... îi răspunse cu un glas rece și greu ca plumbul. Pentru că ai preferat să-i dai satisfacție celeilalte, nu s-o ajuți pe sora ta! Cum altfel se cheamă asta decît trădare?

— Mi se pare foarte ciudat ce spui tu, Khadiga, cînd toată lumea știe că, tăcînd, am fost de partea ta!

— Dacă ai fi vrut cu adevărat să sari în ajutorul meu, nu te-ai fi codit atîta și-ai fi depus mărturie în favoarea mea! o întrerupse la fel de pornită, străduindu-se cu tot dinadinsul să-i găsească nod în papură. Pe drept sau pe nedrept, nu contează! Pe cînd tu ai preferat să-i cînți în strună soacrei tale, care te ține pe mîncare... Tu nu mai ai ce să vorbești cu mine! Nici un cuvînt! Avem aceeași mamă și-o să-i cer să te judece ea!

A doua zi, Khadiga porni să înoate prin noroi și bălți dis-de-dimineață și ajunse la mamă-sa cu sufletul la gură.

Se opri drept la cuptor și Amina o întîmpină cu o bucurie nespusă. Se apropie de ea și *umm* Hanafi, adresîndu-i cuvinte de bun venit. Le răspunse destul de laconic și asta o făcu pe mamă-sa s-o cerceteze cu ochi sfredelitori, îngrijorați.

— Vreau să aflu părerea dumitale despre Aișa, începu ea fără nici o altă introducere. Eu nu mă mai simt în stare să suport mai mult decît am îndurat...

Chipul Aminei exprima un interes amestecat cu amărăciune.

— Da' ce s-a întîmplat? o iscodi ea, făcîndu-i semn cu capul s-o urmeze afară. Allah să ne apere de necazuri! Tată-tău mi-a spus și mie că a fost în Es-Sukkariyya... Dar nu pricep ce amestec are Aișa în treaba asta?! (Apoi, în vreme ce urcau scara:) Of, Khadiga, te-am rugat de nenumărate ori să fii și tu mai mărinimoasă. Soacră-ta e femeie bătrînă și s-ar cădea s-o mai cruți și tu, ținînd seama de anii ei. Sigur că a dat în mintea copiilor, dacă a fost în stare să plece de capul ei și s-ajungă pînă la prăvălie, pe-o vreme ca cea de ieri. Da' ce poți să-i faci? Tată-tău s-a făcut foc de supărare! Nu și-ar fi închipuit că ai putea să-i spui vreo vorbă urîtă! Dar nu văd ce-ai putea avea cu Aișa!? Nu căuta nici tu pricină cu lumînarea acum! A tăcut, nu-i așa? Cred că nici n-ar fi putut să facă altfel, sărmana de ea!

Se așezară pe o canapea în salon — locul cafelei de odinioară — una alături de cealaltă.

— *Nina*, te rog din tot sufletul să nu te aliezi și tu cu ei! De ce nu găsesc, Doamne, și eu pe cineva care să țină cu mine pe lumea asta și să-mi sară în ajutor?

— Să nu spui așa ceva! o întrerupse Amina cu un zîmbet mustrător. Ce-i cu toana asta care ți-a năzărit în minte așa deodată? Dar spune-mi, fata mea, ce ți-a căşunat pe Aișa? Ce ți-a făcut?

— Numai belele! bălmăji ea, ridicînd mîna în aer și lăsînd-o brusc să cadă, ca și cum ar fi izbit un vrăjmaș. A depus mărturie împotriva mea, pricinuindu-mi cea mai mare înfrîngere pe care am cunoscut-o pînă acum...

— Cum a fost? Ce-a zis?

— N-a zis nimic!

— Slavă lui Allah!

— Dar beleaua a venit tocmai de la faptul că n-a zis nimic!...

— Ce-ai fi vrut să zică? întrebă Amina, zîmbind cu afecțiune.

— Ar fi putut să scoată și ea o vorbă-două și să susțină că n-am insultat-o pe bătrînă! ripostă ea cu înverșunare, stingherită de întrebarea Aminei. La urma urmei, de ce nu? N-ar fi făcut decît să se poarte ca o soră adevărată! Să fi zis și ea acolo cel puțin că n-a auzit nimic. Or ea i-a dat dreptate bătrînei! M-a lăsat singură cînd am fost la ananghie, s-ajung la mila unei bătrîne viclene... N-o să uit cît oi trăi ce mi-a făcut Aișa...

— Nu mă înspăimînta, Khadiga! încearcă Amina s-o înduplece, după ce ascultă la ea fără suflare. Dimineața s-ar fi căzut să fi uitat totul!...

— Să uit, zici? N-am închis ochii un ceas azi-noapte... Nu s-a lipit somnul de mine și parc-aș fi avut jăratic în cap... Orice necaz m-ar fi lovit ar fi fost mai neînsemnat decît cel care mi-a venit de la Aișa! De la sora mea! A ținut cu tot dinadinsul să intre în tabăra satanei... Binee! Facă-se voia ei! Pînă acum am avut o singură soacră, iar de-acum înainte o să am două! Aișa! Nu-mi vine să cred, căci i-am luat întotdeauna apărarea! Dac-aș fi fost haină ca ea, i-aș fi povestit de mult lui tata cît de necuviincioasă este, căci întotdeauna a fost o nerușinată. Îi place ca lumea să creadă că ea ar fi un înger mărinimos și că eu sînt un diavol afurisit. Or lucrurile stau exact pe dos. Eu sînt mai bună decît ea de o mie de ori! Mie nu mi se poate aduce nici o vină! Și dacă nu era la mijloc tata — și aici tonul ei deveni și mai ascuțit — n-ar fi fost în stare nici o forță din lumea asta să mă înduplece să sărut mîna vrăjmașei mele sau să-i zic *nina!*...

— Tu ești catran de mînie, ăsta-i adevărul! o luă Amina cu duhul blîndeții, bătînd-o ușor pe umăr. Încercă să te

liniștești! Rămîi să mîncăm împreună de prînz și pe urmă o să stăm de vorbă pe îndelete...

— Eu sînt în toate mințile și știu ce spun! Pe deasupra, sînt și în cunoștință de cauză! Vreau să-l întreb pe tata doar atît: care din două e mai socotită — cea care nu iese din casă sau cea care umblă toată ziua prin casele vecinilor, cîntă și-o mai îndeamnă după una și alta și pe fiică-sa să danseze?

— Ar fi nu știu cum să-l întrebi pe tată-tău despre o treabă ca asta, cînd știi prea bine ce ți-ar răspunde... grăi Amina cu amărăciune, după ce oftă adînc. Dar Aișa e măritată și numai soțul are dreptul s-o întrebe despre purtarea ei. Ce treabă avem noi, de vreme ce el îi îngăduie să-și viziteze vecinele, care sînt fermecate de glasul ei, și să cînte împreună. Și tu numești asta necuviință, Khadiga? Te supără într-adevăr că Na'ima dansează? Nu-i nici un păcat! N-are decît șase ani și dansul ei e o simplă joacă! Ești înfuriată, Khadiga, asta-i! Allah să te ierte!

— Eu sînt conștientă de greutatea fiecărui cuvînt rostit! insistă Khadiga. Dacă-ți convine ca fiica dumitale să cînte și ca nepoata dumitale să danseze, ia spune-mi, ce-ai zice dac-ai vedea-o duhănind ca bărbații și dac-ai ști că tutunul e pentru ea ca un narcotic de care nu se mai poate lăsa? Și să-l auzi pe soțul ei, ademenind-o, cînd îi întinde pachetul: „Țigările tale, Șoșo!...". Am văzut-o cu ochii mei trăgînd din țigară și trimițînd rotocoale de fum și pe gură și pe nas! Pe nas, auzi? Să vezi și să nu crezi! La început, se mai ferea de mine, dar acum nu-i mai pasă c-o văd. Ba o dată m-a îndemnat și pe mine să încerc, sub motiv c-ar potoli nervii aprinși. Asta-i Aișa! Acum ce mai zici? Și să vedem ce-o să zică tata?

Se lăsă o tăcere încordată. Amina era într-o derută cumplită, dar rămase în continuare hotărîtă s-o îmbuneze.

— Tu ai dreptate! o aprobă ea. Fumatul e un nărav nespus de urît. Nici bărbaților nu le șade bine cu țigara în gură... Ce să mai zic atunci de femei? Dar ce poți să-i faci,

dacă chiar soțul ei i-a dat nas și-a împins-o să fumeze? Ce să-i mai facem noi, Khadiga? Acum nu mai avem nici un drept asupra ei... Numai el îi poruncește... Nu ne-a mai rămas decît să-i dăm un sfat, dacă asta îi mai folosește la ceva...

Khadiga trase cu coada ochiului spre ea, într-o muțenie ce trăda șovăiala. Pe urmă își luă inima în dinți și continuă să bată apa în piuă:

— Numai soțul ei e de vină! El o răsfață tot timpul și-o smintește, făcînd-o părtașă la toate păcatele... Încă fumatul nu e beleaua cea mai mare... Să știi că are o apucătură și mai rea! În casa lor se află tot timpul cel puțin o sticlă din care bea fără pic de sfială... Parc-ar fi ceva normal!... Ce mai la deal, la vale, o s-o împingă și la băutură, așa cum a împins-o la tutun... Și baba știe, dar nu se sinchisește că apartamentul lor a ajuns o crîșmă. O s-o îndemne și la băutură... Ba sînt sigură c-a și făcut-o, căci într-o zi am simțit un abur ciudat, duhnind din gura ei, și cînd am luat-o la sigur a început să dea din colț în colț. Pînă la urmă a tăgăduit, de bună seamă, dar eu sînt convinsă că s-a apucat și de băutură și că este pe cale să se obișnuiască și cu ea, la fel cum a făcut cu tutunul...

— Doamne, apără-ne! izbucni mama cu disperare. Fie-ți milă și de tine și de noi, Khadiga, și fii cu frică de Allah!...

— Eu sînt destul de evlavioasă și domnul nostru știe prea bine! N-am tras în viața mea dintr-o țigară și n-am pus strop de băutură pe limbă! Ba mai mult decît atît — eu n-am îngăduit să intre băutură în casa mea! Nu zici c-a încercat și cațîrul meu să-și țină sticla în apartament? Dar eu l-am pîndit și-am pus piciorul în prag. „Eu nu stau într-o casă în care s-a adus alcool!" i-am spus răspicat. Și-a dat înapoi cînd a văzut că sînt nestrămutată în hotărîrea mea. Și n-a avut încotro! Acum își ține sticla la fratele lui, în apartament la *hanem*, care m-a trădat ieri! Și de fiecare dată cînd am țipat, blestemînd băutura și pe cei care beau,

a sărit cu gura la mine, întrebînd — Allah să-i sece limba! — „De unde mi-ați adus-o pe habotnica asta? Habar n-ai ce om de petrecere e tată-tău și că rareori se întîmplă să se afle undeva fără pahar și fără lăută!“ Auzi ce se spune despre tata în casa familiei Şawkat?

Amina căzu pe gînduri, iar în priviri i se citea tristețe și teamă. Trecu un răstimp fără să scoată o vorbă, strîngîndu-și și desfăcîndu-și pumnii tulburată și nervoasă.

— Îndurare, Doamne! se dezlănțui ea în cele din urmă cu căinare și durere în glas. De ce ne este dat s-auzim așa ceva? Iertare și îndurare! Ce nenorocire se pot abate asupra femeilor din pricina bărbaților! Peste asta nu pot să trec! Nu se cuvine să trec! Aișa va trebui să dea socoteală! Dar mie parcă tot nu-mi vine a crede ce spui tu! Poate că ți-ai închipuit lucrurile astea urîte numai din pricina ranchiunei ce-i porți? Fata mea e curată și va rămîne așa, chiar dacă soțul ei se va preschimba în diavol! Am să vorbesc cu ea deschis, ca de la om la om... Dacă o să fie nevoie, am să stau de vorbă chiar și cu *si* Khalil... Să bea cît o vrea, dar fata mea să fie ferită de diavol!...

Pentru prima oară, Khadiga simți în suflet o adiere de liniște. Urmări tulburarea mamei cu ochi împăcați și fu convinsă că în curînd Aișei o să-i iasă pe nas și o să-și primească răsplata cu vîrf și îndesat pentru că o trădase. Nu arătă prea mare luare-aminte înfloriturilor cu care-i relatase faptele și nici expresiilor violente pe care le folosise — numise apartamentul surorii sale cîrșmă, cu toate că știa foarte bine că Ibrahim și Khalil nu se apropiau decît arareori de băutură și că niciodată nu întrecuseră măsura și nu-i văzuse amețiți. Dar furia și îndîrjirea o orbiseră și-i furaseră mințile. Se spusese despre tatăl ei că este om de petrecere, într-adevăr, dar nimeni în afară de ea nu-l incriminase din pricina asta. Dimpotrivă, cînd aduseseră vorba despre el și pretinseseră c-ar fi om de viață, Ibrahim, Khalil și bătrîna nu voiseră să-l ponegrească, ci să-i laude mărinimia și generozitatea, socotindu-l a fi un om și jumătate, bărbatul ideal

al generației sale. Primise vorbele lor cu destulă reticență la început. Pe urmă a încercat-o un fel de nesiguranță, căci îi venea greu să și-l imagineze pe tatăl său ca un petrecăreț după ce se obișnuise cu imaginea lui sobră de-o viață. Dar nesiguranța aceasta n-a știrbit cîtuși de puțin prestigiul și autoritatea stăpînului, ba chiar i le sporiseră, adăugînd personalității lui un farmec inefabil. Victoria dobîndită n-o mulțumi însă îndeajuns și reluă șirul uneltirilor cu un ton insinuant.

— Și-aș mai vrea să știi că Aișa nu m-a trădat doar pe mine, ci și pe dumneata...

Făcu o pauză pentru ca vorbele ei să-și facă efectul, apoi urmă:

— Habar n-ai de cîte ori a fost în vizită la Yasin și la Maryam în Qasr eș-Șawq!...

— Ce-ai spus? îi ceru Amina să repete, holbîndu-se la ea în neștire.

— Exact ce-ai auzit! E trist, dar adevărat! Yasin a venit de mai multe ori împreună cu Maryam și pe la Aișa și pe la noi. Îți spun cinstit, i-am primit în casă fiindcă n-am avut de ales... Așa, mai mult de hatîrul lui Yasin... Numai că întîlnirile noastre au fost destul de reci... Yasin mi-a zis și mie să mă duc pe la ei prin Qasr eș-Șawq, dar îți dai seama că nu mi-a ars mie de-așa ceva... Au venit de cîteva ori pe la noi, dar asta nu m-a clintit din hotărîrea mea... Pînă cînd m-am pomenit cu Maryam într-o zi că mi se adresează direct: „De ce nu vii și tu pe la noi? Doar ne cunoaștem de-atîta vreme și sîntem ca și surori!..." Am recurs la fel de fel de pretexte ca să scap de insistența ei, dar ea încerca să mi se bage în suflet. S-a apucat să mi se destăinuie și să mi se plîngă de comportarea lui Yasin, crezînd că în felul ăsta o să mă înduplece. Dar nu și-a găsit omul potrivit cu mine. Aișa, în schimb, n-a stat o clipă la gînduri... Cum o vede, îi sare-n brațe și-o pupă! Dar lucrul cel mai grav este că s-a dus și în vizită la ea. O dată l-a luat și pe *si* Khalil, altă dată i-a cărat după ea pe copii. E fericită peste măsură de

reînnodarea prieteniei cu Maryam. Cînd i-am atras atenția că se cam întrece cu gluma, ce crezi că mi-a zis? „N-avem dreptul să-i reproșăm nimic lui Maryam, fiindcă noi sîntem cei care n-am încuviințat logodna răposatului drag cu ea..." Auzi ce-a putut să spună! „Dar de soldatul englez ai uitat?" o întreb eu. „Acum nu se cuvine să ne mai aducem aminte decît de faptul că ea e soția fratelui nostru..." îmi răspunde ea înțepată. Ți-au mai auzit urechile așa ceva pînă în ziua de azi, *nina?*

Amina plecă privirea abătută, fără să scoată un cuvînt.

— Asta-i Aișa, fără nici o exagerare! urmă Khadiga după ce o măsură îndelung. Asta-i Aișa care a depus ieri mărturie împotriva mea și m-a făcut de rîs în fața unei babe ramolite.

Amina oftă adînc, cu ochii stăruind asupra Khadigăi.

— Aișa e o copilă fără pic de minte, îngăimă ea în cele din urma cu glasul stins. Și-așa o să rămînă toată viața! Ce altceva aș putea să zic? Nici nu pot și nici nu vreau... Să nu-i fi păsat ei de amintirea lui Fahmi? Nu pot să cred așa ceva! N-a putut să-și calce pe inimă față de femeia asta? Cel puțin din respect pentru mine... N-o să trec peste asta nici în ruptul capului... O să-i spun cîtă mînie și tristețe mi-a stîrnit în suflet și-o să văd ce-o să mai facă după aceea...

Khadiga își aduse brusc aminte că mai avea ceva de cîrtit împotriva Aișei și continuă:

— Aș înțelege să se poarte așa, dacă ea ar avea o conduită ireproșabilă... Dar ea parc-ar trăi pe-altă lume... Nu sînt deloc nedreaptă cu ea — Domnul mi-e martor! Nu i-am purtat niciodată ranchiună de cînd s-a măritat. E-adevărat că de mai multe ori i-am atras atenția că-i cam scapă pe copii des de sub supraveghere... N-am cruțat-o nici cînd am văzut-o cum se bagă pe sub pielea soacră-si și nici în alte situații despre care ți-am vorbit la vremea lor... Dar n-am făcut decît să-i spun niște lucruri de la obraz și să-i dau cîte-o povață. Asta-i prima oară cînd m-a călcat de-a dreptul pe bătătură și cînd i-am declarat război deschis.

— Lasă chestiunea în grija mea, Khadiga, că știu eu ce trebuie să fac, i se adresă mama cu glas rugător, dar înciudat. Totodată ține minte ce-ți spun acum: niciodată nu trebuie s-ajungeți să vă pizmuiți. Nu e bine ca inimile să vi se înstrăineze, mai ales că trăiți sub același acoperiș. Nu uita că sînteți surori... că tu ești sora ei mai mare... Știu că tu ai numai intenții bune — slavă lui Allah! Știu și cît de largă ți-e inima cînd e vorba de familia ta! Ori de cîte ori am un necaz, nu găsesc consolare decît la tine... Dar nu trebuie să uiți că Aișa e sora ta, oricît de tare ar greși...

— I-am iertat și-i iert totul, pînă la mărturia de ieri... țipă ea mînioasă.

— N-a depus mărturie împotriva ta... Știi prea bine... S-a temut să nu te supere pe tine tot așa cum s-a temut să n-o supere pe soacră-sa și din pricina asta a preferat să tacă... O cunoști foarte bine și știi că nu-i place să supere pe nimeni, chiar dacă îi scoate pe mulți din sărite cu zăpăceala ei... Nu ți-a dorit niciodată răul... Nu se cade s-arunci în spinarea ei o vină mai mare decît este în realitate... Mîine vin pe la voi și lămuresc eu socotelile cu ea... Dar eu o să vă cer să vă împăcați, îți spun de pe-acum... Și să nu cumva să mi te împotrivești!...

În ochii Khadigăi se putea observa pentru prima dată neliniștea și teama. Se feri s-o privească pe mamă-sa în ochi și lăsă capul în jos.

— Chiar vii mîine? o întrebă aproape în șoaptă, după cîteva clipe de tăcere.

— Da! Situația asta nu suportă amînare!

— O să mă acuze că i-am dat secretele în vileag... îngăimă Khadiga, ca și cînd s-ar fi adresat ei însăși.

— Chiar dacă...

Amina observă că neliniștea și temerea ei sporesc și se grăbi să adauge:

— Nu-ți face nici o grijă, fiindcă eu știu ce trebuie să spun și ce nu trebuie să spun!

— Așa e bine... mai bîigui Khadiga mulțumită. Dar vezi să nu cumva să pomenești de intențiile mele bune și de dorința de a o readuce pe calea cea bună...

23

„Aaah!“ exclamă Kamal surprins, cu inima zbătîndu-se, cînd o zări pe Aida ieșind pe poarta palatului. Aștepta, ca în fiecare zi înainte de asfințit, pe trotuarul străzii El-Abbasiyya, urmărind casa de la distanță, mistuit de speranța că ea se va ivi într-un balcon sau la o fereastră. Îmbrăcase un costum gri, elegant, în ton cu blîndețea și lumina sidefie a ultimelor zile de martie. Eleganța lui părea să sporească o dată cu durerea și deznădejdea care-i puseseră stăpînire pe suflet. N-o mai văzuse din ziua aceea tristă din pavilion, cu toate că fiecare asfințit îl găsise dînd tîrcoale palatului din El-Abbasiyya, hrănindu-și sufletul cu vise, mulțumindu-se să comtemple lăcașul și să rememoreze întîmplările fericite, al căror izvor secase definitiv. În primele săptămîni, a crezut că-și va pierde mintea. Durerea fusese ca un delir ce nu se mai sfîrșea. Dacă n-ar fi reușit să depășească această etapă dramatică, s-ar fi prăpădit. A reușit tocmai pentru că-și obișnuise sufletul cu durerea încă de la începutul acelei iubiri nefericite. Fusese ca o criză acută a unei suferințe cronice, eliberîndu-se de spasmele violente și intrînd într-o fază de acalmie. Nu se putea lecui și nici nu dorea să se lecuiască de suferința lui, avînd o încredere nestrămutată în veșnicia iubirii și încercînd să-și potolească zbuciumul, fiind convins că suferința îl va însoți tot restul vieții.

Cînd o zări părăsind palatul, oftă simțind inima zbătîndu-se, încercînd parcă să-i spargă pieptul. Urmărea de la distanță, fără să-i vină să-și creadă ochilor, mersul ei grațios, după care tînjise atîta vreme. Sufletul i se lăsă prins într-un dans năvalnic, din care izbucneau strigăte de jale

și de bucurie. Zeița adorată coti pe neașteptate la dreapta pe strada Seraiurilor. În clipa aceea simți că din suflet izbucnește un torent de revoltă, căiind cu el înfrîngerea care-l apăsa de aproape trei luni. Inima îl împinse să alerge după ea pentru a-i destăinui neliniștea care nu-i mai da pace. O luă și el pe strada Seraiurilor, fără să mai stea nici o clipă pe gînduri. Mai demult se sfiise să-i vorbească de teamă că o va pierde. Acum porni la noroc, căci oricum nu mai avea nimic de pierdut. Iar chinurile îndurate timp de trei luni, zi și noapte, nu-i mai lăsau cale de întoarcere. Simți imediat pași apropiindu-se. Aida privi înapoi dar își întoarse capul nepăsătoare. Nici nu sperase să aibă parte de o primire mai amabilă!

— Așa fac doi prieteni vechi cînd se întîlnesc? îndrăzni Kamal să întrebe cu ton dojenitor.

Drept răspuns, Aida își grăbi pașii, fără să scoată un cuvînt. Dar nici el nu se descurajă, ci porni mai departe în urma ei, adunînd curaj din durere.

— Nu mă trata cu atîta cruzime, căci n-ai nici un motiv s-o faci, mai ales dacă vrei să fii nepărtinitoare, îndrăzni să spună cînd ajunse în dreptul ei.

Se sperie la gîndul că ar putea să rămînă la fel de indiferentă pînă în clipa cînd va ajunge la destinație, dar glasul ei melodios i se adresă de data aceasta pentru a-l alunga:

— Te rog să te îndepărtezi! Lasă-mă în pace!

— N-ai a te teme de nimic și te voi lăsa în pace... insistă el rugător. Dar nu pot s-o fac înainte de a limpezi niște lucruri...

— Nu știu despre ce lucruri e vorba și nici nu vreau să știu... îi răspunse ea înțepată și glasul răsună adînc și lămurit în strada liniștită și pustie. Te rog să te porți ca un *gentleman.*[1]

[1] În limba engleză în original.

— Îți promit că am să mă port chiar mai frumos decît un *gentleman*, o asigură el. N-aș putea face altfel, căci numai tu poți să-mi impui cum să mă port...

— Atunci, ce să mai lungim vorba? Eu îți cer să mă lași în pace! insistă ea, fără să-l privească. Asta-ți cer!

— Nu pot! Nu pot înainte de a-ți retrage acuzațiile nedrepte pe care mi le-ai adus, fără a ține seama de dovezile și argumentele mele. M-ai pedepsit nevinovat!

— Eu te-am pedepsit?

Kamal amînă puțin răspunsul profitînd de scurtul răgaz pentru a-și savura fericirea. Acceptase să-i răspundă și să-și încetinească pașii. Indiferent dacă a făcut-o pentru a-l asculta sau pentru a scăpa de el, esențial rămîne faptul că merg unul alături de celălalt pe strada Seraiurilor, vegheați de pomii semeți de pe stradă, de ochii calzi ai glicinelor și de corolele albe ale iasomiei, ce-i priveau de pe gardurile înalte, într-o liniște totală, după care tînjea de-atîta vreme inima lui istovită de zbucium.

— Ai dispărut trei luni de zile, lăsîndu-mă să mă zvîrcolesc fără nici o vină, murmură el pe gînduri. Nu cred că s-ar fi putut pedeapsă mai mare decît asta!

— Mai bine să nu ne mai întoarcem la povestea aceea...

— Ba trebuie să ne întoarcem... o imploră Kamal tulburat. Stărui să ne întoarcem, pentru chinurile pe care am ajuns să nu le mai pot îndura.

— Și ce vină am eu pentru asta? îl întrebă ea calmă.

— Nu-mi iese din cap acuzația pe care mi-ai adus-o și vreau să știu dacă tot mă mai socotești vinovat? Știi prea bine că n-aș putea să spun o vorbă urîtă despre tine... Dacă te-ai gîndi la respectul pe care-l am pentru tine de cînd ne cunoaștem, n-ai mai avea nici cea mai mică îndoială. Îngăduie-mi să-ți înfățișez lucrurile așa cum s-au petrecut, cu toate amănuntele.

Începu să povestească precipitat:

— După discuția noastră din pavilion, Hasan Selim m-a invitat la o plimbare și...

— Să lăsăm povestea asta... îl întrerupse ea cu un glas ce părea rugător. Eu îți propun s-o uităm... Sînt lucruri despre care acum nu mai are rost să vorbim...

Ultimele cuvinte îi izbiră timpanele ca jeluirea ascuțită a bocitoarelor.

— Nu mai are rost!? Știu că nu mai are rost! repetă el descurajat. Dar n-aș vrea să-mi pui pe umeri lucruri pentru care nu am nici o vină. N-aș vrea să pleci și să rămîi cu părerea c-aș fi un om perfid și bîrfitor... Îți mărturisesc încă o dată cu mîna pe inimă că sînt complet nevinovat... M-ar durea cumplit să rămîi cu o impresie urîtă despre un om care nutrește pentru tine... care nutrește numai admirație și respect... care nu ți-a rostit niciodată numele decît însoțit de cuvinte de laudă...

Îl măsură cu privirea, înclinîndu-și capul pe umăr ca și cînd i-ar fi zis în glumă: „Vai, ce te pricepi să le mai înflorești!".

— Se pare că a fost o neînțelegere la mijloc, dar între timp lucrurile s-au limpezit, murmură ea cu glas destul de blînd.

— Și totuși mai citesc urme de îndoială în sufletul tău... bîigui el, amăgit de o nouă nădejde care începu să-i mijească în suflet.

— Nici vorbă! îl întrerupse ea. Nu tăgăduiesc că am avut niște bănuieli, o vreme... Dar pînă la urmă adevărul a ieșit la lumină...

Kamal începu să plutească, legănîndu-se, purtat de un val de fericire.

— Și cînd ai aflat adevărul? încercă el s-o descoase.

— De mai mult timp...

Ridică ochii spre ea cu recunoștință, simțind cum îl străbate un fior de mulțumire și ușurare, fiind gata să izbucnească în plîns.

— Deci știai că sînt nevinonat? insistă el.

— Da! Ştiam!

Înseamnă că Hasan Selim merită să se bucure din nou de respectul meu?!

— Şi cum ai aflat adevărul?

— L-am aflat şi pace! răspunse ea fără nici o ezitare, ca şi cînd ar fi vrut să pună capăt discuţiei. Restul nu mai contează...

Nu mai insistă s-o descoase, de teamă să n-o agaseze, dar un nor tulbure se abătu asupră-i, înnegurîndu-i inima.

— Şi cu toate astea te-ai îndărătnicit să stai ascunsă? Ţi-ai manifestat mînia în fel şi chip! De ce n-ai vrut să te înduri şi să te milostiveşti, chiar şi numai printr-un gest sau o vorbă? Dar ce să facem? Tu ai o scuză şi te înţeleg...

— Nu pricep la ce scuză te referi!...

— Tu n-ai cunoscut niciodată durerea şi mă închin lui Allah să te ferească totdeauna de chinurile ei... îngăimă el cu glas tînguitor.

— Mi-am închipuit că nici nu-ţi pasă de învinuirile mele, rosti ea, de parcă ar fi vrut să-şi ceară iertare.

— Allah să fie îndurător cu tine! Nici nu poţi să-ţi închipui cît de mult am suferit!... Şi m-a durut cumplit că ai stat ascunsă de mine atîta amar de vreme!... Dar n-a fost de-ajuns că ai ignorat afecţiunea pe care ştiai că ţi-o port, că m-ai învinovăţit fără nici un temei... În acelaşi timp trebuie să-ţi mărturisesc deschis că nu acuzaţiile nedrepte m-au durut cel mai tare...

— Înţeleg că au mai fost şi alte motive care te-au făcut să suferi? întrebă ea, cu un zîmbet în colţul gurii.

Surîsul ei îl imboldi să-şi continue destăinuirea, înflăcărîndu-se ca un copil:

— Întocmai! Ai înţeles perfect! Învinuirea a fost cel mai neînsemnat dintre toate! Nimic nu m-a torturat mai mult decît dispariţia ta fără urmă! În cele trei luni nu am cunoscut o clipă de linişte. Toată vremea am trăit cu impresia că nu mai am mult şi-mi pierd minţile. De aceea mă închin lui Allah să te ferească de chinuri. Am încercat pe pielea

mea și știu prea bine ce-nseamnă durerea! Această experiență crudă m-a făcut să înțeleg că ar fi mai bine să pă ăsesc această lume decît să dispari din viața mea. A fost ca un blestem înfricoșător. Te rog să nu rîzi de mine! Știu că tot timpul ești tentată să faci așa, dar durerea este mult prea mare ca să-ți rîzi de ea! Nici nu-mi pot închipui de altfel că un înger generos s-ar putea amuza pe seama nenorocirilor altora. Dar ce pot să fac? Mi-a fost hărăzit să te iubesc pe tine și numai pe tine!

Se așternu o tăcere adîncă, întreruptă doar de răsuflarea lui precipitată. Ea continua să meargă privind drept înainte și nu reuși să-i citească gîndurile în ochi. Muțenia ei ise păru preferabilă unei vorbe reci, rostită cu indiferență, așa încît socoti că-i aproape o izbîndă. Imàginează-ți ce s-ar întîmpla dacă și glasul ei mîngîietor ar exprima aceleași sentimente! Ți-ai pierdut mințile de-a binelea sau văpaia dragostei tale te-a mistuit? Ce te-a apucat de ți-ai dat frîu liber imaginației și speranțelor? Parcă ai fi un acrobat care vrea să se ridice un metru de la suprafața pămîntului și se trezește plutind către înaltul cerului. Ce forță ar mai fi acum în stare să te stăvilească?!

— Te rog să nu-mi aduci aminte de lucruri pe care nu-mi place să le-aud! urmă el fără să-i mai dea răgaz să spună vreun cuvînt. Știu prea bine cum arată capul meu, căci doar eu îl port pe umeri zi și noapte și pe deasupra îl mai și văd oglindit de cîteva ori în fiecare zi. Dar am și eu un lucru rar și prețios, pe care nu-l întîlnești la alții. Iubirea mea nu are seamăn și eu sînt mîndru de ea peste fire. Și cred c-ar trebui să fii și tu mîndră, chiar dacă nu pui nici un preț pe ea. Așa a fost să fie de cînd ne-am întîlnit prima oară în parc! Oare, tu n-ai simțit? Nu m-am gîndit să-ți spun toate lucrurile astea mai devreme, de teamă că prietenia noastră se va sfîrși și voi fi alungat din paradis! Îți dai seama că nu mi-ar fi fost deloc ușor! Dar acum, fiind oricum alungat, nu mai am a mă teme de nimic!

Destăinuirea îi aluneca pe limbă ca un pîrîu de sînge cu neputinţă de oprit. Din tot ce era în jur n-o distingea decît pe ea; strada, pomii stingheri, palatele şi rarii trecători păreau că s-au ascuns în spatele unui nor ceţos ce nu lăsa să se ivească decît silueta zveltă a zeiţei adorate, coroana părului ei negru strălucitor şi chipul luminos, închizînd în el toate tainele lumii. În penumbra jucăuşă pielea ei brună părea mată şi netedă, dar cînd ajunseră în bătaia razelor soarelui de asfinţit, chipul ei i se înfăţişă în toată strălucirea şi seninătatea lui. Ar fi fost în stare să vorbească pînă a doua zi în zori, în speranţa că nu se vor mai despărţi niciodată.

— Am spus că nu m-am gîndit să-ţi mărturisesc mai devreme? Am minţit! Adevărul este că am dorit din suflet să-ţi pot spune încă din ziua cînd am rămas singuri în pavilion. Probabil că dacă nu te-ai fi grăbit cu ironiile la adresa capului şi nasului meu, mi-aş fi luat inima în dinţi şi m-aş fi destăinuit încă de atunci. Am fost ca oratorul asupra căruia s-a năpustit lumea cu pietre tocmai cînd se pregătea să-şi înceapă filipica.

Rezervată şi tăcută; un înger pogorît din altă lume, care nu poate vorbi limba oamenilor şi nu poate înţelege problemele care-i frămîntă. Oare, n-ar fi fost mai bine să nu se fi destăinuit? Vanitatea faţă de zeitatea adorată înseamnă necredinţă. Ţi-aminteşti visul acela fericit, din care te-ai trezit dimineaţa plîngînd? Uitarea înghite neaşteptat de repede visele, dar lacrimile — sau mai bine zis amintirea lor — rămîn un simbol veşnic.

— Ţi-am spus atunci că a fost doar o glumă şi te-am rugat să nu te superi... binevoi ea în cele din urmă să-i răspundă.

— Mă mulţumesc cu mult mai puţin decît aş fi dorit... Şi asta pentru că — aşa cum ţi-am mărturisit — te iubesc prea mult! Mai mult decît poate mărturisi un om obişnuit în cuvinte neputincioase.

Se întoarse spre el cu o grație firească și-i aruncă o privire scăpărătoare, zîmbind pieziș. Dar înainte ca el să-i poată desluși tîlcul, ochii ei alunecară pe deasupra caldarîmului și se pierdură în zare. Ce putea să exprime privirea asta? Mulțumire? Duioșie? Simpatie? Milă? Ar putea să fie doar o ironie subtilă? S-o fi amuzînd și acum pe seama scăfîrliei și a nasului, sau pe seama întregii lui înfățișări?

— Nu pot decît să-ți mulțumesc! șopti ea. Și-mi cer iertare dacă te-am chinuit, dar să știi că n-am făcut-o inadins...

Se simți tentat să se lase purtat în lumea viselor fericite, dar ea urmă tot în șoaptă:

— Și-acum dă-mi voie să te-ntreb, unde vrei s-ajungi de fapt?...

E vocea zeiței sau e doar un ecou al propriului său glas?... Și el și-a pus această întrebare, care continuă să plutească parcă în tot văzduhul cartierului Bayna el-Qasrein, învăluită de suspine.

— Cînd iubești, trebuie s-ajungi neapărat undeva? încercă el să amîne răspunsul.

Aida zîmbi. Ce tîlc o fi ascuzînd surîsul ei?

— Mărturisirea este doar începutul, nu sfîrșitul, reluă ea. Eu te întreb ce vrei tu cu asta?

— Aș vrea... începu el încurcat. Aș vrea să-mi îngădui să te iubesc...

Aida nu se mai putu stăpîni și izbucni în rîs.

— Asta vrei cu adevărat? întrebă ea printre hohote. Și dacă nu ți-aș îngădui, ce-ai face?

— Atunci... tot te-aș iubi! îngăimă el, oftînd.

— În cazul ăsta la ce bun mi-ai mai cerut îngăduința? îl întrebă ea mai degrabă în glumă.

Tresări speriat. Cît este de nepriceput! De nimic nu se temea mai tare în clipa aceea decît de o prăvălire la pămînt, la fel de fulgerătoare cum fusese și înălțarea.

— Mă pui în mare încurcătură... continuă ea. Și mi se pare că te pui și pe tine în încurcătură...

— Eu? În încurcătură?... bîigui el, dînd din colț în colț. S-ar putea... Dar eu te iubesc... Unde vreau să ajung cu asta? Uneori am impresia că aspir la niște lucruri de neatins. Dar cînd stau să mă gîndesc puțin, îmi dau seama că nu știu precis ce-aș vrea... Spune-mi tu, ce-nseamnă toate astea? Aș vrea să vorbești tu, iar eu să te ascult. Nu mă poți scoate tu din încurcătura asta?

— Nu cred c-aș putea să te-ajut cu nimic! spuse ea surîzînd din nou. Normal ar fi ca tu să vorbești și eu să te-ascult. Nu ești tu filozof?

— Iar îți rîzi de mine! zise el abătut, cu fața îmbujorată.

— Nici vorbă! spuse ea scurt. Dar nu mi-a trecut prin minte că voi avea o asemenea discuție cînd am ieșit pe poartă. M-ai luat pe nepregătite, ăsta-i adevărul! În orice caz, eu îți mulțumesc și-ți rămîn recunoscătoare!... Cine-ar putea să ignore sentimentele tale delicate? Cum aș putea să rîd de ele?

O melodie dulce, fermecătoare... Dar el tot nu se poate dumiri dacă zeița vorbește serios sau glumește. Oare, porțile speranței se deschid sau se închid în această adiere ușoară? Nici el nu știe prea bine ce vrea cu adevărat. Ce s-ar întîmpla, dacă i-ar mărturisi că aspiră ca sufletele lor să se unească pentru totdeauna? Nu acesta este răspunsul? Dar la colțul de la capătul străzii Seraiurilor se trezi cu Aida oprindu-se și adresîndu-i-se cu un ton categoric:

— Pînă aici!

Se opri și o privi în ochi consternat. Înseamnă că aici trebuie să ne despărțim.

— Nu! izbucni el, fără să stea în cumpănă, simțind cum peste bucuria de mai înainte începe să se lase un zăbranic. (Apoi urmă, ca și cînd ar fi pornit pe fasciculul de lumină al unui reflector puternic:) Unde vreau s-ajung cu iubirea mea? Nu asta a fost întrebarea? Să nu ne despărțim — iată aceasta este răspunsul!

— Dar acum trebuie să ne despărțim! zise ea cu o adiere de teamă în glas.

— Sper că nu te-am stingherit și nu ai rămas cu o părere proastă despre mine?... întrebă el cu glasul sugrumat de emoție.

— Cîtuși de puțin!

— Asta înseamnă că de acum încolo o să vii din nou la pavilion?

— Dacă-mi vor îngădui împrejurările...

— Împrejurările ți-au îngăduit și pînă acum... adăugă el puțin tulburat.

— Trecutul era altfel decît prezentul...

Răspunsul ei îi aduse o mîhnire adîncă.

— Am impresia că n-o să mai vii... abia mai putu el să șoptească.

— Voi veni la chioșc ori de cîte ori îmi vor îngădui împrejurările, îți repet! spuse de data aceasta cu glas precipitat, lăsîndu-l să înțeleagă că nu mai poate rămîne nici o clipă. La revedere!

De data asta o luă cu pași grăbiți pe strada Școlii, în timp ce el mai zăbovi, uitîndu-se în urma ei vrăjit. Cînd ajunse la o cotitură, se mai uită o dată înapoi și-i trimise un zîmbet fugar. Apoi dispăru.

Ce i-a destăinuit și ce i-a fost dat să audă? După puțin timp o să se dezmeticească și-o să se gîndească pe îndelete la toate astea. Cum să se dezmeticească? Acum a pornit singur... Singur? Dar inima care palpită și sufletul rătăcit și sunetele melodiei divine? Cu toate astea, singurătatea îl copleși cu o forță care-i cutremură sufletul. Îl năpădi un parfum dens de iasomie. Dar nu-i putea defini sursa. Era la fel de încîntător și de nelămurit ca și dragostea lui. Probabil că nu va izbuti să desluşească acest mister decît în clipa cînd se va întoarce din nou la suferință și neliniște...

— Asta-i întîlnirea noastră de adio, din păcate! începu Husein Șaddad discuția.

Cuvîntul „adio" îl izbi neplăcut pe Kamal. Aruncă o privire scrutătoare către Husein, în dorința de a afla dacă și chipul lui exprimă același simțămînt. Presimțise de mai bine de vreo săptămînă apropierea despărțirii, căci la începutul lui iunie prietenii se pregăteau în fiecare an pentru plecarea la Ra's el-Barr sau la Alexandria. Au mai rămas doar cîteva zile și nu va mai vedea nici parcul, nici chioșcul, nici prietenii. Zeița adorată nu se mai arătase din ziua cînd o întîlnise pe strada Seraiurilor. Dar, oare, va trece și această ultimă întîlnire fără ca ea să-i salute? Va părăsi capitala pentru trei luni și nu se cuvine să fie într-atît de tirană încît să nu se uite nici măcar în treacăt la ei?

— De ce-ai zis „din păcate"? se strădui Kamal să-i smulgă o explicație.

— Pentru c-aș fi vrut să puteți merge și voi la Ra's el-Barr, răspunse Husein Șaddad. Ar fi fost o vacanță minunată!

Fără îndoială c-ar fi fost minunat! Ar fi fost de-ajuns și numai faptul că s-ar fi aflat în preajma zeiței adorate și ea nu s-ar mai fi putut ascunde toată vremea de ochii lui.

— Allah să te ocrotească! îl binecuvîntă Ismail Latif. Eu nu pricep cum de poți tu suporta arșița aici! Nici n-a început bine vara și uite ce cald s-a făcut!...

Atmosfera era înăbușitoare, cu toate că soarele își adunase ultimele raze de pe pomii grădinii și de pe fața aspră a deșertului care se întindea în spatele ei.

— Nu există nici un lucru de nesuportat pe lumea asta... spuse Kamal liniștit.

Dar în clipa următoare își rîse singur de vorbele lui, întrebîndu-se cum de fusese în stare să le rostească și în ce măsură graiul exprimă ce se ascunde în sufletul omului.

Privi în juru-i și văzu numai chipuri fericite. Prietenii lui îmbrăcaseră cămăși cu mîneci scurte și pantaloni de culoare deschisă și nu le prea păsa de căldură. Doar el îmbrăcase costum și-și pusese nelipsitu-i *tarbuș* pe care acum și-l scosese, aruncîndu-l la întîmplare pe masă.

— Toată lumea a reușit! se amestecă Ismail Latif, aducînd vorba despre examene. Hasan Selim și-a luat licența, Kamal Ahmad Abd el-Gawad — promovat, Husein Șaddad — promovat, Ismail Latif — promovat.

— Cred c-ar fi fost de-ajuns să te referi la ultimul rezultat ca să ne dăm seama de celelalte! îl apostrofă Kamal, nesfiindu-se să-l ia în zeflemea.

— Amîndoi am obținut același rezultat! îi răspunse Ismail, ridicînd din umeri cu indiferență. Singura deosebire este că tu l-ai obținut cu prețul ostenelii unui an întreg, iar eu bătîndu-mi capul numai o lună înainte de examene.

— Asta-i dovada că ești înzestrat cu mult har de la natură!

— N-ai spus chiar tu odată, printre alte bazaconii, că Bernard Shaw[1] a fost elevul cu cele mai multe nereușite din vremea lui? continuă Ismail dialogul, trecînd la ofensivă.

— Acum nu mai am nici o îndoială că avem și noi un egal al lui Shaw, cel puțin în ce privește insuccesele! sări Kamal înțepat, rîzînd cu poftă.

— Aș vrea să vă aduc la cunoștință o veste importantă, înainte să ne lăsăm furați de discuție... se amestecă în vorbă Husein Șaddad.

Cînd își dădu seama că vorbele lui nu reușiră să atragă luarea-aminte, sări în picioare și li se adresă cu un ton teatral:

— Domnilor, dați-mi voie să vă anunț o veste plăcută! Nu-i așa? întrebă apoi, uitîndu-se spre Hasan Selim. Ieri,

---

[1] George Bernard Shaw (1856–1950), scriitor englez de origine irlandeză, autor de piese de teatru, eseuri și romane (laureat al premiului Nobel pentru literatură, 1925).

maestrul Hasan Selim s-a logodit cu sora mea Aida! adăugă, adresîndu-se de data aceasta lui Kamal și lui Ismail.

Kamal se trezi brusc la auzul acestei vești care-i veni ca o lovitură în moalele capului. Inima începu să-i bată violent, ca un avion care se prăvălește într-un gol de aer. Era ca un țipăt interior de groază! Se minună singur cum fusese în stare în momentul acela să-și ascundă adevăratele simțăminte și să-i zîmbească lui Husein Șaddad, ca și cum l-ar fi felicitat. Pentru moment nu-și dăduse seama de dimensiunile nenorocirii, probabil din pricina uluirii. Ismail Latif luă primul cuvîntul, plimbîndu-și privirea între Husein Șaddad și Hasan Selim, care părea liniștit și sobru, ca de obicei, chiar dacă de data asta avea un aer sfios și părea oarecum stingherit.

— Adevărat? întrebă el, arătîndu-se mirat și nedumerit. O veste îmbucurătoare! Îmbucurătoare și neașteptată! Îmbucurătoare, neașteptată și haină! Dar despre asta voi vorbi altădată! Acum nu fac decît să te felicit din toată inima!

Se ridică și întinse mîna, mai întîi lui Husein, apoi lui Hasan.

Imediat după aceea se ridică să-i felicite și Kamal... În ciuda zîmbetului încremenit se simțea de-a dreptul paralizat de repeziciunea cu care se succedaseră evenimentele și de vorbele ciudate pe care le rostise Husein. I se părea că plutește într-un vis bizar și că toarnă ca din cofă, iar el aleargă înnebunit, căutînd adăpost.

— Îmbucurătoare veste, într-adevăr! prinse în cele din urmă și el glas. Felicitări din toată inima!...

Apoi, întîlnirea reveni la cursul ei obișnuit. Kamal aruncă fără voia lui o privire pe sub gene lui Hasan Selim și constată că acesta rămăsese la fel de liniștit și grav ca și pînă atunci. Se temuse că s-ar putea purta arogant, ca de obicei: cu nasul pe sus și cu zîmbetul trufaș — cum de-și putuse închipui

așa ceva? — și simți o undă de bucurie. Se strădui pe cît îi stătu în putință să-și ascundă rana sîngerîndă de ochii curioși, evitînd să se expună ironiei și umilinței. Se rugă cerului să-i dea răbdare, promițîndu-și să revină mai tîrziu la toate lucrările astea pentru a le diseca în singurătate și pentru a-și putea da frîu liber suferinței, departe de ochii străini. Ce poate fi mai apropiat sufletului decît această meditație în miez de noapte, cînd nici un ochi iscoditor nu mai vede și nici o ureche nu mai aude, cînd chinurile și lacrimile se mărturisesc, fără ca nimeni să-l disprețuiască sau să-l ponegrească? Acolo în grădină se află puțul cel vechi! N-ai decît să-i dai capacul de o parte și să urli în el, adresîndu-te diavolilor, ori șoptind lacrimilor scurse în străfundul pămîntului. Nu trebuie să te dai de gol! Ai grijă, căci lumea aceasta se arată ochilor tăi a fi de pară, aducînd cu infernul!

— Dar un bob zăbavă! izbucni Ismail Latif cu glas acuzator. Avem o socoteală cu voi! Trebuie să aflăm și noi ce și cum! Cum s-au petrecut lucrurile astea fără să ni se spună nimic? Sau, hai să amînăm treaba asta și să vă întrebăm doar atît: cum de-a fost cu putință ca logodna să se petreacă în absența noastră?

— De fapt să știi că n-a fost prezentă cine știe ce lume... încercă Husein Șaddad să se apere. Doar cele două familii! O să ne întîlnim în ziua cînd se va citi Cartea cea sfîntă... Voi doi vă veți număra nu printre invitați, ci printre cei care adresează invitațiile...

Ziua în care se va citi Cartea cea sfîntă! Seamănă cu titlul unei melodii funebre, cu care este însoțită o inimă spre ultimul lăcaș, într-o mare de flori și chiote. În numele iubirii, fiica adoptivă a Parisului dă ascultare șeihului cu turban, care citește *Al-Fatiha*[1] din Cartea

---

[1] *Al-Fatiha*, prima *sura* (capitol) din Coran, cu pronunțat caracter liturgic. Ea este rostită în timpul celor cinci rugăciuni zilnice și în alte împrejurări.

cea sfîntă, așa cum în numele aroganței *Iblis*[1] a părăsit paradisul!

— Am acceptat scuzele și așteptăm să vă țineți de cuvînt... interveni Kamal din nou în discuție, cu o închipuire de zîmbet pe buze.

— Asta-i retorică azharită! sări Ismail Latif, protestînd. Dacă la orizont se arată o masă, uită de mustrări și începe să aducă osanale toleranței! Și pentru ce toate astea? Pentru o înghițitură spornică! Fără îndoială că tu ai fire de scriitor, filozof sau alt soi de cerșetor!... Pe cînd eu nu sînt așa! Eu sînt om dintr-o bucată!

Apoi, ridică glasul, continuînd acuzațiile la adresa lui Husein Șaddad și Hasan Selim:

— Ce vulpoi îmi sînteți! Nici o vorbă și ne trezim așa ca din senin cu vestea logodnei! Păi, nu-i așa? Dumneata ești, maestre Hasan, succesorul așteptat al lui Sarwat Pașa![2] O să ți se ducă pomina!

— De fapt nici Husein n-a știut de lucrul ăsta decît acum vreo cîteva zile, încercă Hasan Selim să-l scuze.

---

[1] *Iblis* este numele diavolului în religia islamică. În legătură cu originea cuvîntului circulă mai multe opinii, dar cea mai verosimilă este aceea care-l consideră a fi o contracție după grecescul *diabolos*. În Coran el apare mai ales în două momente legate de începutul existenței umane. O dată cînd, din orgoliu, refuză să se prosterneze în fața lui Adam, laolaltă cu cetele de îngeri, socotindu-se superior acestuia, întrucît el se considera creat din foc, pe cînd primul om a fost modelat din lut, și a doua oară cînd o ispitește pe Eva să guste din fructul oprit al „pomului veșniciei". Coranul îl înfățișează ca fiind alungat din paradis în urma refuzului de a se prosterna dinaintea omului, din pricina aroganței și invidiei.

[2] Abd el-Khaliq Sarwat, om politic egiptean, ministru în cîteva cabinete ministeriale și președinte al Consiliului de Miniștri în două rînduri (1 martie 1922 — 29 noiembrie 1922 și 25 aprilie 1927 — 17 martie 1928). După demisia cabinetului său de coaliție în martie 1928, Mustafa en-Nahhas, succesorul lui Saad Zaghlul la conducerea partidului *Wafd*, a alcătuit un cabinet wafdist.

— Logodnă unilaterală, ca declaraţia din 28 februarie!?[1] se arătă Ismail contrariat.

Naţiunea înfrîntă a întîmpinat-o cu refuz, dar ea i-a fost impusă cu forţa şi-a urmat ceea ce se cunoaşte.

De data aceasta rîse şi Kamal, iar Ismail urmă, făcînd semn cu ochiul către Hasan Selim:

— Ţineţi-vă tainele în ascunsul gîndului pentru a înfăptui... nu mai ştiu ce... a zis Omar Ibn al-Khattab[2], sau Omar Ibn Abi Rabi'a[3], sau Allah mai ştie care Omar...

— Este adevărat că astfel de lucruri se aranjează în secret, dar dacă stau şi mă gîndesc bine, *ustaz*[4] Hasan a făcut aluzie la aşa ceva într-o discuţie, mai demult... zise Kamal pe neaşteptate, mai mult pentru sine.

Ismail se uită la el cu sufletul îndoit, în vreme ce Hasan îl măsura cu ochi scrutători.

— Au fost nişte vorbe scăpate doar aşa ca nişte apropouri, se îndărătnici Kamal să explice.

---

[1] Declaraţia din 28 februarie 1922, prin care guvernul britanic acorda în mod formal independenţa Egiptului, pentru ca la 15 martie 1922, Egiptul să se proclame monarhie independentă şi suverană.

[2] Al doilea calif, succesor al profetului Muhammad şi socru al acestuia. În timpul domniei sale (634—644), tînărul imperiu arab a cunoscut o expansiune considerabilă spre est (Irak şi Iran), vest (Egipt) şi nord (Siria). Ideea conducerii teocratice şi-a găsit expresia în titlul de „emir al credincioşilor“, pe care Omar şi l-a adăugat la acela de calif. Au circulat numeroase legende şi anecdote în legătură cu fiecare dintre etapele vieţii sale, fiind înfăţişat ca un model de pioşenie, dreptate şi modestie. Tradiţia îi atribuie numeroase aforisme.

[3] Omar Ibn Abi Rabi'a (644—711, 719), cel mai de seamă reprezentant al eroticii „citadine“ omeiade. *Divanul* său este alcătuit exclusiv din poeme erotice. Asocierea cu califul Omar se face în virtutea faptului că el s-a născut în ziua morţii califului. De aceea este cunoscut cu două porecle care îşi au originea în numele acestuia: Abu al-Khattab şi Abu al-Hafs.

[4] Cuvînt de origine persană cu sensul iniţial de „şef; meşter; maestru“. În limba modernă se întrebuinţează cu sensurile de „profesor; maestru“, dar în dialectul egiptean a căpătat un sens particular de titlu cu care se adresează intelectualilor şi înalţilor funcţionari.

Pe urmă se minună în sinea lui cum de-a fost în stare să spună așa ceva. Nu era decît o exagerare. Nădăjduia oare, să-l convingă pe Hasan în felul ăsta că el i-ar fi cunoscut intențiile, că vestea nu a fost o surpriză și că nu-i pasă de cele întîmplate? Ce prostie! Cîtă naivitate!

— Bine, dar mie nu mi-ai spus nici una din parolele astea... îi reproșă Ismail lui Hasan cu ton mustrător.

— Eu nu pot să-ți explic nimic mai mult decît că toate astea sînt rezultatul imaginației lui Kamal; nu mi-a trecut niciciînd prin cap să fac vreo aluzie la acest eveniment.

Husein Șaddad izbucni în hohote și interveni în discuție, adresîndu-se lui Hasan Selim:

— Ismail vrea să spună că întrucît ați fost colegi de școală, nu se cade să te ferești de el și să te destăinui altora, chiar dacă ți-ai luat licența cu trei ani înaintea lui.

— Nu mă îndoiesc că ții la vechea noastră prietenie, dar vreau să te atenționez ca nu cumva să uiți să ne dai de știre și în ziua nunții, spuse Ismail zîmbind pentru a-și ascunde stinghereala.

— Doar sîntem prieteni și cu mirele și cu mireasa... Și dacă el n-o să-și aducă aminte de noi, să sperăm că n-o să facă și ea la fel... se amestecă din nou Kamal în vorbă, cu glasul crispat și cu zîmbetul încremenit.

Vorbise doar pentru a atrage atenția că mai exista și el. În realitate suferea cumplit din pricina veștii pe care o aflase. Dar ce, parcă-i trecuse vreodată prin minte că iubirea lui ar putea să aibă un alt sfîrșit? Nici vorbă, căci își cunoștea prea bine lungul nasului! Cunoaștem prea bine adevărul că moartea este o fatalitate pentru toți, dar asta nu ne scutește pe niciunul de teama ei! Este o durere mistuitoare, care nu cunoaște logica. Ar dori acum ca durerea să îmbrace o formă materială pentru a ști precis unde sălășluiește și ce microb o poartă! Cînd îl părăsește durerea se simte copleșit de plictiseală și apatie.

— Și cînd o să aibă loc nunta? întrebă Ismail, ca și cînd ar fi știut la ce se gîndea Kamal și ce-ar fi dorit să afle în momentul acela.

— Chiar așa! se amestecă și Kamal în vorbă. E foarte important pentru noi să știm din timp... Să nu ne mai luați prin surprindere... Cînd o să aibă loc nunta?

— De ce vă pripiți?! se miră Husein Șaddad, rîzînd cu seninătate.

— Trebuie mai întîi să mă hotărăsc dacă rămîn în Egipt sau nu... interveni și Hasan cu calmul său obișnuit, încercînd să schimbe cursul discuției.

— Nu știe încă exact dacă o să lucreze în procuratură sau o să opteze pentru diplomație... se simți dator să explice Husein Șaddad, care părea foarte fericit de logodnă.

Recunosc că l-am urît atunci, dar numai pentru o clipă, căci am avut sentimentul că m-a trădat și el ca și ceilalți. Stau și mă întreb dacă m-a trădat în realitate cineva. Și lucrurile mi se par îndepărtate și neclare. Ceea ce știu precis este că în seara aceasta voi avea parte de cea mai cumplită singurătate de pînă acum.

— Și tu ce preferi, *ustaz* Hasan?

O să-și aleagă ce-i poftește inima — procuratura... diplomația... un post în Sudan... sau, și mai bine, în Siria...

— Procuratura mi se pare prea anostă. Mă simt ispitit să optez pentru diplomație...

— E bine să-l faci și pe tată-tău să priceapă lucrul ăsta, ca să se zbată puțin pentru a fi admis în diplomație!

Cum de i-au scăpat cuvintele astea?! se minună Kamal. Fără doar și poate că și-au atins ținta! Trebuie, neapărat, să-și stăpînească nervii, căci altfel riscă să se ia de piept cu Hasan în public. Acum trebuie să se gîndească și la Husein Șaddad; sînt doar o singură familie!

— Înseamnă că astea-s ultimele zile petrecute împreună, după prietenia de-o viață! îngăimă Ismail, clătinînd din cap cu regret. Ce păcat că trebuie să se sfîrșească așa!

Ce absurditate! Își închipuie sărmanul că o inimă care a intrat în grațiile zeiței adorate ar mai putea fi atinsă de tristețe?

— Și mie mi se pare nespus de trist, Ismail, că trebuie să ne despărțim! îngăimă Hasan, fără pic de convingere.

Ce minciună sfruntată! gîndi Kamal. Ca și felicitările mele, de altfel. De data aceasta fiul negustorului a fost aidoma cu odrasla consilierului.

— Asta înseamnă că o să-ți petreci toată viața prin străinătăți? nu se putu stăpîni Kamal să-l întrebe.

— Așa se pare... N-o să mai vedem Egiptul decît din cînd în cînd...

— Ciudată viață! exclamă Ismail. Și nu te-ai gîndit la greutățile care-i așteaptă pe copiii tăi?

Vai de capul lui! Cum de se poate juca astfel cu vorbele? Tembelul își închipuie că zeița adorată o să ajungă vreodată cu pîntecele la gură și-o să cunoască dureriile facerii ca să tot aducă la copii pe lume? Își dădu frîu liber imaginației și le văzu pe Khadiga și pe Aișa cum arătau în ultimele luni înainte de naștere. Ooh, dar asta-i de-a dreptul păgînism!

— Doar n-o să se rupă relațiile între state, ca diplomații să-și poată crește copiii acasă! răspunse Husein Șaddad în locul lui Hasan.

Nu, nu, desigur! Ele retează în schimb capetele oamenilor! Abd el-Hamid Inayat... El-Kharrat... Mahmud Rașid... Ali Ibrahim... Raghib Hasan... Șafiq Mansur... Mahmud Ismail... și de ce nu, Kamal Ahmad Abd el-Gawad... Se închipui și pe el printre cei condamnați recent la moarte prin spînzurare. Judecătorul național — Selim Bek Sabri... Judecătorul englez — *mister*[1] Karsho... Care trebuie să fie răspunsul? Vrei să ucizi sau să fii ucis?

---

[1] În limba engleză în original.

— Probabil că plecarea surorii tale o să-l determine pe tatăl tău să te oprească acasă! zise Ismail, încercînd să-l tragă de limbă pe Husein.

— Nici vorbă! Azi-mîine va fi hotărîtă și plecarea mea, răspunse Husein Șaddad calm și sigur ca întotdeauna.

Și Aida și Husein în Europa! Într-o singură clipă pierde și ființa iubită și prietenul cel mai apropiat! Sufletul tău n-o v-a mai afla pe zeița căreia i se închină, iar mintea ta nu-l va mai afla pe prietenul său cel mai bun! Vei rămîne singur și uitat în cartierul cel vechi, ca ecoul unor nostalgii ce durează de generații. Durerile stau ascunse, la pîndă. Așteaptă-le! A sosit vremea să culegi roadele viselor fără noimă! Roagă-te celui de sus să-ți facă din lacrimi leac pentru ele! Mîine, sufletul îți va fi pustiu, așa cum este astăzi pentru tine mausoleul lui El-Husein! Ce carusel sinistru! Oamenii cinstiți sînt spînzurați, iar odraslele trădătorilor ajung ambasadori!

— Cu alte cuvinte, n-o să mai rămînem în Egipt decît eu și Kamal, murmură Ismail Latif, pe gînduri. Mai bine zis, voi rămîne singur. În ce-l privește pe Kamal, nu sînt prea sigur, căci prietenul său cel mai apropiat este cartea...

— Dacă plec nu înseamnă că n-o să mai am nici o legătură cu voi... îi răspunse Husein cu multă convingere.

— Eu presimt că n-o să poți rămîne pentru totdeauna departe de țară... spuse Kamal timid, încercînd să afle cum sînt întîmpinate speranțele sale.

— E foarte probabil. O să-ți trimit o mulțime de cărți, care sînt convins că-ți vor fi de mare folos, iar discuțiile noastre vor continua prin corespondență.

Husein vorbește ca și cum plecarea sa ar fi iminentă. Va să zică, o să rămînă și fără acest prieten, a cărui prezență îl face fericit. Dar nu mai are rost să-și facă atîtea griji, căci orice altă nenorocire i se va părea cu totul neînsemnată după ce zeița adorată l-a părăsit. Așa s-a întîmplat și cînd s-a prăpădit bunică-sa. Focul tristeții pentru moartea lui Fahmi îl mistuia atît de puternic încît bunica a părăsit

această lume neobservată de nimeni. Oricum, nu trebuie să uite nici o clipă că asta-e întîlnirea de adio; se cuvine să contemple îndelung florile ce-și etalează prospețimea, dorind parcă să sublinieze că nu le pasă de mîhnirea din sufletul lui. Gîndurile îl furau însă și se pomeni căutînd răspuns unor întrebări care-l frămîntau de multă vreme. Cum s-ar putea ridica oamenii pentru a dobîndi prietenia zeilor, sau cum s-ar putea coborî zeitatea, cît mai aproape de oameni pentru a-i înțelege? Atîta timp cît nu va găsi dezlegare acestei probleme, nu-și va putea sfărîma lanțurile. Iubirea este o amforă plină, cu două brațe grațioase, care trebuie purtată de două ființe omenești. Cum ar putea s-o ducă el singur? Discuția continua sărind sprinten de la un subiect la altul — lucruri ușoare și plăcute care anticipau vacanța. N-o putea urmări căci gîndurile-i rătăceau aiurea; înclina din cînd în cînd capul și intervenea ici și colo cu cîte o vorbă care-i amintea că nenorocirea nu-l strivise definitiv. Locomotiva vieții continua cu greu urcușul, pentru ca undeva în drum să dea peste stația terminus. Iată că se apropie asfințitul, apoi negura nopții va domina în liniștea desăvîrșită. O iubea la fel de mult cum iubea fulguirile de raze ale dimineții. Aida și durerea sînt sinonime; de astăzi înainte nu poate decît să iubească durerea și să se bucure de înfrîngere. Discuția părea să nu se mai sfîrșească. Ajunsese ca un bondar supărător care nu-i da pace. Prietenii flecăresc, amuzîndu-se fără nici o noimă de toate nimicurile; inimile lor păreau să nu cunoască încă nici dragostea, nici durerea. Glasurile lor erau adevărate cascade: rîsul lui Husein era plin de seninătate, Ismail rînjea părînd tot timpul gata de harță, iar Hasan surîdea cinic și stăpînit... Husein revenea mereu la Ra's el-Barr; locul îl fermecase cu adevărat. Voi ajunge și eu acolo într-o bună zi, prefirînd în palmă grăunții de nisip în care s-au scăldat tălpile zeiței adorate; o să mă aplec asupra urmelor cu pietate și-o să le sărut îndelung.

Ceilalți doi ridicau, la rîndul lor, în slăvi plaja San Stefano[1] și valurile ei înalte cît munții. Așa o fi? se întreba el, simțind cum i se strînge inima. Stătură de povești pînă seara tîrziu. Cînd veni clipa despărțirii, strînse mîna lui Husein cu căldură, șoptind cu glasul stins:

— La revedere!... Ne reîntîlnim în octombrie!...

În toți anii trecuți momentul acesta îl înfiora; dorea să zboare timpul pentru a-și putea revedea prietenii. De acum încolo, dorul său nu mai era legat de întoarcerea nimănui. Își luase orice nădejde de la ea! De-acum înainte dorul lui va rămîne nestins, indiferent dacă va sosi sau nu toamna, indiferent dacă prietenii se vor întoarce sau nu. Nu mai avea nici un motiv să urască lunile de vară care-l ținuseră departe de Aida, căci prăpastia care-i separa acum era mai adîncă decît timpul. Dacă pînă astăzi a fost în stare să învingă timpul, nutrind nădejde și răbdare, în viitor va trebui să înfrunte un dușman necunoscut cu o forță nebănuită. Totul este învăluit într-un nor de mister și nu are de ales decît tăcerea pînă în ziua în care Allah va hotărî să-l cruțe. Iubirea i se înfățișează acum ca pasărea nopții, planîndu-i alături, asemenea destinului, iar el este legat de ea prin firele trainice ale durerii. Prin forța ei este un fenomen cosmic.

La poarta palatului Șaddad cei trei prieteni se despărțiră — Hasan Selim o luă pe strada Seraiurilor, în vreme ce Kamal și Ismail porniră domol spre El-Huseiniyya. De cum rămaseră singuri, Ismail izbucni într-un hohot prelung, care-l făcu pe Kamal să se minuneze.

— Cum poți să fii atît de nerod? Tu n-ai priceput pînă acum că din cauza ta a fost grăbită logodna? întrebă Ismail provocator și sfidător, în același timp.

— Eu? Din cauza mea? întrebă Kamal, stringînd din umeri, cu ochii holbați de nedumerire.

---

[1] Numele uneia din cele mai vestite plaje de pe faleza orașului Alexandria, amenajată cu hoteluri și cabine.

— Da, da! Chiar tu! insistă Ismail. Hasan n-a fost deloc încîntat de prietenia ei cu tine. Sînt absolut sigur, chiar dacă el n-a suflat nici o vorbă! E un înfumurat cum rar întîlneşti. De altfel, îl cunoşti prea bine; dar eu mă pricep cum să obţin de la el tot ce doresc. Îţi repet că nu era deloc mulţumit de prietenia voastră. Nu ţi-aduci aminte de tărăboiul care s-a stîrnit între voi doi în ziua aceea de pomină? Se pare că el i-a cerut atunci să nu mai stea de vorbă cu noi în grădină, iar ea l-ar fi întrebat — şi pe bună dreptate — în virtutea cărui drept îi interzice. Şi ca să aibă acest drept, maestrul Hasan s-a grăbit să se logodească!

— Bine, dar n-am fost doar eu prieten cu ea! ripostă Kamal, încercînd să simuleze nepăsarea, cu toate că bătăile inimii aproape că-i acopereau glasul. Vorbele tale mi se par fără noimă, de vreme ce Aida era prietenă cu noi toţi!

— Da! Dar ea s-a folosit de tine ca să-i stîrnească gelozia! continuă Ismail cu ironie. Probabil pentru că a găsit la tine o căldură pe care n-a găsit-o la ceilalţi. În orice caz, ea n-a luat deloc lucrurile în glumă. De mai mult timp a pus ochii pe Hasan şi iată că acum culege roadele şireteniei cu care l-a prins în capcană.

„A pus ochii pe Hasan...", „culege roadele şireteniei cu care l-a prins în capcană...". E ca şi cum ai pretinde că soarele răsare de la apus.

— Nu, nici poveste! Ai o părere atît de urîtă despre oameni! zise Kamal, simţind că nu-l mai încape nici pămîntul. Eu cred că te întreci cu gluma! Să ştii că Aida nu poate fii aşa cum îţi închipui!

— Ei, se poate să fi fost doar o întîmplare!... Sau poate că Hasan s-a lăsat furat de imaginaţie... încercă Ismail să îndulcească puţin tonul, cînd văzu că prietenul său este neînduplecat. În orice caz, rezultatul e în favoarea ei...

— În favoarea ei? izbucni Kamal îndîrjit. Vorbeşti de parcă logodna ar fi o victorie a ei şi nu a lui!

— Se pare că nu eşti de aceeaşi părere cu mine, dar eu te asigur că băieţii de talia lui Hasan se numără pe degete...

continuă Ismail cu patos, aruncîndu-i săgeți din priviri. Familie... poziție... viitor asigurat... Ce mai vrei? Şi să nu mi-o iei în nume de rău, dar fete ca Aida găsești cîte vrei... Sînt mult mai numeroase decît îți închipui tu. Am impresia că tu o apreciezi mai mult decît s-ar cuveni! Cred că familia lui Hasan a fost de acord cu căsătoria numai pentru imensa avere a tatălui ei... Ea e o fată ca toate celelalte! (Apoi, după o ușoară ezitare:) În orice caz, nu-i cine știe ce de capul ei!

Sau el este cu capul în nori, sau tu ești nebun... Nu mai simțise o durere atît de copleșitoare decît în ziua cînd citise un articol ofensator la adresa căsătoriei în islam. Afurisiți să fie toți păgînii!

— Atunci de ce-i dau tîrcoale atîția admiratori? întrebă Kamal, străduindu-se să pară calm și să-și ascundă cît mai bine mîhnirea.

— Nu cumva vrei să faci aluzie și la mine? întrebă Ismail, strîmbîndu-se disprețuitor. Nu tăgăduiesc că e plină de grație și eleganță, iar manierele ei occidentale te farmecă și te ispitesc. Dar dincolo de asta nu mai e nimic! O negricioasă fără pic de nuri! Vino cu mine în Ghamra, dacă vrei să afli ce-i adevărata frumusețe! Aida nu-i nimic pe lîngă ce-o să vezi acolo! O diferență ca de la cer la pămînt! Acolo o să înțelegi ce este adevărata frumusețe... Pielea strălucitoare... sînii rotunjiți și plini... conturul rotund al pulpelor și șoldurilor... Asta-i frumusețea, dacă vrei să știi! La Aida ce să vezi? N-are nimic ispititor!...

Ca și cînd ea ar fi fost creată pentru a ademeni bărbații, ca Maryam și Qamar! Sînii rotunjiți, conturul rotund al pulpelor și șoldurilor! Sufletul nu-și găsește nici un loc printre argumentele lui Ismail! Simți cum revolta îi năvălește în capul pieptului, sufocîndu-l. N-a făcut decît să-i strice inima și mai tare! I-a fost dat să golească în ziua asta cupa pînă la fund!

Cînd ajunseră în El-Huseiniyya, se despărțiră, apucînd-o fiecare în altă direcție.

Anii trec, dar pasiunea lui pentru ulița aceasta nici vorbă să se stingă. Dacă dragostea mea pentru aleasa inimii s-ar asemui cu dragostea atît de statornică pentru ulița asta, aş scăpa de multe necazuri, își zise el, aruncînd priviri cercetătoare în jur. Ciudată uliță! Aduce cu un labirint. După numai cîțiva metri, cotește la dreapta sau la stînga. La tot pasul te așteaptă o curbă, după care te pîndește necunoscutul. Distanța atît de mică dintre cele două laturi crează o atmosferă plină de căldură şi intimitate. Stăpînul dughenei de pe partea dreaptă poate să-i strîngă mîna vecinului de vizavi fără să se ostenească nici măcar să se ridice în picioare. Umbrarele din pînză groasă protejează prăvăliile de arșița moleșitoare a soarelui și răspîndesc în atmosfera jilavă o negură odihnitoare. Pe rafturi stau înșirate în ordine saci cu *hinna*, boia şi piper, șipuri cu parfumuri, maldăre de hîrtie colorată și cîntare mici. De plafon sînt atîrnate o mulțime de luminări colorate, ce încarcă și mai mult atmosfera plină de arome. Totul îi pare un vis de demult, aproape uitat. Mă rog dătătorului de fericire să mă ferească de ispitele *milaielor* strînse pe trupuri, de vălurile negre, de ochii încondeiați cu *kuhl*, de rotunjimile pulpelor și șoldurilor pline... E plăcut să te strecori visînd printre ornamentele multicolore, dar trebuie să mărturisesc că-mi sînt ochii osteniți și inima vlăguită. Ostenesc urmărind femeile care se perindă într-un du-te-vino fără sfîrșit. Binecuvîntate sînt dughenele la care se opresc! Nu-ți rămîne decît să strigi din adîncul sufletului: „Nefericit ești, Yasin!". Dar imediat ce-ai strigat, îți și răspunde un glas ce-ți merge la inimă, îndemnîndu-te să deschizi și tu o dugheană în Tarbi'a. Tată-tău nu-i negustor? N-are nici o grijă! Cheltuiește pentru petreceri de cîteva ori mai mult decît leafa ta. Deschide-ți o dugheană și vezi-ți de ea, măcar că o să-ți vinzi pentru asta casa din El-Ghuriyya și prăvălia din El-Hamzawi! Vii dimineața la dugheană cînd ți se năzare, ca un

sultan, fără să fii legat de programul altora și fără să-ți pese de nici un șef! Stai toată ziulica în spatele cîntarului și te trezești cu femeile dînd buzna peste tine din toate direcțiile: „Bună-dimineața, *si* Yasin!", „Rămîi sănătos, *si* Yasin!"... Așa mai merge, nu? N-o să treacă nici o virtuoasă fără să n-o saluți și nici o cochetă cu care să nu te înnădești la vorbă. Cît de plăcut este visul, dar cît de neîndurătoare este realitatea cu cel căruia îi este sortit să rămînă pînă la sfîrșitul vieții un amărît de pedagog la școala din En-Nahhasin! Pasiunea pentru femei este o maladie incurabilă; simptomele sînt întotdeauna aceleași — o foame neîntreruptă și o inimă veșnic nestatornică. Vai de cel care s-a născut cu aspirații de calif și n-are decît puterea unui pedagog de școală! Dorința s-a stins... La ce bun să te minți? În ziua cînd ai condus-o în Qasr eș-Șawq, ai sperat să duci casă bună cu ea, să ai parte de fericire și de liniște. Dar blestemata asta de plictiseală ți-a invadat prea curînd inima! Am alergat după ea cu sufletul la gură un an de zile și m-am plictisit de ea în cîteva săptămîni! Nici o altă casă pe lumea asta n-a mai auzit de plîngeri în luna de miere, așa cum s-a întîmplat la tine! Întreabă-ți inima ce mai simte pentru Maryam! Unde este frumusețea care te-a torturat atîta vreme? Îți va răspunde cu un rîs plictisit: „M-am ospătat pe săturate și-am ajuns să-mi fie greață numai de mirosul de mîncare. Și pe deasupra e mult prea șireată! Nu-i scapă nimic! Afurisită muiere! Ca și mamă-sa! Dar ce, parcă mama ta a fost altfel? Adu-ți aminte! Oricum, nu-i ca Zeinab! Nu e prea greu de păcălit, dar și cînd își iese din țîțîni, n-o mai poți aduce pe făgaș cu una cu două! Nici ea nu e femeia care să-ți treacă ceva cu vederea, dar nici tu nu ești niciodată mulțumit cu ce ai! Nici vorbă să-ți poată oferi o femeie cît îți cere ție inima, necum să-ți poată stinge foamea! Și totuși se părea că rîvneai la viața de familie. Cît de mare e tată-tău și ce demn de dispreț ești tu! Nu ți-a fost scris să fii ca el! Doamne, dar ce-mi văd ochii? Asta-i

o femeie? Cîte *qintare*[1] o fi avînd? Doamne, n-am mai văzut pînă acum o matahală ca asta! Cum ai putea stăpîni o moşie ca asta? Jur că dacă mi-ar cădea în mînă o femeie ca ea, m-aş învîrti de şapte ori în jurul ei şi tot sărac aş rămîne...

— Tu?!

Îşi dădu seama că glasul vine din spate şi inima porni să-şi iuţească bătăile. Îşi întoarse imediat ochii de la femeia planturoasă spre locul de unde venise glasul şi descoperi o tînără îmbrăcată într-un pardesiu alb.

— Zenoba! strigă el, neputîndu-se stăpîni.

Îşi strînseră mîinile cu căldură, în vreme ce ea rîdea copios. Yasin îi făcu semn să-şi continue mersul pentru a nu atrage atenţia asupra lor. Porniră mergînd alături, făcîndu-şi cu greu loc prin mulţime. Nu se mai întîlniseră de amar de vreme. Prins în iţele încîlcite ale veşnicelor sale încurcături, nu-şi mai adusese aminte de ea decît rareori, dar acum o găsi la fel de ademenitoare ca în ziua cînd o părăsise; ba chiar mai frumoasă. Îi atraseră atenţia veşmintele ei moderne care înlocuiseră *mila'a* şi se trezi pe neaşteptate cuprins de fiori.

— Ce mai faci? îl întrebă ea.

— Bine, dar tu?

— După cum vezi...

— Arăţi foarte bine! Slavă lui Allah! Nu ţi-ai schimbat decît felul de a te îmbrăca! La început, mai că nu mi-a venit să-mi cred ochilor! Îmi rămăsese în minte imaginea trupului tău strîns în *mila'a*...

— Nici tu nu te-ai schimbat... Poate că te-ai mai împlinit puţin... În rest eşti exact aşa cum te ştiam... Nu glumesc deloc!

— Tu, în schimb, arăţi ca o europeancă... (Apoi, zîmbind prevenitor:) Dar coapsele ei sînt din El-Ghuriyya...

— Tot aşa ai rămas! Cu limba veşnic ascuţită!

---

[1] Unitate de greutate egală cu 100 de *ratli*, adică aproximativ 45 kg.

— Nu mă dezamăgi! Sper că nici tu nu te-ai pocăit şi nici nu te-ai măritat!...
— Nimic nu este imposibil!
— De pocăit nu poate fi vorba, doar eşti îmbrăcată în alb. Uşuratică, aşa cum te ştiu; dar nu este exclus să aflu într-o bună zi că te-ai măritat...
— Fii atent cum vorbeşti, că sînt ca şi măritată...
— Întocmai ca mine!... bombăni el, bufnind în rîs.
— Dar tu eşti însurat, nu-i aşa?
— De unde ştii tu? întrebă, sărind ca ars. Of! Dar de ce să mă mai mir? Am uitat că ştiţi toate secretele noastre...
Zenoba încercă să-şi ascundă un zîmbet şiret.
— Te gîndeşti la casa sultanei? încercă ea să-l tragă de limbă.
— Ba poate chiar la casa tatei! Ce, nu mai sînt prieteni?
— Oarecum...
— Toate sînt la tine aproximative.. Tu eşti ca şi măritată... Eu sînt aproximativ însurat... Iar acum îmi caut o iubită...
Urmă o clipă de tăcere. Se auzi clar numai clinchetul cristalin al brăţărilor de aur de pe braţul Zenobei, care alunga o muscă ce nu-i da pace.
— Eu, dimpotrivă, sînt numai o iubită şi-mi caut un soţ...
— Iubită? Şi cine-i fericitul fiu de cîine?...
— Te rog să nu-l ocărăşti! îl opri ea făcînd un semn ameninţător cu degetul. E un bărbat de onoare!...
— Ce vorbeşti? De onoare? repetă el, privind la ea cu ironie. Hm! Zenoba! Ştii ceva? Mie mi-e dor de tine!
— Ţi-aduci aminte cînd ne-am întîlnit ultima oară?
— Ohoo! Ridwan, băiatul meu, are acum şase ani. Ultima dată cînd ne-am întîlnit, trebuie să fi fost acum vreo şapte ani. Tot cu aproximaţie...
— Cît de repede a trecut timpul!
— Dar nimeni nu trebuie să deznădăjduiască; nu ştii niciodată cînd ajungi să te întîlneşti cu femeia care ţi-e dragă.

— După cum nimeni nu trebuie să dispere din pricina despărțirii...

— Se pare că de cînd ți-ai lepădat *mila'a*, ai uitat și de statornicie...

— Tu vorbești de statornicie și fidelitate, taurule? îl mustră ea, încruntîndu-se.

— Numai Allah știe cît de fericit sînt că ne-am întîlnit iar! exageră el, mînat de un imbold irezistibil. Să știi că m-am gîndit mereu la tine, dar lumea asta...

— Lumea femeilor, nu-i așa? îl întrerupse Zenoba cu ciudă.

— Lumea morții! răspunse el cu un ton afectat și grav. Lumea necazurilor!...

— Nu arăți atît de necăjit pe cît vrei să pari! Și catîrii te-ar putea pizmui pentru cît ești de zdravăn!

— Numai ochii frumoși să nu mă pizmuiască!...

— Ți-e teamă? Parcă-ai fi Abd el-Halim el-Masri... Ești aproape cît el de lung și de solid...

Simți cum îi crește inima.

— Și de fapt unde te duceai? o întrebă, după o scurtă tăcere.

— Ce-ar putea să caute o femeie în Et-Tarbi'a? Sau îți închipui că toată lumea umblă gură-cască, așa ca tine, prin ulițele înțesate de lume, numai de dragul de a se freca de femei?

— Nu mă certa așa căci mă oropsești!

— Oropsitul de el! Cînd te-am zărit eu, erai cu ochii holbați la o femeie cît ușa...

— Eram cu gîndul aiurea... Nici n-am văzut-o. Cred că priveam în gol...

— Tu! Și vrei să te cred? Dacă cineva vrea să dea de tine, îl sfătuiesc să caute cea mai planturoasă femeie din Et-Tarbi'a și în spatele ei te va afla negreșit...

— Limba ta afurisită devine din zi în zi tot mai tăioasă...

— Doamne, ferește!

— Hai să vorbim şi de lucruri serioase! Tu încotro te duci?

— Mă plimb niţel prin *suq*[1] şi mă-ntorc acasă...

Yasin se încruntă uşor, străduindu-se parcă să-şi ordoneze gîndurile. apoi se hotărî brusc:

— Una şi cu una fac două! Ce-ai zice, dacă ţi-aş propune să petrecem seara asta împreună?

— Să ştii că bărbatul de care ţi-am pomenit e gelos peste fire! îi răspunse Zenoba, arcuindu-şi sprîncenele. iar ochii negri şi jucăuşi se agitau ca licuricii.

— Fără vorbă lungă! Mergem la un local cochet şi retras, bem cîte un păhăruţ şi pe urmă...

— Ţi-am spus doar că bărbatul ăsta e foarte gelos! îl întrerupse ea cu un ton dur şi categoric.

— Ce-are a face? continuă el fără să ia în seamă vorbele ei. Ce spui de *Tovabian*? E un loc destul de plăcut, iar patronul e un om de treabă... Opresc taxiul ăsta!

Zenoba murmură ceva, protestînd, apoi întrebă cu nemulţumire în glas, deşi faţa ei exprima cu totul altceva:

— Chiar vrei să mă iei pe sus?

Femeia privi cu îngrijorare la ceas şi nu lipsi mult ca Yasin să izbucnească în hohote cînd făcu această descoperire.

— N-am voie să întîrzii... îl preveni ea, pregătindu-se să pună condiţii. Acum e şase. Înainte de opt trebuie să ajung acasă...

Oare, să-l fi văzut cineva în drumul din Et-Tarbi'a pînă în El-Muski? se întrebă el, în vreme ce taxiul gonea. Ridică din umeri nepăsător, împingîndu-şi în sus *tarbuşul* lăsat pe sprînceana dreaptă. Şi la urma urmei, ce-i pasă lui? Maryam e singură pe lume; n-o protejează un animal ca Muhammad Iffat, care-i stricase lui prima căsătorie. Cît despre tatăl lui, e un bărbat prea isteţ ca să nu-şi dea seama că nu-l mai poate

---

[1] *Suq*, bazarul arab tradiţional, situat de obicei în vecinătatea unei mari moschei, alcătuit dintr-o reţea de străduţe şi pasaje înguste şi întortocheate acoperite.

ține în frîu și că Yasin nu mai este acum copilul lipsit de experiență pe care-l certase aspru și-l pedepsise cînd îl zăpsise în curtea casei vechi.

Intrară în grădina *Tovabian* și se așezară la o masă, unul în fața celuilalt. Localul era plin de perechi. Pianul mecanic repeta la nesfîrșit melodii monotone și sacadate, iar dintr-un colț ceva mai îndepărtat, adierea asfințitului risipea în văzduh mirosul pătrunzător de friptură și condimente. Înțelese, după stinghereala ei, că Zenoba intra pentru prima oară într-un local public și simți o flacără jucăușă încălzindu-i inima. În clipa următoare, sîngele lui neastîmpărat începu să clocotească și își dădu seama că nu e vorba de o dorință trecătoare. Gîndul îl purtă cu ani în urmă, la zilele petrecute împreună și i se părură a fi fost cele mai frumoase. Ceru o sticlă de coniac și friptură. Imediat simți sîngele clocotindu-i în obraji. Își scoase *tarbușul*, descoperindu-și părul negru ca pana corbului, despărțit cu cărare pe mijloc, ca al tatălui său. De cum îl văzu, Zenoba zîmbi, izbită de asemănarea atît de puternică care-i aducea în minte imagini pe care Yasin n-avea cum să le bănuiască. Și pentru el era prima oară cînd însoțea o femeie într-un local mai deosebit. Nu mai intrase pînă acum cu femei decît în speluncile din Wagh el-Baraka. Și, în plus, era și prima lui aventură de după a doua căsătorie, nemaipunînd la socoteală o întîlnire cu totul și cu totul accidentală din calea Abd el-Khaliq. Și tot pentru prima dată își îngăduia să bea un coniac superior în afara casei, căci nu ducea niciodată acasă decît numai băuturi fine. Turnă în cele două pahare mîndru și satisfăcut. Apoi își ridică paharul și închină:

— În sănătatea Zenobei Martel![1]

— Eu beau Dewar's[2] cu *bekul*![3] zise Zenoba, cu un ton ce voia cu tot dinadinsul să pară modest.

---

[1] Marcă de coniac franțuzesc.

[2] Marcă de whisky scoțian.

[3] *Bek* (și varianta *bei*) și pașă — titluri nobiliare în Egipt, pe vremea cînd făcea parte din Imperiul Otoman și în timpul regimului monarhic. Astăzi, termeni de adresare în limbajul familiar.

— Nu-mi mai aduce aminte de el, te rog! Domnul să ne ajute să nu mai auzim vorbindu-se de el!

— Nu cred!

— Om trăi și-om vedea! Cu fiecare pahar pe care-l golim ni se deschid noi porți ale paradisului și nodurile se dezleagă...

Simțiră că timpul pe care-l aveau la dispoziție îi zorește și porniră să golească paharele cu lăcomie, unul după altul. Coniacul începu să alerge cu limbile lui de foc, împrăștiindu-și aburul prin toate arterele. Frunzele tufișului care se holbau la ei din spatele gardului le zîmbeau radios, iar jeluirile răgușite ale pianului mecanic zburau pe lîngă urechile lor fără să le mai atingă. Asfințitul începu să-i învăluie, apropiindu-i.

— Știi ce mi-a venit pe limbă în prima clipă, cînd am dat cu ochii de tine și te-am văzut holbîndu-te răpit la femeia aceea?

— Spune, ce? Dar mai întîi să-ți umplu paharul...

— Era cît pe ce să strig: Ce faci acolo, fiu de cîine? zise rîzînd, rupînd delicat o bucățică de friptură.

— Și de ce n-ai făcut-o, fiică de blestemată? o provoacă el, izbucnind în hohote.

— Fiindcă nu-mi îngădui să-i ocărăsc decît pe cunoscuți, iar tu erai în clipa aceea un necunoscut pentru mine...

— Dar în clipa asta cum mă socotești?

— Un afurisit!...

— Bravo! Uneori o sudalmă te amețește mai tare decît coniacul. Mîine vor scrie și jurnalele despre noaptea asta binecuvîntată...

— De ce? Allah să ne ferească? Vrei s-ajungem de pomină?

— Allah să fie îndurător și cu mine și cu tine!

— Dar nu mi-ai spus nimic despre soția ta! își aminti Zenoba, schimbînd vorba pe neașteptate.

— E în doliu sărmana de ea! mormăi Yasin, mîngîindu-și mustața. A murit mamă-sa...

— Să ai parte de viață lungă! Și era bogată?

— Așa și-așa! Ne-a lăsat o casă... Casa vecină cu a noastră ... casa tatălui meu vreau să zic... Dar e un tărăboi întreg cu casa asta; trebuie s-o partajăm, căci au apucat-o pandaliile la bătrînețe și s-a măritat acum, înainte de a părăsi lumea asta...

— Nevastă-ta trebuie să fie destul de frumușică, căci te pricepi să alegi...

— Are și ea hazul ei, nimic de zis! bîigui el destul de circumspect. Dar nu se poate compara cu tine!...

— Aaah, ce soi rău ești! se revoltă ea, dîndu-și ochii peste cap, vrînd parcă să ia martor cerul.

— Ți-aduci aminte să fi mințit eu vreodată?

— Tu? Cîteodată stau și mă-ntreb dacă-i adevărat că te cheamă Yasin...

— Atunci hai să golim și paharul ăsta!

— Speri să mă îmbăt și să te cred?

— Mai pui la îndoială sinceritatea mea, dacă-ți spun că mi-e dor de tine? Privește în ochii mei! Și pipăie-mi pulsul!...

— Ești în stare să spui vorbele astea oricărei femei care-ți iese în cale!...

— Așa cum ai spune despre un flămînd că dorește orice fel de mîncare, știind prea bine că *mulukhiyya* — de pildă — este pentru el un deliciu.

— Cînd un bărbat iubește cu adevărat o femeie, nu pregetă să se însoare cu ea!...

— Nici pomeneală! se grăbi el să-i răspundă, fără să stea o clipă pe gînduri. Aș vrea să mă urc pe masa asta și să urlu în gura mare: Dacă vreunul dintre voi iubește cu adevărat o femeie, să nu facă prostia să se însoare vreodată cu ea! Nimic nu ucide dragostea atît de repede cum o face căsătoria! Crede-mă, căci am încercat-o pe pielea mea! M-am însurat o dată... m-am însurat și a doua oară și știu prea bine ce-ți spun...

— Poate că n-ai dat de femeia care ți se potrivește!...

— Să mi se potrivească? Și cam cum crezi tu c-ar trebui să fie femeia care să mi se potrivească mie? Și cum aș putea

da de ea? Și unde crezi tu că s-ar afla femeia de care să nu se sature bărbatul cu una cu două?

— Ei bine, cred că ție nu ți s-ar potrivi decît să fii taurul satului! spuse Zenoba în cele din urmă, rîzînd cu poftă.

— Vai de mine! se minună el, pocnind din degete. Chiar așa? Or cine-mi zicea mie mai demult taur? Tata — Domnul să-l țină sănătos! Cît de mult îmi doresc să fiu și eu ca el! A avut parte de-o soție supusă și din cale-afară de cumsecade! A făcut tot ce i-a trăsnit prin cap fără să întîmpine nici cea mai mică împotrivire. Norocos în căsătorie! Norocos în dragoste! Toate s-au făcut după gîndul și după placul lui! Așa mai zic și eu!

— Și cîți ani are acum?

— Păi să tot aibă vreo cincizeci și cinci... Dar nu se dă nici pe unul de douăzeci de ani!

— Domnul să-i dea sănătate, murmură ea.

— Ăsta-i tata! Amantul amanților... Dar nu l-ai mai întîlnit în casa voastră?

— Eu am plecat din casa aia de vreo cîteva luni... se eschivă ea de la un răspuns lămurit și-și făcu de lucru aruncînd un os pisicii care mieuna, frecîndu-se de picioarele ei. Acum am casa mea! Sînt stăpînă!

— Vorbești serios? Eu am crezut că glumești! Și-ai părăsit și taraful?

— Da! Acum stai de vorbă cu o doamnă în toată regula!

— Atunci hai să mai bem ca să ne treacă focul! o îndemnă el, hohotind. Domnul să fie generos cu noi!

Sufletul lui rîdea de încîntare, iar în văzduh plutea o fericire tihnită. Dar care este, de fapt, glasul și care este ecoul lui? Ce ciudat! Nu le mai putea distinge. Toate lucrurile din jur prinseseră viață: ghivecele cu flori se apropie unul de celălalt, șoptindu-și la ureche; parcă și scaunele se apleacă unul spre altul murmurînd ceva... Stelele care se ivesc una cîte una aruncă priviri curioase spre ei din înaltul cerului. Se priviră un timp în tăcere în atmosfera încărcată de lumini tainice. Trebuie că ceva anume îi invită pe toți clienții loca-

lului să rîdă, căci toate gurile par încremenite într-un rictus ciudat. Și timpul se duce așa cum trece tinerețea. Melodiile pianului hodorogit par că vin acum de undeva de departe, acoperite de huruitul roților de tramvai, iar larma copiilor care se zbenguie pe trotuar seamănă cu bîzîitul unui imens roi de gîze. Înserarea s-a lăsat peste întregul oraș. Dintr-o clipă în alta aștepți ca un ospătar să anunțe închiderea. Dar nimic din toate astea nu te mai atinge. Te lași furat de un vălmășag haotic de gînduri, care te invadează cu încetul, rulîndu-ți prin față cu o viteză nebună imagini ciudate fără nici o legătură între ele. Ce-ar fi dacă Maryam ar cădea în genunchi dinaintea ta, rugîndu-te să-i lași o singură cameră pentru penitență, iar toate celelate odăi ți-ar sta la dispoziție pentru femeile pe care ți le poftește inima?! Sau ce-ar fi dacă directorul școlii te-ar bate pe umăr în fiecare dimineață, întrebîndu-te prietenește: Ce mai face tata, fiule? Sau dacă te-ai trezi că guvernul a tăiat peste noapte o stradă nouă prin fața prăvăliei El-Hamzawi? Sau să zicem că Zenoba ți-ar făgădui solemn să părăsească casa prietenului ei și să fie preasupusa ta iubită. Dacă s-ar întîmpla așa ceva, după rugăciunea de vineri lumea ar ieși în stradă chiuind într-un iureș năprasnic de fericire. Și ce altă minune ți-ai mai putea dori dacă în noaptea asta tu ai sta tolănit pe-o canapea, iar Zenoba ar dansa goală dinaintea ochilor tăi, îngăduindu-ți să-i privești alunița de pe pîntece?

— Ce-ți mai face alunița? se trezi întrebînd-o, fără nici o legătură, rîzînd fără rost și făcînd cu ochiul către pîntecele lui.

— Ce să facă? Îți spune „bună seara".

— Vezi lumea asta din jur? continuă el să bîiguie fără să ia seama la răspunsul ei. Toți sînt niște nemernici... Așa sînt toți bețivii...

— Sînt încîntată de ce-mi spui... Numai că am început și eu să simt că-mi zboară mințile...

— Ce bine-ar fi dacă ți-ar zbura tocmai partea aceea în care-l păstrezi pe iubitul tău!...

— Aah! Dac-ar ști cu cine stau eu acum! Într-o bună zi o să te ia în vîrful mustății...

— E din Șam[1]? Are mustăți uriașe și zburlite?

— Din Șam? întrebă ea nedumerită. Pe urmă începu să fredoneze în șoaptă: „Barhum, unde ești Barhum?..."

— Sst! Vrei să se uite lumea la noi?

— Care lume? Ești orb? Nu vezi că nu mai e aproape nimeni în grădină?

— Băutura asta e nebună! bolborosi el, mîngîindu-și stomacul bombat.

— Nebună e luna!

— Vorbești prea tare și în dodii!... E mai bine să mergem...

— Unde?

— Hai s-o luăm încotro ne poartă picioarele!...

— Și crezi că are noroc cel care se lasă dus de picioarele lui?...

— În orice caz, sînt mai sigure decît un creier amețit...

— Mai bine gîndește-te puțin la...

— Mai bine să nu ne mai gîndim la nimic, căci oricum cugetul nu ne mai ascultă pînă mîine dimineață, o întrerupse el, în vreme ce se ridica, clătinîndu-se. Hai să mergem!...

26

Nici o geană de lumină nu se mai zărea la ferestre: casele, își închiseseră pleoapele poate secretele lor, iar străzile erau pustii. Doar o boare ușoară alerga hoinar, amenințînd să stingă ultima pîlpîire a unei lămpi pe jumătate adormită. Tăcerea se așternuse peste întreaga fire. La ce bun mai există hoteluri, de vreme ce stăpînii lor te întîmpină uitîndu-se la tine chiorîș, de parca-i fi ciumat? La urma urmelor, puțin îți pasă cum te privesc, dar necazul e că nu găsești un adă-

[1] Un nume cu care sînt cunoscute Siria și orașul Damasc, în vorbirea populară.

post. Şi după toate astea nici nu se mai pot ţine pe picioare de somn. Cît timp o să mai rătăciţi aşa fără nici o ţintă?

Vizitiul se trezi din moţăială şi dădu din cap, ca şi cînd ar fi vrut să-i salute. Vai de cel care-a ajuns să tîrască după el o femeie în miez de noapte şi să se dea de ceasul morţii, neştiind unde s-o ducă.

— Încotro o luăm? îngăimă Yasin la capătul puterii.

— La dispoziţia dumneavoastră... răspunse vizitiul, zîmbind.

— Nu te-am întrebat pe tine! îl repezi Yasin.

— Oricum... La dispoziţia dumneavoastră... repetă omul de pe capră.

— Dar de ce să mă întrebi pe mine? Întreabă-te pe tine! îi răspunse Zenoba înţepat. De ce nu te-ai gîndit la treaba asta înainte de a mă invita?

— Pe malul Nilului! se amestecă vizitiul cu şi mai multă îndrăzneală, cînd văzu că nu se mai urnesc de lîngă trăsură. E cel mai potrivit loc! Vă duc pe malul Nilului?

— Tu eşti birjar sau marinar? îl întrebă Yasin răstit. Ce să căutăm pe malul Nilului în plină noapte?

— Lumina-i slabă şi nu vă vede nimeni acolo... continuă el cu glas insinuant şi ademenitor.

— Tocmai potrivit pentru tîlhari...

— Vai de mine! sări Zenoba ca muşcată de şarpe. Şi eu care sînt plină de aur...

— Nu se-ntîmplă nimic! se strădui vizitiul să-i liniştească. Eu mă duc acolo în fiecare noapte, cu fel de fel de clienţi. Toţi s-au întors teferi şi n-au păţit nimic...

— Să nu mai aud pomenind de Nil! ţipă Zenoba îndîrjită. E mai mare ruşinea! Mă trec fiori prin tot trupul!

— Ba trupul tău să stea departe de toate relele! se amestecă vizitiul din nou în discuţie.

— Tu, vorbeşte cu mine! Ce treabă ai tu cu trupul ei? se zborşi Yasin, în vreme ce se chinuia să-şi facă loc lîngă Zenoba.

— Sluga dumitale, *bek*!

— Noaptea asta toate-mi ies pe dos...

— Domnul o să le dezlege pe toate... Dacă vreți un hotel, vă duc la hotel...

— Ne-am certat la trei hoteluri pînă acum! Trei sau patru. Zenoba? Ia vezi, nu găsești altceva mai bun?

— Să mergem pe malul Nilului!...

— Podoabele mele! țipă Zenoba din nou.

— Ce să mai vorbim! N-o să găsim nici acolo un loc... bolborosi Yasin, întinzîndu-și picioarele pe banca din spate.

— Dacă-i vorba numai de loc, aveți birja la dispoziție... insistă vizitiul.

— V-ați pus amîndoi pe capul meu ca să mă scoateți din sărite? izbucni Zenoba cu indignare.

— Ai dreptate!... Ai perfectă dreptate! încercă Yasin s-o potolească, în timp ce-și răsucea mustața încurcat. Pe urmă, birja e un loc cu totul nepotrivit... Doar n-o să ne jucăm acum ca niște copii, bătînd toată noaptea orașul în lung și-n lat... Ascultă!

Vizitiul își ciuli urechile, iar Yasin îi porunci cu aroganță.

— Ia-o spre Qasr eș-Șawq!

Trop — trop! porniră copitele cailor, scormonind scîntei din caldarîm. Te-afunzi în beznă fără alt tovarăș decît stelele. Numai la orizont se zărește ceva tulbure. Dar imediat te cuprinde marea uitării, căci voința ți s-a topit cu desăvîrșire. Unde vrei să merg în Qasr eș-Șawq? auzi ca prin vis întrebarea Zenobei. La casa mea pe care am moștenit-o de la mama! se închipui răspunzîndu-i fără să se descurajeze. Destinul a vrut să-i fie adăpost pentru aventurile ei amoroase și s-o lase moștenire tot pentru astfel de isprăvi. Le-a întîmpinat acolo, cu inima jinduind, pe *umm* Maryam și pe odrasla ei. Tot acolo o s-o strîngă la piept și pe doamna nopților lui de demult... Și nevasta ta, candriule? O să fie vai și-amar de pielea ta! Doarme buștean acum! Nu-ți face griji că m-am gîndit la toate! O scoatem noi la cap! Și la urma urmelor, tu ești bărbat, nu cîrpă! Tu, comoara mea, culege perle din

stele să te-mpodobești! Și îngînă-mi la ureche „Adu-mi dragostea, *nina*, în noaptea asta..."

— Și unde o să-mi petrec restul nopții?

— Te conduc unde vrei tu...

— N-o să mai fii în stare să ridici nici un pai...

— N-am fost eu totdeuna la înălțime?

— Numai dacă nu mi-ar fi teamă de el...

— De cine?

— De nimeni! răspunse ea cu glasul stins, aruncîndu-și capul pe spate. Aproape că uitasem...

El-Gamaliyya era cufundată în beznă. Pînă și cafeneaua se ascunsese în spatele obloanelor. Trăsura opri la intrarea în Qasr eș-Șawq și Yasin coborî, rîgîind, urmat de Zenoba care se sprijinea cu nădejde pe brațul lui. Apoi o luară pe jos, clătinîndu-se, petrecuți de tusea vizitiului și de privirile curioase ale străjii, care tocmai trecea pe lîngă birjă.

— Of, și ulița asta nepietruită! se văicări ea.

— Puțină răbdare și-ajungem la liman! Nu-ți fie frică și nu-ți face griji!

În zadar insistă ea să-l trezească, aducîndu-i aminte că în casă o să dea peste nevastă-sa. Se mai și poticni de vreo două ori în timp ce urcau scara, dar în cele din urmă se treziră gîfîind la ușa apartamentului de la etaj. Din pricina spaimei, simți o adiere răcoroasă, gata s-o trezească, pe care în zadar încercă s-o prindă în pumnul prea molatec. El învîrti cu grijă cheia în broască și împinse ușa încetișor. Orbecăi prin întuneric, căutînd urechea Zenobei, și se aplecă spre ea șoptindu-i să-și scoată pantofii. Apoi făcu și el același lucru și pășiră în vîrful degetelor. Îi prinse palma de umărul lui și porni încet înaintea ei. Ajunseră în salon, împinse încă o ușă și se pomeniră, în sfîrșit, într-o odaie oftînd amîndoi ușurați. Apropie încet ușa și o închise cu grijă, conducînd-o pe Zenoba spre o canapea, unde picară amîndoi frînți.

— E prea întuneric! protestă ea îmbufnată. Nu-mi place beznal...

— Ai un pic de răbdare și te obișnuiești, încercă el s-o încurajeze, în timp ce așeza pantofii sub canapea.
— A-nceput să se învîrtească pămîntul cu mine...
— De-abia acum a-nceput?
Se ridică brusc, fără să mai aștepte răspunsul ei, și șopti speriat:
— Am uitat să-nchid ușa de la intrare...
Își duse apoi mîna spre frunte cu intenția de a-și scoate *tarbușul* și cînd băgă de seamă că-i lipsește, începu să se văicărească:
— Mi-am pierdut *tarbușul*! Nici nu mai știu dacă l-am uitat în trăsură sau la *Tovabian?*
— Lasă-l în plata domnului de *tarbuș* și-nchide ușa mai iute!
Se mai strecură încă o dată, traversînd salonul în vîrful picioarelor și închise ușa de la intrare cu mare atenție. La întoarcere i se năzări să se abată prin sufragerie, înaintînd cu precauție, cu mîna întinsă înaintea sa, pipăind aerul ca să nu se izbească de mobilă și se întoarse cu o sticlă de coniac, golită pe jumătate.
— Am adus un leac ca să ne treacă spaima... abia putu el să spună, trîntindu-i sticla în poală.
— Iarăși? îl întrebă ea cu voce repezită, pipăind sticla cu amîndouă mîinile. Nu crezi că ne-ajunge? Vrei cu tot dinadinsul să ni se facă rău?
— Doar o înghițitură ca să ne recăpătăm răsuflarea după atîta trudă...

Cu toate că-și simțea capul cumplit de greu, duse sticla la gură, căutînd curajul disperatului și socotind că nebunia e o stare agreabilă. Marea porni să se învolbureze, iar el căzu și fu prins într-un vîrtej fără fund. I se năzări că în ungherele odăii aude o învălmășeală de glasuri, sporovăind necuviincios sau rîzînd prostește, într-un vacarm aducînd cu cel din *suq*. I se păru apoi că prin aer aleargă frînturi de melodii ciudate. La un moment dat, sticla se rostogoli pe podea cu un zgomot de alarmă. Nu-și dădu seama cît timp trecuse, nici dacă

fusese mult sau puțin, fiindcă pentru el timpul își pierduse cadența. Într-un tîrziu simți că întunericul începe să se destrame şi un glas îl trezi din visare. Cînd deschise ochii, zări o umbră pe care lumina unei lămpi o făcea să danseze pe pereți. Îşi răsuci gîtul cu greutate și cînd reuși să-şi ridice privirea, o văzu pe Maryam în ușă cu lampa în mînă, dezvăluindu-i chipul posomorît și ochii ce scăpărau scîntei de mînie. Cei doi schimbară priviri uluite și contrariate. Simţeau tensiunea din atmosferă și-și dădeau prea bine seama că tăcerea trebuie cumva curmată. Zenoba făcu sforţări disperate să spună ceva dar simți un nod cumplit în gît. În cele din urmă izbucni într-o hohotire nebună de rîs și văzînd că nu se poate stăpîni, își acoperi fața cu palmele.

— Încetează cu rîsul ăsta nărod! se răsti Yasin la ea , cu limba împleticindu-se. Asta-i casă onorabilă, nu-i o speluncă!

Maryam avea aerul că se pregătește să spună ceva, dar se trezi neajutorată din pricina furiei.

— Am dat din întîmplare peste doamna asta pe stradă... bolborosi Yasin, fără să-şi dea seama ce spune. E cam amețită, sărăcuța de ea.. Şi-am zis s-o iau cu mine şi s-o țin aici pînă se trezește...

— Eu amețită? protestă Zenoba. El e turmentat, după cum bine vezi... și m-a adus aici cu forța...

Maryam făcu o mișcare bruscă, de parcă s-ar fi pregătit să le arunce lampa în cap.

Yasin își încordă trupul și-o măsură cu priviri încruntate, gata să sară la atac. Ea se trase repede înapoi speriată şi puse lampa pe o măsuță, scrînșnind din dinți cu înverșunare. Limba i se dezlegă brusc:

— În casa mea? urlă în cele din urmă cu glas sugrumat. În casa mea? În casa mea, păcătosule... fiu de cîine?

Glasul ei porni apoi ca un tunet, vărsînd asupra lui ocări şi blesteme. Urletele de furie răzbăteau prin pereți, ridicîndu-se pînă în tării. Îi strigă pe vecini, trezindu-i din somn, pentru a-i lua martori împotriva soțului ticălos. Yasin o amenință

în fel și chip, în strădania de a o reduce la tăcere; făcu semne disperate cu amîndouă mîinile, se holbă la ea și în cele din urmă porni să țipe și el cît îl ținea gura. Cînd înțelese că orice încercare este inutilă, sări în picioare și se îndreptă spre ea cu pași largi, silindu-se să nu-și piardă echilibrul. Se năpusti, încercînd să-i astupe gura cu palma, dar ea continua să urle ca o pisică încolțită și-l izbi cu piciorul în burtă. Yasin se trase înapoi, împleticindu-se de durere, cu chipul întunecat de furie, apoi se prăbuși ca un buștean, cu fața pe podea. Maryam tăbărî după aceea asupra Zenobei, care se porni să țipe ca din gură de șarpe. O înșfăcă bine cu mîinile, înfingîndu-și zdravăn unghiile și împroșcînd-o cu sudălmi. Yasin reuși cu greu să se ridice; își scutură cu putere capul să alunge toropeala și pîcla, apoi trase un pumn vîrtos în spinarea nevestei, aplecată asupra rivalei. De data asta se porni Maryam să urle ca din gură de șarpe, fugind de mînia lui, pînă ce reuși să ajungă de partea cealaltă a mesei. Simțindu-se ceva mai în siguranță, își scoase un papuc pe care-l aruncă în pieptul bărbatului, reluîndu-și goana prin salon. Fără să mai stea pe gînduri, Yasin îi strigă decizia lui, astfel încît să audă toți vecinii:

— Piei din ochii mei! Ești repudiată... repudiată... repudiată!...[1]

Se auziră lovituri în ușă, urmate de glasul vecinei de la etajul al doilea:

— *Sitt* Maryam!... *Sitt* Maryam!...

Yasin conteni cu fuga, gîfîind, iar Maryam porni să zbiere cît o țineau puterile:

— Vino înăuntru și privește! Şi spune-mi dac-ai mai văzut așa ceva!... O tîrfă în casa mea, moartă de beată și făcînd şi tărăboi pe deasupra! Intră și vezi!

— Liniștește-te, *sitt* Maryam... încercă vecina s-o ia cu binişorul. Hai la mine sus pînă mîine dimineață!

---

[1] Conform dreptului matrimonial islamic, rostirea de către soț a expresiei „(Ești) repudiată!" de trei ori echivalează cu desfacerea căsătoriei.

— Du-te cu ea! răcni Yasin cu indiferență. Nu mai ai ce să cauți în casa asta!

— Nemernicule! îi strigă Maryam în față. Păcătosule! Îndrăznești să-mi aduci tîrfele în casă?!

— Tîrfă ești tu! bolborosi el, izbind cu pumnul în perete. Știu lucrul ăsta prea bine!... Ai uitat de soldații englezi? Numai eu sînt de vină, fiindcă nu i-am ascultat pe oamenii de bună credință...

— Eu? Eu sînt doamna și coroana ta! Sînt mai cinstită decît tot neamul tău și decît mamă-ta în orice caz! Ce poate fi bărbatul care se însoară cu o femeie, știind că ea e necinstită, așa cum crezi tu despre mine? Ce altceva ar putea să fie decît un pezevenchi ticălos, vrednic de dispreț?!... (Apoi, făcînd semn spre salon:) Însoară-te cu asta! Asta-i soiul care ți se potrivește!...

— Dacă mai scoți un singur cuvînt, îți viu de hac pe dată! se răsti la ea, simțind că-și iese din piele. Ce șarpe am putut să încălzesc la sîn!

Nici vorbă să se potolească. Ba se aprinse și mai tare, aruncînd flăcări din gură și din priviri. Vecina socoti că a sosit momentul să intervină și se băgă între ei. O bătu ușurel pe umăr și-o pofti din nou să rămînă la ea pînă la ziuă.

— Într-o clipă să-ți strîngi catrafusele și să dispari! răcni Yasin și mai iritat. Să nu te mai văd înaintea ochilor! Nu mai ești nevasta mea și nu te mai cunosc! Am un pic de treabă înăuntru, dar să știi că e vai de pielea ta, dacă te mai găsesc aici cînd vin înapoi...

Se întoarse clocotind în salon și trînti ușa în spatele lui cu atîta putere încît se cutremurară pereții. Se aruncă pe o canapea și se apucă să-și șteargă sudoarea de pe frunte.

— Mi-e frică!... șopti Zenoba cu ochii pierduți.

— Să taci! De ce să-ți fie frică? (Apoi ridicînd tonul:) Acum sînt liber!... Complet liber!...

— Nu pricep ce-a fost în capul meu de te-am ascultat și-am venit cu tine aici!... se tîngui ea.

— Acum taci! Ce-a fost a trecut și nu-mi pare rău de nimic! îndrugă Yasin, prinzînd curaj și simțindu-se stăpîn pe situație.

După rumoarea care răzbătea pînă la ei, prin ușă, își dădu seama că se mai adunaseră și alte vecine pentru a o consola pe Maryam. Apoi o auzi, lamentîndu-se:

— Ați mai auzit una ca asta? Să vină cu o tîrfă de pe stradă peste mine în casă?! M-a trezit larma lor... Rîdeau în gura mare și se apucaseră să cînte... Vă jur pe Allah, că se apucaseră să cînte, fără pic de rușine, după ce și-au pierdut mințile... Păi asta mai poate fi numită casă?!

— Și-acum ai de gînd să-ți aduni lucrurile și să pleci? o întrebă o femeie , protestînd. Vino-ți în fire! Asta-i casa dumitale, *sitt* Maryam, și nu trebuie s-o părăsești nicidecum!

— Nu mai e casa mea! o lămuri Maryam. Nemernicul m-a repudiat!

— Nu e-n toate mințile! se amestecă un alt glas de femeie. Hai acum sus la noi și-om vedea dimineață ce-i de făcut! Oricum, Yasin *efendi* e om de treabă, dintr-o familie cumsecade... Blestemat fie diavolul! Hai cu noi, fata, mea și nu mai fii amărîtă!

— Nu-mi mai pasă de nimic! se mai auzi încă o dată glasul lui Maryam. N-ar mai prinde dimineața, păcătosul, fiu de păcătoasă!

Apoi pașii se îndepărtară și rumoarea se stinse. Cînd auzi o ușă trîntită, Yasin răsuflă ușurat și se întinse pe spate.

27

Se făcuse ziuă de-a binelea și razele soarelui inundaseră dormitorul, cînd se trezi Yasin, frecîndu-se la ochi. Capul nu i se păruse niciodată greu ca acum, cu toate că nu era prima oară cînd băuse întrecînd măsura. Se întoarse și o descoperi lîngă el pe Zenoba. Întîmplările nopții trecute îl năpădiră într-o clipă. Va să zică Zenoba doarme în patul Maryamei.

Și Maryam unde-i? La vecini? Simți că-i plesnește obrazul de rușine. Cum de s-a lăsat tîrît în prăpastia asta fără fund? Dar la ce bun să-și mai facă inimă rea acum? Ce-a fost a trecut. Toate se pot întoarce, mai puțin ziua de ieri. S-o trezească? La ce bun? Las-o în pace, să se sature de somn, căci oricum nu poate părăsi casa înainte de a se lăsa întunericul! Îl așteaptă o zi destul de grea, așa că trebuie neapărat să se miște pentru a-și recăpăta cît de cît vigoarea. Dădu ușor pătura la o parte și alunecă pe podea. Avea părul răvășit, pleoapele umflate și ochii roșii. Se tîrî anevoie pînă în holișor, căscă mugind și inspiră profund, întrebîndu-se cum de-a rămas ușa salonului deschisă. Oftă adînc, simțindu-și capul de plumb, apoi se îndreptă spre baie. Îl așteaptă o zi grea, într-adevăr! A-ntins prea tare coarda! Maryam, va să zică, e la vecini, iar Zenoba doarme în patul ei! L-a prins dimineața înainte de a fi izbutit să ascundă urmele păcatului. Curată nebunie! Trebuia s-o strecoare afară înainte de a-l prinde somnul. Cum de-a pregetat să facă lucrul ăsta? I se întunecase mintea! Cînd și cum ajunseseră în dormitor? Nu-și mai aduce aminte cum s-au petrecut lucrurile. Într-un cuvînt, s-a făcut de rîsul lumii și măcar dacă ar fi avut pentru ce!... Dar de ce să se mai mire, de vreme ce diavolii rușinii sălășluiesc de amar de ani în ungherele acestei case? Asta-i doar moștenirea de la mamă-sa. Allah s-a îndurat de ea și-a luat-o în cele din urmă. Ea s-a dus, dar l-a lăsat pe fiul ei prilej pentru clevetirile și glumele vecinilor. Mîine, vor zbura veștile pînă în Bayna el-Qasrein. Acum nu mai ai de-ales! Nu mai ai cum să ieși din prăpastia asta fără fund! Ar fi nemaipomenit dacă apa rece a dușului ar putea duce cu ea și amintirile urîte ale zilei de ieri. Cine știe? Dacă te uiți pe furiș de la fereastră, s-ar putea să descoperi în fața ușii o droaie de gură-cască, pîndind ivirea femeii care ți-a alungat soția. N-o să-i îngădui cu nici un preț să iasă! Iar de Maryam ai divorțat și pace! Ai repudiat-o pe negîndite, cînd nici măcar nu lepădase doliul după mamă-sa. Acum ce-o să spună lumea pe seama ta? În ciuda dușului rece, se simțea tot mahmur. Se opri drept în bucătărie, pentru a-și

pregăti o cafea tare. După cîteva minute se întoarse în dormitor cu un pahar umplut pe jumătate cu cafea neagră și dădu din nou cu ochii de Zenoba, care tocmai se ridicase în capul oaselor și căsca de zor.

— Bună dimineața! îl salută ea, privind la el încurcată. Probabil o să ne revenim de-a binelea la poliție...

— Zi mai bine „Să ne ferească Allah"!, răspunse el morocănos, uitîndu-se la ea pe deasupra paharului, sorbind lacom din cafea.

— Numai tu ești de vină! gemu ea în cele din urmă, zornăindu-și brățările.

— Acum mă judeci, nu-i așa? îngăimă el cătrănit, așezîndu-se pe marginea patului.

— Mi-ai stricat casa!... bombăni ea, oftînd adînc, plimbîndu-și călcîiul mîngîietor pe spinarea lui. Numai Allah știe ce m-așteaptă!

Apoi își întinse ușor talpa peste genunchiul lui, făcînd să alunece *ghilbabul* într-o parte, dezvelindu-i piciorul puternic, acoperit cu păr negru și des.

— Ibovnicul tău? întrebă el indignat. Nu i-ar mai ajuta Allah! Chibzuiește bine și vezi ce-nseamnă el pe lîngă repudierea nevestei mele!... Tu mi-ai stricat mie casa! Mi-ai distrus casa!

— Toată noaptea a fost beznă să-ți bagi degetele în ochi! se lamentă ea ca și cum ar fi vorbit singură. Și un vacarm cumplit! Și-acum îmi răsună larma glasurilor în urechi. Dar numai eu sînt de vină, căci nu trebuia să-ți dau ascultare din capul locului.

Yasin rămase dus pe gînduri, cu sentimentul că ea e de fapt destul de mulțumită de întorsătura lucrurilor și că afectează numai regretul și căința. A cunoscut doar destule femei în El-Azbakiyya, care se făleau cu scandalurile stîrnite din pricina lor. Acum, totuna-i! își zise el. N-are rost să-și mai facă sînge rău. Lucrurile au ajuns prea departe ca să mai încerce să repare ceva. Nu-i mai rămîne decît să rîdă a pagubă.

— Cea mai mare nenorocire este aceea care stîrnește rîsul! spuse Yasin dezamăgit. Mi-ai stricat casa și mi-ai mai și ocupat-o! Acum n-ai decît să te scoli și să te pregătești pentru o ședere ceva mai lungă, căci o să ai o zi întreagă răgaz. N-o să mai poți părăsi casa asta decît după căderea nopții...

— Ce năpastă! se lamentă ea, arătînd că nu se prea împacă cu gîndul. Cu alte cuvinte o să stau întemnițată aici... Și nevasta ta unde-i acum?

— Eu nu mai am nevastă!

— Ai, n-ai, dar unde-i acum?

— La tribunalul religios, probabil...

— Încep să-mi fac gînduri... Mi-e teamă să nu mă atace cînd ies de-aici...

— Ți-e teamă? Domnul să fie îndurător cu noi! Dar noaptea trecută nu te-ai pierdut deloc cu firea, nepoată ticăloasă a Zabidei!...

Zenoba izbucni în rîs, fălindu-se parcă de acuzația lui Yasin. Apoi întinse mîna spre paharul lui cu cafea, sorbi puțin și-l puse la loc.

— Și-acum ce-i de făcut? întrebă ea.

— După cum vezi! Cît știi tu atita știu și eu... Ceea ce știu sigur e că o să-mi plesnească obrazul de rușine să mă mai arăt în lume după scandalul de azi-noapte...

— Nu-ți face griji în privința asta... încercă ea să-l liniștească, dînd din umeri cu indiferență. Nu există nici un bărbat să nu fi comis ticăloșii pe care nici pămîntul nu le suportă.

— Așa o fi, dar rușinea-i rușine... Închipuie-ți toate bocetele și urletele și repudierea după miezul nopții... Închipuie-ți vecinii morți de curiozitate, alergînd spre apartamentul meu pentru a vedea cu ochii lor ce se întîmplă.

— Ee-adevărat, dar ea a început scandalul! încercă Zenoba din nou să-l liniștească.

La o asemenea ipocrizie nu se așteptase nici el.

— Dacă avea un pic de tact, lucrurile se rezolvau altfel... Ai văzut că lumea e destul de înțelegătoare cu scandalgiii pe stradă... Ea e vinovată pentru divorț... Dar și tu parcă i-ai

zis ceva destul de urît... Fiică de tîrfă sau cam așa ceva... Şi-ai mai îndrugat ceva şi despre soldații englezi...

Abia acum își aduse aminte că-i adresase vorbele astea și-i aruncă Zenobei o privire înciudată, minunîndu-se cum de i se întipăriseră în minte astfel de detalii.

— M-am înfuriat foarte tare... Nici nu mi-am dat seama ce prostii spun...

— Aşaaa, va să zică?...

— Exact aşa... cum îți spun...

— Soldații englezi?... Nu cumva ai găsit-o la barul Fanși?...

— Doamne, ferește! E fată de neam... vecină cu noi... Ne cunoaștem de-o viață... Dar furia mea — blestemată să fie! — n-a mai avut margini...

— Vrei să zici că dacă nu te înfuriai atît de tare, nu-ți lăsai limba slobodă şi nu te dădeai de gol, nu-i așa?

— Te implor să-ncetezi — pe viața mătușii tale! Nu crezi că mi-ajung cîte am pe cap?

— Spune-mi cum a fost cu soldații englezi și pe urmă te las în pace, nu mai vreau nimic!

— Ți-am spus că numai din pricina mîniei am putut să scap niște vorbe ca astea! îi răspunse el răstit. Ajunge! Am pierdut și așa destul timp cu fleacurile astea!

— Cu alte cuvinte, îi iei apărarea, da? insistă ea, după un oftat. Nu te duci după ea s-o chemi înapoi?

— Ei bine, tu chiar nu mai știi ce e rușinea?

— Rușinea? Rușine ar trebui să-ți fie ție!...

Zenoba se dădu jos din pat și se opri în fața oglinzii. Luă pieptenul lui Maryam și se apucă să-și aranjeze părul în grabă şi să se tînguie:

— Am împlinit-o cu bărbatul meu!... Ce mă fac dacă nu mai vrea să audă de mine?

— Spune-i la revedere şi s-a terminat cu el... Ușa mea îți este deschisă oricînd...

— Unde dai și unde crapă! Te faci că nu înțelegi ce vreau să zic? continuă ea să se căineze. Ne gîndeam foarte serios la căsătorie...

— Daa? La căsătorie? Şi tot te mai bate gîndul să te măriţi după ce-ai văzut azi-noapte? N-ar fi mai nimerit să-ţi alungi ideea asta din minte?

— Tu nu vrei să mă înţelegi şi pace! insistă ea cu şiretenie. M-am săturat de viaţa asta fără nici un rost... După ea nu mai există decît pieirea... O femeie ca mine, cînd s-o mărita, ştie ce-i aia casă...

Hm! Şi cine crezi tu că va fi prostul ăla? În taraf nu erai decît o biată cîntăreaţă la lăută... o lăutăreasă... Şi după treizeci de ani — cît o să împlineşti curînd — viaţa e ca şi terminată pentru o femeie de lume ca tine. Căsătoria e ultima ei speranţă. Dar, ia stai! Nu cumva se gîndeşte chiar la tine? Nu tăgăduiesc că e destul de nostimă şi că-mi place! Ba îmi place chiar prea mult! Ce altă dovadă îmi mai trebuie după scandalul pe care l-am făcut azi-noapte pentru ea?

— Şi-ţi place de el? Adică — vreau să zic — îl iubeşti?

— Dacă l-aş iubi, nu cred că m-aş afla acum sechestrată aici în casa ta! bombăni ea, vrînd să pară înverşunată.

Yasin se înfioră, simţind că-i creşte inima, deşi avea mari îndoieli în privinţa sincerităţii ei. Cu toate că era absolut sigur de nestatornicia Zenobei, de data asta nu se îndoia că-l place.

— Să ştii că eu am mare nevoie de tine, Zenoba! Din pricina ta am comis nebunia asta, fără să-mi pese de urmări. Noi sîntem de multă vreme hărăziţi unul altuia.

Se opri deocamdată la atît. Pe chipul ei înfiorat se vedea însă limpede că jinduia la mai mult.

— Nu prea ştiu ce să fac... îngăimă ea. S-o termin cu el definitiv?... N-am chef să-mi complic viaţa cu doi bărbaţi în acelaşi timp...

— Dar cine-i bărbatul ăsta?

— Un negustor din zona Citadelei... Muhammad el-Qilli... Oricum nu-ţi spune nimic numele lui...

— Şi e-nsurat?

— Da! Are şi copii!... Dar e om cu dare de mînă...

— Şi ţi-a făgăduit că te ia de nevastă? puse el degetul pe rană, în cele din urmă.

— El mă ispiteşte mereu cu ideea asta. Numai că eu stau la gînduri... Nu mă pot hotărî... E om însurat... cu copii... Asta nu prea mă încîntă. N-o să am decît necazuri din pricina familiei lui...

Merită să-i suporţi minciunile pentru ochii ei frumoşi.

— De ce n-am rămîne noi aşa cum am fost cîndva, Zenoba? Nu mai sînt nici eu chiar aşa lipsit de stare...

— Dar pe mine nu mă interesează averea ta... Nu mai suport să fiu aşa fără nici un rost... Asta-i tot!

— Şi ce-i de făcut?

— Asta întreb şi eu...

— Şi de ce nu spui lucrurilor pe nume?

— Ce să spun mai mult? Am spus tot ce-am avut pe suflet...

Atacul ei veni cu totul pe neaşteptate şi i se păru de-a dreptul comic. Ar fi putut să-i răspundă tot atît de dur, dar nu voia s-o piardă. Mai ales acum!

— Îţi mărturisesc sincer că am ajuns să văd un semn rău în căsătorie, spuse el cu cea mai spăşită mutră.

— Tot aşa cum am ajuns eu să văd un semn rău în viaţa asta de una singură...

— Dar ieri parcă nu gîndeai astfel... Ce te-a apucat aşa deodată?

— Ce să m-apuce? Ieri eram ca şi măritată. Altfel spus, am dat vrabia din mînă pentru cea de pe gard...

— Mai lasă şi tu puţin ca să putem ajunge la o cale de mijloc! Un lucru vreau să-ţi fie limpede de pe-acum — n-am să renunţ la prietenia noastră, orice s-ar întîmpla!

— Antecedentele tale îmi dovedesc cu prisosinţă cît de sincer eşti şi ce intenţii bune ai... îl întrerupse ea cu iritare în glas.

— Ce să-i faci? Omul nu învaţă fără s-o simtă pe pielea lui... Cele întîmplate mi-au fost de învăţătură... încercă el să fie cît mai convingător...

— Nu mă mai las amăgită de vorbe frumoase... Aah, cum sînteți voi bărbații! Toți o apă și-un pămînt!

Dar voi femeile, cum sînteți? Puțintică răbdare, nepoată a Zabidei! A venit la mine amețită, după miezul nopții, și dimineața și-a adus aminte că vrea să fie în rînd cu femeile virtuoase! Ce și-o fi zis? Dacă a doua nevastă i-a fost o ușuratică, de ce n-aș deveni și eu o a treia nevastă?... Rău ai mai ajuns, băiete! Ai uitat de necazul care te-așteaptă afară? Acum lasă-le mai bine s-aștepte decît s-o alungi și pe Zenoba cu o vorbă urîtă, așa cum ai făcut cu Maryam! Maryam? Acum cred că m-ai iertat, frate Fahmi, pentru păcatul săvîrșit...

— Nu trebuie să se strice ceea ce s-a înfiripat între noi, își spuse el părerea cu un glas molatec și prietenos, silindu-se s-o înduplece.

— Acum depinde numai de tine!...

— Trebuie să ne întîlnim cît se poate de des și să mai chibzuim...

— Eu n-am ce să mai chibzuiesc... Am hotărît...

— Și fie că tu o să te convingi că am dreptate, fie că eu o să mă conving că ai dreptate... își continuă el firul gîndurilor.

— Eu sînt decisă să fac așa cum ți-am spus...

Zenoba ieși din odaie, rîzîndu-și în barbă, în vreme ce el o urmărea descumpănit. Totul i se pare nespus de straniu. Dar Maryam unde-o fi? se întrebă el pe neașteptate. Nu știe unde este, dar e neîndoielnic că a rămas singură și că sufletul lui o să se zbuciume hărțuit, fără să mai aibă parte de tihnă! Mîine o să se intereseze de ea în Bayna el-Qasrein, iar poimîine la tribunalul religios. Viața lor împreună devenise de nesuportat; ea ajunsese să-i spună că-l urăște și că i s-a acrit să mai stea cu el sub același acoperiș. Ăsta mi-a fost destinul! N-am noroc în căsătorie și pace! Așa o fi fost și bunicul meu? Prea zic toți că eu îi semăn leit! Și totuși! Și totuși zănatica asta stăruie să se mărite cu mine!

Soarele se pregătea să apună, cînd domnul Ahmad Abd el-Gawad traversa cu pași grei puntea de lemn care lega bacul de mal. Sună și după puțin timp se ivi în ușă Zenoba, îmbrăcată într-o rochie de mătase albă, vaporoasă, ce lăsa să i se vadă formele ademenitoare.

— Bine-ai venit! Bine-ai venit! îl întîmpină ea ceremonios. Spune-mi ce-ai făcut ieri? Parcă te văd cum ai venit, ai sunat, ai rămas nedumerit, iar cînd ai văzut că nu apare nimeni, te-ai îndepărtat cu pași șovăielnici. (Apoi, rîzînd forțat): Spune-mi drept, ce-ai făcut? Nu-i așa că te-am pus pe gînduri?

În ciuda înfățișării elegante și parfumului pe care-l răspîndea în jur, fața domnului Ahmad Abd el-Gawad era posomorită, iar ochii-i împietriți trimiteau săgeți de indignare.

— Unde-ai fost ieri? o luă el scurt, fără să dea atenție vorbelor mieroase.

O luă înaintea lui cu pași mărunți și repezi și se opri în salon, așezîndu-se leneș într-un fotoliu. Domnul Ahmad rămase în picioare, cercetînd-o cu ochi curioși. Ea încerca să surîdă, silindu-se să pară cît mai liniștită și sigură de sine.

— Am ieșit — așa cum știi — după niște cumpărături și cu cine crezi c-am dat nas în nas? Cu cîntăreața Yasmina! M-a invitat la ea acasă și ne-am prins la vorbă pînă cînd s-a făcut întuneric. Pe urmă, ce crezi, c-am mai putut scăpa de ea? Nici vorbă! Zor, nevoie, să dorm la ea! N-o mai văzusem de cînd m-am mutat aici pe bac! Daca-i fi auzit-o cum s-a pornit să ocărască statornicia mea și să se minuneze de bărbatul misterios care a reușit să-mi sucească mintea într-atît încît să uit și de neamuri și de prieteni!...

O fi sinceră oare? Sau vrea să mă îmbrobodească? Să fi suferit eu ieri și astăzi așa fără nici un temei? Parcă m-au muncit toate blestemele și farmecele iadului! Să fi fost, oare, totul fără motiv? Lumea e nespus de vicleană! Sînt în stare să sărut țărîna dacă netrebnica asta a spus un grăunte de adevăr!

Trebuie să mă conving cu orice preț, chiar și cu prețul vieții care mi-a mai rămas de trăit! Se pare că a venit vremea să mi se întoarcă mintea acasă! Un bob zăbavă și-o să aflu totul! Să nu-mi mai zică lumea Abd el-Gawad, dacă n-o să aflu!

— Și cînd spui că te-ai întors la bac?

Își ridică piciorul pînă la brațul fotoliului și-și plecă privirea, cercetînd papucul roz cu trandafirași albi, și degetele colorate cu *hinna*.

— Dar de ce nu iei loc? Și scoate-ți tarbușul ca să-ți văd cărarea!... M-am întors azi-dimineață, domnul meu!

— E o minciună sfruntată! răcni el cu năduf și disperare. Minți! repetă cu aceeași violență, înainte ca ea să poată răspunde. Nu-i de glumit! Nu te-ai întors nici azi-dimineață și nici măcar după-amiază! Am trecut de două ori pe-aici în cursul zilei și nici gînd să te găsesc! Nu vezi că-i minciună cusută cu ață albă!?

Rămase un timp descumpănită. Pe urmă îngăimă ceva cu un glas tremurător, în care se amestecau vinovăția și nemulțumirea:

— M-am întors puțin înainte de asfințit... Asta-i adevărul! Acum vreo jumătate de ceas!... N-aș fi îndrăznit să născocesc nici o minciună, dacă n-aș fi citit în ochii tăi atîta nemulțumire... De fapt știi ce s-a întîmplat? Azi-dimineață, m-a rugat Yasmina s-o însoțesc la cumpărături... Cînd a aflat c-am părăsit taraful mătușii, a insistat să intru în trupa ei, urmînd să cînt în locul ei la unele petreceri... Am rămas cu ea, știind că tu n-o să te-ntorci înainte de nouă seara... Asta-i toată povestea! Și-acum șezi mai bine și roagă-te pentru Profet![1]

O fi și asta tot o invenție?! Noroc că prietenii tăi nu știu cum își bate soarta joc de tine! Dar pentru liniștea mea trebuie să trec și peste asta! Ai ajuns să cerșești liniștea, tu care pînă mai ieri nu cunoșteai mila? Ai ajuns să te umilești în

---

[1] Profetul Muhammad (570, 571 -632) — întemeietorul religiei monoteiste islamice, important legislator, reformator social și organizator politic.

fața unei lăutărese, care pînă acum cîțiva ani nu îndrăznea decît să te servească la masă, pe tine și pe prietenii tăi, retrăgîndu-se sfioasă. Sau voi avea parte de liniștea dorită sau să se ridice flăcările iadului!

— Cîntăreața Yasmina, zici? Am s-o întreb și-am să mă conving dacă povestea-i adevărată. Doar se află la doi pași, nu-i în munții Waq Waq...[1]

— Desigur, desigur, n-ai decît s-o întrebi... murmură Zenoba pe gînduri, dînd din umeri cu indiferență.

— O s-o întreb chiar în seara asta... izbucni el cu îndărătnicie, nemaiputînd să-și stăpînească furia. Ba mă duc la ea chiar acum... Ți-am îndeplinit toate dorințele și se cuvine să-mi respecți și tu drepturile ce mi se cuvin...

Amenințările nu avură deloc darul s-o îmblînzească. Ba dimpotrivă, deveni agresivă și certăreață.

— Ia-o mai ușurel și nu mă învinui degeaba! Nu crezi că am fost destul de îngăduitoare pînă acum? Dar toate au o limită! Sînt o femeie ca toate celelalte, la urma urmei! Mai bine deschide ochii și roagă-te pentru tatăl Fațimei!...[2]

— Îndrăznești să mi te adresezi astfel mie? întrebă Ahmad sufocat de furie.

— Și de ce nu, de vreme ce tu mi te-ai adresat mie tot așa?!

— Ei bine, merit să îndur toate astea fiindcă am făcut din tine o stăpînă! Altfel trăgeai targa pe uscat! Ți-am creat

---

[1] Numele cu care apar în lucrările geografilor arabi medievali două grupuri de insule — unele situate în Oceanul Indian, iar altele la est de continentul asiatic.

[2] Fatima, fiica profetului Muhammad și a Khadigăi — prima dintre soțiile lui. Fatima a fost căsătorită cu Ali, vărul Profetului, cu care a avut trei fii, doi dintre aceștia — Al-Hasan și Al Husayn — au fost personalități de seamă în istoria islamului. Fatima însăși, devenită cea mai renumită dintre fiicele Profetului, a fost înconjurată cu mare venerație de către toți musulmanii, care au adăugat la numele ei, în semn de respect, onorificul Az-Zahra' „Strălucitoarea".

o situație pentru care te invidiază și Zabida!... Și, poftim! Asta mi-e răsplata?!

Vorbele lui o ațițară și mai tare și se porni fără veste să urle ca o leoaică:

— Allah m-a făcut stăpînă, nu tu! Și nu uita că am acceptat situația asta numai după rugămințile tale fierbinți! Nu sînt nici prizoniera, nici sclava ta! Să-ți intre bine în cap! Anchetă? Ce părere ai tu despre mine? Crezi că sînt cumpărată cu banii tăi în tîrg? Dacă purtarea mea nu-ți place, să-și vadă fiecare de treaba lui!...

Doamne din ceruri, ce mi-aud urechile? Cînd s-au preschimbat în gheare degetele care pînă ieri m-au mîngîiat? Dacă am mai avut îndoieli asupra nopții trecute, acum totul s-a lămurit! Asta ți-a trebuit, asta ai găsit, domnule Ahmad! Acum îndură umilința pînă ce-o să te saturi! Ți-a închis gura! Ce poți să-i zici? Trimite-o în stradă, de unde-ai adunat-o, dacă-ți dă mîna! Răcnește la ea! Zbiară cît poți! Ce te împiedică? Blestemul lui Allah! Nimic nu poate fi mai urît decît trădarea inimii! Asta-i umilirea inimii, de care ai auzit și-ai rîs altădată! Am ajuns să mă blestem pentru ceea ce simt!

— Mă alungi? întrebă el, ferindu-se s-o privească.

— Dacă vrei să mă ții aici ca pe-o sclavă și să-mi arunci vorbe de ocară în obraz, ori de cîte ori ți se năzare, atunci cred că e mai bine și pentru mine și pentru tine să ne despărțim...

Își întoarse fața de la el, dar asta nu-l împiedica să-i contemple obrazul și pielea fină a gîtului, într-o liniște nefirească, uluitoare. Aș fi cum nu se poate mai fericit dac-aș putea s-o alung fără să-mi pese!... Este adevărat că m-a umilit și m-a exasperat, dar aș putea oare suporta să viu aici și să n-o mai găsesc?

— N-am avut niciodată încredere deplină în tine, dar nu mi-am imaginat că ai putea fi atît de nerecunoscătoare!

— Înțeleg că ai prefera să fiu lipsită de orice simțire și fără pic de demnitate!

— Ba aș vrea să-ți cunoști datoria și obligațiile, înainte de orice...

— Am făcut pentru tine mai mult decît îți închipui... continuă ea cu amărăciune în glas. Am consimțit să-mi părăsesc familia și slujba, ca să stau aici la cheremul tău. Nu m-am plîns ca să nu-ți tulbur tihna și nu ți-am spus că există și oameni care s-au oferit să-mi asigure o viață mult mai demnă decît asta, dar eu nu i-am luat în seamă...

Hm! Apar niște trucuri noi pe care nu le-am știut...

— Nu înțeleg ce vrei să spui, îngăimă el cu voce scăzută.

— Un bărbat respectabil îmi dă tîrcoale de mai mult timp. insistînd să se însoare cu mine... întregi ea, învîrtindu-și de zor brățările.

Aah! Zăduful și umiditatea care te sufocă nu sînt nimic pe lîngă această nouă nenorocire care și-a căscat fălcile să te înghită. Ce fericit trebuie să fie luntrașul acela care-și strînge pînzele în fața ferestrei!

— Și cine este împricinatul?

— Un bărbat pe care n-ai de unde să-l cunoști... Poți să-i zici cum vrei!

Domnul Ahmad se trase un pas înapoi și se lăsă istovit pe canapeaua dintre cele două fotolii, strîngînd mînerul bastonului în pumni.

— Cînd și unde te-a văzut? o descusu el precipitat. Și cum de ți-au ajuns la urechi intențiile lui?

— Cînd locuiam la mătușa mea, mă vedea destul de des... În ultima vreme a încercat de mai multe ori să stea de vorbă cu mine, dar eu l-am evitat... Mi-a transmis dorința lui printr-o prietenă... Cam asta-i povestea!

Multe povești mai are în vremea din urmă! Ieri cînd n-am găsit-o acasă, m-a lovit o singură durere. A fost ea o apăsare de neîndurat. Nu mi-am închipuit însă că astăzi vor veni pe capul meu cu duiumul. Nimic n-ar fi mai potrivit decît s-o părăsești, dacă ai putea s-o faci! Numai așa ți-ai putea redobîndi liniștea! Niciodată n-am înțeles mai bine

decît acum cît de mult greșesc oamenii închipuindu-și că moartea ar fi nenorocirea cea mai mare care i-ar putea lovi!

— Acum aș vrea să știu lămurit — pe tine te ispitește propunerea asta? insistă domnul Ahmad, simțind cum îi clocotește sîngele în tîmple.

Zenoba îl privi sfidător, contenind cu mîngîiatul brățărilor.

— Ți-am mărturisit doar că l-am evitat tot timpul. Ce vrei să-ți spun mai mult?

— Spune-mi drept, te-ai mai întîlnit cu altcineva în afară de mine aici pe bac?

— Cu altcineva? Aici pe bac n-a călcat nimeni în afară de tine!...

— Zenoba! Ascultă bine ce-ți spun și nu încerca să ascunzi nimic. Spune-mi absolut totul și te iert, indiferent cum stau lucrurile!...

— Dacă te încăpățînezi să fii bănuitor, atunci e mai bine să ne luăm adio!

Ți-aduci aminte de gîza pe care ai văzut-o azi-dimineață zbătîndu-se în plasa păianjenului?

— Ei bine! Acum cred că poți să-mi spui. Ieri te-ai întîlnit cu bărbatul acela?

— Ți-am spus o dată unde-am fost ieri...

— De ce vrei să mă chinui cu tot dinadinsul, o întrebă el cu glas sugrumat. Știi foarte bine cît de mult am ținut să fii fericită...

Zenoba își lovi palmele una de alta în semn de disperare.

— Nu pricep ce ți s-a năzărit de insiști atîta! Nu vrei să înțelegi că eu am renunțat la toate pentru tine?

Frumos refren, n-am ce zice! Nenorocirea este însă că el izvorăște dintr-o inimă goală, așa cum se întîmplă cu cîntecele de jale interpretate de un profesionist care plesnește de sănătate și mulțumire.

— Îl iau de martor pe Allah și te implor: spune-mi, cine-i omul ăsta?

— Ce-ai vrea să afli? Ţi-am spus doar că nu-l cunoşti! Un negustor din alt cartier, care venea din cînd în cînd la cafeneaua lui *si* Ali...

— Şi cum îl cheamă?

— Abd et-Tawwab Yasin... spuse ea ezitînd şi încercînd parcă să-i scape printre degete. Îţi spune ceva numele lui?

Am închiriat bacul pentru a avea parte de clipe fericite... Ţi-aduci aminte de vremurile de altădată? V-aduceţi aminte de Ahmad Abd el-Gawad de odinioară, căruia nu-i păsa de nimic? Zabida... Galila... Bahiga... Întrebaţi-le pe ele, să vă spună ele cine-a fost... Nu seamănă nici pe departe cu bărbatul descumpănit căruia au început să-i albească tîmplele...

— Nu pricep de ce-ţi sare ţîfna de cîte ori te întreb ceva!...

— Din pricina îndoielii care te stăpîneşte...

Domnul Ahmad începu să lovească în podea cu vîrful bastonului.

— Nu accept să fiu îmbrobodit, înţelegi? bubui vocea lui tunătoare. Nu admit şi pace! Nimic nu mă poate sili să-mi calc pe inimă şi să-mi nesocotesc demnitatea mea de bărbat! Pe scurt, nu-mi intră în cap că tu ai putut dormi noaptea trecută în altă parte decît aici...

— Iar ne întoarcem la povestea asta?

— Şi o să mă tot întorc... Doar nu mai eşti o copilă. Eşti femeie în toată firea. Tot timpul îmi pomeneşti de bărbatul acela străin. Nu pricep ce te-a apucat! Te-a amăgit într-atît promisiunea lui mincinoasă?

— Ştiu sigur că vine cu gînd cinstit şi că nu mă amăgeşte... Ce dovadă mai bună aş putea avea decît făgăduiala lui că nu va încerca să se apropie de mine înainte de căsătorie?

— Şi tu ai consimţi să-l iei de bărbat?

Zenoba îi răspunse, încruntîndu-şi sprîncenele de indignare:

— Oare, tot n-ai înțeles ce-am spus eu? Nu ești deloc în apele tale! Vino-ți în fire și bagă bine de seamă la ce-ți spun, căci e ultima dată cînd îți mai răspund... N-am stat nici o clipă în cumpănă... L-am refuzat pe acest bărbat din primul moment și n-am făcut-o decît din respect pentru tine...

— Și-a găsit sacul peticul! Probabil că e vreun ageamiu care aruncă vorbele fără să se gîndească înainte de a deschide gura, zise el cu năduf.

— Nu mai e un puști! Are treizeci de ani!

Așadar a venit pe lume cu un sfert de veac mai tîrziu! Întîrzierea nu-i cîtuși de puțin un lucru frumos! Doar cînd e vorba de vîrstă... Iar gelozia nu se sfiește să ne pîndească și să ne chinuie...

— Am renunțat la el, cu toate că promitea să-mi asigure viața pe care mi-o doream... continuă ea cu nostalgie în glas.

Afurisită femeie! Chiar și Zabida ar fi avut multe de învățat de la ea!...

— Vorbești serios?

— Trebuie să-ți spun că m-am cam săturat de viața asta...

Din nou i se ivi înaintea ochilor gîza prinsă în firele pînzei de păianjen.

— Tu chiar vrei să mă aduci la deznădejde?!

— Da, da! Tînjesc după o viață tihnită... Vreau și eu să mă văd măritată și la casa mea... N-am dreptate să gîndesc așa?

Ai venit cu gîndul s-o anchetezi și iată unde-ai ajuns! Doar că nu ți-a zis „Pleacă"! Cum de-ai devenit atît de îngăduitor? S-ar cuveni să-ți fie rușine de tine toată viața de-aici încolo! Ai priceput unde vrea s-ajungă?... Cît de minunate sînt valurile clipocind în asfințit!

— Sper să nu te fi supărat vorbele mele! continuă ea, văzînd că el nu se grăbește să-i răspundă. Te știu atît de evlavios și nu cred c-ai fi în stare să împiedici o femeie să-și

întemeieze căminul ei și să intre în rîndul lumii... Nu pot trăi ca mătușa mea de azi pe mîine... Îți spun sincer că mă tem și m-am săturat de viața asta păcătoasă și-aș vrea să trăiesc altfel...

Întîmpină ultimele ei cuvinte cu o figură consternată, măsurînd-o înciudat și strîngîndu-și buzele palide pentru a-și ascunde mînia.

— Dar ce te-a apucat așa deodată? Nu te-am mai auzit pomenind de-așa ceva pînă azi... bîigui el. Pînă mai alaltăieri ne înțelegeam perfect... Ce s-antîmplat de ieri pînă azi?

— Nu îndrăzneam să-ți spun ce-aveam pe suflet...

Se îndepărtează de tine cu o iuțeală înspăimîntătoare. Ce deziluzie! Aș fi gata să închid ochii și să uit de noaptea trecută. Îmi calc pe inimă și trec chiar și peste îndoiala și peste durerea mea, numai să nu mă mai chinuie cu jocul ăsta de-a șoarecele cu pisica...

— Ne înțelegeam atît de bine! Se pare că nu mai ții la prietenia noastră?!

— Nu, nu-i asta; dar cred că aș putea să fac din ea ceva mai bun... Nu e mai cinstit să fii în rînd cu lumea decît să trăiești în păcat?

— Dar tu nu-ți dai seama de situația mea complicată? bolborosi el speriat și palid.

— Ce vrei să spui?

— Tu nu știi că eu sînt însurat... că am și-un băiat însurat și fete măritate?... Lucrurile sînt destul de delicate, după cum vezi... (Apoi, lamentîndu-se, nu fără teamă în glas:) Nu eram destul de fericiți așa?

— Bine, dar nu ți-am cerut nici să divorțezi, nici să-ți părăsești copiii... insistă ea jignită. Doar sînt atîția bărbați care au mai multe neveste...

— Căsătoria la vîrsta... într-o situație ca a mea, nu-i cîtuși de puțin o treabă simplă! gemu el, ezitînd, cu glasul strivit de teamă. Așa ceva nu poate trece fără să stîrnească scandalul...

— Dar știe toată lumea că ai o metresă și văd că puțin îți pasă de ce zice lumea, replică ea, rîzînd ironic. Ce motiv ai avea să te temi de vorbele altora, cînd e la mijloc o căsătorie legitimă?

— Nu știu decît cîțiva prieteni tainele mele... Iar la mine în familie nici pomeneală să-i treacă prin cap cuiva un lucru ca ăsta!...

— Ești chiar atît de sigur? Așa crezi tu, dar adevărul nu-l știe decît Allah! zise ea cu voce mieroasă, ridicînd sprîncenele încondeiate. Crezi că se poate păstra vreun secret pe lumea asta? (Apoi, continuă oțărîtă:) Sau te pomenești că nu mă socotești demnă să-ți fiu nevastă?

Allah să mă apere! Lăutăreasa Zenoba s-ajungă nevasta mea!...

— Nu mi-a trecut niciodată prin gînd așa ceva, Zenoba!...

— O să-ți cunosc eu adevăratele sentimente cît de curînd! sări ea indignată. Dacă n-o să le aflu astăzi, apoi tot o să le aflu mîine... Iar dacă ți-e rușine să te însori cu mine, atunci nu mai avem ce vorbi...

Ce zici de ea? Ai venit s-o alungi și tu ești cel alungat! Asta le pune vîrf la toate! Tu ai renunțat s-o mai întrebi unde-a fost, iar ea te pune să alegi între căsătorie și despărțire. Ce faci? Ce te ține țintuit locului? Inima haină! Asta este! Mai ușor ai îndura să ți se smulgă carnea de pe tine decît să te părăsească lăutăreasa! Ciudat și trist că ți-a fost dat să fii încercat de iubirea asta oarbă tocmai acum la bătrînețe!

— Asta-i prețuirea pe care o dai tu iubirii mele? o întrebă el mustrător.

— N-am nici o prețuire pentru cel care mă disprețuiește!

— Dar țin la tine mai mult decît la sufletul meu... îngăimă el cu tristețe.

— Sînt sătulă de vorbe goale!

— Ăsta-i adevărul gol-goluț...

— A venit timpul să și simt lucrul ăsta, căci de auzit l-am tot auzit...

Lăsă ochii în jos plin de mîhnire şi disperare. Nu-şi dădea seama cum ar putea să accepte, dar n-avea curajul nici s-o refuze. Pe deasupra, era şi tare chinuit de gîndurile învălmăşite care-i stîrneau furtună în cap şi în suflet.

— Dă-mi un răgaz ca să-mi aranjez şi eu treburile, îngăimă el cu voce scăzută.

— Dacă m-ai fi iubit cu adevărat, n-ai fi şovăit nici o clipă... zise ea calm, ascunzîndu-şi un zîmbet şiret.

— Nu-i numai ceea ce crezi tu în joc, se grăbi el s-o prevină.

Făcu un gest nelămurit cu mîna, ca şi cînd ar fi vrut să adauge mai mult temei vorbelor sale, cu toate că nici el nu-şi dădea prea bine seama ce voia să spună.

— Dacă aşa stau lucrurile, sînt dispusă să te aştept... se prinse ea în joc, zîmbind ademenitor.

Îl inundă un val de linişte — dar numai un val trecător — simţindu-se ca un boxer gata să cadă în corzi, aşteptînd gongul salvator.

Încercă să scape de nelinişte şi întinse mîinile spre ea, cerşind afecţiune.

— Vino aici lîngă mine... se auzi glasul lui implorînd.

— Cînd o să îngăduie Allah! murmură ea, îndărătnicindu-se să rămînă pe loc.

29

Părăsi bacul şi o luă pe drumul pustiu, îndreptîndu-se prin beznă către podul Ez-Zamalek. Adia o briză plăcută, purtînd cu ea foşnetul copacilor falnici cu crengi împletite. În întuneric semănau cu nişte dune uriaşe sau cu norii negri, plumburii. De fiecare dată cînd ridica ochii, i se părea că-l învăluie şi-l strivesc, la fel ca grijile care-i gîrboveau umerii. Or mai exista griji ca ale tale pe lumea asta? Cel care moare nu e la fel ca cel care se sinucide, iar tu ai consimţit fără doar şi poate să te sinucizi. Nimic nu i se părea mai plăcut

în clipele acelea decît să colinde pe jos pentru a și liniști nervii și a-și orîndui gîndurile înainte de a ajunge la prieteni. Acolo vor fi numai ei și-o să le mărturisească totul. Nu-i va consulta, căci bănuiește cam ce-ar putea să-i răspundă, dar simte o dorință insistentă să se plîngă cuiva, asemeni unui înecat tîrît de valurile învolburate, care strigă după ajutor. N-a uitat, bineînțeles, că Zenoba contează pe acordul lui. Nu poate tăgădui că n-ar ține la ea. Dimpotrivă! Dar nu și-a închipuit niciodată că ar trebui să plătească asta cu căsătoria. Nici nu-și imaginează cum ar putea anunța o asemenea veste familiei, copiilor și lumii, în general. Cu toate că ar fi vrut să colinde cît mai mult, se trezi grăbind cu pași mari și izbind cu bastonul în pămîntul prăfos, ca și cînd ar fi alergat către o țintă precisă, cu toate că nu avea niciuna. Va să zică, l-a respins și i-a arătat ușa!... Are o experiență de viață bogată, dar n-a mai întîlnit așa ceva pînă acum. Cel slab cade însă în laț cu bună știință. Cu toate ca mersul în aer liber i-a potolit întrucîtva tulburarea, gîndurile lui continuă să rămînă împrăștiate și încîlcite, izbindu-i tîmplele în neorînduială.

În negura asta grea poate să stea de vorbă cu el însuși fără șovăială și fără sfială. Crengile copacilor ce se împletesc deasupra în bolta de nepătruns îl apără de cer. Ogoarele întinse din dreapta îi ascund gîndurile, iar apa Nilului, care curge în stînga, îi înghite în adîncuri sentimentele. Dar trebuie să se ferească de lumină! Să se păzească de ea căci și-a pus capul teafăr sub sabie! O să fie de-acum încolo ca o căruță de cire, în urma căreia se adună grămadă copiii și mulțimea de gură-cască, arătînd-o cu degetul. Cît despre demnitatea lui, har domnului! Are, așa cum a avut întotdeauna, două fețe: una pentru prieteni și femeile iubite, iar cealaltă pentru familie și lume. Aceasta din urmă i-a salvat poziția socială la care a ținut atît de mult. Împotriva ei urzesc acum capriciile, amenințînd-o cu pieirea.

Zări podul cu felinarele lui strălucitoare și se întrebă încotro s-o ia. I-ar fi plăcut să rămînă mai departe în singurătate și întuneric. Cînd ajunse la capătul podului, o luă pe Calea El-Ghiza. Yasin! În clipa cînd își aduse aminte de el simți că se cutremură și că fruntea i s-a aprins. De ce te-ai speriat? El o să fie primul care o să te înțeleagă și-o să-ți dea dreptate! Sau ți-e teamă că se va bucura de nenorocirea ta și-o să facă un haz nebun pe seama ei?! Tot timpul l-am dojenit și l-am osîndit, cu toate că n-a alunecat niciodată într-o prăpastie atît de adîncă! Dar Kamal? De-acum înainte trebuie să-ți pui mască, să mai poți da ochii cu el și să nu-ți ghicească păcatul scris pe frunte. Dar Khadiga, dar Aișa? O să lași ochii în pămînt cînd o să te întîlnești cu ele în casa familiei Șawkat. Zenoba, nevasta tatălui lor! O să fii de rîsul lumii! O însurătoare pe care n-o s-o aplaude decît desfrînații de teapa ta! Trebuie să cauți o altă lume ca să trăiești în ea de-acum, dacă vrei să asculți mai departe de ispitele din pieptul tău! Oare, există o împărăție a beznei, departe de oameni, în care să-ți poți ascunde viciile nestingherit? Privește mîine din nou la pînza de păianjen și-ai să vezi ce-a mai rămas din gîza aceea! Ascultă la orăcăitul broaștelor și la țiriitul greierilor!... Cît de fericite sînt viețățile astea! Dar tu n-o să te simți fericit pe fața acestui pămînt decît știindu-te „stăpînul", Domnul Ahmad! Dacă te țin curelele, treci noaptea asta pe la toți ai tăi — Amina, Kamal, Yasin, Khadiga și Aișa — și mărturisește-le ce ți-a trecut prin cap! Și dacă o să-ți mai dea mîna pe urmă, poftim și-nsoară-te cu lăutăreasa!

Haniyya! Ți-aduci aminte cum ai alungat-o, uitînd într-o clipă de toată dragostea pe care o aveai pentru ea? N-ai iubit nici o altă femeie cum ai iubit-o pe Haniyya! Dar, vai nouă! Se pare că ne pierdem mintea tocmai cînd începem să îmbătrînim! O să bei noaptea asta, pînă cînd te vor căra prietenii în circă! Ești atît de însetat de parcă

n-ai mai fi pus picătură pe limbă din anul elefantului![1] Durerile și umilințele pe care le-ai înghițit anul ăsta ajung să șteargă plăcerile întregii tale vieți!

Lovi pe neașteptate cu bastonul în pămînt și se opri din mers. I se făcuse lehamite de beznă, de liniște și de copacii care întunecau strada și se pomeni tînjind după prieteni. Nu este el omul care să poată îndura multă vreme singurătatea. Este o parte dintr-un grup, o parte dintr-un tot, și numai acolo este obișnuit să trăiască și să-și caute alinare. Se întoarse în loc pentru a merge spre pod, simțind cum se cutremură de furie și de silă. „Cum vine asta? Stă o noapte întreagă cine știe pe unde și pe urmă te mai și obligă să accepți, și pe deasupra, s-o mai iei și de nevastă?“ îi șoptea un glas mustrător și insinuant, sfîșiat de durere și de indignare. Simți cum îi crește în piept o aversiune puternică pentru el însuși. Yasmina? Nici vorbă! Și-a petrecut noaptea în brațele unui bărbat, care nu i-a îngăduit să plece decît a doua zi spre seară. A rămas acolo știind prea bine că el, domnul Ahmad, va veni la bac și n-o va găsi. Ce-nseamnă asta? Puțin îi pasă! Pasiunea a orbit-o, făcînd-o să uite și de timp și de toate celelalte. Asta-i! Sau ai ajuns să nu-ți

[1] Regele yemenit creștin Abraha ar fi condus în anul 570 — anul nașterii profetului Muhammad — o expediție împotriva sanctuarului păgîn de la Makka, expediție la care ar fi fost folosit și un elefant (după unele versiuni, chiar mai mulți). Ajuns la limita teritoriului mekkan, elefantul ar fi refuzat să mai înainteze în direcția templului Kaaba. În plus, dinspre mare au sosit stoluri de păsări care au lăsat să cadă pietre asupra trupelor invadatoare, distrugîndu-le în întregime. Conform unei interpretări raționaliste, se pare că trupele au fost lovite de o epidemie, probabil de variolă. Abraha însuși ar fi fost lovit de boală, întorcîndu-se în Yemen, unde a și murit. Importanța acestui episod pentru musulmani, rămas în istoria islamului sub numele de „anul elefantului“, se leagă de faptul că în anul respectiv s-a născut profetul Muhammad. Unul din capitolele Coranului (sura 105) descrie episodul respectiv, interpretîndu-l ca o răzbunare a lui Allah împotriva celor care au încercat să distrugă sanctuarul de la Makka, devenit ulterior principalul sanctuar și loc de pelerinaj al musulmanilor din întreaga lume.

mai pese de nimic? Cum de-ai mai putut sta de vorbă cu ea după toate astea, silindu-te să-i intri în grații? Cum de te-a putut înșela într-atît? Cum de-ai fost în stare să-i promiți că o să te mai și însori cu ea? Nici că se poate o rușine mai mare! Nu simți cum îți apasă coarnele în creștetul capului? S-a încornorat cu ele însuși „stăpînul", capul familiei, și-o să le lase moștenire și urmașilor! Ce rușine! Ce năpastă! Ce-o să spună lumea cînd ți le-o vedea crescute așa din senin? Mînia, dezgustul, sîngele și lacrimile — toate la un loc — nu sînt de-ajuns pentru a ispăși păcatul slăbiciunii tale. Acum stă tolănită și se amuză pe seama ta. Trebuie să te dezmeticești! Trebuie să-ți aduni gîndurile! Cînd se vor ivi apele murdare ale dimineții, nu trebuie să mai facă nimeni haz pe seama ta! Îndrăznește să le vorbești prietenilor, dacă nu i-ai mai auzit demult hohotind! Fiți îngăduitori cu el, căci a îmbătrînit și-a dat în mintea copiilor! Iertați-l, căci le încercase pe toate, mai puțin plăcerea coarnelor! Zabida: Ai refuzat să fii stăpîn în casa mea și-ai primit să fii încornorat în casa lăutăresei mele!... Galila: Sărmane Ahmad, de azi înainte nu-mi mai ești frate!... Martori îmi sînt drumul acesta apăsător, întunericul greu și pomii gîrboviți: Alerg, plîngînd ca un copil și n-o să dorm în noaptea asta înainte de a-i cere socoteală și a-i întoarce umilința ticăloasei! A îndrăznit să te alunge pe tine? Și pentru ce, mă rog?! Pentru că a făcut o criză de demnitate?! De ce nu îndrăznește să-ți spună de la obraz că nu te mai suportă și pace! Ce durere cumplită! Așa mi se cuvine! Și cînd te gîndești că bătrînul Mitwalli Abd es-Samad își închipuie că le știe pe toate! Sărmanul! Cît de naiv este! Trecu iarăși pe lîngă podul Ez-Zamalek și apucă din nou pe calea Ambaba. Grăbi pasul cu îndărătnicie, hotărît să spele murdăria ce-l împroșcase. Pe măsură ce se apropia, iuțea pasul, lovind și mai vîrtos cu bastonul în pămînt.

Iată, în sfîrșit, lumina slabă de la fereastra bacului! Furia i se aprinsese vîlvătaie, numai că de data asta era

stăpîn pe sine și-și redobîndise sentimentul demnității, durerea mocnind ca un grăunte de jar sub stratul gros de cenușă.

Coborî scara, trecu peste puntea de lemn și lovi cu vîrful bastonului în ușă de cîteva ori, din ce în ce mai violent.

— Cine e? întrebă ea în cele din urmă, cu glasul tulburat.

— Eu! răspunse glasul lui ferm și răsunător ca un tunet.

În ușă se ivi imediat chipul ei nedumerit. Îi făcu loc să intre, întrebînd: „O veste bună?..." El își continuă mersul, fără să răspundă și nu se opri decît în mijlocul salonului. Apoi se întoarse brusc și rămase în picioare, urmărind-o cum se apropie de el cu priviri întrebătoare. Cînd ajunse lîngă el, începu să caute în ochii lui nedumerită, încercînd să descifreze ce-i era scris pe fața posomorîtă.

— Sper că ai venit să-mi aduci o veste bună... îngăimă ea. Ce te-a adus înapoi?

— Nespus de bună — slavă lui Allah!... O să afli îndată de ce-am venit... spuse domnul Ahmad cu un glas liniștit, care nu prevestea nimic încurajator.

Ea continua să-l întrebe doar din priviri, fără să rostească o vorbă.

— Am venit să-ți spun că nu e cazul să-ți legi vreo speranță de ce-am discutat mai devreme! întregi el. N-a fost decît o glumă stupidă!...

Se cutremură dezamăgită, cu ochii măriți de stupoare și năduf.

— O glumă stupidă? urlă ea. Da' ce tu nu mai ești în stare să deosebești o glumă stupidă de cuvîntul de onoare prin care te-ai legat?

— Cînd vorbești cu mine, ar fi mai nimerit să-ți măsori cuvintele — replică el în vreme ce fața i se întuneca și mai tare — căci femeile de teapa ta nu sînt primite la mine în casă nici ca servitoare... Pricepi?...

— Te-ai întors ca să-mi spui vorbele astea? se zbuciumă ea, privindu-l cu încordare. De ce n-ai spus de la început ce gîndești? De ce m-ai amăgit cu promisiuni, gata să-mi cazi

în genunchi ca să mă induplеci? Crezi că mă sperii cu asemenea vorbe? Să știi că am destule răspunsuri pentru glume stupide!

— Am venit să-ți spun că ar fi o mare rușine, dacă m-aș încumeta să mă însor cu tine — o întrerupse el, făcîndu-i semn cu mîna întărîtat — și că n-aș face decît să dau apă la moară amatorilor de anecdote... și că de vreme ce-ți trec prin cap asemenea gînduri nu te mai socotesc demnă să-mi fii prietenă... căci eu nu pot fi prieten cu nebunii...

Ochii ei scînteiau, trimițîndu-i săgeți vrăjmașe, dar nu se lăsă prinsă de șuvoiul mîniei, așa cum se așteptase el. Probabil că izbucnirea lui și gîndul la ce-ar mai fi putut să urmeze făcuseră să-i fie teamă, căci îi răspunse cu glasul stins:

— Nu te pot sili să te însori cu mine! Nici vorbă de asta! Eu n-am făcut decît să-ți spun ce mi-a trecut prin cap și-o să te las pe tine să hotărăști... Înțeleg că vrei să te dezici de promisiunea făcută, nu-i așa? Ești liber să faci cum poftești! Dar n-ai nici un motiv să mă jignești și să mă umilești... O să-și vadă fiecare de treaba lui și gata...

Asta e tot ce poate ea să-ți spună ca să nu te piardă? Atît ține ea la tine? N-ai fi fost mai fericit dacă — pentru a te păstra — s-ar fi luptat cu ghearele și cu dinții? Nu-ți rămîne decît să te zvîrcolești de furie și să urli!

— Sigur că o să-și vadă fiecare de treaba lui, dar înainte de asta am vrut să cunoști părerea mea despre tine... Nu tăgăduiesc că sufletul meu s-a lăsat ispitit de tine... probabil pentru că există momente de slăbiciune în viața fiecărui om, cînd se lasă amăgit de gunoaie... Unde mai pui că am părăsit femeile pe care tu erai fericită să le poți sluji, pentru ca să te ridic pe tine la situația lor?... De aceea, nu mă mir că n-am dobîndit dragostea și considerația pe care le găseam la ele, căci netrebnicul nu e în stare să prețuiască pe cineva, decît dacă-i seamănă... Și-acum că ți-ai dat arama pe față și-am înțeles cît de sus mă aflu față de micimea ta, nu-mi rămîne decît să mă întorc acolo de unde-am plecat...

Pe chipul ei se putea citi înfrîngerea, dar teama o împiedică să exprime ceea ce simțea în adîncul pieptului aprins.

— La revedere! bombăni ea cu vocea tremurată. Du-te mai bine și lasă-mă în pace!...

— Am coborît atît de jos încît am devenit demn de dispreț... răcni el și mai înverșunat, silindu-se din răsputeri să-și ascundă durerea.

— De-ajuns! țipă ea exasperată. Mai bine să fii îndurător cu gîndacul murdar și ferește-te de el! Adu-ți aminte cu cîtă umilință în priviri cerșeai să-i săruți mîinile!... Te-ai coborît și-ai devenit demn de dispreț, nu-i așa? Adevărul este că ai îmbătrînit! Asta-i nenorocirea! Și cu toate astea eu te-am acceptat!... Și iată care e răsplata!

— Să taci, fiică de cîine! se stropși la ea, ridicînd bastonul. Taci, ticăloaso! Strînge-ți imediat lucrurile și pleacă de pe bac!...

— Ia bine aminte la ce-ți spun! se dezlănțui limba ei otrăvită, în vreme ce capul îi tresărea de un tremur convulsiv. O singură vorbă dacă mai scoți, umplu și bacul, și Nilul, și strada cu urlete și te trezești cu poliția în păr! Ai înțeles? Eu nu sînt orice femeie! Eu sînt Zenoba! Și-ai s-o afli îndată! Tu ești cel care trebuie să plece! Bacul este al meu! Ai uitat că s-a făcut un contract de închiriere pe numele meu? Du-te în plata Domnului și lasă-mă în pace, dacă nu vrei să iasă tărăboi...

Rămase puțin descumpănit, măsurînd-o cu dispreț pe sub sprîncenele stufoase, dar izbuti să se stăpînească și porni spre ușă cu pași mari și hotărîți.

30

Fără să stea pe gînduri, o luă pe drumul ce ducea spre prietenii lui. Îi găsi acolo pe Muhammad Iffat, Ali Abd er-Rahim, Ibrahim el-Far și alții. Bău ca de obicei pînă cînd se ameți, simțind că întrece măsura, și rîse cu poftă. Se molip-

siră și ceilalți de rîsul lui și petrecură o noapte de pomină. Puțin înainte de faptul zilei se întoarse acasă și adormi buștean. Se trezi spre prînz, întîmpinînd o nouă zi ce spera să-i aducă liniștea. La început nu se gîndi la nimic. Ori de cîte ori îl sîcîia una din imaginile trecutului apropiat, o alunga cu încăpățînare. O singură amintire îi făcea plăcere, satisfăcîndu-i orgoliul rănit: triumful asupra femeii nerecunoscătoare și asupra propriei lui slăbiciuni. Încerca să se convingă că fusese cu adevărat o victorie, zicîndu-și mereu: „Slavă lui Allah că s-a terminat totul cu bine! De-acum înainte va trebui să fiu mai cu băgare de seamă..."

Primele ceasuri ale zilei trecură în liniște și putu să-și contemple pe îndelete victoria și chiar să se felicite pentru ea. Curînd după aceea, ziua începu să-i pară searbădă, scurgîndu-se prea leneș și anost. Încercă să-și explice plictiseala prin efortul istovitor din ultimele două zile, sau mai bine zis din ultimele luni, căci prietenia cu Zenoba fusese de fapt o tragedie de la bun început. Nu-i venea de loc ușor să accepte prima înfrîngere din îndelungata lui experiență. Apăsa cumplit asupra inimii și nervilor săi. De fiecare dată cînd rațiunea îi șoptea că tinerețea s-a dus, tresărea semeț, mîndrindu-se cu energia, frumusețea și vigoarea lui. Încerca să se amăgească cu ideea că cel netrebnic nu se simte atras decît de cei de-o seamă cu el. Cît fu ziua de lungă tînji după întîlnirea cu prietenii lui. Spre seară își pierdu răbdarea și o luă grăbit spre casa lui Muhammad Iffat din El-Gamaliyya, unde-și întîlni prietenul singur, înainte de sosirea celorlalți.

— Am terminat cu ea! se trezi declarînd țanțoș, după ce se așeză în fotoliu, fără nici un fel de introducere.

— Cu Zenoba? întrebă Muhammad Iffat mirat.

Făcu un semn afirmativ cu capul, iar celălalt continuă, zîmbind:

— Atît de repede?

— Nu-și cunoaște lungul nasului, mă crezi? Ce-ți închipui că i-a trecut prin cap să-mi ceară? Nici mai mult, nici

mai puțin decît să mă însor cu ea! Și cu asta m-a scos din sărite! Ce zici de ea?

— Nici Zabidei nu i-a trecut prin cap așa ceva! remarcă Muhammad Iffat, zîmbind ironic. Dar ce i-o fi căşunat pe tine de-a ridicat nasul? Probabil pentru că ai răsfățat-o prea mult. A uitat care-i e locul și i-au crescut pretențiile.

— E nebună... bombăni domnul Ahmad, afectînd un aer de indiferență.

— Probabil că se prăpădea după tine! exclamă Muhammad Iffat și izbucni în rîs.

Ce blestem! Te distrezi pe seama durerii altuia!

— Am zis că e nebună și gata!...

— Și tu ce i-ai răspuns?

— La început nu mi-a venit să-mi cred urechilor. Pe urmă i-am spus că plec și nu mă mai vede... Și dus am fost!...

— Și cum a primit vorbele tale?

— Întîi a spumegat, pe urmă a amenințat și în cele din urmă a înghițit-o... N-avea de ales!.. A trebuit s-o las pe nebună!.. Cred c-am greșit din capul locului!...

— Pe la toți a trecut dar nici unuia nu i s-a năzărit nici măcar s-o socotească prietenă! îl asigură Muhammad Iffat.

Hoinărești și ataci ca leii prin junglă și în cele din urmă cazi înfrînt de un șoarece! Nu trebuie să mai afle nimeni altcineva de beleaua care ți-a căzut pe cap și slăvește-l pe Allah că totul s-a terminat cu bine!

Dar oare s-a terminat totul, cu adevărat? Nălucile continuă să-i dea tîrcoale. Nu după multe zile își dădu seama că gîndul la ea se asocia cu o durere adîncă ce i se așezase ca o pată pe inimă, crescînd și întinzîndu-se mereu. Își dădu seama că durerea nu se datora numai demnității rănite, ci era însoțită de un sentiment cumplit de sîcîitor de nostalgie; un sentiment apăsător care tindea să-l copleșească. Se mîndrea cu victoria lui, dar sufletul i se lăsa pradă din ce în ce mai des durerilor haine. Cert este că-și pierduse tihna și rămînea îndelung pe gînduri, chinuit de amintirile care-l năpădeau. Avea și momente de slăbiciune, cînd dorea să se destăinuie

lui Muhammad Iffat. Ba o dată îi trecu prin cap chiar să ceară ajutorul Zabidei. Erau însă doar niște toane efemere, aducînd cu accesele de friguri, din care-și revenea curînd vlăguit, căinîndu-se, nedumerit și speriat.

Criza adăuga însă o notă de asprime caracterului său. I se împotrivi cît îi stătu în putere, cu abilitatea și ambiția care-l caracterizau, și nu cedă pornirilor decît rareori. Prietenilor, care erau obișnuiți să-l știe blînd, îngăduitor și atent, nu le scăpă schimbarea firii lui. Cei din familie însă nu observară nimic, căci atitudinea față de ei rămăsese statornică. Nu se schimbase în realitate decît acel sentiment de suveranitate știut numai de el, transformîndu-se dintr-o pornire afectată și orgolioasă într-una veritabilă, de ale cărei dimensiuni începuse și el să se teamă. Nu fu scutit nici el însuși de urmările acestei asprimi. Ba poate că fu chiar prima ei victimă, căci își blestemă și-și disprețui propriul suflet în fel și chip, pentru ca în cele din urmă să-și recunoască încetul cu încetul, înfrîngerea, umilința și vîrsta cu toate avatarurile ei. Apoi se consolă, zicîndu-și în sinea lui: „N-am să mă mai aventurez niciodată, căci nu vreau să mai am parte și de alte umilințe... Nu-mi mai pasă nici de gîndurile care mă năpădesc, nici de orgoliul care mă chinuie. Trebue să mă opresc aici ca să nu afle nimeni de durerea mea. Nimeni, în afara lui Allah cel milostiv și bun..." Dar ți-ai găsit! Nu trecură nici cîteva minute și se trezi fără să-și dea seama, întrebîndu-se: „O mai o fi pe bac sau o fi plecat? I-or mai fi rămas ceva bani de la mine sau a fost nevoită să recurgă la ajutorul bărbatului cu pricina? L-o fi invitat la ea?" Și cu fiecare întrebare simțea cum chinurile i se strecoară din nou în suflet, sfîșiindu-l. Nu avea parte de liniște decît în clipele în care-și rememora ultima scenă de pe bac, cînd a făcut-o să-și închipuie că a alungat-o și a învins-o. Se prefăcea mereu că uită sau nu poate înțelege care fusese de fapt cel care plecase cu coada între picioare. Își dădu frîu liber imaginației și amintirile începură să-l invadeze — capricii și coșmaruri — închipuind momentele de umilință și slăbiciune,

alternînd cu trecute clipe de fericire ce nu se pot uita niciodată. I se succedară prin fața ochilor momente care i-au desfătat și altele în care s-au certat, umilindu-se unul pe celălalt, pentru ca în cele din urmă să-i unească din nou împăcarea. Și din nou se lăsă purtat spre cutele întunecate ale sufletului său încărcat de suferință și de fericire. Nemaiputînd să-și găsească echilibrul se hotărî să se convingă singur de ceea ce se petrece pe bac. La urma urmei ar putea să se strecoare pînă acolo prin beznă fără să-l zărească nimeni.

Zis și făcut! Porni prin negură, ascunzîndu-se de ochii lumii ca un fur. Trecu o dată prin fața bacului, dar nu-și dădu seama în lumina slabă din deschizătura ferestrei dacă înlăuntru se mai afla ea sau se mutase cineva străin. Inima îi șoptea insistent că nu putea fi altcineva. Tot scormonind cu privirea prin aerul smolit, i se păru că vede silueta ei ca o umbră și că dac-ar vrea s-o vadă cu adevărat, n-ar avea decît să bată la ușa care s-ar deschide, lăsînd să se ivească chipul ei, întocmai ca în zilele care s-au dus. Dar dacă-l va întîmpina chipul unui bărbat străin, atunci ce va face? Ea este atît de aproape și totuși atît de departe!... Și-apoi s-a legat să nu mai calce niciodată pe puntea asta! Aah! N-a visat niciodată că s-ar putea întîmpla așa ceva! „Du-te în plata Domnului!" îl alungase ea, fără nici o ezitare. I-o zisese din inimă și-apoi își văzuse de treaba ei, ca și cînd nici nu l-ar fi cunoscut. Cînd un om a putut să fie atît de categoric, la ce îndurare te mai poți aștepta?

Se mai duse o dată la bac și încă o dată, și în cele din urmă se trezi că pașii îl poartă într-acolo în fiecare seară, la lăsarea întunericului. Nu voia ceva anume. Se lăsa doar împins de o curiozitate bolnăvicioasă. Odată, tocmai cînd se pregătea de plecare, ușa se deschise și zări o umbră, strecurîndu-se afară, pe care bezna o înghiți numaidecît. Simți cum inima își iuți brusc bătăile, pornind într-un ritm deznădăjduit. Traversă strada în fugă și se ascunse în spatele unui copac, cu ochii holbați în beznă. Umbra străbătu puntea de lemn, ieși în stradă și o luă spre podul Ez-Zamalek. Abia

atunci se convinse că umbra era o femeie. Inima se străduia să-l convingă că este chiar ea. Porni pe urmele ei, supraveghind-o de la distanță, fără să-i pese cum va petrece noaptea, nici dacă era ea sau altcineva, nici încotro se va îndrepta. Nu-și luă nici o clipă ochii de pe umbra care aluneca mai departe înaintea lui. Cînd fu aproape de pod și intră în penumbra creată de lumina slabă a felinarelor, nu mai avu nici cea mai mică îndoială că e Zenoba, ceea ce îl făcu să simtă că i se taie picioarele. Îmbrăcase din nou *mila'a* strînsă pe corp, după ce renunțase la ea toată vremea cît durase prietenia lor. Rămase destul de descumpănit, întrebîndu-se ce i se întîmplase și-și făcu fel de fel de gînduri. O văzu oprindu-se în stația de tramvai. El merse mai departe, paralel cu grădinile și după ce se îndepărtă ușor de locul unde se oprise ea, trecu pe cealaltă parte a străzii, fără s-o piardă o clipă din ochi. Ea urcă în primul tramvai care sosi. Alergă și el și reuși să se agațe în ultimul moment, oprindu-se lîngă scară pentru a putea supraveghea coborîrea. Se uita lung în stradă la fiecare oprire, fără să-i mai pese că s-ar putea să-l descopere. La El-Ataba el-Khadra, Zenoba coborî și nu pregetă să facă și el la fel, continuîndu-și urmărirea de la distanță sub pavăza întunericului abia străpuns ici colo de razele anemice ale felinarelor de stradă. Văzînd-o că se îndreaptă spre El-Muski, bănui că s-a împăcat cu mătușă-sa. S-ar putea duce la bărbatul acela? Dar ce rost ar avea să se ducă la el, de vreme ce bacul îi stă la dispoziție? Cînd intră în cartierul El-Husein, se mai apropie puțin de ea, temîndu-se să nu o piardă din ochi, în îmbulzeala femeilor îmbrăcate toate la fel, cu *mila'ele* strînse pe corp. Nu avea un scop anume urmărind-o, dar se lăsă pur și simplu tîrît de o curiozitate irezistibilă. Ocoli moscheea prin față, o luă apoi pe Ulița Liliecilor, unde trecătorii se mai răriseră, dar în văzduh plutea încă vacarmul agasant alcătuit din zecile de glasuri distonante ale cerșetorilor. Își urmă drumul pe El-Gamaliyya, pentru ca în cele din urmă să cotească pe neașteptate, intrînd în strada Qasr

eș-Șawq. Se lăsă purtat și el de pași pe aceeași străduță, cu frica în sîn că s-ar putea să dea nas în nas cu Yasin sau că acesta l-ar putea vedea de la fereastră.

Își pregăti repede o poveste; dacă s-ar întîmpla să-l vadă, o să-i spună că merge pînă la prietenul său Ghoneim Hamido, proprietarul teascului de ulei, vecin cu Yasin. Și iată că Zenoba intră brusc în fundătura în care nu se afla decît casa lui Yasin. Tresări zgîlțiit de fiori și-și simți inima pornind să bată deznădăjduită. Îi cunoștea foarte bine atît pe locatarii de la parter cît și pe cei de la primul etaj și-și dădu lesne seama că cele două familii nu puteau avea nici în clin nici în mînecă cu Zenoba. Privirea îi rătăci tulburată, dar instinctul îl purtă spre fundătură orbește. Se apropie de ușă pînă ce desluși pașii care urcau. Apoi se strecură cu băgare de seamă înăuntru și rămase cu urechile ciulite, continuînd să-i urmărească mersul. Își dădu seama că trecuse de prima ușă, apoi și de a doua, pentru ca în cele din urmă să se oprească în fața ușii lui Yasin, ciocănind ușor.

Rămase încremenit, cu sufletul la gură, cu impresia că se va prăbuși, făcîndu-se una cu pămîntul. Oftă din rărunchi, smulgîndu-se cu greu din locul în care era țintuit, pornind înapoi pe unde venise, năucit de surpriză și împovărat de gînduri negre.

Așadar, bărbatul cu pricina era chiar Yasin! Încercă să se mîngîie cu ideea că n-are de ce se teme deoarece nu pomenise niciodată de copii în fața ei, iar Yasin n-avea cum să afle de aventura lui. Numai cu cîteva zile, în urmă dăduse buzna peste el în prăvălie, vestindu-l că a divorțat de Maryam. Se uitase la el cum stă spăsit și stingherit, dar i se păruse peste măsură de inocent și sincer. Ar putea să creadă orice, mai puțin faptul că Yasin ar fi în stare să-l trădeze cu bună știință. Și la urma urmei, de unde și pînă unde să fi putut afla Yasin că tatăl lui a avut sau are legături cu vreo femeie. Oricum, trebuie să încerce să se convingă. Presupunînd că Zenoba ar fi știut sau ar fi aflat într-o bună zi de legătura dintre cei doi, nu ar fi avut nici un motiv să se grăbească, să-i po-

vestească lui Yasin lucruri care n-aveau decît s-o despartă de el. Cu toate că se simțea stors de vlagă, se încăpățînă să nu lipsească de la întîlnirea cu prietenii și o luă agale spre El-Ataba.

Te-ai prăpădit cu firea ca să afli și uite ce-ai aflat! Nu era mai bine dacă te spălai pe miini și-ți vedeai de treaba ta? Slavă domnului că nu te-ai trezit față în față cu Yasin și-atunci să fi văzut tărăboi! Care va să zică, el fusese bărbatul cu pricina! Dar cînd și unde l-a cunoscut? Pentru el să fi avut oare atîtea necazuri? Întrebări la care n-o să găsești niciodată răspuns! Poți să faci orice presupuneri, chiar și cele mai fanteziste, căci tot nu poți schimba nimic! O fi cunoscut-o înainte de divorțul cu Maryam sau după aceea? Dar dacă tocmai diavolița a fost pricina divorțului? Alte întrebări la care nu vei primi nicicînd răspuns și pe care ar fi mai bine să nu ți le mai pui! Ești liber să faci orice presupuneri, dacă asta îți folosește la ceva!... Așadar, Yasin era bărbatul! A pretins că se desparte de Maryam pentru că e necuviincioasă!... Cu astfel de vorbe ar fi putut să justifice și divorțul de Zaynab, dacă tu n-ai fi aflat adevăratul motiv la timpul potrivit! Într-o bună zi ai să afli adevărul și în legătură cu Maryam! Dar de ce ții cu tot dinadinsul să afli acest adevăr? Ești cu gîndurile răvășite și cu inima cătrănită, asta-i tot! Ce, ai putea să fii gelos pe Yasin? Nici vorbă! Dar asta nu-i gelozie! Indiferent de bănuielile pe care le ai, trebuie să te consolezi! Așa a fost să fie! Dacă tot trebuia să te ucidă cineva, ce mai contează că a făcut-o fiul tău? Yasin e carne din carnea ta! O parte din tine a fost înfrîntă, iar cealaltă parte a ieșit victorioasă! Așadar ești și învins și învingător totodată! Yasin este centrul întregului cerc! Sorbeai dintr-o cupă cu gustul durerii și al înfrîngerii! Peste ea s-au adăugat astăzi victoria și consolarea! De-acum înainte n-o să mai tînjești după Zenoba! Nu se cuvine să mai tînjești după ea! Te-ai întrecut cu gluma, încăpățînîndu-te să nu iei în seamă trecerea timpului! Trebuie să făgăduiești că de azi înainte vei ține seama de ea! Ba ar fi de datoria ta să-i atragi aten-

ția și lui Yasin, ca să nu fie luat pe nepregătite cînd i-o veni rîndul! Tu ești fericit! N-ai nici un motiv să regreți nimic! Trebuie doar să-ți vii în fire, pentru a înfrunta viața cu alte gînduri, cu inima și cu mintea schimbate! Poți preda liniștit ștafeta lui Yasin, căci o lași pe mîini sigure! Ai să te dezmeticești în curînd și totul o să meargă strună ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic... Și mai ales, ai grijă să nu aduci vorba despre întîmplările din ultimele săptămîni la întîlnirile cu prietenii! Zilele astea încărcate de durere te-au învățat să-ți păstrezi cu grijă tainele!

În zilele ce urmară, domnul Ahmad se dovedi mai tare decît necazul care-l lovise și continuă să meargă pe drumul său, drept înainte. Află de la Ghoneym Hamido, de la alții și prin intermediul domnului Ali Abd er-Rahim, adevăratul motiv pentru care divorțase Yasin, dar spre norocul lor, nimeni nu știa cine fusese femeia care stîrnise scandalul. Stăpînul rămase la început descumpănit, apoi făcu un haz strașnic.

Într-o seară, cînd se îndrepta spre casa lui Muhammad Iffat, simți o apăsare nedeslușită sub omoplat și-n ceafă și începu să sufle greu, din ce în ce mai anevoios. Nu era ceva cu totul nou pentru el, căci în ultima vreme îl tot sîcîiseră niște dureri cumplite de cap. Într-o zi cînd a încercat să i se plîngă lui Muhammad Iffat, acesta a rîs de el și l-a sfătuit să bea un pahar de citronadă cu gheață. A rămas la petrecere pînă la sfîrșit, dar a doua zi s-a trezit într-o stare cu mult mai rea. În cele din urmă, a intrat la griji și s-a gîndit să consulte un medic, cu toate că nu făcuse lucrul ăsta decît foarte rar în viață.

31

Lucrurile se schimbă cu trecerea timpului așa cum se schimbă cuvintele, îmbogățindu-se cu sensuri noi. Palatul Șaddad nu mai avea nevoie de o nouă strălucire pentru ca

măreția lui să sporească în ochii lui Kamal, dar în seara aceea de decembrie, îmbrăcase veșminte din povești. Lumina se revărsa peste el, inundîndu-l. În toate colțurile atîrnau șiraguri de perle strălucitoare. Becurile viu colorate se revărsau în ghirlande de la terase pînă la staturile de flori. La fel de strălucitoare érau și gardul înalt, și poarta uriașă. Iar florile și fructele pomilor din grădină se preschimbaseră și ele în globuri luminoase. Totul vestea bucuria. Cînd se apropie, Kamal avu impresia că pășește prima oară în viață în împărăția luminii. Trotuarul de vizavi era înțesat de lume și mai ales de copii care se adunaseră cu duiumul. La intrare fusese așternut un covor de nisip galben, strălucitor ca aurul. Poarta era deschisă la perete. La fel și ușa de la salonul cel mare, prin care se zărea un candelabru uriaș. Pe terasă se adunase un grup de tinere în toalete de seară. Șaddad Bek, în picioare la intrarea salonului, împreună cu alți cîțiva bărbați din familie, întîmpina invitații. Pe terasa din fața salonului se instalase o orchestră de lux, ale cărei melodii inundau grădina, pierzîndu-se apoi undeva departe, în deșert.

Kamal cuprinse cu privirea întreaga imagine și se întrebă cu inima strînsă dacă Aida se află în grupul de tinere de pe terasă și dacă ochii ei îl vor fi zărit: ființă firavă, subțire și înaltă, pășind rar și nesigur, încărcat ca de obicei cu pardesiul pe braț, cu capul mare, cu nasul și mai mare, precedîndu-l semeț. Cînd trecu de poartă, se simți încurcat, evitînd să se apropie prea mult de salon și o luă pe aleea dinspre grădină, pentru a se revedea cu prietenii săi în pavilion, așa cum îl anunțase Husein Șaddad. I se păru că se afundă într-o mare strălucitoare. Prin ușa din spate a salonului, și ea deschisă larg, zări aceeași lumină și aceeași forfotă de lume în straie de seară. Balconul de sus era și el plin de femei, ca și terasa.

În pavilion se afla doar Ismail Latif; își pusese un costum de gală care atenua întrucîtva înfățișarea lui agresivă. Nu-l mai văzuse niciodată îmbrăcat atît de elegant.

— Splendid! exclamă Ismail, ieșind în întîmpinarea lui Kamal cu efuziunea-i obișnuită și măsurîndu-l din cap pînă

în picioare. Dar de ce-ai mai cărat și pardesiul cu tine? Husein n-a stat cu mine decît un sfert de ceas. Se va întoarce după ce termină cu primirea musafirilor. Hasan, în schimb, a rămas numai cîteva minute; nu cred că o să mai poată sta cu noi, așa cum ne-am fi dorit. Ce să-i faci? E nunta lui și are o mulțime de obligații! Husein a vrut să mai aducă vreo cițiva colegi aici, dar eu l-am oprit. Ne vom întîlni cu ei doar la masă. Vor întinde o masă mare, special pentru noi. Cred că asta e cea mai interesantă știre pe care ți-o pot aduce la cunoștință în noaptea asta... Așa încît vom petrece de minune!

Așa îți închipui tu! Habar n-ai că există altceva cu mult mai interesant! De fapt abia acum stau și mă minunez cum de-am fost în stare să răspund invitației! Cum de-am acceptat-o? Ca să par că nu-mi pasă, sau pentru că am ajuns să mă pasioneze aventurile de groază?!

— E nunta lui Hasan! Așa e! Dar de ce nu ne ducem și noi puțin în salon ca să-i vedem pe invitați?

— Chiar dacă ne ducem, tot n-o să obții ce vrei tu, îi răspunse Ismail Latif cu dispreț. Pașilor li s-a rezervat în exclusivitate salonul din față. Dacă ții neapărat, n-ai decît să te duci, dar n-o să dai acolo decît peste niște tineri — rude sau prieteni — și bănuiesc că nu asta este ceea ce cauți... Dac-ar fi cu putință, eu aș prefera să dăm o raită prin camerele de sus, devenite neîncăpătoare pentru potopul femeilor frumoase care fac o adevărată paradă de lux...

Pentru mine nu mai poate exista o altă frumusețe în afara celei pe care n-am mai zărit-o din ziua aceea de neuitat... În clipa cînd mi-a aflat gîndurile, am pierdut-o pentru totdeauna.

— Nu tăgăduiesc că aș vrea să-i văd pe cei mari... Husein zicea că vor fi prezenți mulți dintre aceia despre care am auzit numai din ziare...

— Și ce-ți închipui tu? Crezi că dacă sînt mari, au patru ochi și șase picioare? îl întrebă Ismail, strîmbînd din nas cu ironie, ca de obicei, și rîzînd cu hohote. Sînt și ei niște oameni la fel ca mine și ca tine... Și pe deasupra mai sînt și gîrboviți

de bătrînețe... Așa încît n-o să fie deloc încîntat de înfățișarea lor. Nu-mi explic dorința asta decît prin preocuparea ta obsedantă pentru chestiunile politice...

Dacă e să mă întrebi pe mine, cred că ar fi mai potrivit să nu mă mai intereseze nimic din lumea asta care nu-mi mai aparține și căreia nu-i mai aparțin... Dorința mea de a-i vedea pe cei mari izvorăște, probabil, din pasiunea pentru glorie. Să nu tăgăduiești că n-ai vrea să ajungi și tu mare! La urma urmei, nu-ți lipsesc calitățile promițătoare, gîndea Kamal cu ironie: ceva din înfățișarea lui Socrate..., ceva din durerile lui Bethowen... Și-apoi ești dator cu împlinirea aspirațiilor tale aceleia care te-a inspirat și care prin plecarea ei ți-a răpit lumina... Mîine n-o să mai dai de urma ei în Egipt..

— Husein mi-a spus că la nuntă vor fi prezenți reprezentanți din toate partidele politice... îngăimă Kamal.

— Așa și este! încuviință celălalt cu ifos. Ieri, Saad i-a invitat pe liberali și pe naționali la un ceai la clubul saadist,[1] iar astăzi, Șaddad Bek îi invită la nunta fiicei sale... Dintre prietenii tăi wafdiști i-am văzut pe Fath Allah Barakat și pe Hamd el-Basil[2]. De la ceilalți au venit Sarwat, Ismail

[1] La 8 februarie 1926, Fath Allah Barakat — unul din colaboratorii apropiați ai lui Saad Zaghlul — i-a convocat pe senatorii aparținînd Partidului Wafd, Partidului Național și Partidului Liberalilor Constituționaliști la o reuniune extraordinară la Clubul Wafdist, al cărui președinte era. Această întîlnire a avut un rol însemnat în realizarea coaliției dintre cele trei partide, consfințită la Conferința națională întrunită la 19 februarie 1926. Fath Allah Barakat a fost ministru al agriculturii în cabinetul alcătuit de Saad Zaghlul. La o reuniune din noiembrie 1924, acesta l-a numit ministru de interne. În guvernul de coaliție alcătuit de Adli Yakan, la 7 iunie 1925, i s-a încredințat din nou ministerul agriculturii.

[2] Unul din primii adereți la grupul fondatorilor Wafdului (la finele anului 1918), Hamd el-Basil s-a numărat printre colaboratorii apropiați ai lui Saad Zaghlul în timpul tratativelor de la Paris și Londra. În aprilie 1921, în urma unor divergențe care au survenit în cadrul Wafdului, Hamd el-Basil s-a retras din această organizație, împreună cu Muhammad Mahmud, Abd el-Aziz Fahmi și Ali Mahir.

Sidqi[1] și Abd el-Aziz Fahmi[2]. Se pare că Șaddad Bek trage sfori mari. Și bine face! Epoca lui Efendi a apus! Mortul de la groapă nu se mai întoarce! Ți-amintești cum ovaționa lumea în delir „*Allah hayy!... Abbas gayy*"? Adevărul este că s-a dus pe un drum fără întoarcere! Și Șaddad Bek s-a dovedit înțelept, făcîndu-și socoteli pentru viitor. Se duce o dată la cîțiva ani în Elveția, reînnoindu-și declarațiile mincinoase de loialitate față de *hediv* și pe urmă vine acasă și-și vede de interesul lui.

Ți-e cu adevărat silă de înțelepciunea asta, nu-i așa? Năpasta care l-a lovit de curînd pe Saad nu face decît să confirme că țara e plină de asftel de înțelepți. O fi și Șaddad Bek unul dintre aceștia? Tatăl zeiței adorate! De ce te mai întrebi? Zeița însăși a pogorît din înaltul cerului pentru a se căsători cu un om de rînd, strivindu-ți inima pentru totdeauna!

---

[1] Ca și Hamd el-Basil, s-a numărat printre primii aderenți la mișcarea inițiată de Saad Zaghlul, dar ulterior părăsește Wafdul și se află printre liderii Partidului Liberalilor Constituționaliști. La 9 decembrie 1924, a fost numit ministru de interne în guvernul reacționar condus de Ahmad Zayyur, împiedicînd desfășurarea alegerilor din 1925 într-un climat democratic. În 1930 a alcătuit un cabinet de orientare reacționară și a înființat Partidul Poporului, de orientare promonarhică. A abrogat Constituția din 1923 și a elaborat o nouă Constituție în anul 1930. Alegerile organizate în baza noii legi au fost boicotate de Partidul Wafd și de Partidul Liberalilor Constituționaliști, cabinetul condus de Ismail Sidqi fiind nevoit să demisioneze în 1933.

[2] Unul din cei șapte fondatori ai Wafdului. Colaborator apropiat al lui Saad Zaghlul, îl însoțește pe acesta din urmă în anul 1920 în Franța și Anglia, participînd la negocierile de la Londra. În urma divergențelor care apar în sînul Wafdului, în aprilie 1921 părăsește această organizație și aderă la Partidul Liberalilor Constituționaliști. Este ministru al justiției în cabinetul condus de Ahmad Zayyur. La cererea conducerii Partidului Liberalilor Constituționaliști, în iunie 1925 demisionează din guvern, iar la o reuniune a acestui partid care a avut loc în octombrie 1925, cînd începuse să se contureze coaliția cu Wafdul și cu Partidul Național, a rostit un discurs în care a atacat politica abuzivă încurajată de palat și a chemat la revenirea la o viață politică democratică.

— Şi crezi că o petrecere ca asta o să treacă fără să auzim un cîntăreţ sau o cîntăreaţă?

— Dar ce, tu nu ştii că ăştia din familia Şaddad sînt pe jumătate parizieni? îi răspunse Ismail ironic. Crezi că ei mai au vreun respect pentru tradiţiile nunţii? Cum ar putea îngădui unei cîntăreţe să le treacă pragul? Nu recunosc pe nici unul din cîntăreţii noştri! Tu nu ţi-aduci aminte cum vorbea Husein despre orchestra asta pe care o văd pentru prima oară în viaţa mea? În fiecare duminică seara cîntă la Groppi...[1] După masă se va retrage în salon şi va cînta numai pentru mărimi. Nu trebuie să te preocupe lucrurile astea! Pentru noi, lucrurile cu adevărat delicioase vor fi mîncarea şi şampania!...

Ţi-aduci aminte cum au fost nunţile Aişei şi Khadigăi? Îţi aminteşti de Galila şi de Sabir care-au cîntat atunci? Ce atmosferă a fost acolo şi ce atmosferă e aici! Şi cît de fericit erai pe-atunci! În noaptea asta, orchestra va conduce visele tale pe ultimul lor drum! Îţi mai aminteşti ce-ai văzut atunci, privind prin gaura cheii? Nu pot decît să-i plîng pe zeii care aceptă să se tăvălească în ţărînă!

— Dar ăsta e un lucru mai puţin important! Lucrul pe care-l regret cu adevărat şi pe care îl voi regreta probabil multă vreme de-aici încolo, este faptul că n-am putut să-i văd şi eu pe cei mari de-aproape! Aş fi vrut să-i aud vorbind, ca să înţeleg două mari probleme. În primul rînd aş vrea să ştiu cum stau lucrurile după formarea coaliţiei şi dacă există speranţa revenirii la constituţie şi la viaţa parlamentară. În al doilea rînd aş fi curios să-i aud vorbind într-o ocazie fericită ca asta. Nu ţi se pare nemaipomenit să-l auzi pe Sarwat Paşa — de pildă — îndrugînd verzi şi uscate sau făcînd haz?

— Am avut de mai multe ori ocazia să stau lîngă prieteni de-ai tatei, cum sînt Selim Bek, tatăl lui Hasan, sau Şaddad Bek... zise Ismail, aruncîndu-şi capul pe spate cu mîndrie,

---

[1] Numele unuia dintre localurile de lux din Cairo.

cu toate că în general afișa modestie și nepăsare. Ce mai la deal la vale! Vreau să-ți spun că n-au nimic deosebit de ceilalți oameni, ca să merite atîta interes...

Atunci de unde provine deosebirea dintre fiul de consilier și fiul de negustor? De ce unuia i-a fost scris doar să o venereze, iar celuilalt se însoară cu ea? Nu e aceasta cea mai bună dovadă că ei sînt plămădiți dintr-un alt aluat decît oamenii de rînd? Eu, sărmanul de mine, nu știu nici măcar cum vorbește tatăl meu cînd se află cu prietenii și cu cei de seama lui!

— În orice caz, Selim Bek nu se află printre cei mari la care mă gîndesc eu...

Ismail se mulțumi să schițeze doar un zîmbet, fără să comenteze ultima remarcă a lui Kamal. Veselia lui se revărsa în unde sprintene care se întîlneau cu rîsul zglobiu ce cobora din balconul de sus, plin de parfumul fermecător al tinerelor fete, amestecîndu-se într-o armonie amplă care se împletea și se răsfira în evantai, întocmai ca sunetele unor instrumente de coarde ce vin de departe, fiind percepute cînd ca un tot, cînd ca un buchet alcătuit din melodii separate. Toate alcătuiesc un cadru strălucitor pentru inima lui plină de amărăciune și singurătate, semănînd cu o carte de vizită neagră într-un buchet de trandafiri albi.

Nu trecu mult și Husein Șaddad se ivi sprinten, cu silueta lui subțiratică și fața radioasă, îmbrăcat în redingotă. Se îmbrățișară cu căldură. Îl urmă de aproape Hasan Selim, foarte elegant, cu înfățișarea lui gravă, destul de agreabilă, deși era durduliu și mult mai scund decît Husein. Își strînseră mîinile cu căldură și Kamal îl felicită.

— Lui Kamal îi pare rău că n-a putut să stea cu Sarwat Pașa și prietenii lui, zise Ismail Latif, privindu-l peste umăr, cu obișnuita lui franchețe, însoțită de zîmbetul jucăuș și ironic.

— Să aibă răbdare pînă cînd o să-i apară mult așteptatele opere și-atunci o să șadă la aceeași masă cu ei! bolborosi Hasan Selim fără nici un fel de menajamente.

— Cum, tu umbli după ambianța sobră și gravă? protestă Husein Șaddad. Eu vreau să petrecem toată noaptea, bucurîndu-ne de o libertate totală!

Înainte ca Husein să se așeze pe scaun, Hasan Selim se scuză și se retrase, căci obligațiile nu-i îngăduiau să rămînă mai mult timp într-un loc.

— Mîine pleacă la Bruxelles, îi vesti Husein, întinzîndu-și picioarele cu nonșalanță. Mi-au luat-o înainte. Dar nici eu n-o să mai rămîn mult aici. În curînd o să mă distrez plimbîndu-mă între Paris și Bruxelles...

Iar tu, sărmane Kamal, o să te deplasezi între En-Nahhasin și El-Ghuriyya, prin praful și căldura verii, fără nici o ființă iubită și fără nici un prieten. Asta este răsplata cînd vrei să te înalți prea sus! O să rătăcești prin cotloanele orașului, scormonind la nesfîrșit cu ochii, care nu ți se vor mai lecui în veci de suferința dorului. Aspiră adînc aerul acesta parfumat de ființa ei, căci mîine cînd te vei trezi singur, o să ți se facă milă de tine și-o să plîngi cu sughițuri.

— Cred că într-o bună zi te voi urma și eu!...

— Cum așa? întrebară Husein și Ismail într-un glas.

Spune-le o minciună la fel de mare ca durerea ta!

— M-am înțeles cu tata ca după ce-mi termin studiile aici să fac și eu o specializare pe cont propriu!...

— Ce bine-ar fi să ți se împlinească visul ăsta! izbucni Husein bucuros.

— Mă tem că în curînd o să mă trezesc singur! zise Ismail rîzînd.

Instrumentele care alcătuiau orchestra se dezlănțuiseră cu furie, vrînd parcă să-și demonstreze virtuozitatea și forța în finalul unei piese melodioase și ample. Cu toate că era copleșit de amărăciune, Kamal se lăsă captivat de ritmul ei, avînd senzația că sîngele îi aleargă într-o goană nestăvilită. Ca prin farmec, tristețea lui se preschimbă într-o beție înșelătoare. Cînd isntrumentele se odihniră, oftă adînc și continuă să savureze cu emoție ecourile care continuau să-i răsune în urechi. Se pomeni întrebîndu-se dacă n-ar fi posibil ca și

sentimentele lui puternice să se stingă treptat. Nu cumva și iubirea lui se va stinge asemenea ecoului acestei muzici? Își amintea rarele momente cînd pasiunea îl istovea, dîndu-i senzația că nu i-a mai rămas nimic din marea lui iubire. Nu reușea să-și dea seama dacă trebuie să se bucure sau nu, căci în clipa următoare gîndurile și amintirile îl năpădeau inundîndu-i ochii și sufletul cu imaginea Aidei, încătușîndu-l fără speranță de scăpare. Încearcă să te agăți cu toată puterea de unul din momentele acelea de efemeră libertate! Încearcă să te eliberezi; poate vei reuși să înfrîngi veșnicia iubirii!

— Ceremonia a început cu psalmodierea unei *sure* coranice, pentru binecuvîntarea mirilor! le explică Husein Șaddad, zîmbind.

Coranul? Nici chiar o frumoasă pariziană nu se poate căsători fără *ma'zun* și fără Coran? Și astfel, căsătoria ei se va asocia în mintea ta și cu *surele* Coranului și cu șampania!

— Și care este rînduiala ceremoniei, spune-ne și nouă?

— Mai e puțin și se oficiază căsătoria! șopti Husein, făcînd semn cu mîna spre casă, cu un aer misterios. Și peste un ceas toată lumea o să fie invitată la masă. Pe urmă se încheie totul și Aida va dormi pentru ultima oară în casa noastră. Dimineață pleacă la Alexandria, pentru ca poimîine să se îmbarce pe vaporul pentru Europa!...

O să pierzi momente importante, pe care ar merita să le vezi; să ți le întipărești în memorie, să-ți fie hrană pentru durerea ta nesățioasă... Consemnarea numelui ei în documentul oficial... chipul ei în așteptarea minunatei vești... zîmbetul ei în clipa veștii celei mari... întîlnirea celor doi miri... Durerea ta are nevoie de hrană!...

— Și cununia va fi oficiată de un *ma'zun?*

— Firește! încuviință Husein.

— Doar nu de un popă! sări Ismail, hohotind cu rîsul lui molipsitor.

Într-adevăr! Ce întrebare neroadă! Nu cumva vrei să știi și unde o să doarmă la noapte? Cît e de trist, că un om atît de neînsemnat cum este *ma'zunul* îți frînge cursul vieții?...

Cum va arăta, oare, cortegiul tău, în ziua cînd ți se va hotărî destinul? Strada va fi înțesată de lume sau va trece fără să-l observe nimeni? Casa se cufundă brusc în tăcere și se preschimbă într-un izvor de lumină în care domnea o liniște totală. Simți o strîngere de inimă. Acum, chiar în această clipă, undeva... poate în camera aceea, sau în cealaltă... Dar, din senin, izbucni un chiot prelung, ale cărui ecouri se repetară la nesfîrșit în noapte. Răsună cu atîta forță încît putea să trezească și morții. Amintiri vechi îl năpădiră din nou. Un chiot ca acelea auzite de mult și care n-aveau nici o legătură cu Parisul. În urma lui izbucniră o puzderie de alte chiote, prelungi, cristaline, spintecînd văzduhul ca niște jerbe de flăcări. Urmări chiuiturile, pînă la ultimul ecou, cu inima zbătîndu-se. Ca prin vis, îl auzi pe Ismail felicitîndu-l pe Husein și se grăbi și el să facă la fel. În clipa aceea ar fi dorit atît de mult să rămînă singur. Se consolă cu gîndul că va fi singur zile și nopți în șir, fără număr. Își va aminti toate detaliile în nopțile lungi de veghe. Orchestra începu o melodie bine cunoscută: „Iertare, domnul meu..." Făcu un efort uriaș ca să-și păstreze firea, simțind cum sîngele îi izbea puternic în tîmple, vestind că totul s-a sfîrșit. Întreaga viață părea că se destramă! Chiar și visele s-au stins! Ce i-a mai rămas decît să se lupte cu colții stîncilor semețe?!

— Un cuvînt, un chiot și pe urmă începem o viață nouă!... bombăni Husein dus pe gînduri. Azi-mîine o să cunoaștem și noi clipa asta...

— Am să mă străduiesc s-o amîn cît mai mult cu putință... declară Ismail Latif.

Iar eu, nici mort! Sau cerul, sau nimic!

— Pentru mine nu va veni niciodată o astfel de zi! spuse Kamal ca pentru sine.

Cei doi păreau să nu dea o atenție deosebită vorbelor lui.

— N-o să mă însor decît în clipa cînd o să mă conving că nu se poate altfel... își urmă Ismail firul gîndului.

Se apropiară de ei doi nubieni; unul purtînd o tipsie cu pahare de sirop, celălalt cărînd o tavă uriașă pe care se îngrămădeau cutii de bomboane. Fiecare cutie era legată cu o panglică lucioasă de mătase verde, iar pe semiluna strălucitoare de pe nod fuseseră imprimate inițialele celor doi miri. Cînd primi cutia, se bucură pentru prima oară în ziua aceea; poate pentru că o socotea o amintire de la zeița adorată, un simbol al unui trecut ciudat și al unui vis fericit. Curînd după aceea, se dezmetici brusc din starea de beatitudine, simțindu-se izbit de o forță mult mai puternică decît el, care-i striga în urechi: Trezește-te! Destul cu toate legile care guvernează această lume și care te-au scos în afara fericirii. Și Aida și Hasan Selim și alte forțe invizibile, ale căror nume nu-l poți rosti, s-au coalizat pentru a-ți bara drumul spre fericire. Ești jalnic și neputincios în fața lor, iar revolta-ți e oarbă! Trebuie să le zîmbești, deși pieptu-ți clocotește de ură nestăvilită! Viitorul va decide soarta ta! O dată cu ultimul ecou al chiotelor care s-a stins, și-a dat seama că viața nu-i va fi ușoară, că de-acum înainte nu se va mai putea mulțumi cu ce-i este la îndemînă și că nici nu va mai fi îngăduitor cu el. Dimpotrivă, drumul său va fi de acum înainte greu și întortocheat, plin de suferințe, neajunsuri și durere. Dar nu va bate în retragere; respinse ideea împăcării, avertiză și amenință, dar lăsă ca soarta să-l aleagă pe adversarul cu care se va lupta și mijloacele cu care se va război.

— Nu te revolta împotriva căsătoriei! îl preveni Husein Șaddad, lingîndu-și buzele după ce goli paharul de sirop. Dacă ai să pleci în străinătate, așa cum ai spus, ai să găsești acolo o fată care o să-ți placă...

Vorbește de parcă n-aș fi găsit aici fata care-mi place! Caută o altă țară, unde femeile nu se sinchisesc la vederea unui cap ciudat sau a unui nas prea mare! Nu! Sau cerul, sau moartea!

— Așa cred eu... protestă Kamal, clătinînd din cap cu convingere.

— Știi ce-nseamnă să te căsătorești cu o europeancă? întrebă Ismail Latif ironic. În două vorbe, înseamnă să dobîndești o femeie din clasa cea mai de jos, care acceptă să stea lîngă un bărbat pe care, în adîncul sufletului, nu-l socotește decît un sclav!

Dar tu, sărmane Kamal, ai avut parte de sclavie chiar în patria ta, nu-ți mai trebuie Europa, pe care, de altfel, n-ai s-o vezi niciodată.

— Exagerezi! îl contrazise Husein mustrător.

— Ce să mai lungim vorba? Uită-te cum ne tratează profesorii englezi!... mormăi Ismail morocănos.

— Să știi că europenii sînt altfel la ei acasă decît în țara noastră! răspunse Husein Șaddad cu un entuziasm ce aducea mai degrabă a speranță.

Oare există vreo cale pentru a ajunge la o forță în stare să distrugă nedreptatea? Doamne din ceruri, unde este dreptatea ta?

Toată lumea fu invitată la masă. Cei trei prieteni traversară salonul și se opriră într-o cameră alăturată. Acolo îi aștepta un bufet, pregătit cam pentru vreo zece persoane. Îi urmară alți cîțiva tineri — rude din familia Șaddad și prieteni de școală. Cu toate că bufetul se dovedea a fi suficient pentru un număr mult mai mare de invitați, se năpustiră cu toții asupra mîncării, ca și cînd s-ar fi luat la întrecere. Se mișcau în permanență, de la un platou la altul, de-a lungul mesei. Husein făcu semn unui servitor, și acesta le aduse imediat cîteva sticle de whisky și soda.

— Jur că am binecuvîntat gestul tău, înainte de a ști precis despre ce-i vorba... strigă Ismail Latif cu entuziasm.

— Ia și tu un pahar, de hatîrul meu!.... îl îmbie Husein pe Kamal, șoptindu-i la ureche. Numai unul!

Se simți ispitit să încerce, nu pentru că l-ar fi tentat — căci nici nu-i cunoștea gustul — ci din dorința de a fi teribil, de a se revolta. Dar credința se dovedi mai puternică decît tristețea și răzvrătirea lui!

— Nici vorbă! se împotrivi el. Asta nu!... Îți mulțumesc!...

— Nu se cuvine să refuzi într-o asemenea ocazie! interveni Ismail Latif, ridicînd un pahar plin. La nuntă chiar și evlavia își îngăduie să se amețească puțin...

Continuă să mănînce în liniște, măsurîndu-și amicii pe sub sprîncene, fără să intervină decît rareori în conversația lor. Se pare că fericirea oamenilor este direct proporțională cu numărul participărilor la nunți. Pașii or fi avînd un bufet ca al nostru? Cred că s-ar lăsa prinși la vorbă, iar intre timp noi le-am da gata delicatesele de pe masă. Șampania! Ar fi o ocazie — poate unică — să guști și tu șampania! Și nu orice șampanie! Șampania familiei Șaddad! Ce-ați spus? De ce nu se apropie maestrul Kamal de băutură? Probabil că s-a ghiftuit prea tare și nu mai are loc și pentru șampanie! Cam ăsta-i adevărul! Am îmbucat cu o poftă că nu s-a putut ține nimeni de mine! Nervii stomacului habar nu au ce-i aia tristețe! Cu aceeași lăcomie am mîncat și la praznicul lui Fahmi! Dar ia uitați-vă la Ismail! Parcă se bat lupii la gura lui. Dacă continuă să mai mănînce și să mai bea tot așa, o să plesnească, de bună seamă! Moartea lui Al-Manfaluti și a lui Sayyid Darwiș[1] sau pierderea Sudanului au fost pentru noi momente de doliu, dar formarea coaliției[2] și un bufet

---

[1] Sayyid Darwiș (1892—1932), vestit cîntăreț egiptean și unul din cei mai de seamă înnoitori ai muzicii arabe.

[2] În încercarea de a contracara guvernarea autocrată a regelui Fu'ad, dar și cu intenția nedeclarată de a neutraliza toate celelalte forțe politice egiptene, dar mai ales influența puternică a Wafdului, englezii i-au sugerat lui Saad Zaghlul să ajungă la o înțelegere cu Partidul Liberalilor Constituționaliști. În vara anului 1925, are loc o activitate intensă pentru realizarea coaliției între aceste două partide și Partidul Național. Miniștrii liberal-constituționaliști demisionează din guvernul condus de Ahmad Zayyur și trec în opoziție, iar oficiosul wafdist *Kawkab eș-Șarq* „Luceafărul Orientului“ cheamă deschis la alcătuirea unui guvern de coaliție. La 19 februarie 1926, a avut loc un congres al reprezentanților celor trei partide politice, care a consfințit crearea coaliției. În vremea alegerilor din aprilie, cîștigate de partidul Wafd cu o mare majoritate de locuri în parlament, Saad Zaghlul nu a mai acceptat să alcătuiască un nou cabinet, mai ales că nici palatul, nici reprezentanții coroanei britanice din Egipt nu-l agreau. Condu-

ca acesta ne-au oferit clipe de adevărată desfătare. Am mîncat toți trei dintr-un curcan și-a mai rămas încă unul de care nici nu ne-am atins. Doamne, dar ce l-a apucat pe ăsta de face semn spre nasul meu, stîrnind rîsul tuturor?! Nu trebuie să-i bagi în seamă!... Sînt amețiți și nu se cuvine să te pui la mintea lor! Mai bine rîzi și tu laolaltă cu ei, simulînd indiferența și veselia!... Dar inima mea nu-i mai poate suporta! S-ar putea să colinzi lumea în lung și-n lat, dar noaptea asta n-ai s-o uiți niciodată! Din vorbă în vorbă ajunseră la Fu'ad el-Hamzawi și se porniră cu toții să-i laude iscusința și talentul. Ești cumva invidios? N-o să faci decît să te ridici pe tine în slăvi, spunîndu-le că îl cunoști prea bine.

— A fost un elev foarte sîrguincios și e ceva de capul lui, într-adevăr! confirmă Kamal.

— Îl cunoști și tu?

— Tatăl lui Fu'ad e angajat la magazinul lui tată-său, încercă Husein să-i lămurească.

Te simți încîntat peste fire. Blestemată să fie în veci vanitatea omului!

— Tatăl lui Fu'ad a fost și este un om deosebit de muncitor și cinstit, îi asigură Kamal.

— Dar tatăl tău cu ce se ocupă? îl descusu cineva.

Pînă mai ieri, comerțul fusese în închipuirea ta o meserie fără seamăn. Pînă în ziua cînd fiul de negustor a fost comparat cu fiul consilierului!

— Angrosist... Articole de băcănie... îngăimă Kamal dînd din colț în colț...

---

cerea primului cabinet de coaliție i-a revenit liderului liberalilor constituționaliști Adli Yakan. După alcătuirea cabinetului, Saad Zaghlul a fost ales președinte al parlamentului, iar țara a revenit la o viață democratică. Guvernul condus de Adli Yakan a demisionat la 21 aprilie 1927 și a fost înlocuit cu un al doilea cabinet de coaliție, condus de, Abd el-Khaliq Sarwat, care nu a durat decît aproximativ o lună. Tot Abd el-Khaliq Sarwat a alcătuit un al treilea cabinet de coaliție, care în martie 1928 a fost înlocuit de un guvern wafdist condus de Mustafa en-Nahhas, succesorul lui Saad Zaghlul la conducerea Partidului Wafd.

Minciuna e un mijloc de salvare demn de tot disprețul! Dacă te prind cu ocaua mică! Ia privește pe furiș și încearcă să vezi ce se ascunde în spatele măștilor! Dar crezi că există în casa asta vreun alt bărbat care să poată sta alături de tatăl tău?

După ce se termină masa, unii se întoarseră în salonul cel mare, dar cei mai mulți ieșiră să se plimbe în parc. Trecu un timp fără ca nimeni să-și dea seama ce-ar fi mai potrivit să facă. În cele din urmă, invitații socotiră c-ar fi mai nimerit să se retragă, iar rubedeniile urcară la etaj pentru a-i felicita pe miri. Orchestra nu întîrzie să-i urmeze, continuîndu-și spectacolul în fața rîului omenesc care se revărsase în salonul de sus. Kamal își îmbrăcă pardesiul, puse cutia cu bomboane în buzunar și-l luă pe Ismail de braț, ieșind împreună pe poarta seraiului Șaddad.

— E de-abia ora unsprezece... spuse Ismail, aruncînd prietenului său o privire ispititoare. Ce-ai zice dacă ți-aș propune să ne plimbăm pe strada Seraiurilor, pînă-mi mai trece și mie mahmureala?

Kamal acceptă fără să stea pe gînduri, căci și pe el îl încînta gîndul să mai dea tîrcoale palatului și, fără multă vorbă, porniră împreună pe drumul pe care mersese cîndva alături de Aida, mărturisindu-i dragostea și durerea lui. N-o să i se șteargă din minte nicicînd imaginea acestei străzi cu palate somptuoase și mute, cu pomi trufași pe cele două laturi, întîmpinînd seara într-o liniște desăvîrșită. De fiecare dată cînd pașii te vor purta aici, vei tresări înfiorat, zbuciumîndu-te de jale și bucurie, ca un arbust fragil căruia vîntul îi smulge și rodul și frunzele. Strada va continua să păstreze amintirea visului tău apus, speranțelor pierdute, dar și a vieții năvalnice, a trăirilor puternice, care au fost bogăția și izbînda ta în acești ani. Oare, vei putea trăi de-acum încolo doar cu copii palide ale acestor zile furtunoase? Oare, simple imagini și nume îți vor fi de-ajuns?

— Ce s-o fi petrecînd acum la etajul de sus? se trezi Kamal întrebînd cu glas tare.

— Orchestra cîntă niște melodii plicticoase, mirii stau încremeniți pe un podium ca două momii, zîmbind șters convoiului nesfîrșit de rubedenii din familiile Șaddad și Selim, care se perindă încoace și-ncolo într-un du-te-vino amețitor, îi răspunse Ismail cu tonul său ascuțit și ironic, gata întotdeauna să bagatelizeze orice, sfîșiind dureros liniștea ce domnea în jur. Am mai văzut eu nunți de-astea...

Aida — mireasă! Cum o fi arătînd? Nu ți-ai imaginat-o astfel nici măcar în vis!

— Și cît o să mai dureze petrecerea? întrebă Kamal numai ca să nu rămînă iarăși cu gîndurile lui.

— Cel mult un ceas, ca să poată dormi și mirii, căci dimineață pleacă la Alexandria...

Cuvintele izbeau ca niște ciocane puternice în liniștea dureroasă.

— Tu chiar ai crezut că vor dormi? întrebă Ismail, fără să-i mai dea celuilalt răgaz să răspundă. Cînd s-a mai pomenit să doarmă cineva în noaptea nunții?

Apoi rîse cu hohote, încrețindu-și fruntea și îngăimînd ceva fără noimă.

— Să nu te osîndească Allah să ai parte de somnul îndrăgostiților! se adresă în cele din urmă lui Kamal. Nici vorbă de somn! Cît îți părea de sobru și așezat, o să se zbînțuie amicul nostru Hasan pînă-n faptul dimineții!... Așa e în noaptea nunții și nimeni nu scapă de asta!...

Trebuie să guști și durerea asta, picătură cu picătură! N-ai mai avut parte de ea pînă acum!... Ismail pare să fie un mesager al infernului! Dacă ți-e scris să te poarte diavolii într-o bună zi, deasupra limbilor de foc, n-ai să te plîngi de nimic; durerile cele mari vor fi trecut de mult! Mîhnirea adîncă n-o simți pentru pierderea ființei dragi; doar n-ai visat niciodată c-ar putea fi a ta. Ești mîhnit pentru că ți-a distrus visul și-a coborît din înaltul cerului, îngăduind oamenilor de rînd să se apropie de obrazul și de trupul ei.

— Este adevărat ce se povestește despre noaptea nunții? întrebă Kamal, prinzînd curaj.

— Nu pot să cred că tu n-ai habar de lucrurile astea! zise Ismail circumspect.

Cum de pot socoti unii păcatul a fi un lucru sfînt?!

— N-aș putea zice că nu știu chiar nimic... Dar pînă nu demult n-auzisem mai nimic despre ele!... Sînt însă unele lucruri pe care aș dori să le aud de la alții.

— Uneori faci impresia că ești sau prost, sau idiot, bombăni Ismail, bufnind în rîs.

— Dă-mi voie să te întreb dacă poți rămîne indiferent aflînd că asta se întîmplă cu o ființă care pentru tine e sfîntă?

— Dar nu există nici o ființă pe lumea asta pe care s-o poți socoti sfîntă... protestă Ismail indignat și disprețuitor în același timp.

— Să presupunem că ai avea o fiică și că ar fi vorba chiar de ea?!

— Poți să presupui orice: chiar dacă ne referim la fiica sau chiar la mama mea! Tu chiar nu-ți dai seama ce spui? Noi cum am venit pe lume? Asta-i legea firii, ce poți să-i faci?

Noi! Adevărul fu ca o lumină orbitoare care-l obligă să lase ochii în pămînt. Se joacă în spatele vălului la care tu te-ai prosternat toată viața... De ce totul pare gol și stins? Și mama... și tata... și Aida... Chiar și mausoleul lui Al-Husayn... Meseria de negustor... Aristocrația lui Șaddad Bek... Ce vălmășag cumplit! Ce dezamăgire dureroasă!

— Cît de murdară poate fi legea asta a firii!...

Ismail nu mai rezistă și-și dădu gîndurile pe față, cu veșnica lui ironie în glas!

— Eu înțeleg foarte bine cum stau lucrurile! Inima ți-e mult prea necăjită, ăsta-i adevărul!... Ea îngînă cu Umm Kalsum.[1] cîntăreața asta nouă: „Viața mi-o dăruiesc lui, indiferent dacă-mi va păstra iubirea ori ba..."

— Ce vrei să zici? îl întrebă Kamal contrariat.

— Vreau să zic că tu o iubești pe Aida, replică Ismail, rîzînd, vrînd să pară mai amețit decît era în realitate.

---

[1] Vestită cîntăreață egipteană de muzică populară(1898—1975).

Doamne! Cum de s-a aflat adevărul?!

— Tu ești beat! Nu-ți dai seama ce spui!

— Ăsta-i adevărul! N-are rost să mai tăgăduiești, fiindcă toată lumea știe!...

— Ce-ai spus? strigă Kamal, holbîndu-se prin întuneric, în vreme ce mîinile i se bălăbăneau în aer fără rost.

— Am zis că ăsta-i adevărul și că toată lumea știe!...

— Toată lumea? Adică cine? Și cine-a scornit vorbele astea pe seama mea?

— Chiar Aida a mărturisit, ce mai atîta vorbă?

— Aida?

— Da, da! Chiar Aida a recunoscut!...

— Aida? Cu neputință! Tu ești beat!

— Așa e, eu sînt beat, dar ăsta-i adevărul! Să știi că una din calitățile omului beat e sinceritatea absolută!... Te-a supărat ce ți-am spus? Așa cum bine știi, Aidei îi place să se amuze și ne-a atras în cîteva rînduri atenția spre ochii tăi aprinși. Firește, n-a făcut-o cu răutate, dar îi place să cocheteze... La început a observat Hasan și m-a făcut atent și pe mine. Apoi i-a mărturisit și lui Husein. Ba mi-a ajuns la urechi că și Saniyya *hanem* ar fi aflat de „îndrăgostitul scos din minți", cum începuseră să-ți zică cu toții. Apoi vorba a circulat de ți s-a dus pomina și nu este exclus să fi aflat și slujitorii ce se vorbea despre tine în casă, căci toată lumea cunoștea povestea „îndrăgostitului scos din minți"....

Simți o moleșeală cumplită și rămase țintuit locului, cu glasul stins, cu buzele strînse, copleșit de o durere amară ce-i năpădea sufletul. Așa se păstrează o taină?!

— Nu te necăji! continuă Ismail. Să știi că n-a fost decît o joacă nevinovată, pornită numai din simpatie... Iar Aida n-a dat taina în vileag decît ca să se fălească...

— Nici pomeneală! îl întrerupse Kamal. Sînt doar închipuirile ei!

— Mi se pare absurd să mai încerci să tăgăduiești, îl opri Ismail, rîzînd. Ar fi ca și cum ai nega în plină zi existența soarelui pe cer...

— Și ce-a spus Husein despre toate astea? întrebă Kamal după un timp, cu glasul timid, plin de amărăciune.

— Husein? repetă Ismail oarecum nedumerit. Aaa! Să știi că el ți-e prieten cu adevărat... De multe ori și-a exprimat nemulțumirea față de purtarea Aidei, deși era convins că n-o făcea cu răutate. Husein a vorbit întotdeauna elogios despre tine...

Oftă satisfăcut. Dacă n-a avut noroc în dragoste, cel puțin are parte de prieteni adevărați. Oare, după noaptea asta va mai putea intra în seraiul familiei Șaddad?

— De altfel, Aida era ca și logodită cu Hasan de cîțiva ani... urmă Ismail cu ton serios, ca și cum ar fi vrut să-l încurajeze pe prietenul său. Pe urmă, ea este și mai mare decît tine... Iar sentimentele astea se uită după ce-ai dormit... Nu e cazul să-ți faci griji și să fii mîhnit!...

Sentimentele astea se uită!... Hm! Ce știe el!

— Și zici că făcea haz pe seama mea, cînd aducea vorba despre această dragoste și că am ajuns de pomină? continuă Kamal șirul întrebărilor cu o curiozitate pe care nu putea să și-o ascundă.

— N-am spus așa ceva! Am spus doar că-i plăcea să vorbească despre cei care sînt îndrăgostiți de ea...

Adorata ta a fost o zeiță crudă și disprețuitoare; era fericită să-și rîdă de cei care i se închinau. Îți amintești ziua cînd a făcut haz pe seama nasului tău? Este la fel de neîndurătoare și de crudă ca și legile firii! Și cu cîtă ușurință a acceptat să se mărite! Ca orice fată de rînd, fără nici cea mai mică sfială!

Prinși cu vorba nu-și dădură seama cît de departe au mers. Făcură stînga împrejur tăcuți, ca și cînd ar fi obosit din pricina discuției neplăcute. Ismail porni să fredoneze în falset melodia „Ce-o da Domnul..“ Kamal continua să tacă, fără să dea nici o atenție cîntecului. Ce rușine! Care va să zică, ai ajuns de pomină! Nu numai familia ei și prietenii tăi, dar pînă și slujitorii făceau haz în spatele tău, iar tu habar n-aveai! N-ai meritat să fie atît de nedreaptă cu tine!

Asta este răsplata pentru iubirea și adorația ta? Cît de aspră poate să fie zeița ta și cît de îngrozitoare-i durerea să știi toate astea! Pesemne că și Neron a fost într-o stare asemănătoare, de vreme ce a putut să cînte în timp ce flăcările mistuiau Roma[1]. Trebuie să te arăți ca un condamnat ce merge mîndru în șa, ca un lider purtat pe umeri de adepții săi, ca o statuie încremenită pe soclul ei, ca un înger ce plutește deasupra norilor, ca un schimnic retras în pustiu, sau ca o paiață ce farmecă mulțimea de gură-cască. Dacă Fu'ad el-Hamzawi ar afla ce vînt rău s-a abătut asupra ta, și-ar ascunde ironia și ți-ar spune cu obișnuita sa bună cuviință: „Numai tu ești de vină! Tu m-ai părăsit și te-ai dus la oamenii aceia. Ți-ai întors fața de la Qamar și Narghis și n-ai mai vrut să auzi de ele!... Acum n-ai decît să guști amărăciunea răzbunării zeilor!..“ Sau cerul sau nimic! Acesta este răspunsul meu! N-are decît să se mărite cu cine vrea! Poate să plece la Bruxelles, la Paris sau oriunde în altă parte a lumii!... O să îmbătrînească, trupul ei proaspăt o să se ofilească, și ochii-i vor pierde strălucirea, dar n-o să mai dea niciodată peste o dragoste ca a mea!... Nu trebuie să uiți strada aceasta! Aici te-ai lăsat îmbătat de speranțele înșelătoare și tot aici ai îndurat și chinurile disperării! Eu nu mai sînt un om din lumea asta! Eu sînt străin de ea și nu-mi rămîne decît să trăiesc ca un străin!

Cînd ajunseră în dreptul seraiului Șaddad, constatară că se lucra de zor la demontarea decorațiilor și ghirlandelor de lumini colorate. Palatul își lepăda podoabele nunții și se cufunda în întuneric. Doar ici și colo se mai zărea cîte o lumină la fereastră. Sărbătoarea luase sfîrșit și invitații plecaseră la casele lor. Kamal porni mai departe ținînd cutia cu bomboane sub braț, ca un copil care a primit cîteva ciocolate ca să contenească cu plînsul. Merseră agale pînă ajunseră la capătul străzii El-Huseiniyya. Acolo se opriră, își strînseră mîinile în tăcere și se despărțiră.

---

[1] Referire la împăratul roman Neron (54—68), acuzat de a fi incendiat Roma.

Kamal nu făcu decît cîțiva pași pe El-Huseiniyya și se întoarse brusc, pornind repede pe strada El-Abbasiyya — pustie și cufundată în somn — către seraiul familiei Șaddad. Cînd apăru casa, coti la dreapta, spre deșert și se trezi în spatele zidului care înconjura grădina, privind palatul de la distanță. Întunericul compact și greu îl învăluia ca o mantie, apărîndu-l de ochii curioșilor. Pentru prima oară în noaptea aceea simți răcoarea și-și strînse pardesiul pe trupul slăbănog și deșirat.

Silueta casei se desena ca o cetate masivă dincolo de zidul greoi și dușmănos. Ochii săi porniră să scormonească în căutarea unui loc cunoscut. În cele din urmă se opriră la capătul aripii din dreapta la al doilea etaj, de unde răzbătea palidă o rază de lumină prin deschizătura oblonului. Asta trebuia să fie camera nupțială, căci e singura încăpere trează din această aripă a palatului. Pînă mai ieri, aici fusese dormitorul Aidei și al mienței Budur. În noaptea asta, s-a împodobit pentru a fi martoră la cea mai minunată clipă hărăzită de destin. Rămase îndelung cu ochii ațintiți asupra acelui punct; la început cu o dorință tulburătoare, ca o pasăre cu aripile tăiate, care nu se mai poate ridica la cuibul din pom, apoi cu o mîhnire adîncă în ochi, ca și cînd ar fi privit într-o oglindă fermecată la propria sa moarte. Ce s-o fi petrecînd în spatele acestei ferestre? Ce n-ar da să se poată cățăra în pomul din grădină și să poată privi înăuntru? Și-ar da cu ușurință viața ce i-a mai rămas în schimbul unei priviri prin această fereastră. Ce-și șoptesc, oare? În ce loc din această lume s-o fi ascunzînd acum orgoliul Aidei? Curiozitatea nu-i dă pace; ar vrea s-o vadă, să prindă orice cuvînt rostit de buzele ei, să fie martorul oricărui gest sau zîmbet de pe chipul ei. Ar da oricît să-i cunoască gîndurile, sentimentele și visele ei din aceste clipe. Curiozitatea sîcîitoare îl împinge să afle absolut totul, cu riscul de a cunoaște lucruri triste și chinuitoare. Să știe totul; apoi nu i-ar mai păsa de nimic! Rămase nemișcat și lăsă timpul să curgă. Nici el nu se urni din loc, nici lumina nu se stinse, nici imaginația nu se plictisi

cutreierînd. Cum s-ar fi purtat el, dacă ar fi fost în locul lui Hasan Selim? Descumpănirea îl ameți și nu fu în stare să găsească răspuns. Dar noaptea asta nu înseamnă nimic față de adorația lui! Dacă sufletul lui n-ar fi fost însetat de adorație, n-ar fi căutat-o pe Aida fără preget. Hasan Selim nu cunoaște înălțarea acestui sentiment! Continuă să-și frămînte sufletul și mintea în singurătatea deșertului, în timp ce acolo sus, ocrotiți de lumina caldă, sidefie a mătăsii, cei doi miri au uitat cu totul de lumea din afară. Un văl se dă în lături, descoperind un trup pieritor, la fel ca lumea oamenilor, împreună cu speranțele ei vane și visele-i nestatornice. Poți să plîngi de-acum încolo izvor! După cum poți să te revolți pentru umilința zeilor — oricum, numai tragedia va fi lumea ta! Ce se va întîmpla, oare, cu sentimentul acela senin și înalt, care ți-a luminat chipul și sufletul vreme de patru ani? Nu, nu! N-a fost o nălucă! Totul s-a petrecut aievea! Împrejurările pot să pună stăpînire pe trup, dar nimic nu-ți poate cotropi spiritul! Zeița va rămîne mereu adorata lui, dragostea pentru ea îi va fi chin și refugiu, iar răspuns la toate întrebările, oricum nu va găsi decît în ziua cînd se va înfățișa dinaintea creatorului. Cît de mult își dorește acum să afle ce se întîmplă în spatele ferestrei, să descopere cea mai de nepătruns taină din viața lui!... Din cînd în cînd simte înțepătura frigului, trezindu-l și amintindu-i de timpul care se scurge nepăsător. Dar ce motiv ar avea să se grăbească acasă, de vreme ce-i osîndit să nu pună geană pe geană în noaptea asta?

32

În fața prăvăliei lui Ahmad Abd el-Gawad opri o trăsură cu roțile pline de noroi pînă la osie. Strada En-Nahhasin se transformase într-o baltă. Din trăsură coborî domnul Muham-

mad Iffat, îmbrăcat într-o *gubba* de lînă, îndreptîndu-se cu pași grăbiți spre ușa dughenei, cu poalele suflecate.

— Am venit cu trăsura... începu el zîmbind. Cred că era mai bine să fi venit cu barca...

Plouase cu găleata o zi și jumătate fără oprire. Șuvoaiele inundaseră toate străduțele și fundăturile. Acum ploaia contenise, dar cerul continua să amenințe pămîntul cu o umbrelă întunecoasă, prevestind o noapte de smoală. Domnul Ahmad își salută bucuros prietenul și se grăbi să-i ofere un scaun. De cum se așeză la colțul biroului, musafirul se lansă într-o introducere complicată.

— Să nu te miri că m-am încumetat să vin pînă la tine pe-o vreme ca asta, mai ales că peste cîteva ceasuri, oricum ne-am fi întîlnit, dar am vrut să stăm puțin de vorbă între patru ochi, spuse surîzînd cu înțeles, ca și cum ar fi vrut să-și ceară iertare pentru vorbele sale atît de misterioase și pentru vizita neașteptată.

Rîse întrebător și stăpînul. Gamil el-Hamzawi — înfofolit într-o *kufiyye* din creștetul capului pînă pe umeri — alergă spre ușă și strigă un picolo de la cafeneaua Qalawun, cerîndu-i două cafele. Apoi se întoarse și se ghemui pleoștit și înfrigurat pe scaunul său, căci vremea urîtă îl scutise de treabă în ziua aceea. Domnul Ahmad avu presimțirea unui lucru grav care se ascunde în spatele vizitei atît de neașteptate a prietenului său, care nu s-ar fi încumetat să umble pe o asemenea vreme pentru niște fleacuri. Criza morală trăită în ultimele săptămîni și boala care-i tot dădea tîrcoale îl făcuseră foarte susceptibil.

— Tocmai în clipa cînd ai apărut tu cu trăsura, mă gîndeam la petrecerea de-aseară și mi l-am amintit pe El-Far dansînd, zise domnul Ahmad, încercînd să-și ascundă tulburarea sub masca unui surîs șăgalnic. Ai văzut de ce-i în stare?

— Noi toți ne socotim învățăceii tăi... se grăbi să răspundă Muhammad Iffat. Dar te rog să-mi dai voie să-ți spun

ce trăncăne Ali Abd er-Rahim pe seama ta... Zice că migrena ți s-ar datora vieții de schimnic pe care ai dus-o în ultima vreme...

— Ia te uită ce idee! Original se mai crede domnul Alï! Ca și cum te-ar mai putea durea capul și din altă pricină!...

Băiatul aduse o tavă cu două cafele și două pahare cu apă. Așeză tava la marginea biroului, unde stăteau cei doi, și se retrase în grabă.

— Apa asta rece, iarna! Ce să mai zici?! Dar mi-am găsit să te-ntreb tocmai pe tine care faci duș rece în fiecare dimineață, chiar și în zilele astea friguroase de februarie. Acum ia spune-mi, ce zici de congresul ăsta național,[1] ținut în casa lui Muhammad Mahmud[2]? Am trăit să-i vedem pe Saad Adlî și Sarwat într-un singur guvern!...

---

[1] Este vorba de congresul care a avut loc la 19 februarie 1926, la care au luat parte peste o mie de delegați, reprezentînd toate partidele și organismele politice. Pentru a se ajunge la soluționarea crizei politice, Saad Zaghlul i-a invitat pe participanții la congres să fie de acord cu propunerea senatului, aprobată și de primul ministru, de a se organiza alegeri parlamentare pe baza legii electorale aprobate în anul 1924. În ciuda opoziției unor delegați, îndeosebi din rîndul Partidului Național, propunerea respectivă a fost aprobată. Congresul a mai adoptat și alte hotărîri, printre care și aceea referitoare la alcătuirea unui cabinet care să se bucure de încrederea întregii națiuni, și a ales un comitet alcătuit din cincisprezece membri — cîte cinci din partea fiecăruia din cele trei partide care vor alcătui viitoarea coaliție — însărcinat cu urmărirea aplicării hotărîrilor. În ciuda caracterului lor moderat, hotărîrile au fost sprijinite de cele trei formațiuni politice, care reprezentau marea majoritate a poporului egiptean. Curînd după întrunirea congresului, au avut loc alegerile, în urma cărora s-a constituit primul guvern de coaliție, condus de Adlî Yakan.

[2] Unul din cei șapte fondatori ai Wafdului la sfîrșitul anului 1918. În această calitate l-a însoțit pe Saad Zaghlul la tratativele care au avut loc la Londra la începutul anului 1920. În aprilie 1921, cînd are loc o sciziune în cadrul Wafdului, părăsește acest partid, iar la sfîrșitul anului 1922, cînd s-a constituit Partidul Liberalilor Constituționaliști, îl aflăm printre fondatorii noii formațiuni politice. A avut un rol important în înfăptuirea coaliției și în urma alegerilor parlamentare din 1926 a făcut parte din primul cabinet de coaliție alcătuit de Adlî

— Domnul nostru este înțelept cînd mai acceptă și pocăința!... bombăni stăpînul.

— Dar să știi că eu n-am nici o încredere în ticăloșii ăștia!...

— Nici eu! Dar ce să-i faci? Regele Fu'ad e de vină! E regretabil că nu ne mai batem cu englezii...

Apoi sorbiră din cafea fără să mai scoată o vorbă — semn că introducerea se încheiase și că Muhammad Iffat se pregătește să-i anunțe motivul vizitei. Se îndreptă în scaun și-l întrebă pe Ahmad fără ocolișuri:

— Ce mai știi despre Yasin?

Întrebarea i se păru stăpînului destul de ciudată și căscă ochii mari, schimbîndu-se la față.

— După cîte știu, o duce destul de bine! răspunse Ahmad fără să stea pe gînduri. Din cînd în cînd mai trece și pe la mine! Cred că ultima oară a fost chiar lunea trecută... Ai aflat ceva mai nou?.. Ceva în legătură cu Maryam?... Nu știe nimeni unde a dispărut. Am auzit că Buyumi, vînzătorul de răcoritoare, ar fi cumpărat partea ei de casă...

— Ce vreau eu să-ți spun n-are nici o legătură cu Maryam... continuă Muhammad Iffat, silindu-se să pară indiferent. Cred că a și uitat de ea! Ce să mai lungesc vorba?! Mi-a ajuns la urechi că s-a însurat din nou...

Yakan la 7 iunie 1926, și din cel de al doilea cabinet de coaliție, alcătuit de Abd el-Khaliq Sarwat la 26 aprilie 1927. Cu cel de al treilea cabinet, alcătuit de liderul wafdist Mustafa en-Nahhas la 17 martie 1928, din care a făcut parte și Muhammad Mahmud, coaliția a început să se destrame. Muhammad Mahmud a demisionat din acest cabinet. La 25 iunie 1928, regele a demis cabinetul lui Mustafa en-Nahhas și i-a încredințat lui Muhammad Mahmud misiunea alcătuirii noului cabinet. În acest moment, coaliția ia sfîrșit. Bazîndu-se pe sprijinul palatului și al englezilor, Muhammad Mahmud a suspendat constituția și a instaurat un regim dictatorial, nepopular. El a purtat din nou tratative cu englezii, căzînd de acord asupra unui proiect de tratat care a fost respins de Partidul Wafd și de popor. În consecință, Muhammad Mahmud a pierdut sprijinul englezilor și la 2 octombrie 1929 a fost constrîns să demisioneze.

— S-a însurat din nou? repetă stăpînul, simțind că i se strînge inima. Față de mine n-a scos nici o vorbă despre așa ceva!

— S-a însurat cu adevărat! Cam de vreo lună, sau chiar mai bine!... urmă Muhammad Iffat, clătinînd din cap cu regret. Acum un ceas, am aflat de la Ghoneim Hamido... El își închipuia că tu știi totul...

Domnul Ahmad începu să-și mîngîie nervos mustața.

— Chiar așa să fie? zise el, ca și cînd s-ar fi întrebat pe sine. Nu-mi vine să cred! Să nu-mi spună mie nimic?!

— Am să-ți explic imediat. Lucrurile sînt de-așa natură că era musai să se ferească de tine! Te rog să mă asculți! Am socotit că e mai potrivit să-ți spun eu despre ce e vorba ca să nu fii luat pe nepregătite. Și părerea mea este că nu se cuvine să dai lucrurilor o importanță mai mare decît merită... N-are rost să faci din orice o dramă. Și mai presus de toate nu trebuie să-ți faci sînge rău. Știi prea bine că nu mai ai voie să te înfurii. Cred că e cazul să te cruți...

— Bine, dar ce s-a întîmplat? întrebă stăpînul nerăbdător. Am impresia că s-antîmplat o mare dandana, după felul cum te codești să spui lucrurilor pe nume... Despre ce-i vorba, omule?! Spune o dată!

— Te rog să rămîi Ahmad Abd el-Gawad, cel pe care l-am cunoscut dintotdeauna! bolborosi Muhammad Iffat, coborînd tonul, în vreme ce clătina din cap cu părere de rău. Prăpăditul s-a însurat cu lăutăreasa Zenoba!

— Cu Zenoba?!

Se uitară unul la altul cu subînțeles. Pe fața lui Ahmad se putea citi stînjeneala și neajutorarea, iar pe fața celuilalt — compătimirea.

— O fi știind Zenoba că el e fiul meu? întrebă domnul Ahmad, gîfîind cu înfrigurare.

— N-am nici cea mai mică îndoială, dar e posibil să nu-i fi spus nimic despre povestea asta, ca să-l prindă în cursă, pricepi? Și trebuie să recunoști că a reușit de minune! Merită felicitări!

— Nu cumva el s-a ascuns de mine tocmai pentru că știa cum stau lucrurile? continuă Ahmad Abd el-Gawad cu aceeași curiozitate.

— Nici poveste! Dacă ar fi știut, nu cred că se încumeta să se însoare cu ea! Este el un nesăbuit, dar nu poate fi într-atît de nemernic... N-a avut curaj să-ți spună că se însoară cu o lăutăreasă, și de-aia n-a îndrăznit să sufle o vorbă. Asta-i tot! Vai de părinții care au parte de copii nechibzuiți! E-adevărat că pe mine m-a îndurerat foarte tare treaba asta, dar îți repet rugămintea să nu-ți ieși din răbdări și să nu te iei de piept cu el! Singurul vinovat este el! Tu n-ai nici o vină și nimeni nu-ți poate reproșa nimic!

— Și cum a comentat Ghoneim Hamido beleaua asta? se interesă stăpînul, oftînd adînc.

— Cum de-a încuviințat domnul Ahmad un lucru ca ăsta? repetă el întruna întrebarea; și zicînd aceasta, Muhammad Iffat făcu un semn disprețuitor cu mîna. Omul habar n-are! i-am răspuns eu. Pe urmă și-a exprimat regretul lamentîndu-se: Uită-te ce deosebire, ca de la cer la pămînt între tată și fiu! Allah să-l aibă în pază!

— Ăsta-i rezultatul educației pe care le-am dat-o! se căină Ahmad, tresărind de indignare și groază. Crede-mă că mă aflu în mare încurcătură, domnule Muhammad!... Nenorocirea este că exact atunci cînd au mai mare nevoie de sfatul nostru, nu mai avem autoritate și pierdem controlul asupra lor... După vîrsta pe care o au, sînt răspunzători de faptele lor, numai că atunci cînd o iau razna, ne vine greu chiar și nouă să-i mai scoatem la liman. Sîntem bărbați cu adevărat, dar n-am avut parte de copii care să semene cu noi! A mers prea departe! De ce trebuie să îndur eu rușinea asta? Măgarul! O muiere la care poate ajunge oricine! Ce l-o fi împins să se însoare cu ea nu pricep!... Nu-mi rămîne decît să-mi plîng singur de milă!...

— Noi ne-am achitat de îndatoririle ce ne reveneau... murmură Muhammad Iffat, cu mîna pe umărul prietenului

său, încercînd să-l consoleze. Acum fiecare hotărăște pentru el! Nu-ți fie teamă, fiindcă nimeni n-are de ce să te năpăstuiască!

— Nici un om cinstit nu poate să te ponegrească, *si* stăpîne, pentru o treabă ca asta... își dădu și El-Hamzawi părerea. Și pe urmă mi se pare că ar mai fi o speranță pentru îndreptarea lucrurilor... Dă-i și dumneata o povață, *si* stăpîne... Pare destul de ascultător cînd e vorba de dumneata... Mîine-poimîine poate s-o trimită la plimbare... Cel mai mare bine este cel care-ți vine cel mai repede...

— Și dacă așteaptă un copil? se tîngui stăpînul.

— Doamne, ferește!

Dar Muhammad Iffat nu terminase încă ce avea de spus. Se uită cu milă la prietenul său și urmă șirul vorbelor:

— Necazul și mai mare e că a vîndut dugheana din strada El-Hamzawi ca să-și mobileze din nou casa...

Ahmad se holbă la el, apoi se încruntă și nu se mai putu stăpîni.

— Parcă nici n-aș mai exista pe lumea asta! izbucni el mînios. Nici într-o treabă ca asta nu se mai sfătuiește cu mine? Dacă a apucat așa, merge sigur la pieire... (Apoi, plesnind din palme:) Fără îndoială că și-au bătut joc de el... Nici că se putea mai ușor pentru amatorii de chilipiruri!... Un catîr în costum de *efendi* scăpat din frîu!...

— Minte de copil! murmură Muhammad Iffat dus pe gînduri. A uitat și că are un tată și că are un băiat!... Dar la ce-ți mai folosește acum să te necăjești?

— Mi se pare că s-a întrecut cu gluma! Trebuie să-l iau din scurt, fie ce-o fi! răcni Ahmad Abd el-Gawad, bătînd din picior.

— Cînd copilul tău s-a făcut mare, trebuie să-i fii frate! reaminti Muhammad Iffat o vorbă din bătrîni, și făcu un semn cu mîna ca și cînd ar fi vrut să alunge o nenorocire. Mi-e teamă să nu greșești tocmai dumneata care le știi pe toate... N-ai decît să-i dai o povață și pe urmă ce-o vrea Allah!...

Șovăi un timp cu privirea în pămînt, apoi urmă:

— Există o chestiune care ne interesează pe amîndoi deopotrivă! Ridwan!

Se uitară lung unul la celălalt, apoi Muhammad Iffat își continuă firul gîndurilor:

— Peste cîteva luni copilul o să aibă șapte ani. Mi-e teamă să nu-l ceară, și ajunge sărmanul să aibă Zenoba grijă de el! Trebuie să ne ferim cît putem de nenorocirea asta! Ești de acord cu mine, nu-i așa? Convinge-l să lase copilul mai departe la noi și între timp o să vedem ce-i de făcut.

Lui Ahmad Abd el-Gawad nu-i convenea cîtuși de puțin ca nepotul să rămînă la familia mamei sale, dar pe de altă parte n-avea nici cum să-l aducă la el acasă, căci Amina n-ar mai fi avut răbdare să se ocupe de el.

— Nu se cade să-l lăsăm pe Ridwan în aceeași casă cu Zenoba! încuviință stăpînul. Hotărît lucru!

— Bunică-sa îl iubește din toată inima! îl asigură Muhammad Iffat, oftînd ușurat. Iar dacă, în viitor, va fi nevoie să se mute la maică-sa, o să aibă parte de un tată adoptiv foarte bun... Soțul fetei mele e un bărbat de vreo patruzeci de ani sau chiar mai mult, care n-a avut parte de urmași...

— Sincer să fiu, aș prefera să rămînă la dumneata, îl întrerupse Ahmad.

— Neîndoielnic! Dar eu m-am gîndit și la împrejurări mai grele... Să-l implorăm pe Allah să ne ferească de așa ceva! Acum nu-mi rămîne decît să te mai rog încă o dată să-l iei pe Yasin cu duhul blîndeții și să-l convingi că-i mult mai bine să-l lase pe Ridwan la noi...

— Domnul Ahmad e mult prea înțelept, se amestecă El-Hamzawi din nou în vorbă. El știe prea bine că Yasin e bărbat în toată firea și ca orice bărbat are dreptul să dispună după cum dorește în legătură cu treburile lui. Stăpînul știe asta și nu poate să intervină decît cu o povață... În rest, voia lui Allah!

Ahmad Abd el-Gawad petrecu restul zilei posomorit și dus pe gînduri. Simțea în jurul său un mare gol. Yasin fusese

pentru el o mare decepție și asta îl chinuia cumplit. Ce poate fi mai dureros decît să te dezamăgească propriul copil? E limpede încotro se duce nefericitul! Nu-i nevoie de cine știe ce perspicacitate ca să-ți dai seama c-o să se ducă de rîpă! Allah să fie milostiv cu el!

Gamil el-Hamzawi îl înduplecă să amîne discuția cu Yasin pentru ziua următoare. Îl ascultă, nu atît din respect pentru părerea lui, cît mai degrabă din pricina disperării.

A doua zi spre seară îi trimise vorbă lui Yasin să vină și se trezi cu el într-un suflet, așa cum se cuvine să facă orice copil ascultător. Adevărul este că legăturile lui Yasin cu familia nu se întrerupseseră nici o clipă. N-avea însă curajul să mai meargă la casa cea veche, cu toate că tînjea mult după ea. Dar nu se întîlnise niciodată cu tatăl său, cu Khadiga sau cu Aișa fără să transmită salutări Aminei. Nu putea să uite cît de tare se mîniase pe el și cît de îndărătnică se arătase, dar nici legămîntul pe care-l făcuse de a nu recunoaște altă mamă. Continuase să-și viziteze surorile, iar cu Kamal se întîlnea destul de des la cafeneaua lui Ahmad Abdo. Din cînd în cînd îl mai invitase pe Kamal și la el acasă. Pe tatăl său îl vedea la prăvălie, cel puțin o dată pe săptămînă. Acolo reușise să descopere cea de a doua față a stăpînului. Acea față cu care-i cucerea de la prima întîlnire pe toți cei cu care venea în contact. Între ei se înfiripase o prietenie trainică întărită și de bucuria de a-l fi descoperit pe tatăl său așa cum era în realitate. Numai că de data asta, înțelese din prima clipă cînd îl văzu că nu e deloc în apele lui; descoperi fața care îi stîrnise de nenumărate ori spaima în trecut. Nu se întrebă ce s-a întîmplat, fiindcă era convins că mai devreme sau mai tîrziu trebuia să afle adevărul. Își dădu imediat seama că se va stîrni furtuna la care se așteptase de la bun început.

— Îmi pare nespus de rău că m-ai pus în fața faptului împlinit și-mi vine să intru în pămînt de rușine, începu domnul Ahmad discuția, atacînd direct miezul problemei, fără nici un fel de introducere. Ce-mi mai rămîne de făcut, dacă am ajuns să aflu de la străini ce face fiul meu?

Yasin lăsă capul în pămînt și nu scoase o vorbă, dar stăpînul își ieși din sărite cînd citi pe fața lui smerenia prefăcută și urlă cît îl țineau puterile:

— Dă la o parte masca asta mincinoasă și deschide gura! Știi foarte bine ce vreau să zic!...

— N-am avut curajul să-ți mărturisesc... îngăimă Yasin cu glasul stins.

— Asta se-ntîmplă numai atunci cînd ascunzi un păcat sau o faptă rușinoasă!

Instinctul îl avertiză că e mai bine să nu se împotrivească în nici un fel.

— Așa e tată! încuviință el.

— Dacă știi lucrul ăsta, atunci cum de-ai fost în stare să faci ce-ai făcut? îl asaltă stăpînul contrariat.

Yasin simți că i s-a încleștat gura și nu mai fu în stare să rostească nici un cuvînt. În tăcerea adîncă și apăsătoare, tatăl întrezări răspunsul automat: „Am știut că e o rușine, dar iubirea m-a înfrînt". Își aduse imediat aminte că nici el nu rezistase acelei femei. Ce umilință! Tu ai fost în stare să speli rușinea în cele din urmă, iar taurul ăsta e cu totul neputincios!

— Ne-ai făcut de ocară pe toți, fără să-ți pese de urmări!

— Pe toți? întrebă Yasin cu naivitate. Doamne, ferește!

— Nu face pe prostul! țipă stăpînul din nou, cuprins de furie. Nu faci decît după capul tău, fără să-ți pese de reputația tatălui și a fraților tăi. Ne-ai adus în familie o lăutăreasă și odraslele ei or să se cheme că sînt rude cu noi. Nu pot să cred că nu ți-ai dat seama de toate astea înainte ca eu să-ți pomenesc de ele. Dar tu nu te lași mînat decît de instincte! Ce contează pentru tine prestigiul familiei? Și te prăbușești încetul cu încetul, pînă ce într-o bună zi o să te trezești la fund de tot!...

Yasin plecă privirea și tăcu spăsit, ca și cînd și-ar fi recunoscut vinovăția. Am impresia că n-o să facă altceva decît să joace puțin teatru, gîndi stăpînul. Atît și nimic mai

mult! Pe cînd eu o să mă trezesc mîine-poimîine cu un nepot, a cărui mamă e Zenoba și a cărui mătușă e Zabida... O -cuscrire cel puțin bizară între vestitul negustor Ahmad Abd el-Gawad și o cîntăreață deocheată! Poate că ne e ursit să ispășim niște păcate străvechi!

— Simt că mă trec fiori de fiecare dată cînd mă gîndesc la ce te-așteaptă... Ți-am spus că te prăbușești și că o să te trezești la fund... Adu-ți aminte de vorbele mele!... Și de prăvălia din El-Hamzawi ce s-a ales, ia spune-mi?!

— Am avut nevoie urgentă de niște bani... îngăimă Yasin, după ce ezită un timp, ridicînd ochii întunecați spre taică-său.

Nu fu în stare să-i suporte privirea grea și lăsă din nou ochii în pămînt.

— În alte condiții aș fi făcut un împrumut la dumneata, dar în situația asta n-am îndrăznit...

— Ce fățărnicie! exclamă stăpînul clocotind de mînie. Nu ți-e rușine să mă minți așa de la obraz? Pariez că nu ți-a păsat nici cît un vîrf de ac de ce-ai făcut! Te cunosc prea bine și știu spre ce te trage ața! Nu te mai chinui să mă convingi, căci ți-ai mîncat credința la mine! N-aș mai vrea să-ți spun decît o singură vorbă, cu toate că știu dinainte că n-o să-ți folosească la nimic. Oricum, ia aminte la ce-ți spun: Îți tai singur craca de sub picioare și într-o bună zi ai să te trezești cu gîtul frînt!...

Yasin asculta mai departe fără suflare, străduindu-se să pară cît mai mohorît. Taurul! E foarte adevărat că diavolița e nespus de ispititoare, dar ce te-a apucat să te însori cu ea? Mi-am închipuit că insistă să se mărite cu mine fiindcă mă socotește un babalîc, dar uite că a doborît și taurul ăsta, cît era el de vînjos! În clipa aceea se mai consolă puțin. Ea își pusese în gînd să se mărite cu orice preț și cînd a văzut că n-a nimerit-o cu mine, l-a găsit pe prostănacul ăsta!

— N-ai de ales decît s-o trimiți la plimbare! Trebuie să divorțezi de ea înainte de a-ți pune plodul în brațe și a ne face pe toți de rîsul lumii, pricepi?

— Dar cum să divorțez de ea, cînd n-are nici un cusur? îngăimă Yasin după ce stătu un timp pe gînduri.

Fiu de cîine! Habar n-ai ce poantă strașnică mi-ai oferit pentru întîlnirea cu amicii mei din astă seară!

— Mai devreme sau mai tîrziu tot o să-i ceri să-și ia tălpășița, dar pesemne că vrei să-ți aducă mai întîi un plod — o nouă belea și pentru tine și pentru noi...

Rămase mai departe mut, în vreme ce stăpînul porni să-l cerceteze nedumerit și bănuitor. Fahmi s-a prăpădit, Kamal e idiot sau nebun, iar de la Yasin nu mai am ce să aștept. Hm! Ce lucru ciudat! Niciunuia nu i-am căutat în coarne ca acestui taur păgubos... N-am ținut la niciunul așa cum țin la el... Acum ce-o vrea Allah! Doamne, din ceruri! Închipuiți-vă ce s-ar fi întîmplat, dacă mă lăsam ispitit și-o luam eu de nevastă?!

— Și cu cît ai vîndut prăvălia?

— Cu două sute de lire!

— Merita pe puțin trei sute! Are un vad excepțional. nătărăule! Și cui ai vîndut-o?

— Unui negustor de mărunțișuri. Îl cheamă Ali Tulun.

— Te felicit! Bravo! Și banii s-au și dus pe apa sîmbetei. nu-i așa?

— Mai am o sută!

— Bravo! continuă stăpînul cu ironie. Mirele trebuie să-și aducă și trusou!... (Apoi, serios și trist:) Ia aminte la ce-ți spun, Yasin! Sînt tatăl tău! Schimbă-te, băiete! Se alege praful de tine! Bagă de seamă că mai ai și un copil! Te-ai gîndit vreodată la viitorul lui?

— I-am plătit pensia lună de lună pînă la ultimul *mallim*... încercă el să se apere.

— Crezi că asta-i o simplă afacere comercială? Eu mă refer la viitorul lui, băiete, și la viitorul altora care vor urma...

— Domnul îi aduce pe lume, domnul le dă zile! grăi Yasin plin de încredere.

— Domnul aduce pe lume și domnul dă zile, iar domnia ta îți bați joc de ce-au agonisit alții, nu-i așa? urlă stăpînul indignat de ușurința fiului său. Și-acum ia spune-mi...

Domnul Ahmad făcu o pauză semnificativă, se îndreptă de spate, strînse din sprîncene și urmă, sfredelindu-l cu privirea:

— Ca mîine Ridwan împlinește șapte ani... Ce ai de gînd să faci cu el? Vrei să-l iei la tine în casă și să-l lase lăutăreasa de izbeliște?

— Păi, dumneata cum zici să fac? se pomeni Yasin întrebînd stînjenit. Nu m-am gîndit la treaba asta niciodată...

— De ce să te gîndești? Te-a ferit Allah de chinul chibzuinței! îl dojeni tatăl său cu aceeași ironie tăioasă. De bună seamă, tu n-ai timp să ți-l irosești gîndindu-te! Trebuie s-o facă altul în locul tău! Atunci dă-mi voie să-ți spun fără ocol că Ridwan trebuie să rămînă mai departe în grija bunicului său!

— Cum zici dumneata, tată! încuviință el, clătinînd din cap, după ce cumpăni o clipă.

— Mi se pare că e mai convenabil și pentru tine, ca să nu fii nevoit să-ți irosești timpul cu lucruri lipsite de importanță, îl înțepă iarăși stăpînul.

Zîmbi cu privirea puțin nedumerită ca și cînd ar fi vrut să zică: „Nu se poate, sînt convins că glumești! Dar n-ai decît!"

— Mi-era teamă că voi avea de luptat ca să te conving ca să renunți la copil...

— Am o încredere neclintită în părerea dumitale și de-aceea n-am pregetat cu răspunsul.

— Nu mai spune! Ia te uită! N-am știut că ai atîta încredere în vorbele mele... murmură stăpînul, prefăcîndu-se mirat. Atunci nu pricep de ce nu ții seama de ele și în alte situații... (Oftă mustrător și continuă:) Dar la ce bun s-o mai lungim cu vorba? Tu le faci, tu o să le și tragi! O să stau diseară de vorbă cu Muhammad Iffat, ca să-l induplec

să fie de acord, urmînd ca tu să suporți toate cheltuielile legate de întreținerea copilului.

În clipa aceea, Yasin se ridică, își luă ziua bună și dădu să plece, cu capul în piept și ochii în pămînt. Dar nu apucă să facă doi pași și simți cum îl sfredelesc ochii stăpînului în spate, iar vocea lui tăioasă răsună ca mustrarea cerului:

— Tu nu ții la copilul tău așa cum face orice părinte?

— Ba da, tată, dar eu nu cred că e nevoie să declari lucrurile astea... îngăimă Yasin, cu teamă în glas și în priviri. Mi-e drag ca lumina ochilor!

— Cu bine! bombăni stăpînul, strîngîndu-și fruntea în mîini și clătinînd din cap cu disperare.

33

Vineri, cam cu un ceas înainte de a pleca la rugăciune, stăpînul îl invită pe Kamal la el în dormitor. Era lucru știut că stăpînul nu chema pe nimeni în camera lui decît pentru ceva cu totul și cu totul deosebit. De data aceasta voia să-i ceară băiatului unele deslușiri, ca să știe cu ce se mai îndeletnicește și ce planuri mai are. Unul dintre prietenii săi îi atrăsese atenția cu o seară în urmă că în gazeta *Comunicatul săptămînal* apăruse un articol purtînd semnătura tînărului scriitor Kamal Ahmad Abd el-Gawad. Și cu toate că nici unul dintre prietenii săi nu citise articolul, oprindu-se numai la titlul acestuia — *Originea omului* — și la semnătura tînărului scriitor, toți se apucaseră să comenteze, să-l felicite pe stăpîn și mai ales să facă haz. În primul moment i se năzărise să comande șeihului Mitwalli Abd es-Samad o amuletă pentru băiat. „Numele băiatului tău a apărut alături de numele unor cunoscuți scriitori, în aceeași revistă. Trebuie să te bucuri și să te rogi lui Allah să-i hărăzească și lui o faimă ca a lor“ îi zisese Muhammad Iffat. „Am auzit de la o persoană de încredere că răposatul

El-Manfaluti și-a cumpărat o moșie cu banii cîștigați din scris" adăugase și Abd er-Rahim. Alții i-au dat ca exemplu faptul că Șawqi[1], Hafiz[2] și El-Manfaluti au făcut carieră strălucită și au intrat în grațiile conducătorilor politici datorită condeiului. „Slavă celui care a zămislit un învățat dintr-un neisprăvit" glumi Ibrahim el-Far, cînd îi veni rîndul la cuvînt. Stăpînul aruncă o privire peste titlu și încă una peste semnătura tînărului scriitor și pe urmă lăsă revista de-o parte, aruncînd-o peste *gubba*, pe care și-o scosese din pricina zădufului de iunie, și amînînd citirea articolului pentru cînd va rămîne singur. Apoi își văzu mai departe de petrecere, vesel și mîndru. Ba chiar simți pentru prima oară cum i se mai domolește mînia reținută pe care i-o stîrnise alegerea făcută de Yasin, zicîndu-și că trebuie să fie ceva de capul băiatului, chiar dacă nu fusese deloc inspirat cînd optase pentru școala normală. Pe urmă începu să viseze la condei, la o carieră strălucită și chiar la o moșioară ca a lui El-Manfaluti. Cine știe? Te pomenești că n-o să rămînă doar un biet dascăl și că o să aibă parte de un viitor la care nici cu gîndul n-a gîndit. A doua zi dimineață, după ce termină cu rugăciunea și cu micul dejun, se așeză pe canapea cu picioarele strînse sub el, deschise revista împins de o curiozitate nebună și porni să parcurgă repede textul, citindu-l cu glas tare, pentru a-i pătrunde mai bine înțelesul. Dar ce-i văzură ochii?! Era obișnuit să citească ziarele și să înțeleagă totul, fără cea mai mică greutate, dar pe măsură ce parcurgea articolul simțea că-l cuprinde amețeala și inima i se umple de groază. Îl luă a doua oară de la capăt,

---

[1] Ahmad Șawqi (1868–1932), scriitor egiptean de seamă din perioada modernă, supranumit „emirul poeților". Autor al cîtorva romane și lucrări dramatice în versuri. Piesele sale, cu subiecte din istoria egipteană și arabă s-au bucurat de un succes deosebit. O selecție din poemele sale a apărut sub titlul *Șawqiyyat*.

[2] Hafiz Ibrahim (1872–1932), unul dintre poeții egipteni moderni cei mai însemnați. A fost un timp șef al bibliotecii *hedivului*. A tradus romanul *Mizerabilii* de Victor Hugo.

cu mai multă atenție: dădu peste numele unui savant care se chema Darwin[1], citi despre studiile făcute de acesta în niște insule îndepărtate, despre niște comparații ciudate între felurite specii de animale, iar cînd află că omul s-ar trage nici mai mult nici mai puțin decît dintr-un soi de maimuță, se opri consternat. Mai trecu încă o dată cu privirea peste paragrafele care i se păruseră a fi cele mai primejdioase, tresărind înfiorat. Pe urmă rămase cu totul descumpănit, în fața afirmației făcute de unul dintre fiii săi, cum că omul s-ar trage din animale. Oare, toate lucrurile astea îngrozitoare și atît de primejdioase le-o fi învățînd la școală? se întrebă el complet năucit. Încruntă sprîncenele și trimise după Kamal fără să mai stea pe gînduri, socotind că nu mai e lucru de șagă.

Tînărul se înfățișă dinaintea tatălui fără să-și dea cîtuși de puțin seama de ce-l așteaptă, mai ales că în urmă cu cîteva zile îl chemase pentru a-l felicita cu ocazia promovării în anul al treilea. În primul moment, își închipui că trebuie să-l invite tot pentru ceva bun. Arăta livid și nu mai era decît piele și oase. Familia pusese starea lui deplorabilă din ultima vreme pe seama eforturilor intense depuse în timpul examenelor, fără să aibă habar de chinurile samavolnice care-l aduseseră în ultimele cinci luni de mai multe ori în pragul pierzaniei. Stăpînul îi făcu semn să ia loc și Kamal se așeză la capătul canapelei sfios, cu ochii holbați la tatăl său. O zări și pe Amina, așezată în fața dulapului, cîrpind de zor niște haine. Domnul Ahmad aruncă revista pe canapea și vorbi, străduindu-se să rămînă calm.

— Ți-a apărut un articol în gazeta asta, nu-i așa?

Privi cu ochi mari la revista din fața lui și inima i se făcu cît un purice. Nu se așteptase la o surpriză ca asta nici în ruptul capului. De unde și pînă unde interesul ăsta subit

---

[1] Charles Darwin (1809–1882), naturalist și biolog englez, fondator al teoriei despre evoluția speciilor de plante și animale prin selecție naturală (*„Originea speciilor prin selecție naturală“*).

al tatălui său pentru publicațiile literare? Îi mai apăruseră niște meditații — un amestec de versuri și proză — în *Dimineața*. Niște reflecții filozofice nevinovate și niște lamentații sentimentale! Nu-i dăduse prin gînd că așa ceva ar putea să ajungă și în mîinile tatălui său. Doar Yasin știuse de primele lui încercări; i le citise din proprie inițiativă. „Ăsta e rodul orientării pe care ți-am dat-o eu, ți-aduci aminte?“ îl întrebase Yasin. „Să știi că-mi placi, maestre! Dar e o filozofie cam adîncă... Nu știu unde-ai găsit-o!“ Altădată își spusese părerea în glumă: „Nu știu cine-o fi frumoasa care ți-a inspirat plînsul ăsta delicat, dar într-o bună zi o să afli, băiete, că femeile nu merită să le arăți atîta gingășie!“. Cum de a picat în mîna stăpînului lucrul cel mai important pe care-l scrisese pînă acum?! Simte că i se oprește răsuflarea, gîndindu-se la ce spusese în el. Cum s-o fi întîmplat? N-avea cum să ajungă la articolul ăsta decît prin intermediul prietenilor lui wafdiști, care urmăresc tot ce apare în ziarele și revistele partidului lor. Speră să iasă totuși teafăr din această încercare.

— Da! răspunse el în cele din urmă, ridicîndu-și privirea și silindu-se să nu-și dea în vileag tulburarea. Mi-a venit ideea să scriu despre o chestiune, pentru a face dovada cunoștințelor mele și pentru a-mi face și mai mult curaj să continui studiul.

— N-ar fi nimic rău în asta! zise stăpînul, străduindu-se să-și păstreze calmul. Scrisul în gazete a fost și rămîne o cale spre glorie, dar important este subiectul despre care scrii. Ce-ai vrut tu să zici, de pildă, cu articolul ăsta? Te rog să mi-l citești și să mi-l explici cu de-amănuntul, pentru că eu n-am înțeles mare lucru...

Ai dat de-o mare încurcătură! Ăsta nu-i articol de citit cu glas tare și încă în fața tatălui tău!

— E un articol cam lung, tată... Dumneata nu l-ai citit? Încerc să explic în el o teorie științifică...

Stăpînul îi aruncă o privire scrutătoare. Asta se cheamă acum știință?! Blestemați să fie și învățații voștri și știința voastră!

— Și ce zice teoria asta a voastră? Mi-au atras atenția niște lucruri foarte ciudate. Undeva spui că omul este de origine animală sau cam așa ceva. Am înțeles bine?

Pînă mai ieri se zbătuse într-o luptă cumplită cu sine, cu credința și cu Allah... Acum trebuie s-o ia de la capăt, să se mai lupte și cu taică-său! Ce blestem! În prima bătălie se chinuise mistuit de flăcările imaginației, acum însă tremură de spaimă simțind cum crește mînia tatălui său. Allah s-ar putea să-și mai amîne pedeapsa, dar domnul Ahmad se va grăbi să i-o aplice imediat.

— Da, așa spune teoria asta... îngînă el, simțind că i se pune un nod în gît.

— Și ce spune teoria asta a ta despre Adam, strămoșul tuturor oamenilor, pe care Allah l-a modelat din lut și a suflat asupra lui, dăruindu-i viață din sufletul său? întrebă stăpînul, năpădit de indignare, cu glasul din ce în ce mai ridicat.

Își pusese și el întrebarea asta de nenumărate ori, frămîntîndu-se cu mult mai mult decît tatăl său. Nu reușise să pună geană pe geană în noaptea aceea. Se perpelise cumplit, punîndu-și fel de fel de întrebări în legătură cu geneza, cu creatorul și cu Coranul. Își răspunsese singur, nu o dată ci de zece ori: Coranul sau este adevărat de la un cap la altul sau nu mai este Coran! Mă ataci fiindcă n-ai habar cît m-am chinuit eu... Și dacă n-aș fi fost obișnuit cu suferința, cred că mă prăpădeam în noaptea aceea...

— Darwin, autorul teoriei, nu spune nici un cuvînt despre „strămoșul nostru Adam“... îngăimă Kamal cu glasul stins.

— Să știi că Darwin ăsta al tău e un păgîn, care s-a lăsat prins în mrejele satanei, dacă poate să spună că omul se trage din maimuță sau nu mai știu din ce alt animal și că

Adam nu este strămoșul nostru... Asta-i erezie!... Asta-i o încercare nerușinată de a atenta la poziția și măreția lui Allah! Cunosc și copii creștini și evrei din cartierul bijutierilor! Cu toții cred în Adam! Toate religiile îl recunosc pe Adam drept strămoș al spiței omenești... Darwin ăsta al tău de ce rit este? Este un păgîn. Îți repet încă o dată! Iar vorbele lui sînt erezie și ale tale sînt nesăbuință! E profesor acolo la școala ta?...

Ultima întrebare ar trebui să-ți stîrnească hazul, dar în inima ta nu mai este loc pentru rîs. Ea e ticsită de dureri: durerea decepției în dragoste, durerea îndoielii, durerea pentru credința aflată în agonie. Flăcările contradicțiilor între religie și știință te-au cuprins și pe tine. Dar cum ar putea, oare, un om inteligent să se îndoiască de știință?

— Darwin e un savant englez care s-a petrecut de mult din lumea asta... spuse Kamal reverențios.

— Blestemați să fie toți englezii! se auzi în clipa aceea glasul tremurat al Aminei.

Se întoarseră amîndoi spre ea și constatară că lăsase acul deoparte și continua să îndruge ceva, dar nu-i dădură nici o atenție.

— Spune-mi — insistă tatăl — voi ați învățat la facultate despre teoria asta?

— Da! se grăbi să mintă Kamal, prinzînd din zbor colacul de salvare ce-i fusese aruncat pe neașteptate.

— Foarte ciudat! Și pe urmă ai să-i înveți și pe elevii tăi aceste lucruri?

— Nuu! Eu o să fiu profesor de literatură și asta n-are nici o tangență cu teoriile științifice!

Stăpînul își frecă palmele vădit încurcat. În clipa aceea ar fi dorit să aibă și asupra științei autoritatea pe care o avea asupra familiei.

— Atunci pentru ce vă predă vouă lucruri de-astea? Vor cu tot dinadinsul să vă bage erezia în suflet?!

— Cum poți să crezi, tată, că ar putea cineva să ne clintească credința? protestă Kamal, dezmeticindu-se.

— Bine, dar tu nu-ți dai seama că răspîndești erezia cu articolul ăsta al tău? căută stăpînul să-l descoase, cercetîndu-l bănuitor.

— Nici vorbă de-așa ceva, tată!... Allah să mă ferească! Eu explic o teorie pentru ca cititorii s-o cunoască, nu ca să creadă în ea... Cum ar fi cu putință ca părerile unui eretic să aibă vreo înrîurire asupra unui credincios?

— Și n-ai găsit și tu un alt subiect despre care să scrii, în afara acestei teorii nelegiuite?

De fapt de ce scrisese tocmai despre acest subiect? Adevărul este că șovăise mult înainte de a trimite articolul la redacția revistei. Ceva dinlăuntrul său îl imboldise să vestească lumii moartea credinței sale. În ultimii doi ani rezistase cu greu în fața furtunilor îndoielii, stîrnite de El-Maari[1] și de El-Khayyam[2]. Pînă în clipa cînd asupra lui s-a năpustit pumnul de fier al științei. Atunci n-a mai fost în stare să reziste. Și totuși, eu nu sînt un ateu... Eu tot mai cred în Allah... Dar religia... Unde este religia? S-a dus... A dispărut, așa cum a dispărut capul lui Al-Husayn... cum a dispărut Aida... cum a dispărut încrederea în mine însumi...

---

[1] Abu al-'Ala' al-Maari (973—1058?), celebru poet filozof arab, originar din nordul Siriei. Și-a petrecut cea mai mare parte a vieții în orășelul natal — fără îndoială și din pricina faptului că a rămas orb de la vîrsta de patru ani — ducînd o viață de ascet. Opera sa în proză și versuri, de dimensiuni impresionante dă expresie ideilor sale de liber cugetător, fiind acuzat chiar de erezie. A fost un gînditor original foarte îndrăzneț și un moralist elevat, dar și un sceptic și mizantrop extremist, predicînd absurditatea existenței. A atacat deschis și a ridiculizat aproape toate dogmele islamului. Allah este, în concepția lui, un destin impersonal, iar religia este produsul spiritului uman.

[2] Omar el-Khayyam (1040—1123), celebru poet, filozof și matematician persan. Scepticismul și neliniștea l-au făcut să celebreze, în vestitele sale *Ruba'iyyat* „Catrene", plăcerea imediată a vieții. Liber cugetător și epicureic, el a manifestat o atitudine ostilă față de dogmele islamului.

— Știu și eu?! Poate că am greșit... încercă să-i lase stăpînului impresia că regretă. Dar, așa cum ți-am spus, am studiat la facultate această teorie...

— Asta nu-i o scuză... Ar trebui să faci ceva ca să-ți corectezi greșeala...

Nu m-am așteptat că tata ar putea fi atît de bun... Mă temeam că i-ar putea trece prin gînd să-mi ceară să atac știința de dragul unui mit, și uite, n-a făcut-o! M-am chinuit și m-am frămîntat destul înainte de a mă elibera de îndoieli; nu voi mai accepta nici în ruptul capului să-mi deschid a doua oară sufletul superstițiilor de care abia l-am curățat! Mi-ajung atîtea chinuri și dezamăgiri! De astăzi înainte nu mă mai scoate nimeni dintr-ale mele! N-am să mă mai las înșelat de nici un fel de himeră! Lumină! Abia acum mi s-a arătat lumina! Strămoșul nostru Adam! Nu cunosc nici un strămoș cu numele ăsta! Nu mă deranjează cîtuși de puțin că strămoșul meu a fost o maimuță dacă ăsta este adevărul! Dacă aș descinde cu adevărat dintr-un profet, zeița adorată nu și-ar fi bătut joc de mine cu atîta neîndurare!

— Și ce-ar trebui să fac ca să-mi corectez greșeala?...

— Ai un adevăr de care nu trebuie să te îndoiești nici o clipă! răsună glasul stăpînului lămurit și categoric. Vreau să zic că Allah i-a dat chip lui Adam, modelîndu-l din lut, și că el este strămoșul neamului omenesc! Întocmai cum spune Coranul! Iar ție nu-ți rămîne decît să vezi singur unde ai greșit. E un lucru foarte simplu pentru tine. Altfel, la ce ți-ar mai folosi cultura pe care o ai?

— Este cum nu se poate mai ușor să observi greșeala unui om care se împotrivește voinței lui Allah cel preamilostiv, se amestecă și Amina în vorbă. Spune-i acelui englez păgîn că Allah ne învață în Cartea lui cea sfîntă cum că Adam este strămoșul întregului neam omenesc. Bunicul tău știa pe de rost Cartea lui Allah și trebuie să urmezi calea lui! Eu sînt nespus de fericită să văd că vrei să devii un mare învățat, așa cum a fost el...

— Ce tot îndrugi acolo? Ce știi tu despre Cartea lui Allah și despre știință? o dojeni stăpînul, stînjenit de intervenția ei. Lasă-ne în pace cu bunicul și vezi-ți de treaba ta!...

— Aș vrea, stăpîne, să fie la fel ca bunicul lui... și să-i călăuzească pe oameni spre lumina lui Allah! insistă ea sfioasă.

— Uite că el vrea să-i călăuzească spre întuneric, nu spre lumină! o repezi el și mai întărîtat.

— Allah să ne ierte, stăpîne! persistă femeia cu teamă în glas. Poate că dumneata n-ai înțeles prea bine ce-a vrut el să zică...

Stăpînul o măsură de data asta cu o privire vrăjmașă. I-a tratat pe ai lui cu oarecare îngăduință și iată la ce rezultat a ajuns! Kamal propovăduiește erezia, iar mamă-sa îndrăznește să cîrtească și să-i spună în față că n-a înțeles bine!

— Lasă-mă, femeie, să vorbesc! se zborși la ea, scăpărînd scîntei din priviri. Nu mă mai întrerupe și nu te mai amesteca unde nu-ți fierbe oala! Vezi-ți de treaba ta! (Apoi, întorcîndu-se spre Kamal cu fața posomorîtă:) Fii bun și spune-mi acum dacă o să faci așa cum ți-am cerut eu?!...

— Cum aș putea să răspund la o astfel de teorie? Dacă m-aș limita doar la niște citate din Coran, n-aș spune nimic nou, căci lucrurile astea sînt cunoscute de toată lumea. Pe cînd un savant, un specialist, trebuie să analizeze o problemă din punct de vedere științific...

— Atunci de ce te-ai mai apucat să scrii despre niște lucruri cu care n-ai nici în clin, nici în mînecă?

Obiecția este foarte justă, n-am ce zice! Numai că eu, sărmanul, n-am îndrăzneala să-i mărturisesc deschis că sînt convins de justețea acestei teorii, pe care mi-o însușesc pe deplin. Stăpînul, în schimb, interpretă tăcerea lui Kamal ca fiind o recunoaștere a greșelii și asta nu făcu decît să-i sporească regretul și mînia. Rătăcirea într-un domeniu ca acesta este extrem de primejdioasă și păgubitoare, dar este un domeniu asupra căruia nu are nici o putere. Probabil

că se va trezi neputincios în fața tînărului rătăcit, așa cum se pomenise și în fața lui Yasin. S-ar putea să aibă și el parte de necazurile de care se plîng atîția părinți în vremurile astea ciudate?! A auzit fel de fel de legende despre tinerii din zilele astea: unii elevi se apucă de fumat, alții nu mai au nici un respect pentru profesorii lor, alții se răzvrătesc împotriva părinților... Este adevărat că deocamdată nimeni n-a cutezat să-i nesocotească demnitatea, dar la ce-au folosit neînduplecarea și severitatea, de vreme ce Yasin se rostogolește vijelios spre fundul prăpastiei, iar domnul Kamal își îngăduie să polemizeze cu el, ba chiar se poate aștepta dintr-o clipă în alta să-i întoarcă și spatele!

— Bagă bine în cap ce-ți spun eu acum! Nu vreau să te amenință, căci ești destul de cuminte și ascultător... Dar în privința chestiunii pe care am discutat-o, socotesc de datoria mea să-ți dau o povață. Și ia bine seama la vorbele mele, căci cine n-a vrut să audă sfatul meu a plătit foarte scump... (După o scurtă pauză, urmă pe același ton:) Yasin este cel mai bun exemplu, căci o simte acum pe propria lui piele. Cu răposatul mi-am stupit sufletul, povățuindu-l în fel și chip să nu se arunce de bună voie în ghearele pieirii. Dacă-mi dădea ascultare, astăzi ar fi trăit și-ar fi fost un bărbat de vază!...

— Nelegiuiții de englezi i-au luat zilele... se tîngui Amina, subliniindu-și vorbele cu un oftat prelung. Ăștia sînt sau ucigași sau păgîni... Una din două!...

— Dacă la cursurile tale o să ți se spună lucruri care se abat de la credință și va trebui să le înveți pentru examene — urmă stăpînul — să nu crezi în ele și, mai ales, ferește-te să scrii despre ele, ca să nu fii nevoit să suporți, mai devreme sau mai tîrziu, urmările nesăbuinței... Față de știința englezilor se cuvine să ai aceeași atitudine pe care o ai față de ocupația lor; nu trebuie să-i recunoști legalitatea, chiar dacă îți va fi impusă cu forța!...

— Și să-ți închini viața — se amestecă din nou glasul sfios al Aminei — demascării minciunilor acestei științe și răspîndirii luminii lui Allah!

— I-am spus eu destule și nu era cazul să te mai amesteci și tu ca musca-n lapte! i-o tăie stăpînul scurt, uitîndu-se la ea amenințător, pînă ce se convinse că și-a reluat treaba și că nu mai are de gînd să intervină.

— Ai înțeles? îl întrebă apoi pe Kamal, măsurîndu-l pe sub sprîncenele stufoase și încruntate.

— Desigur! răspunse Kamal fără să șovăie, cu un ton convingător.

De astăzi înainte, dacă va mai scrie vreun articol, îl va trimite la săptămînalul *Politica;* gazeta asta n-are nimic comun cu orientarea wafdistă și n-are cum să-i pice lui tată-său în mînă. Cît despre mamă-sa, îi promise solemn în gînd să-și dedice viața răspîndirii luminii lui Allah. Ce altceva poate să fie ea decît lumina adevărului? Eliberîndu-se de dogmele religiei, va fi mai aproape de Allah decît a fost pînă acum, căci adevărata religie este știința. Numai ea poate oferi cheia pentru pătrunderea tainelor existenței. Fără îndoială că dacă astăzi ni s-ar mai arăta vreun profet, el nu și-ar alege ca mesaj decît propovăduirea științei. Și astfel, Kamal se trezi față în față cu adevărul, lăsînd în urma lui furtuna în care se războise cu ignoranța și care-i răvășise sufletul. A fost pentru el granița între un trecut plin de misticism și superstiție și viitorul luminii, care-i deschidea porțile către Allah și către știință, către bine și frumos. Își lua acum rămas bun de la trecutul viselor amăgitoare și al promisiunilor mincinoase.

34

În timp ce se apropia de seraiul familiei Șaddad, Kamal privea cercetător la tot ce-i ieșea în cale. Intră pe poartă cu răsuflarea tăiată, cu atenția încordată către peisajul din

jur. Înțelesese bine că aceasta va fi ultima întîlnire cu casa, cu locatarii ei și cu locurile amintirilor dragi. Nu mai putea avea nici o speranță de vreme ce Husein izbutise să obțină încuviințarea tatălui său pentru a pleca în Franța. Privea lacom la aleea ce ducea spre grădină, la fereastra ce da spre curtea largă, unde se ivea din cînd în cînd silueta ei zveltă, dăruindu-i cîte o privire mîndră și rece ca a stelelor, sau un salut atît de depărtat, asemeni privighetorii care-și continuă trilurile fără să-i pese de auditoriu. Apoi, privirea-i cuprinse parcul ce se întindea în spatele palatului pînă la zidul dinspre deșert, cu bolți de iasomie, cu pîlcuri de palmieri și tufe de trandafiri. În cele din urmă poposi cu ochii larg deschiși asupra pavilionului, sub al cărui acoperiș încercase beția dragostei și a prieteniei. Își aminti deodată proverbul englezesc, care te îndeamnă să nu pui toate ouăle într-un coș și zîmbi abătut. Cu toate că-l știa de multă vreme, nu ținuse seamă de el și-și dăruise inima dragostei și prieteniei numai înlăuntrul acestei case. Cine-ar putea spune dacă fusese nechibzuință sau așa îi fusese ursit? Dragostea s-a dus, a dispărut fără să lase nici o urmă. Și iată-l acum și pe prietenul său pregătindu-se de drum. De mîine va rămîne și fără ființa dragă și fără prietenul cel mai apropiat. Unde va mai găsi alinare după ce a pierdut totul? Palatul, grădina și deșertul — toate laolaltă și fiecare în parte — se contopiseră cu ființa lui. La fel și numele Aidei și al lui Husein i se imprimaseră în memorie, fără putința de a se mai elibera vreodată din labirintul ei. Cum s-ar putea despărți de casa visurilor lui și cum să se împace cu gîndul că de acum înainte va privi la ea de la distanță ca orice trecător? Se legase de casa visurilor și speranțelor lui ca de un templu și se închina ei ca orice credincios.

Husein Șaddad și Ismail Latif stăteau pe două scaune, de o parte și de cealaltă a mesei, pe care se afla obișnuita garafă cu apă și cele trei pahare. Erau îmbrăcați în bluze de vară și pantaloni albi. Îl așteptau nerăbdători, căutînd

spre el cu priviri lacome: Husein cu obişnuita-i seninătate, Ismail cu gesturi pripite şi ochi neastîmpăraţi. Se apropie de ei cu *tarbuşul* în mînă, lăsînd să-i atîrne ciucurele legănîndu-se. Îmbrăcase şi el un costum alb. Îşi strînseră mîinile, apoi se aşeză cu spatele spre casa care-şi întorsese de mult faţa de la el.

— Va trebui să ne căutăm un alt loc să ne întîlnim de-acum încolo... îi zise Ismail lui Kamal, fără vreo altă introducere, rîzînd cu tîlc.

Kamal încercă un zîmbet palid. Ce fericit este Ismail! Tot timpul şfichiuitor! Habar n-are ce-i aceea durere! El şi Fu'ad el-Hamzawi sînt singurii prieteni care i-au mai rămas; într-un fel reuşesc să-i aline inima, dar nu ajung niciodată să pătrundă în ascunzişurile ei. Îi va căuta mereu, încercînd să scape de singurătate. N-are de ales, dacă aşa a fost să fie!

— De vreme ce Husein a decis să ne părăsească, o să ne întîlnim şi noi prin cafenele şi pe uliţe... răspunse cu jumătate glas.

Husein clătină din cap cu părere de rău. Era însă regretul celui care şi-a văzut visul cu ochii şi încearcă să fie amabil cu prietenii, cu toate că despărţirea nu mai contează pentru el.

— O să părăsesc Egiptul cu o tristeţe adîncă în suflet şi-o să tînjesc necontenit după voi, căci pentru mine prietenia este un lucru sfînt. Prietenul este oglinda sufletului tău, este ecoul sentimentelor şi gîndurilor tale. Oricît de deosebiţi am fi unul de celălalt, esenţial rămîne numai acel ceva situat deasupra tuturor deosebirilor şi care ne uneşte pe toţi trei. Eu n-am să uit niciodată prietenia noastră. Iar pînă la revedere, rămîne să ne scriem.

Frumoase vorbe de alinare pentru o inimă părăsită. Nu era de-ajuns că-şi făcuse ponos cu el Aida! Acum îl părăseşte şi fratele ei, lipsindu-l de un prieten adevărat, de cel mai bun prieten! De mîine ai să tînjeşti după armonia spirituală care s-a destrămat şi ea.

— Dar cînd o să ne mai revedem? întrebă Kamal cu glasul stins. Eu n-am uitat dorința ta de a călători la nesfîrșit!... Cine-mi poate garanta că ne vom mai întîlni vreodată?

— Inima îmi spune că pasărea scăpată nu se mai întoarce la colivia ei! întări și Ismail teama lui Kamal.

Husein izbucni într-un rîs scurt și nervos, care-i trăda bucuria nerăbdătoare pe care nu voia s-o declare.

— Tata n-a fost de acord cu plecarea mea decît după ce i-am promis că-mi voi continua studiile de drept, le mărturisi Husein. Dar nu știu dacă mă voi putea ține de cuvînt, căci nu simt nici o tragere de inimă pentru drept. Ba ca să fiu sincer, am impresia că n-o să pot suporta cursurile nici unei facultăți. Nu vreau să fac decît ce-o să-mi placă, așa cum v-am spus de nenumărate ori. Sufletul mi-e împărțit între o mie de lucruri, ce nu pot fi nicicum cuprinse într-o singură facultate: aș vrea să audiez cursuri de estetică și de literatură, să vizitez muzee, să ascult concerte, să iubesc și să mă distrez... La ce facultate le-aș putea găsi pe toate astea? Și mai există un lucru pe care voi îl știți prea bine — mie-mi place mai mult să ascult decît să citesc. Prefer ca altcineva să-mi explice iar eu să-l ascult. Pe urmă, aș vrea să alerg cu inima deschisă și gînduri senine prin nisipul de pe plajele mărilor, să cutreier prin cafenelele și teatrele marilor orașe... Și-o să vă scriu fără întrerupere despre toate cîte-o să le văd și-o să le aud...

Parcă ar descrie paradisul în care el a refuzat să mai creadă. Numai că acesta pare a fi un paradis negativ, din care va lua fără să dea nimic în schimb. El aspiră către cu totul altceva. Fără îndoială că, lăsîndu-se cucerit de plăcerile acestei vieți lipsite de griji, Husein va uita foarte curînd și de prieteni și de locul de unde a plecat.

— N-o să te mai întorci tu la noi! se adresă Ismail lui Husein, vrînd parcă să exprime gîndurile lui Kamal. Adio, Husein! Noi avem cam același vis! Lasă la o parte estetica,

muzeele, pantele munților, și-o să fim o singură persoană! Îți spun pentru ultima oară că n-o să mai revii la noi...

— Ba am să revin mereu. Egiptul va fi, în lunga mea călătorie, un loc de popas pentru a-i vedea pe ai mei și pe prieteni... (Apoi, adresîndu-se lui Kamal:) Parcă simt de pe acum nerăbdarea cu care am să aștept sosirea ta la Paris...

Fusese o născocire de-a lui, dar — cine știe? — s-ar putea să ajungă și el vreodată să vadă alte tărîmuri. Oricum, inima îi spune că Husein se va întoarce într-o zi, iar prietenia lor trainică n-o să se sfîrșească niciodată. Este convins de lucrul ăsta, așa cum este convins că rădăcinile dragostei nu vor putea fi smulse nicicînd din sufletul său.

— Umblă cît vrei — îi spuse lui Husein — dar Egiptul trebuie să fie popasul tău statornic. Mereu te vei întoarce aici, după fiecare plecare, ca o corabie alergînd la țărm după ce a trecut prin furtună.

— Dacă ai fi un om de treabă, ai accepta soluția propusă, care împacă aspirațiile tale cu dorința noastră, spuse Ismail ironic, ca de obicei.

— Cred că așa o să se și întîmple... murmură Husein, plecîndu-și capul, ca și cînd ar fi consimțit.

Îl asculta sorbindu-i cuvintele, fascinat de ochii lui negri, lucioși și scînteietori, aidoma ochilor Aidei, de gesturile lui sobre și grațioase în același timp, de spiritul lui vioi și deschis. Ce o să-ți mai rămînă din amintirile prieteniei și iubirii, dacă va pleca și el? Prietenia lui Husein era armonia spirituală la care visase întotdeauna, iar dragostea pentru Aida fusese pentru el chiar bucuria cerului.

— Cînd mă voi întoarce în Egipt, tu o să fii contabil în Ministerul Finanțelor, iar tu un profesor renumit, schimbă Husein firul vorbei, plimbîndu-și repede privirile de la unul la altul. Și nu-i exclus să-mi spuneți că aveți deja neveste și copii. Ce ciudată e lumea asta și cît de repede trece vremea!

— Chiar ne-ai și văzut slujbași? întrebă Ismail, izbucnind în rîs. Imaginează-ți-l pe Kamal în chip de dascăl! (Apoi,

adresîndu-se lui Kamal:) Trebuie să te mai implinești și tu înainte de a apărea în fața elevilor. Noi sîntem niște îngeri pe lingă dracii împieliţaţi de care o să ai tu parte. Şi-o să te trezești — tu *wafdistul* înverșunat — obligat să-i sancționezi pe elevii greviști din dispoziția *Wafd*-ului.

Observația lui Ismail îi frînse șirul gîndurilor și se pomeni întrebîndu-se ce impresie vor face elevilor căpățîna și trompa lui. Se simți destul de încurcat și, aducîndu-și aminte de profesorii mai ciudați de care avusese și el parte în anii de școală, se văzu recurgînd la pedepse pentru a-și apăra autoritatea amenințată. Oare va putea fi și cu alții la fel de neînduplecat cum este cu el însuși?

— Sincer să fiu, nu-mi prea dă inima brînci să îmbrățișez cariera de dascăl... continuă el să gîndească cu voce tare.

— Îți place mai mult jurnalistica, nu-i așa? îl întrebă Husein cu o sclipire ispititoare în ochi.

Se trezi gîndindu-se la planul mai vechi de a scrie o carte ai cărei eroi urmau să fie chiar ei. Ce s-a ales din proiectul acela? Prorocii nu mai sînt proroci, paradisul și infernul s-au contopit, iar antropologia s-a preschimbat într-un banal capitol de zoologie! Trebuie să caute un alt subiect!

— Aș vrea să întemeiez într-o zi o revistă care să aibă ca principal țel propagarea ideilor noi... se destăinui Kamal pe neașteptate.

— Bine, dar politica e o marfă mult mai căutată! îl întrerupse Ismail Latif. Dacă ții neapărat, poți să rezervi pentru ideile noi o coloană pe ultima pagină. E suficient loc în țara asta pentru un scriitor *wafdist* satiric, de pildă...

— Nu s-ar părea că prietenul nostru ar intenționa să fie un politician pozitiv, interveni Husein, rîzînd cu poftă. Ajunge sacrificiul pe care l-a făcut familia lui pînă acum... Pentru lumea ideilor însă are un spațiu vast... (Apoi, adresîndu-se lui Kamal:) Cred că o să ai ce să spui! Revolta ta ateistă a fost un pas la care îți mărturisesc sincer că nu

m-am așteptat nici o clipă. Se simți măgulit de cuvintele prietenului său.

— Ce-ar putea fi mai frumos, decît ca omul să-și dedice viața adevărului, binelui și frumuseții? răspunse Kamal îmbujorîndu-se.

Ismail scoase trei fluierături scurte — cîte una pentru fiecare din cele trei virtuți.

— Ascultați și luați aminte! adăugă apoi în zeflemea.

— Sînt de aceeași părere cu tine! îl susținu și Husein. Numai că eu mă mulțumesc doar cu plăcerea și cunoașterea!

— De fapt, chestiunea este mult mai serioasă și mai importantă! continuă Kamal, entuziasmîndu-se. Este vorba de a lupta pentru adevăr spre binele tuturor oamenilor! Altfel, viața nu are nici un sens...

Ismail își lovi o palmă de cealaltă, amintindu-i lui Kamal de gestul tatălui său.

— Deci, tu te-ai chinuit atîta și te-ai prăpădit cu firea ca să te eliberezi de dogmele religiei! Eu nu m-am ostenit nici un moment pentru că, pur și simplu, nu mi-a păsat niciodată de ea! Crezi că sînt un filozof din naștere? Da, de unde! Eu sînt mulțumit să trăiesc o viață bună care nu are nevoie de definiție. Tu nu ajungi la ceea ce realizez eu spontan decît după o luptă înverșunată. Doamne, iartă-mă! Dar pentru ce atîta luptă? De fapt n-ai ajuns la nimic, de vreme ce și după apostazie tot mai crezi în adevăr, în bine și în frumusețe. Ba mai mult decît atît, mai vrei să le dedici și viața! Sînt exact aceleași valori pe care le propovăduiește și religia, de fapt! Cum de poți huli trunchiul crezînd într-una din ramurile lui? Asta nu pricep!

Nu-i lua vorbele în serios căci glumește! Și totuși, de ce toate valorile în care crezi tu sînt veșnic motiv de ironie?

— Credinciosul respectă aceste valori în numele religiei! răspunse Husein, văzînd ezitarea lui Kamal. Pe cînd liber-cugetătorul le socotește valori intrinsece.

Oare cînd îmi va fi dat să te mai văd? se întreba Kamal în sinea lui.

Ismail rîse, privindu-i pe amîndoi cu indulgență și schimbă vorba.

— Spune-mi, tu îți mai faci rugăciunile? Și ce ai de gînd, o să mai postești Ramadanul viitor?

Nopțile petrecute în acest palat erau lucrul cel mai frumos din tot Ramadanul...

— Nu mai fac nici rugăciunile și nici n-o să mai postesc!

— Și-o să-i înștiințezi pe ai tăi că ai renunțat să mai ții postul? insistă Ismail, punînd degetul pe rană.

— Asta nu! răspunse Kamal, rîzînd cu subînțeles.

— Înseamnă că preferi să fii ipocrit?

— Ce să fac, dacă așa-i cîntecul? La ce bun să-i supăr pe cei dragi? răspunse el tulburat.

— Și îți închipui că o să poți sfida societatea, preamărind tocmai ce nu-i convine? continuă Ismail, cu obișnuita-i ironie.

— *Kalila și Dimna!*[1] Gîndul luminos care-l străfulgeră îi ascunse tulburarea. Doamne, oare am dat în clipa asta peste esența cărții care nu mi s-a cristalizat încă în minte?

---

[1] Titlul unei culegeri de fabule indiene destinate educației prinților, care și-a luat numele de la cele două personaje principale — șacalii Karafaka și Damanaka — devenite în versiunea arabă Kalila și Dimna. Din sanscrită, culegerea a fost tradusă în limba pehlevi de către medicul Burzoe al regelui persan Khosrow Anushirwan (Cosroe I, 531—579), la cererea acestuia din urmă. Încă de la această primă traducere, lucrarea a fost amplificată cu un apendice alcătuit din fabule provenind din alte surse indiene. Traducerea persană a lui Burzoe s-a pierdut, dar pe la anul 570 a fost transpusă în limba siriacă, păstrîndu-se doar un singur manuscris din această versiune. Cam două secole mai tîrziu, Ibn Al-Muqaffa' (+ aprox. 760) transpune în arabă traducerea persană a lui Burzoe. Versiunea lui Ibn al-Muqaffa', caracterizată printr-un stil deosebit de elegant, conține cîteva adăugiri — tot fabule indiene — precum și o introducere proprie. Ea este considerată drept una din primele lucrări arabe in proză și s-a bucurat de o

— Una e să te adresezi cititorilor și alta e să te adresezi părinților tăi!

— Iată un filozof provenind dintr-o familie care se îndărătnicește să rămînă în ignoranță! se adresă Ismail lui Husein, făcînd semn către Kamal.

N-o să duci lipsă de prieteni cu care să te amuzi, pălăvrăgind, dar peste un prieten de suflet n-o să mai dai niciodată. Sau te vei mulțumi cu tăcerea sau vei vorbi singur ca nebunii.

Se așternu pentru un timp liniștea. În aer nu mai plutea nici o adiere: amuțise și grădina. Doar trandafirii și garoafele păreau să se bucure de căldură. Soarele își retrăsese trena strălucitoare ce unduise peste grădină, lăsînd să atîrne doar o poală peste zidul dinspre răsărit.

— Și-o să mergi în vizită pe la Hasan Selim și Aida *hanem*? rupse Ismail tăcerea, întorcîndu-se spre Husein Șaddad.

Doamne! Inima mi-a tresărit sau în pieptul meu s-au stîrnit toate nenorocirile zilei de apoi? se întrebă Kamal.

— Mă stabilesc la Paris și fără doar și poate că mă voi duce și pe la ei la Bruxelles. (Apoi, zîmbind, ca și cum și-ar fi adus aminte întîmplător:) Nu v-am spus că am primit săptămîna trecută o scrisoare de la Aida? Se pare că a început să simtă semnele sarcinii...

---

popularitate deosebită pînă în zilele noastre. Manuscrisele ulterioare conțin și alte fabule de origine necunoscută. Cel mai vechi manuscris al traducerii lui Ibn al-Muqaffa' datează din anul 739. Manuscrisele ulterioare, îndeosebi începînd cu secolul al XIII-lea, sînt bogat ilustrate cu miniaturi.

După versiunea arabă, lucrarea a fost tradusă în numeroase limbi orientale (turcă, mongolă, ebraică, persană, malteză etc.). Prin secolul al XIII-lea apare și prima versiune latină, făcută după intermediarul ebraic. În secolul al XVI-lea s-au făcut după versiunea latină primele traduceri în italiană și franceză. În secolul al XI-lea a apărut și o versiune grecească făcută după textul arab. În secolul al XVII-lea au apărut în limba franceză prima traducere făcută după textul arab și o traducere după versiunea grecească, după care s-a inspirat și La Fontaine.

Va să zică, durerea și viața sînt gemene! La urma urmei, ce-i viața asta? Tragedie sau comedie? Iar moartea, oare nu este ea o binecuvîntare pentru această viață! Cît aș da să descopăr esența durerii!...

— Și copiii ei se cheamă că vor fii niște străini... remarcă Ismail.

— Nu, cînd vor merge la școală, o să-i trimită în Egipt...

Într-o bună zi s-ar putea să te trezești cu ei printre elevii tăi. O să te întrebi nedumerit unde ai mai văzut ochii lor. iar inima pornită să se zbată deznădăjduit îți va răspunde că sălășluiau în ea de ani și ani. Și crezi că vei fi în stare să-i pedepsești, dacă vor face haz pe seama capului și a nasului tău? Să fie și uitarea doar o legendă?

— Mi-a scris destul de multe despre noua ei viață — reluă Husein povestirea — și nu și-a ascuns în nici un fel bucuria. Dorul de familie a devenit un motiv de conveniență.

Într-adevăr tu ai fost creată pentru a trăi în acele ținuturi minunate. Cît despre firea ta omenească, ea nu este decît un joc al destinului. O fi adus vorba în lunga ei scrisoare și despre vechii prieteni? Dar ce te face să crezi că și-ar mai aminti de ei?

Din nou se așternu o liniște adîncă. Asfințitul își picura întunericul pe nesimțite. La orizont se arătă un uliu săgetînd văzduhul, iar de undeva de departe ajungea pînă la ei lătratul unui cîine. Ismail umplu un pahar cu apă și-l dădu peste cap, iar Husein porni să fluiere, în vreme ce Kamal îl privea trist, cu inima abătută.

— Blestemat zăduf anul ăsta! se lamentă Ismail.

Își șterse fața cu o batistă de mătase brodată, apoi o puse la loc în buzunar.

Dar despărțirea de cei dragi, ce blestem!

— Cînd pleci la mare? se auzi glasul lui Husein, vesel și curios.

— La sfîrșitul lui iunie, răspunse Ismail cu o mină radioasă.

— Noi plecăm mîine la Ra's el-Bărr. Stau o săptămînă cu ai mei și apoi mă duc cu tata la Alexandria. Pe treizeci iunie pleacă vaporul.

Și se încheie o etapă din viața mea. Probabil că o dată cu ea moare și o inimă. Husein privi îndelung la Kamal și după un răstimp îi zise, rîzînd:

— Sînteți mai uniți ca oricînd și ați intrat în coaliție și cu ceilalți. Nădăjduiesc să aflu cînd voi ajunge la Paris că ați și dobîndit independența.

— Crezi, într-adevăr? Amicul tău nu este deloc mulțumit de coaliție, interveni Ismail, făcînd semn cu capul spre Kamal. A fost foarte contrariat cînd a aflat că Saad a acceptat să dea mîna cu trădătorii. Iar cînd a auzit că de hatîrul englezilor a mai și consimțit să renunțe la formarea cabinetului în favoarea vechiului adversar Adli, a fost de-a dreptul consternat. Mi se pare mai extremist chiar decît liderul lui, pe care-l socotește sfînt.

Pactul cu adversarii și trădătorii era pentru el un alt motiv de dezamăgire. Dar ce nu te-a dezamăgit pe lumea asta?

— Și pe deasupra tuturor relelor, în circumscripția noastră a candidat și a fost ales un liberal... le spuse Kamal, izbucnind în hohote.

Apoi, glasurile tuturor se învălmășiră în vîrtejul rîsului. De undeva din tufișuri, aproape de ei, țopăi o broscuță, dispărînd imediat în iarbă. Apusul se stingea, lăsînd în urma lui o adiere ușoară. Nu se simțea nici o mișcare și nu se auzea nici un zgomot. Era semn că întîlnirea lor trebuia să ia sfîrșit. Simți spaima strecurîndu-i-se în sufletul hărțuit și începu să caute cu ochii înfricoșați de jur împrejur. În locul acesta a răsărit pentru el prima rază a iubirii. Tot aici, glasul îngeresc a rostit numele „Kamal". Aici a cunoscut dezamăgirea și tot aici zeița adorată și-a întors fața de la el, pedepsindu-l. Aceste locuri păstrează amintirile pe care mîna necunoscutului le va șterge într-o bună zi. Deschide-ți ochii mari;

umple ți sufletul cu tot ce mai poți vedea și încearcă să-ți fixezi în memorie ziua în care s-au petrecut toate, căci multe par de pe acum ca și cum n-ar fi fost. Sîntem obișnuiți să apelăm la soare și la lună pentru a rotunji linia dreaptă a timpului, astfel încît amintirile pierdute să se mai întoarcă la noi, chiar dacă întîmplările rămîn fără întoarcere. Așadar, nu-ți mai rămîne decît să te topești în potop de lacrimi sau să te consolezi și să zîmbești.

— Cred că e vremea să ne luăm rămas bun, zise Ismail Latif, țîșnind ca un resort de pe scaunul lui.

Îl lăsă mai întîi pe Ismail să-l îmbrățișeze pe Husein, apoi își deschise și el larg brațele, strîngîndu-l pe Husein la piept și sărutîndu-l îndelung. I se păru că întreaga lui făptură a fost inundată de parfumul familiei Șaddad: o esență neomenească sau valurile unui vis, plutind pe un cer încărcat de bucurii și dureri. Respiră adînc simțind cum îl inundă fericirea. Rătăci un timp într-o stare de beatitudine, apoi se reculese și rosti cu glasul tremurînd și cu sufletul îndoit:

— La revedere... chiar dacă ne despărțim pentru mult timp.

35

— Nu se văd decît ospătari...

— Pentru că nu s-a lăsat încă întunericul... Clienții încep să vină după ce-a asfințit soarele... Da' ce, nu-ți place că sîntem numai noi?

— Ba dimpotrivă! Îmi convine de minune că nu ne vede nimeni... Mai ales că intru pentru prima oară într-un astfel de loc...

— Tavernele din zona asta au un mare avantaj... E o stradă în care nu ajunge decît cel care caută plăceri interzise. N-o să te ponegrească nici unul din vizitatorii acestor locuri. Iar dacă presupunem că te-ar vedea o persoană onorabilă,

cum ar fi — să zicem — tatăl tău, el este mai demn de ocară decît tine și se cuvine să-și întoarcă ochii, prefăcîndu-se că nu te-a zărit.

— Am înțeles că e o rușine să rostești chiar și numai numele străzii...

— Oricum ești mai în siguranță decît în altă parte... Dacă ne-am duce la una din tavernele de pe străzile El-Alfi. Imad ed-Din sau chiar Muhammad Ali, ar fi foarte probabil să dea peste noi cineva din familie — fie tata, fie un frate, fie un unchi... Pe cînd în Wagh el-Baraka să sperăm că n-o să ajungă nimeni...

— Raționamentul tău mi se pare foarte corect, dar îți mărturisesc sincer că eu tot nu mă simt în largul meu...

— Ai un pic de răbdare! Primul pas este întotdeauna și cel mai greu! Dar băutura este leacul, ai să vezi... Lumea o să-ți pară mult mai frumoasă la plecare...

— Spune-mi și mie cîte ceva despre băuturile astea, căci tu le știi seama... Cu ce-ar fi cel mai potrivit să încep?

— Coniacul e cam tare, iar dacă-l mai amesteci și cu bere, praf te faci... Whisky cu puțin sifon e suportabil, are un gust acceptabil și-ți creează o stare plăcută ... Cît despre *zebib*...[1]

— *Zebibul* trebuie să fie cel mai plăcut, cred... Nu știi cîntecul lui Salih: „Și mi-a turnat licoare de *zebib*"?...

— Asta e cusurul tău cel mai mare, ți-am spus întotdeauna. Te lași prea ușor pradă închipuirilor... Află că *zebibul* e băutura cea mai proastă, în pofida lui Salih al tău și a cîntecelor lui... Și te rog să nu mă mai întrerupi!...

— Scuză-mă!

— Pe urmă, vine berea... Pe căldură e destul de bună, dar noi sîntem acum — slavă lui Allah! — în septembrie. Mai e și vinul, dar după el rămîi cu o stare neplăcută de mahmureală.

---

[1] Băutură alcoolică obținută prin distilarea strugurilor.

— Pe scurt, whiskyul este cel mai potrivit!

— Bravo! De altfel știam de multă vreme ce persoană distinsă ești... (Rîse scurt și trecu la un ton serios). Sînt sigur că foarte curînd ai să te convingi și tu că predispoziția ta pentru umor întrece de departe înclinația pentru adevăr, bine, frumos, patriotism, umanism și alte fleacuri de genul ăsta — vorbe mari cu care-ți istovești sufletul și-ți bați capul de pomană!

Îl chemă pe ospătar și-i ceru două pahare cu whisky.

— Cred că ar fi mai înțelept să mă mulțumesc la început cu un singur pahar...

— S-ar putea să ai dreptate, dar noi n-am venit aici să căutăm înțelepciunea... Ba mai mult, sînt convins că-ți vei da în curînd seama cît de plăcută este nebunia și cît de importantă este viața pe lîngă știință și cărți... Te rog să ții minte ziua asta și să nu uiți niciodată al cui este meritul...

— N-aș vrea să-mi pierd mințile... Mi-e teamă să nu...

— Fii băiat deștept!...

— Important pentru mine este să prind curaj și să intru fără șovăire...

Bea pînă cînd o să simți că ți-e tot una, dacă ai intrat sau nu...

Bine! Dar mi-e teamă să nu-mi pară rău mai tîrziu pentru fapta asta...

— Să-ți pară rău? Trebuia s-o faci demult! Eu m-am ținut de capul tău tot timpul, dar tu te-ai opus cu îndîrjire — evlavia, religia și mai știu eu ce bazaconii. Pe urmă ai declarat în gura mare că nu te mai interesează religia și iar am început ofensiva... Acum te-ai întors iar la îndoieli în numele moralei! Mă bucur totuși că în cele din urmă ai răspuns chemării rațiunii.

În cele din urmă... Bine-ai zis, căci hotărîrea mea a venit după o îndelungată luptă: între Abu al-Ala' și El-Khayyam, între asceză și plăcere! Firea te împingea către doctrina primului, căci se potrivea mai bine cu atmosfera și tradițiile în care ai crescut. Sufletul însă te îmbia tot timpul la pierzanie.

Un glas necunoscut îți răsuna în urechi fără încetare: nu există religie, nici Aida, nici speranța... Nu ai de ales decît pieirea. Tocmai în clipa rătăcirii te-a strigat El-Khayyam și i-ai răspuns. Îți închipui că n-ai renunțat la principiile tale înalte, ci ai extins doar sensul binelui, adăugîndu-i toate bucuriile vieții, spunîndu-ți că adevărul, frumusețea și umanismul rămîn totuși valori supreme ale binelui. Tocmai de aceea își încheia Ibn Sina[1] zilele de meditație printre femei frumoase și cupe cu vin. Nu găsise altă alternativă pentru a scăpa de moarte.

— Este adevărat ce spui, dar să știi că eu n-am renunțat la principiile mele...

— Sînt convins că n-o să renunți la închipuirile tale. Atît de puternic ți s-au înrădăcinat în suflet, încît ai ajuns să le socotești mai presus decît însuși adevărul. Nu-i nici o nenorocire să citești, nici chiar să scrii, dacă o să găsești cititori. Fă-ți din scris un mijloc pentru a dobîndi glorie și avere, dar nu-l lua în serios niciodată. Pînă ieri ai fost un evlavios îndîrjit, iar acum ai devenit un ateu și mai îndîrjit. Tot timpul, violent și neliniștit ca și cînd soarta lumii s-ar afla în mîinile tale. Viața este mult mai simplă decît îți închipui tu! O funcție în guvern oferă numai satisfacții și-ți asigură o viață îndestulată. Bucurîndu-te de plăcerile vieții, liber de orice griji, dispunînd de forță și influență, vei avea garanția demnității și izbînzii. Dacă o astfel de viață este în acord cu religia, bine, dacă nu, iarăși bine...

---

[1] Ibn Sina (980—1037), cunoscut în Europa cu numele latinizat Avicena, ilustru enciclopedist, medic și filozof arab de origine persan-tadjică. A trăit și a lucrat la curțile prinților din Khurasan și Isfahan. Cele mai importante lucrări ale sale: *Cartea tămăduirii* și *Canonul medicinii*. Cea de a doua — un tratat voluminos de medicină pură — a fost utilizată secole de-a rîndul ca lucrare de bază în învățămîntul medical european din Evul Mediu. Concepțiile sale filozofice sînt influențate de *Logica* lui Aristotel, pe care a cunoscut-o destul de bine. Autor al unor lucrări de logică, științe naturale și fizică. Poet și prozator. A scris mai ales în limbile arabă și persană.

Viața e mult prea profundă ca să se poată limita la un singur lucru, chiar dacă acesta ar fi însăși fericirea. Plăcerea este pentru mine un refugiu, căci nu voi înceta nici o clipă să aspir spre înălțimile munților stîncoși. Aida s-a dus, dar eu trebuie să-mi recreez o altă zeiță, cu toate însușirile simbolizate de ea. Altfel, mă pot lipsi de viață fără nici o părere de rău!...

— Tu n-ai fost niciodată preocupat de lucruri care se ridică deasupra acestei lumi?

— Hm! Viața însăși m-a ferit de așa ceva... În casa noastră nu există nici un necredincios și nici un evlavios, și așa sînt și eu!

Un prieten de care aveai nevoie ca de aer, care îți amintea în totul de Aida! Prietenul spiritului și minții tale a plecat peste mări și țări. Fu'ad el-Hamzawi e destul de inteligent, dar n-are nici hazul, nici fantezia și nici profunzimea lui... Și pe deasupra este atît de calculat încît își cîntărește pînă și sentimentele. Este un speculant pînă și atunci cînd gustă frumusețea. Nu face decît să caute în literatură aforisme cu care să-și presare pledoariile... Nici o speranță să mai găsesc un prieten cu înfățișarea și spiritul lui Husein!

Apăru ospătarul și puse pe masă două pahare înalte. Desfăcu apoi o sticlă de soda și turnă peste aurul din pahare, preschimbîndu-l în platină presărată cu perle. Mai așeză dinaintea lor cîteva farfurioare cu salată, brînză, măsline și *mortadella*[1] și apoi se îndepărtă. Kamal îl petrecu cu privirea și continua să-și plimbe ochii neliniștit între pahar și prietenul său, de parcă ar fi așteptat un semnal.

— Faci exact ce fac eu, îl povățui Ismail. Trebuie să sorbi prima oară o înghițitură zdravănă!... Noroc!

Kamal se mulțumi însă pentru început cu o sorbitură pe care începu s-o savureze pentru a-i realiza bine gustul. Rămase o vreme în așteptare și constată că nu-i zburase încă mintea așa cum își închipuise. Sorbi apoi o înghițitură mai

[1] Un soi de salam italian.

consistentă şi luă o bucată de brînză ca să schimbe gustul ciudat ce-i stăruia pe limbă.

— Nu mă zori, te rog!...

— Zorul ne vine de la satana... grăi Ismail în dodii. Important este ca în clipa în care ai părăsit locul ăsta să te simţi în stare de orice...

De fapt ce vrea să facă? Să accepte una din femeile acelea care îi stîrnesc de obicei aversiunea. De parcă paharul acesta ar putea să îndulcească amărăciunea vulgarităţii! Reuşise să se împotrivească instinctelor graţie credinţei şi Aidei. Acum toată puterea lui dispăruse; nu-i mai rămăsese nimic în stare să-l ajute! Mai intervenise şi acel imbold irezistibil pentru aventură: descoperirea femeii — acea făptura confuză, în al cărei veşmînt se ascundea şi Aida. Poate că în ea va găsi alinare pentru nesomnul şi lacrimile tăinuite de negura nopţii. Acum va face primul pas pe calea izbăvirii, chiar dacă drumul este plin cu spini. Mai sorbi o înghiţitură, stînd la pîndă. Pe neaşteptate se trezi surîzînd gîndului ascuns că sărbătoreşte în clipa aceea naşterea unui nou sentiment: un sentiment care emană căldură şi senzualitate.

— Unde este acum Husein să vadă asta cu ochii lui? întrebă Ismail, privindu-l insistent ca şi cum nu i venea să şi creadă ochilor.

Unde este Husein, într-adevăr?

— O să-i scriu despre cele întîmplate... Tu i ai răspuns la ultima scrisoare?

— Da, i-am răspuns cu cîteva rînduri, aşa cum mi-a scris şi el...

Doar ţie ţi-a trimis o scrisoare lungă, împărtăşindu-ţi primele impresii! Doar tu ai avut fericirea asta! Dar nu se cade să dezvălui acest secret. Nu se cade să stîrneşti invidia.

— Nici mie nu mi-a scris cine ştie ce... Dar am continuat dialogul despre lucrurile care ţie nu-ţi fac nici o plăcere...,

— Filozofia! (Apoi, rîzînd:) Ce nevoie o fi avînd de aşa ceva el care o să moştenească o avere colosală?! Care să fie

secretul pasiunii lui pentru astfel de fleacuri?... Ipocrizie, snobism sau și una și alta?!

De data asta îl ia pe Husein în sfichi. Despre mine ce-o fi zicînd în lipsă?

— Să știi că nu e nici o contradicție între filozofie și avere, cum îți închipui tu... În vechea Eladă gîndirea a înflorit tocmai datorită cîtorva nobili care n-au fost nevoiți să poarte grija zilei de mîine și să trudească pentru a-și cîștiga existența, ci s-au dedicat exclusiv științei.

— Noroc, Aristo![1]

Dădu tot restul paharului pe gît și rămase dus pe gînduri. Se întrebă nedumerit, dacă a mai cunoscut vreodată o stare ca asta. Simți cum valurile de căldură îi aleargă prin toate arterele, gonind gîndurile și grijile. Șipul plin de tristeți se destramă și din el își iau zborul păsările veseliei scoțînd triluri: acesta-i ecoul unei melodii vioaie, aceea-i amintirea unei speranțe promițătoare, aceea e umbra unei bucurii trecătoare... Băutura este elixirul fericirii...

— Ce zici de încă două pahare?

— Tu știi mai bine... răspunse Kamal fără să mai stea în cumpănă.

Ismail rîse îngăduitor și-i făcu ospătarului un semn nerăbdător.

— Observ că mi-ai devenit foarte repede îndatoritor... spuse Ismail încîntat.

— Nu-i meritul meu...

Chelnerul apăru cît ai bate din palme cu paharele comandate și farfurioarele cu *mezza*[2] lîngă ele.

Clienții începură să curgă în valuri — unii purtînd *tarbușe*, alții pălării, alții turbane. Ospătarul îi întîmpina scu-

---

[1] Unul din numele cu care este cunoscut de arabi filozoful grec Aristotel (384—322 î.e.n.).

[2] Numeroase sorturi de salate și aperitive care se servesc în țările arabe, înainte de masa propriu-zisă.

turînd cu gesturi automate fețele de masă. S-a așternut întunericul și s-au aprins becurile. Oglinzile ce acopereau pereții străluceau, desenînd rînduri de sticle de Dewar's și Johnnie Walker. De afară se auzeau rîsetele stridente ale femeilor... Ochii se îndreptau spre masa celor doi prieteni, zîmbind cu condescendență. Își făcură apariția, rînd pe rînd, un vînzător de creveți cu o figură ciudată ce părea să fie din Es-Sa'id, un lustragiu, un băiețaș cu *kabab*[1] -- codoș cunoscut printre clienții localului — și un chiromant indian. Sunetele ajungeau la ei vătuite, ca un zumzet îndepărtat, din care se mai auzeau cînd și cînd hohotele de rîs ascuțit și cîte un „Noroc" ici și colo. Kamal trase cu coada ochiului spre oglinda de lîngă el, din care-l privea ciudat o față străină, aprinsă, cu ochi strălucitori. În spatele lui, un bătrîn sorbea din pahar, plimbînd licoarea aurie cu o mișcare caraghioasă, care imita botul iepurelui, apoi o înghițea satisfăcut, explicînd amicului de lîngă el cu glas tare: „Obiceiul ăsta de a plimba whiskyul prin gură l-am moștenit de la bunicul, sărmanul, care și-a dat obștescul sfîrșit tocmai într-un moment ca ăsta..."

— Familia mea este extrem de conservatoare, îi mărturisi Kamal prietenului său, întorcîndu-și fața de la oglindă. Cred că din tot neamul eu sînt primul care pune băutura pe limbă...

— Nu poți să fii sigur de ceva în necunoștință de cauză, îl contrazise Ismail, rîzîndu-i în nas. Știi tu ce făcea tatăl tău în zilele tinereții? Tata ia acum un pahar la masa de prînz și unul la masa de seară... Nu mai bea în localuri... Așa pretinde el față de mama...

Saliva zeului fericirii se strecură perfid în împărăția spiritului. Oamenii nu sînt niciodată în stare să simtă această schimbare ciudată care se petrece într-o clipă nici în decurs de generații. Ea dă un sens nou, scînteietor cuvîntului „vrajă."

---

[1] Carne friptă la jar sau la flacără mică, fie sub formă de bucăți mici înșirate pe o frigare, fie sub formă de chiftele, tocată mărunt.

Și totuși, parcă nu era o stare cu totul nouă pentru el. Parcă îi mai luminase cîndva spiritul! Dar cînd și cum și unde? E ca o muzică interioară pe care o intonează chiar spiritul! Care să fie secretul miraculos al acestei licori aurii care stîrnise minunea în cîteva clipe? Parcă purificase cursul vieții de spumă și sedimente iar viața, care mocnise pînă acum sub strat, țîșnise așa cum a irumpt pentru prima oară lava din miezul pămîntului — incandescentă și pură. Acesta este sentimentul firesc al vieții eliberate din lanțurile trupului, de cătușele societății, de amintirile trecutului și temerile viitorului. O muzică limpede din care picură cristale, o muzică pură care-i mai învăluise cîndva sufletul. Dar cînd, cum și unde? A fost dragostea! S-a întîmplat în ziua cînd zeița adorată a rostit numele lui — „Kamal"! Aceasta s-a întîmplat înainte ca picăturile limpezi de rouă să se fi schimbat în noroi. Iubește și te vei îmbăta de fericire, sau bea și vei iubi!

— Viața e frumoasă, orice-ai zice... se trezi Kamal gîndind cu voce tare.

— Ha-ha! Știi că ai haz? Tu îmi spui asta?!

Combatantul îl sărută pe obraz pe adversar și peste întreg pămîntul pogorî pacea; privighetoarea de pe creanga luxuriantă porni să-și trimită trilurile în văzduh; îndrăgostiții din cele toate patru zări își strigară bucuria, iar pasărea dorului își luă zborul din orașul de piatră al faraonilor către „bătrîna" Europă și fu întîmpinată cu tandrețe. Înțeleptul își muie vîrful calemului în tușul inimii și mai înregistră o maximă; amintirile îl năpădiră pe cel împovărat de ani, trezind în pieptul lui o primăvară tainică.

— O carte, un pahar, o femeie frumoasă și-apoi poți să mă arunci în mare!

— Ha, ha, ha! Cartea o să strice și gustul paharului și pasiunea pentru frumusețe; ba poate chiar și marea!

— Am impresia că nu ne prea înțelegem asupra tîlcului plăcerii. Pentru tine ea înseamnă doar o joacă și un amuzament, în vreme ce pentru mine e un lucru foarte serios. Toc-

mai aceastā beţie seducătoare este şi secretul şi ţelul suprem al vieţii. Licoarea asta nu este decît vestitorul ei; aşa cum uliul a anticipat avionul şi peştele a pregătit născocirea submarinului. Ce-ar trebui să facem ca viaţa să devină o euforie sau o beatitudine eternă, fără să fie nevoie de pahar? Răspunsul nu-l vom dobîndi nici luptînd, nici trudind. Toate astea sînt — dacă vrei — nişte mijloace, dar nu sînt în nici un caz ţeluri. Fericirea nu se va înfăptui decît după ce vom fi epuizat toate aceste mijloace, pentru a putea trăi o viaţă spirituală pură, neumbrită de nici un nor. Licoarea pe care noi am sorbit-o n-a făcut decît să ne creeze o stare de euforie, o mostră pentru ceea ce ar trebui să fie fericirea.

— M-ai făcut praf, afurisitule!

— De ce?

— Păi, sperasem că bînd o să devii un orator simpatic, fără pereche, pe cînd tu eşti ca un bolnav a cărui suferinţă se agravează o dată cu licoarea fermecată. Mi-ai făcut capul calendar! Stau şi mă-ntreb ce-o să-mi mai spui după ce-o să goleşti şi-al treilea pahar...

— Numai că pe-al treilea n-o să-l mai golesc! M-am oprit aici! Mă simt fericit şi am curajul să aleg orice femeie. Numai să-mi placă...

— Nu vrei să mai stăm puţin?

— Nici o clipă!

Se agăţă strîns de braţul prietenului său şi se îndreptă spre ieşire fără sfială. Cînd răzbi afară, se avîntă pe străduţa întortocheată, înţesată de lume, purtat de torentul ce se izbea haotic de un alt rîu omenesc, venind din direcţia opusă. Mulţimea de capete se întorceau cînd spre dreapta, cînd spre stînga, cu mişcările unor păpuşi de lemn. Pe cele două laturi ale străduţei, gazdele stăteau în picioare sau jos, cu feţele acoperite cu dresuri ţipătoare, cercetînd lacom trecătorii, cu priviri ispititoare. La fiecare cîţiva paşi, din şuvoi se desprindea un bărbat, abătîndu-se spre intrarea scundă a unei case, iar cea aleasă îl urma înăuntru cu un aer grav. Deasupra lu-

minii strălucitoare, răspîndită de becurile atîrnate deasupra intrărilor în case și în cafenele, se ridicau nori grei de fum din vasele în care se ardeau arome și din puzderia narghilelelor ce împînzeau locul. Zgomotele se învălătuceau într-un vălmășag greu de descris: rîsete laolaltă cu țipete, scîrțîit de uși și ferestre, melodii stridente și false răspîndite de piane mecanice, însoțite de aplauze tumultuoase, acoperite de strigătele unui vardist, glasuri răgușite și tusea hașișomanilor amestecată cu urletele bețivilor furioși, strigăte de ajutor, lovituri de bastoane, tînguiri și cîntece deșănțate... Deasupra tuturor se vedea cerul, atîrnînd peste acoperișurile ponosite ale caselor vechi, sfredelind pămîntul cu ochii scăpărători ai stelelor. Orice femeie își dăruiește aici nurii numai pentru zece piaștri. Cine-ar fi putut crede un lucru ca ăsta înainte de a-l fi văzut cu ochii lui?

— Harun ar-Rașid[1] se plimbă semeț prin harem... bîigui Kamal, adresîndu-se lui Ismail.

— Și nu ți-a plăcut nici una din sclave, emir al credincioșilor?[2] îl întrebă Ismail, cîntîndu-i în strună.

— Am zărit una mai acătării în ușa asta... Unde-o fi dispărut? întrebă Kamal, făcînd semn spre una din case.

---

[1] Al cincilea calif (768—809) din dinastia Abbasizilor, fiul califului Al-Mahdi și al unei sclave berbere. Renumele deosebit de care s-a bucurat se datorează pe de o parte numeroaselor războaie purtate împotriva Bizanțului (la unele campanii participînd personal) iar pe de altă parte înfloririi deosebite pe care au cunoscut-o științele și artele arabe în vremea sa și prosperității generale a producției și a comerțului. El a devenit în același timp o figură legendară, mai ales grație povestirilor din *O mie și una de nopți*, care îl au ca erou central. Domnia sa marcată și de numeroase tulburări interne, a reprezentat un punct de cotitură în istoria califatului arab. Prin decizia de a împărți între fiii săi administrația califatului a cauzat declanșarea unei îndelungate lupte pentru putere, care a fost unul din factorii dezmembrării imperiului arab.

[2] Titlu purtat de toți califii arabi, începînd cu 'Umar (634—644), ca simbol al autorității politice și militare, precum și de alți conducători musulmani.

— S-a retras în alcov cu un client, emir al credincioșilor! N-are decît să aștepte puțin stăpînul nostru, pînă ce unul din supușii săi își va fi împlinit dorința.

— Dar tu n-ai găsit nici una?

— Eu cunosc prea bine și strada și lumea ei, dar nu mă îndepărtez înainte de a te preda celei alese. De fapt, nu pricep ce ți-a plăcut la ea... Sînt altele mult mai nurlii...

Era destul de tuciurie. Dresurile nu reușeau să-i ascundă nuanța închisă a tenului. Pe gîtul ei subțire descoperise un tendon, amintindu-i de departe de muzica aceea stelară. Se poate întîmpla ca ochiul să găsească o asemănare chiar și între pielea unui spînzurat și fața limpede a cerului?

— O cunoști?

— Aici i se zice Warda, însă adevăratul ei nume este Ayyușa...

Ayyușa — Warda! Ce minunat ar fi dacă omul ar putea să-și schimbe și natura sa cu aceeași ușurință cu care își poate schimba numele! Ceva semănînd cu compusul Ayyușa-Warda găsește în numele Aida și în nădejdile lui nemăsurate. Ah! Licoarea aceea blestemată ajunge să te ridice la tronul de zeu, de unde poți privi la aceste mizerii înduioșătoare ce stîrnesc rîsul și plînsul. „E rîndul tău!“ îi șopti Ismail, lovindu-l ușor cu cotul în coaste. Căută spre ușă cu coada ochiului și văzu un bărbat ieșind grăbit, apoi și pe femeia care se întorsese la locul ei de la început. Înaintă în direcția ei cu pași mari și apăsați și fu întîmpinat cu un zîmbet galeș. Pătrunse în casă, iar ea o luă în urma lui, îngînînd un cîntec cunoscut: „Coboară perdeaua ca să nu ne vadă...“ Ajunse la o scară îngustă și porni să urce treptele, simțind cum inima își iuțește bătăile. Ajunse într-un coridor și de-acolo într-un salonaș. Ea îl dirija din spate: „La dreapta!... La stînga!... Ușa întredeschisă...“ Se pomeni într-o cămăruță strîmtă, cu pereții tapetați în culori mohorîte, mobilată sărăcăcios — un pat, o oglindă, un scaun de lemn, un lighean și un ibric. Kamal se opri în mijlocul încăperii, urmărind-o stingherit.

O văzu închizînd ușa și fereastra, prin care se strecura zgomotul unei dairele, amestecat cu fluierături și aplauze. Fața ei părea serioasă, ba chiar morocănoasă și severă, încît se întrebă ce-o fi punînd la cale împotrivă-i. Se opri dinaintea lui și-l măsură cu priviri cercetătoare. Rămase destul de descumpănit cînd ochii ei trecură în fugă peste capul și nasul lui. Se apropie de ea, deschizîndu-și brațele într-o strădanie disperată de a-și birui tulburarea. „Așteaptă!" îi zise ea, făcînd cu mîinile un gest de apărare. Rămase pironit, dar nu-l părăsi hotărîrea de a trece peste orice obstacol.

— Mă cheamă Kamal... se prezentă el, zîmbind prostește.

— Sînt încîntată! răspunse ea, continuînd să privească la el nedumerită.

— Spune-mi Kamal și cheamă-mă spre tine!

— De ce să te mai chem cînd ești la un pas de mine? i-o reteză ea scurt.

Doamne-ajută! O fi glumind? Hotărîrea lui de a salva situația spori.

— Mi-ai spus să aștept! Ce să aștept?

— Aici ai dreptate...

Începu să-și scoată veșmintele cu gesturi de artizan și sări în patul care scîrții sub greutatea ei. Se întinse pe spate și începu să-și lovească ușor abdomenul cu degetele colorate cu *hinna*. Kamal ridică sprîncenele și se uită la ea descumpănit. Nu se așteptase la o astfel de surpriză. Își dădu seama că sînt foarte departe unul de celălalt. Tot ce clădise imaginația lui zile în șir se nărui într-o clipă ca nisipul spulberat de vînt. Simți un gust amar. Numai că dorința de a descoperi nu se topise încă și-l ajută să-și învingă stînjeneala. Își plimbă un timp privirea peste trupul gol. Apoi își îngustă ochii, concentrîndu-i într-un punct fix, ca și cînd nu i-ar fi venit să creadă ceea ce vedea. În cele din urmă simți un fel de spaimă amestecată cu repulsie. Acesta să fie adevărul, sau el a greșit cu ceva? Și presupunînd că a greșit, asta schimbă cu ceva esența? Avem pretenția că ne place ade-

vărul! Au fost atît de nedrepți cu nasul și cu capul tău!... Se simți ispitit să fugă, dar se opri brusc, întrebîndu-se de ce bărbatul care l-a precedat n-a fugit? Ce-o să-i spună lui Ismail? Nu, în nici un caz! Nu trebuie să fugă! Nu trebuie să dea înapoi!

— Ce te-a apucat de-ai rămas așa încremenit?

Tonul ei îl cutremură. Urechile nu te-au înșelat, dar ignoranța e insuportabilă. Vei rîde zdravăn de tine însuți, cu condiția să nu dai bir cu fugiții. Presupunînd că întreaga viață este o tragedie, nu trebuie să-ți joci rolul tău pînă la capăt?

— Ai de gînd să rămîi așa pînă la ziuă? îl întrebă ea, dînd semne de nerăbdare.

Chiar, ce-o fi cu mine de nu mă mai mișc, ca și cînd aș fi prins rădăcini.

— Să stingem lumina... propuse el cu glasul moleșit.

— Mai întîi să te văd la lumină! îl opri ea cu asprime și teamă, ridicîndu-se în capul oaselor.

— Pentru ce? o descusu el, mirat.

— Să mă conving că nu ești bolnav.

Se dezbrăcă pentru control, încurcat și amuzat în același timp. Apoi se așternu bezna... Tăcerea...

Se întoarse în stradă cu sufletul îndoit, simțind că inima i se strînge dureros. I se năzări că se prăbușește laolaltă cu toată lumea, că nu mai are nici o șansă de salvare. Îl zări pe Ismail, venind parcă din altă lume, apropiindu-se de el mulțumit, zîmbind ironic.

— Ei, cum rămîne cu filozofia? îl întrebă sarcastic.

Îl prinse de braț și porniră alături.

— Toate femeile sînt la fel? întrebă Kamal serios, fără să dea atenție ironiei lui Ismail, cu care se obișnuise de mult.

Acesta ridică din umeri nedumerit și Kamal se apucă să-i înfățișeze îndoielile și temerile lui.

— Esența este aceeași... răspunse Ismail plictisit. Doar amănuntele diferă... Mă faci să rîd, dar cred că-mi vine și

să-ți plîng de milă. Trebuie să înțeleg că nu vrei să mai revii aici a doua oară?

— Dimpotrivă! Am să mă întorc chiar mai curînd decît îți închipui tu!... Hai să mai bem un pahar!... (Apoi, ca și cînd ar fi vorbit cu el însuși:) Frumusețea... frumusețea... De fapt ce este frumusețea?

În clipa aceea simți dorința să rămînă singur și să mediteze. Îl cuprinse nostalgia după zilele petrecute în umbra zeiței adorate. Apoi își dădu seama că adevărul va fi întotdeauna crud. Să-și impună să fugă de adevăr? Părea dus pe gînduri, alături de prietenul său, fără să audă pălăvrăgeala lui. Dacă adevărul este crud, minciuna trebuie să fie hidoasă! Eliberarea din cătușele ignoranței nu se poate realiza decît trecînd prin chinurile nașterii. Merită să alergi după adevăr pînă cînd te vei petrece din această lume! Trebuie să accepți durerea, dacă vrei să renaști! Ai nevoie de o viață întreagă pentru a pătrunde aceste sensuri — o viață de trudă, întreruptă rareori de momentele desfătării...

36

În seara asta, Kamal veni de unul singur. Băuse ceva, era bine dispus și mergea agale, fredonînd și croindu-și drum fără sfială prin șuvoiul gălăgios. N-o mai găsi pe Warda în pragul ușii, dar nu pregetă să intre și să urce scara, oprindu-se în coridor. Căută cu privirea spre ușă și i se păru că prin gaura cheii zărește o geană de lumină. Mai înaintă cîțiva pași și ajunse în salon. Nu aștepta nimeni. Se lăsă leneș pe scaun, întinzîndu-și picioarele. După cîteva minute, auzi ușa scîrțîind și sări în picioare. Bărbatul care fusese înăuntru începu să coboare greoi scara. Rămase încurcat pentru o clipă, apoi se ridică și se întoarse din nou în coridor. Prin ușa deschisă o zări pe Warda, aranjînd patul. Cînd dădu cu ochii de el, îl invită să se întoarcă și să mai aștepte puțin

în salon. Se retrase, zîmbind încrezător; era mulțumit că ieșise de sub tutelă. Nu trecu nici un minut și-i ajunse la urechi zgomotul unor pași care urcau. Se simți destul de stînjenit; nu i-ar fi convenit deloc să mai apară cineva. Noul sosit se opri chiar la ușa Wardei.

— Mai așteaptă cineva înaintea ta, așa că te rog să rămîi în salon, o auzi adresîndu-i-se noului venit, cu un ton deosebit de politicos. Poftim! zise după aceea, ceva mai tare, invitîndu-l pe Kamal înăuntru.

Kamal se ridică fără să stea pe gînduri, dar în coridor se întîlni nas în nas cu Yasin. Închise ochii, simțind că-i fuge pămîntul de sub picioare. Își pierdu capul și nu lipsi decît puțin ca s-o ia la fugă pe scări. Yasin îl salvă însă, luînd-o înaintea lui, izbucnind într-un rîs ce răsună ciudat, lovindu-se de tavanul scund al coridorului. Kamal căscă ochii mari și-l văzu apropiindu-se de el cu brațele deschise.

— O mie de ani! strigă el, izbucnind în hohote. Ce surpriză! Nici nu mi-ar fi trecut prin gînd!

Kamal continuă să-l privească uluit. Cînd văzu cît de tare se bucură, începu să-și mai vină în fire și zîmbi timid. În cele din urmă se simți cu totul stăpîn pe sine.

— E o noapte nesperat de fericită! întregi Yasin, retoric. Joi 30 octombrie 1926! O noapte nespus de fericită! Va trebui s-o celebrăm în fiecare an, căci e de bun augur! În noaptea asta s-au descoperit cei doi frați și s-a confirmat că mezinul duce mai departe stindardul tradițiilor glorioase ale familiei!...

În clipa aceea se ivi Warda, adresîndu-se lui Yasin:

— Prietenul tău?

— Ba e chiar fratele meu! Născut din același tată și din aceeași... De fapt, numai din același tată... se corectă Yasin, cu un zîmbet straniu. Ești iubita întregii familii, după cum vezi.

— Bravo! bombăni ea. (Apoi, adresîndu-se lui Kamal:) Politețea cere să cedezi rîndul fratelui tău mai mare, Nino! Așa-i frumos!...

— Politețea, zici! exclamă Yasin, distrîndu-se copios. Și de unde-ai învățat, mă rog frumos, protocolul palatului? Ia imaginează-ți dandana: doi frați — unul înăuntru cu tine și celălalt așteptîndu-și rîndul la ușă!... Ha, ha, ha! Ce zici, cum le-ar sta?

— Dă-i tu așa înainte cu glasul tău hodorogit, să ne trezim cu poliția pe cap! încercă ea să-l domolească, prevenitoare. Dar ce să mai zic de tine, cînd și Nino vine la mine pe șapte cărări...

Yasin se uită la fratele său cu uimire și admirație.

— Va să zică, ai învățat-o și pe-asta?... întrebă Yasin uluit. Dar ce să mă mai mir? Sîntem niște băieți demni de toată admirația!... De toată admirația, cum îți spun! Ia apropie-te să te miros! Dar la ce bun, de vreme ce și eu sînt beat! Ei, acum să-mi spui ce părere ai despre înțelepciunea asta învățată direct de la viață? O singură vizită la afurisita asta face cît lectura a zece cărți păcătoase!... Va să zică, a început să-ți placă și ție licoarea interzisă!... O mie de ani! Noi sîntem nu numai frați, dar și prieteni foarte buni... Eu sînt primul care l-a...

— De-ajuns! Oprește-te o dată! Vrei să ascult la trăncăneala ta pînă se crapă de ziuă?

— Hai, intră tu și eu te aștept! îl îndemnă Yasin pe Kamal, împingîndu-l cu mîna.

Kamal se trase înapoi, clătinînd din cap.

— Nu! Noaptea asta în nici un caz!

Vîrî mîna în buzunar, se scotoci și scoase o jumătate de *riyal*[1] pe care îl întinse femeii.

— Trăiască generozitatea! exclamă Yasin cu admirație. Dar tot n-o să te las să pleci singur, căci nu se face!...

---

[1] Monedă de argint egală în Egipt cu 20 de piaștri.

O lovi pe Warda ușor pe umăr și-i făcu cu ochiul, luîndu-și rămas bun de la ea. Pe urmă îl apucă pe Kamal de braț și ieșiră împreună.

— Merită să petrecem noaptea asta! Hai să mergem la un bar! De obicei, eu mă întîlnesc cu niște prieteni — funcționari ca și mine — la un local de pe strada Muhammad Ali. Dar mi se pare că e cam nepotrivit pentru tine. Și pe deasupra e și cam departe. Pînă una-alta hai să ne oprim undeva mai pe-aproape ca să ne putem întoarce acasă devreme! După ultimul scandal am devenit ceva mai prevăzător — am grijă, ca și tine, să nu mai ajung acasă prea tîrziu. Tu unde-ai băut mai devreme?

— La *Finish!* mormăi Kamal stingherit.

— Excelent! Hai tot acolo! E bine să te mai bucuri și tu de viață! Mîine-poimîine, cînd devii profesor, n-o să-ți mai dea mîna să intri în casele și în tavernele din cartierul ăsta! (Apoi, rîzînd, ca și cînd și-ar fi amintit de ceva comic:) Imaginează-ți ce-ar ieși, să dea peste tine un elev de-al tău! Dar posibilitățile de distracție sînt atît de numeroase! Încetul cu încetul ai să le afli tu pe toate!

O luară grăbiți spre *Finish*, tăcînd o vreme. Din fericire, legătura dintre cei doi frați nu se alterase cîtuși de puțin după ce părăsise Yasin casa cea veche. Nu era în firea lui să țină seama de drepturile pe care i le conferea vîrsta. Pe de altă parte, și Kamal îl cunoștea foarte bine; auzise destule lucruri despre el și știa ce-i poate pielea cînd e vorba de femei, de aventuri și încurcături. Și totuși întîlnirea cu el în casa Wardei îl șocase profund. N-ar fi crezut pentru nimic în lume că ar putea hoinări pe ulița asta. Dar încetul cu încetul tulburarea începu să i se risipească; se lumină, liniștindu-se cu totul, aproape mulțumit de întorsătura lucrurilor. Cînd ajunseră în sfîrșit la *Finish*, nu mai găsiră nici o masă liberă înăuntru. Yasin îi propuse o masă în grădiniță, într-un colț, ca să-i vadă cît mai puțină lume. Se așezară unul în fața celuilalt, zîmbind.

— Ai băut mult?
— Două pahare! bîigui Kamal, după ce se codi puțin.
— Fără îndoială că efectul lor s-a stins după întîlnirea noastră neașteptată. Hai s-o luăm de la cap. Nici eu n-am băut cine știe ce... Șapte-opt pahare...
— Vai de mine! se alarmă Kamal. Și asta se cheamă la tine mai nimic?
— Ei, ce te miri atîta, că doar nu mai ești un ageamiu?
— Dacă vrei să știi adevărul, află că acum două luni habar n-aveam de gustul alcoolului, începu Kamal să se destăinuiască.
— Două luni? simulă Yasin uimire și dezaprobare. Și eu care-mi făcusem o părere mai bună despre tine!...
Rîseră amîndoi cu hohote. Apoi, cînd se ivi ospătarul, Yasin ceru două pahare.
— Și de cînd o cunoști pe Warda? își continuă Yasin ancheta.
— Nu de demult... În aceeași noapte în care am gustat și din licoarea interzisă...
— Și-ai mai avut și alte experiențe?
— Niciuna!
Yasin lăsă capul în jos, cu ochii veseli, privind pe sub sprîncenele arcuite, ca și cînd ar fi vrut să zică „Pe mine ți-ai găsit să mă păcălești?"
— Nu face pe prostul! îi zise apoi cu glas tare. Crezi că mi-au scăpat semnele pe care ți le făceai cu fata lui Abu Sari', stăpînul bufetului din colț? Ce zici? Lucrurile astea nu rămîn neobservate de un expert ca mine, blegule! Fără îndoială că ai făcut-o mai mult în joacă... Că doar nu erai prost să te lași păcălit ca să te legi de *amm* Abu Sari', așa cum s-a legat fosta mea soacră de Buyumi, vînzătorul de siropuri. Nu-i așa? Și uite-l acum și proprietar, și vecin cu noi! Dar Maryam unde-o fi dispărut? Nimeni nu mai știe ce s-a întîmplat cu ea... Și ce om bun era tată-său!... Tu îl mai ții minte pe domnul Muhammad Ridwan? Ce păcat!

Ce s-a ales de casa lui! Femeia nu se cuvine să nesocotească morala, căci dacă a făcut așa ceva, e vrednică de dispreț!

— Și bărbatului ce i se întîmplă dacă a nesocotit-o? întrebă Kamal, fără să-și poată stăpîni rîsul.

— Cu bărbatul lucrurile stau altfel decît cu femeia, neobrăzatule! zise Yasin în doi peri, rîzînd cu gura pînă la urechi. Ia spune-mi, ce mai face mama ta? schimbă el vorba. Tot mai este supărată pe mine și după ce am divorțat de Maryam?

— N-a mai pomenit nimic de povestea asta... Are o inimă de aur, o știi prea bine...

Întări vorbele lui, apoi clătină din cap cu regret. Apăru ospătarul cu cele două pahare și cu *mezza*, întrerupîndu-le conversația. Yasin ridică paharul, fără să stea o clipă pe gînduri și-l îndemnă și pe Kamal să facă la fel, cu urarea „În sănătatea familiei Ahmad Abd el-Gawad!". Ridică și Kamal paharul și-l bău pe jumătate, în speranța că-și va putea redobîndi buna dispoziție care începuse să se risipească.

— Aveam impresia că o să ai o fire mai apropiată de a mamei tale, așa cum era și răposatul, mormăi Yasin cu gura plină. Dar acum ți-ai dat arama pe față... Aș fi pus rămășag că n-o să te abați de la calea cea dreaptă, dar tu... adică noi...

Kamal îi aruncă o privire întrebătoare și Yasin se simți dator să continue.

— Noi semănăm leit cu tata, vreau să zic...

— Cum adică, cu tata? El este seriozitatea întruchipată... aproape insuportabilă...

Yasin izbucni într-o hohotire năstrușnică. Ezită puțin și urmă:

— Tu habar n-ai cum este tata în realitate... Tot așa credeam și eu pînă să-l cunosc! Cînd mi-am dat seama ce fel de om este tata, cu adevărat, am înțeles că puțini bărbați sînt ca el pe lumea asta!

— Poți să-mi spui și mie ce știi tu despre el și eu nu știu? îl întrerupse Kamal, împins de curiozitate.

Habar n-ai ce om de lume e tata! Nu te zgîi la mine ca un cretin şi nu mă crede mai beat decît sînt! Să știi că-i merge gura și are un haz nemaipomenit! Iar femeile se dau în vînt după el!

— Tu vorbeşti acum despre tata? insistă Kamal contrariat.

— Era în casa cîntăreței Zabida cînd l-am descoperit eu!...

— Care Zabida? Ha, ha, ha!

Pe chipul lui Yasin se putea vedea însă deslușit că nu glumește. Asta îl făcu pe Kamal să se oprească din rîs. Asculta mut, holbîndu-se la fratele său care-i depăna de-a fir a păr tot ce văzuse și auzise din gura stăpînului. Puse în balanță vorbele lui Yasin, întrebîndu-se dacă nu cumva născocește. Dar nu, ce motive ar fi avut să nu spună adevărul? Înseamnă că ăsta este tatăl lui și pace! Și-atunci cum rămîne cu seriozitatea și gravitatea lui? Să nu te miri de nimic! Nici chiar dacă mîine o să afli că pămîntul este plan și Adam este strămoșul omului!

— Oare, mama o fi știind ceva? întrebă el într-un răstimp.

— Trebuie să știe cel puțin că bea! zise Yasin rîzînd cu înțeles.

Oare cum o fi primit lucrul ăsta sufletul ei delicat, care se tulbură din orice? Nu cumva mama e la fel ca mine, aparent fericită, iar pe dinăuntru veșnic înnegurată?!

— Oamenii sînt întotdeauna tentați să exagereze! începu Kamal, încercînd să ia apărarea tatălui, deși nici el nu putea crede în argumentul adus. Şi pe urmă, sănătatea lui dovedeşte că e un om cumpătat.

— E o curiozitate într-adevăr! Și trupul e un miracol ca și sufletul! Totul e minunat la el, chiar și nerușinarea! (Rîseră amîndoi cu poftă.) Și închipuie-ți că după toate astea își mai ține și familia în frîu — după cum bine știi —

şi se mai bucură şi de respect şi stimă — după cum bine vezi,.. Crede-mă că nici eu nu mai ştiu ce să zic!

Gîndeşte-te puţin la toate ciudăţeniile astea! Tu bei aici împreună cu Yasin! Tatăl tău e un bătrîn destrăbălat! Oare există adevăr şi neadevăr? Şi care este legătura între realitate şi ceea ce se vîntură prin capetele noastre? Care-i adevărata faţă a lucrurilor? Ce legătură există între Aida cea adorată şi Aida care dădăceşte copii? Eu însumi ce sînt? De ce am avut parte de atîta suferinţă? Nu-ţi rămîne decît să te întrebi la nesfîrşit!

— Ce s-ar întîmpla, dac-ar da peste noi aici? întrebă Kamal, trezindu-se ca dintr-un vis.

— Allah să ne ferească! mormăi Yasin, plesnind din degete.

— Şi zici că Zabida asta e aşa de frumoasă?

— Nu-i o nedreptate ca tata să se bucure de partea cea mai bună, în vreme ce noi trebuie să ne mulţumim cu nişte firimituri? îngăimă Yasin, fluierînd a pustiu, cu sprîncenele ridicate.

— Aşteaptă-ţi şi tu norocul! Eşti de-abia la începutul drumului...

— Nu ţi-ai schimbat părerea despre el după ce l-am dat de gol?

— De ce? Pentru atît? Ce bine ar fi fost dacă ne-ar fi transmis şi nouă ceva din graţia lui! bombăni Kamal cu o privire visătoare.

— Bine-ar fi fost, nimic de zis!

— N-am fi fost cred mai răi decît sîntem!

— Ce tot bălmăjeşti acolo? Ce au a face femeile şi vinul cu stricăciunea?

— Şi cum explici comportarea lui cînd ştii cît este de evlavios?

— Da' ce, vrei să zici că eu sînt necredincios? Sau tu, eşti cumva păgîn? Califii au fost ei oare păgîni? Allah este iertător şi milostiv!...

Ce mi-ar putea răspunde tata? Tare mult aş vrea să stau de vorbă cu el. M-aş fi putut aştepta la orice din partea lui, mai puţin să fie făţarnic. Ce-am aflat nu face decît să-mi sporească admiraţia pentru el!

— Păcat că nu s-a făcut artist! exclamă Kamal după ce dădu pe gît ultima picătură.

— Dac-ar fi ştiut de cîte femei şi de cît răsfăţ au ei parte, sînt convins că s-ar fi făcut artist! întări şi Yasin.

Glumele astea se fac pe seama domnului Ahmad Abd el-Gawad? Şi dacă aşa ar sta lucrurile, ce mare lucru ar fi? Ciudată poveste! N-ai aflat adevărul despre el decît printr-o întîmplare! De altfel, întîmplarea a jucat cel mai important rol în viaţa ta! Dacă tot din întîmplare nu l-aş fi întîlnit pe Yasin pe uliţă, nu mi s-ar fi ridicat vălul de pe ochi nici acum. Dacă în ciuda ignoranţei lui, Yasin nu m-ar fi îndemnat spre lectură, astăzi aş fi student la Şcoala de medicină, aşa cum şi-a dorit tata întotdeauna. Dacă nu mă înscriam la Şcoala secundară Es-Saadiyya, n-aş fi ajuns niciodată în preajma Aidei. Şi dacă n-aş fi cunoscut-o pe Aida, n-aş fi astăzi aşa cum sînt iar destinul meu ar fi fost cu totul altul. Şi unii se mai miră că Darwin şi-a fundamentat teoria sa pornind de la o întîmplare...

— Zilele te învaţă pas cu pas ceea ce n-ai ştiut mai înainte! rosti Yasin sapienţial. (Apoi, luîndu-se singur peste picior:) Iată, de pildă, cum m-au învăţat pe mine să petrec ceva mai devreme, de frică să nu mai întîrzii acasă şi să nu intre nevastă-mea la bănuieli. (Clătină din cap, privind în ochii nedumeriţi şi surîzători ai lui Kamal, pe urmă adăugă, încercînd să-l lămurească:) E cea mai îndărătnică dintre cele trei neveste cu care m-a blagoslovit Allah! Şi am impresia că n-o să-mi fie tocmai uşor să ies de sub călcîiul ei!

— Nu pot pricepe cum ai reuşit şi la a treia însurătoare să ajungi tot de unde-ai plecat... zise Kamal, arătînd cu capul spre uliţă.

Yasin îngînă vestitul refren dintr-un cîntec pe care-l auzise Kamal la nunta Aișei:

— De-aia... de-aia... de-aia...

Pe urmă continuă, zîmbind încurcat:

— Într-o zi m-am pomenit cu Zenoba, zicîndu-mi: „De fapt tu n-ai fost însurat niciodată!... Pentru tine căsătoria n-a fost decît tot un fel de aventură... Cu mine a sosit momentul s-o iei în serios..." Drept să-ți spun, mi s-a părut foarte ciudat să aud niște vorbe ca astea din gura unei lăutărese, pricepi? Am impresia că ține mai mult decît celelalte două să mă știe sub călcîi și că este hotărîtă să rămînă cu mine pînă la sfîrșitul zilelor... Dar ce mă fac?! Eu nu pot să stau mereu cu aceeași femeie. Repede mă îndrăgostesc, repede mă satur... Așa se face că m-ai găsit pe ulițele astea. Vin devreme și-mi sting focul pe furate, fără să fac o pasiune și să-mi pierd capul pentru nimeni. O scot mai bine la capăt așa. Dacă nu m-aș plictisi atît de iute, nu m-ai fi întîlnit pe ulița Tayyab!...

— Dar nu sînt toate o apă și-un pămînt? Nu-i și ea o femeie ca toate celelalte? continuă Kamal să-l descoase cu un interes sporit.

— Nici vorbă! Ea nu pune pic de suflet! Dragostea pentru ea nu-i decît o marfă!

— Și ce diferență găsești tu între o femeie și alta? persistă Kamal cu îndărătnicie, cu ochii licărind de curiozitate.

Yasin își aruncă mîndru capul pe spate, pregătindu-se să-i răspundă cît mai convingător.

— Valoarea unei femei se hotărăște în funcție de calitățile ei morale și afective, indiferent de familie și de poziția ei socială, îl lămuri el cu emfază. La drept vorbind, după mine Zenoba este mai valoroasă decît Zeinab. Și să-ți spun și de ce! Sentimentele ei sînt mult mai profunde, este mult mai sinceră și dorește cu adevărat să-și întemeieze un cămin. Dar pînă la urmă ajungi la constatarea că sînt tot o apă

și-un pămînt... Chiar dac-ar fi vorba de regina Bilqis[1] într-o bună zi tot o să ți-se pare că se reduce la aceeași imagine, la un motiv repetat, mereu, mereu același...

Licărirea din ochii lui Kamal se stinse. Ar fi posibil ca Aida să se reducă la o imagine plicticoasă sau la un motiv repetat? Nici în ruptul capului nu poate să creadă așa ceva! Dar tu nu ești decît o victimă! Te-ai ciocnit brusc de realitate și ți se pare de nesuportat chiar și cea mai nevinovată glumă făcută pe seama ei. Ți-ai pierde mintea, dacă ai ști că zeița adorată ar putea deveni într-o bună zi o imagine obișnuită, fără nici o valoare. Și eu am încercat uneori plictiseala din cauza dorului puternic, așa cum Yasin aleargă după senzații și sentimente puternice din cauza plictiselii. Ridică-ți capul spre domnul din ceruri și roagă-l să ajungi la o dezlegare fericită.

— Tu n-ai iubit niciodată?

— Păi ce-i asta în care sînt cufundat pînă peste cap?

— Mă gîndesc la iubirea adevărată, nu la pasiunea trecătoare...

Dădu peste cap al treilea pahar și-și șterse gura cu palma.

— Iartă-mă, dar iubirea se concentrează la mine în cîteva puncte fixe... continuă el tot în șagă, în vreme ce-și răsucea mustața.

Yasin e chipeș; nimeni n-ar fi avut motive să facă haz pe seama capului și a nasului său. Dar pare vrednic de toată mila pentru ceea ce simte și gîndește. Omul parcă

---

[1] Nume dat de arabi reginei legendare din Saba' (regat localizat în sudul Peninsulei Arabe, probabil în Hadramaut), care ar fi fost contemporană cu Solomon (992—952), înțeleptul rege al evreilor. Ea l-ar fi vizitat pe acesta *(Cartea a treia a regilor*, cap. 10) iar după unele legende i-ar fi devenit chiar soție. Coranul preia legenda biblică (*Surat an-Naml* — XXVIII, versetele 20—44) și o înfățișează pe Bilqis trecînd de la cultul soarelui la credința într-un singur dumnezeu, asimilată cu islamul.

nu mai este om, dacă nu iubește. Și la ce bun toate, cînd n-a cules decît amărăciune din iubire?

— Să nu crezi ce se spune în romane despre dragoste! înnodă Yasin firul vorbei, făcînd semn spre paharul gol. Iubirea-i o floare rară care nu trăiește decît cîteva zile sau, în cel mai fericit caz, cîteva săptămîni.

Nu mai cred în veșnicie, dar oare uitarea iubirii este posibilă? Încerc să părăsesc infernul deznădăjdii și să mă întorc la viață. Dacă pînă nu demult nu mă gîndeam decît la moarte, astăzi există pentru mine o viață, chiar dacă e lipsită de orice speranță. Dar e ciudat că ori de cîte ori te agăți de speranța uitării, te revolți împotriva ei, ca și cînd ți-ar fi frică să nu pierzi năluca pe care-ai socotit-o sfîntă, sau minunantele zile care au fost și fără de care ai fi rămas ca și cum nu te-ai fi născut. Ai uitat cînd erai cu moartea în suflet și-l implorai pe Allah să-ți dăruiască uitarea? Să uiți iubirea? Și cu ce-ai putea s-o înlocuiești?

— Bine, dar există și iubirea adevărată... Nu citim despre ea numai în romane...

— Cunosc prea bine pasiunea pentru femei, dar nu recunosc ceea ce numești tu iubirea, se îndărătnici Yasin să susțină, zîmbind ironic. Tragediile pe care le citim în gazete se întîmplă numai unor adolescenți nepricepuți, continuă Yasin cu indiferență. Ai auzit fără îndoială de Majnun Layla?[1]

---

[1] Majnun (? — aprox. 688), în traducere „nebun (de dragoste)" sau Majnun Layla sînt poreclele cu care a intrat în tradiția literară arabă poetul Qays ibn al-Mulawwah. Datele despre viața lui sînt mai mult legendare. El nu s-a putut căsători cu Layla, fata pe care o iubea, deoarece părinții o promiseseră unui alt pretendent. Insistența lui Qays cu poeziile sale de dragoste îi obligă pe părinții fetei să ceară îngăduința guvernatorului pentru vărsarea sîngelui poetului. Neconsolat, acesta a rătăcit prin deșert pînă la moarte, nebun de dragoste. Reprezentant al eroticii 'uzrite, el a rămas în tradiția literară orientală ca tipul poetului nefericit, mort din dragoste. În jurul lui și al iubitei sale s-a țesut un frumos roman de dragoste, care pe la sfîrșitul secolului al X-lea, circula deja în mai multe variante.

S-ar putea să citești și în romanele tale despre vreun erou care să semene cu poetul. Dar, ia seama, Majnun nu s-a însurat niciodată cu Layla! Arată-mi și mie un singur bărbat care să-și fi pierdut mințile din dragoste pentru nevasta lui! Nu s-a pomenit așa ceva de cînd e lumea și pămîntul! Soțul e întotdeauna destul de rezonabil! Rezonabil, chiar dacă o face de nevoie! Femeia, dimpotrivă, cînd s-a măritat începe să-și piardă mintea! Dar nu din dragoste! Pune piciorul în prag și nu vrea nici mai mult nici mai puțin decît să-l devoreze pe bietul ei bărbat! Am impresia că numai nebunii se îndrăgostesc și asta pentru că sînt ei nebuni din fire, nu pentru că dragostea ar aduce nebunia. Îi vezi dîndu-se de ceasul morții și vorbind despre femeie ca despre îngeri. Or femeia nu-i decît femeie — o mîncare după care cauți cu jind și de care te saturi foarte curind... Ia s-o suporte în patul lor zilnic și să-i simtă sudoarea, să vedem ar mai vorbi despre ea ca despre îngeri?! Şarmul femeii este o poleială, o momeală care te atrage în cursă. Apoi descoperi că e și ea o făptură omenească, așa cum sînt toate celelalte. Ştii care e secretul trăiniciei unei familii? Nu frumusețea și șarmul! Nici vorbă! Copiii, despăgubirile pe care ești obligat să le plătești la sfîrșit, cheltuielile de judecată și alte necazuri...

Vorbește de funie în casa spînzuratului! Ia s-o fi cunoscut el pe Aida, să-l văd ar mai putea vorbi așa? Iar te fură gîndurile și-ai ajuns din nou la iubire!... Ai socotit-o a fi de esență divină și apoi îngerii te-au părăsit. Mai bine cercetează esența omului, adevărurile filozofice și științifice pe care aștepți cu nerăbdare să le pătrunzi! Numai atunci vei înțelege secretul tragediei tale și taina Aidei... Vei constata că nu e un înger, dar asta-i va mări farmecul. Judecata lui Yasin nu face decît să mă mîhnească și mai tare.

— Omul este o făptură mizerabilă! conchise Kamal cu amărăciune în glas. De ce n-a putut fi mai bun și mai pur?!

Yasin ridică ochii, privind în gol și începu să îngîne cu o veselie ciudată:

— Allah! Allah! Sufletul s-a amețit și s-a preschimbat în cîntec... Lumea a devenit mult mai frumoasă și toate făpturile sînt dragi inimii mele... Atmosfera e netulburată și realitatea se îngemănează cu visul... Ce minunată e licoarea asta, Kamal! S-o țină Allah în vecii vecilor și să-i pedepsească pe cei care vor îndrăzni să urzească împotrivă-i sau să scoată scorneli mincinoase pe seama ei!.. Ce minunată-i starea de euforie! Închide ochii și spune-mi dac-ai avut în viață parte de-o plăcere mai mare ca asta! (Apoi, lăsînd capul în jos și privind la Kamal:) Ce-ai zis, băiete? Zici că omul e o făptură mizerabilă? Nu ți-a căzut bine ce-am spus eu despre femei, nu-i așa? N-am vrut să te fac să le urăști... Nu mi-a trecut prin gînd așa ceva! Adevărul este că eu mă dau în vînt după ele... Îmi plac cu toate relele și cusururile lor... Am vrut doar să-ți demonstrez că femeie-înger nu există... Iar dacă ar fi existat, nu știu dac-aș mai fi iubit-o, pentru că mie-mi plac — ca și tatei — coapsele pline... Un înger cu coapse pline n-ar mai putea zbura... Te rog să mă înțelegi bine!... Să nu cumva să ai o părere greșită despre mine!...

— Într-adevăr, lumea îți pare cu mult mai frumoasă cînd simți alergîndu-ți licoarea asta prin vine... spuse Kamal într-un tîrziu.

— Nu-i așa că am dreptate? Pînă și cîntecul monoton al cerșetorului din stradă îți vrăjește auzul.

— Iar tristețile noastre parcă ar fi ale altora...

— Pe cînd femeile altora par să fie ale noastre...

— Dacă am pătruns secretul acestei licori, înseamnă c-am pătruns secretul fericirii...

— Păi sînt unul și același lucru, frate!...

— Allah! Allah! exclamă Kamal. N-aș vrea să mă mai trezesc!...

— Te cred, dar viața asta parșivă nu ne îngăduie să rămînem prea mult timp fericiți...

— Dar trebuie să-ți mărturisesc, insistă Kamal, că eu nu văd în starea asta de euforie un amuzament, ci mai degrabă un țel înalt, asemenea cunoașterii...

— Ce vorbești? Păi înseamnă că eu sînt un mare filozof și nici măcar nu știu...

— Nu însă înainte de a crede și tu în ceea ce spui...

— Allah să te țină în viață mulți ani de aici încolo, tată, căci ai zămislit niște filozofi care-ți seamănă leit, ca picăturile de apă...

— De ce-o mai fi omul amărît, cînd nu dorește decît un pahar și-i plin pămîntul de sticle?... Și nimic mai mult decît o femeie, cînd sînt atîtea femei pe lume?!...

— Chiar, de ce?...

— O să-ți răspund eu la întrebarea asta, dar mai întîi să gust încă puțin din licoarea minunată...

— Nu te întrece cu gluma! îl admonestă Yasin, ca și cînd s-ar fi trezit brusc. Eu sînt tutorele tău în noapte asta și eu răspund pentru tine!... îl preveni sever. Cît să fie ceasul?

Apoi, scoase ceasul, îl cercetă atent și strigă speriat;

— Unu și jumătate!... Nenorocire!... Și tu și eu am întîrziat... Ce ne facem? Pe tine te așteaptă tata și pe mine Zenoba!... Hai s-o luăm din loc!...

După cîteva clipe părăsiră în grabă taverna și se urcară într-o birjă, care porni în galop spre El-Ataba. Ocoli parcul El-Azbakiyya pe o stradă cufundată în beznă. Din cînd în cînd se mai zărea cîte un trecător întîrziat, cu pas grăbit. Deasupra clădirilor întunecate și pomilor semeți din parc veghea licărirea stelelor.

— Pot să jur cu mîna pe inimă în noaptea asta că n-am comis nici un păcat... îngăimă Yasin, pornindu-se pe rîs.

— Aș vrea s-ajung acasă înaintea tatei, bombăni Kamal, la rîndul său, tresărind neliniștit.

— Să știi de la mine, băiete, că teama e cea mai mare calamitate!... Trăiască nesupunerea!

— Jos cu nevestele tirane!...

— Jos cu părinții tirani!...

37

Kamal ciocăni ușor în ușă și așteptă pînă ce se deschise, lăsînd să se ivească figura răvășită a lui *umm* Hanafi, și se strecură înăuntru cu fereală.

— Ai grijă că stăpînul e pe scară... îi șopti ea.

Rămase în spatele ușii, așteptînd ca tatăl să ajungă la etaj, dar se trezi cu el întrebînd răstit:

— Cine-a ciocănit?

— Eu, tată... răspunse cu glasul sugrumat și inima ticăind, simțindu-se obligat să înainteze.

În lumina slabă a lămpii, pe care mamă-sa o ținea în capul scării, întrezări pe podesta de la primul etaj umbra stăpînului.

— Tu ești, Kamal? întrebă stăpînul nedumerit, aplecîndu-se peste balustradă. Cum de-ai întîrziat pînă la ora asta?

Cum ai întîrziat dumneata, tot așa am întîrziat și eu.. gîndi Kamal, numai că răspunsul sună cu totul altfel.

— Am fost la teatru, fiindcă ne-au obligat să vedem o piesă... îngăimă el.

— Da' de cînd se pregătesc lecțiile la teatru? urlă el. Nu mai ajunge cît citești acasă? Asta s-o spui altcuiva, nu mie... Şi pe urmă, nu știi că trebuie să-ți ceri voie?

— Nu mi-am închipuit că spectacolul o să dureze atît... îndrugă Kamal la întîmplare, oprindu-se la cîteva trepte mai jos de tatăl său.

— Vezi că ai început și tu să calci strîmb! Mai bine pregătește-ți lecțiile cum trebuie și nu-mi mai veni cu prostii de-astea!... strigă stăpînul la fel de furios.

Apoi continuă să urce scările bodogănind. Kamal nu mai reuși să prindă decît frînturi din cea ce zicea el. „Lecții la teatru... sfîrșitul lumii... ora unu după miezul nopții... pînă și copiii... blestemat să fie și tată-tău și piesa ta..."

Kamal își văzu de drum spășit și se opri direct în salonul de la ultimul etaj. Luă o lampă aprinsă și intră în camera lui cu fața mohorîtă. O așeză pe birou și rămase în picioare, sprijinindu-se cu amîndouă mîinile de marginea lui și întrebîndu-se cînd îi adresase stăpînul ultima oară asemenea sudălmi. Nu-și aminti cu exactitate cînd se întîmplase, dar nu avu nici o îndoială că de cînd intrase la facultate nu mai auzise nici o ocară la adresa lui. Blestemele stăpînului îl mîhniseră, cu toate că nici de data asta nu i se adresase direct. Se îndepărtă de birou, își scoase tarbușul și se apucă să se dezbrace, dar pe neașteptate simți casa învîrtindu-se cu el și o durere năprasnică ca un ghem de foc în stomac. Alergă cît ai clipi spre baie și icni pînă ce scăpă de tot răul. Se întoarse în dormitor vlăguit și dezgustat, cu o durere cumplită în cap și în suflet. Continuă să se dezbrace, apoi stinse lampa și se aruncă pe pat cu o disperare de moarte. După cîteva clipe, se trezi cu mamă-sa strecurîndu-se în camera lui și o auzi întrebînd cu teamă:

— Te-ai culcat?

— Da! îi răspunse Kamal, străduindu-se să-și facă o voce cît mai apropiată de normal, în speranța că asta o va convinge să se retragă și să-l lase singur.

Dar umbra ei continuă să se apropie de pat și se aplecă deasupra lui ocrotitoare, zicîndu-i ca și cum ar fi vrut să-și ceară iertare:

— Nu te necăji!.. Tu îl cunoști foarte bine și știi cum e tata...

— Știu... știu...

— El e obișnuit ca tu să fii serios și ascultător... Te-a mustrat cînd a văzut că ai întîrziat pînă după miezul nopții... șopti ea, încercînd să-și exprime gîndurile ce-o frămîntau.

— Dacă-mi reproşează, atunci el de ce se ţine de petreceri seară de seară? întrebă Kamal, ieşindu-şi din fire.

Nu putu să desluşească stupoarea de pe chipul ei în semiîntunericul ce domnea în odaie. O auzi doar pufnind pe nas, ca şi cînd ar fi vrut să-l prevină că n-a luat vorbele lui în serios.

— Toţi bărbaţii petrec seara... încercă ca o explicaţie. Ca mîine-poimîine o să fii şi tu bărbat... Dar acum, cînd mai eşti încă student...

— Bine... bine... o întrerupse el, vrînd să pună capăt discuţiei. N-am vrut să spun nimic! De ce-ai venit pe capul meu? urmă el călcîndu-şi pe inimă. Vezi-ţi de treaba dumitale şi lasă-mă-n pace...

— Mi-a fost teamă că te-ai necăjit... Te las, dar promite-mi că n-o să te frămînţi şi că o să repeţi versetele din sura *Es-Samadiyya*[1] pînă cînd o să te prindă somnul...

O simţi îndepărtîndu-se. Apoi o auzi urîndu-i noapte bună şi închizînd uşa în urma ei. Porni din nou să respire adînc, cu ochii deschişi în beznă. Toată viaţa avusese pentru el un gust amar. Unde-a dispărut euforia pe care i-o dăruise băutura amăgitoare? Şi de ce i-a luat locul tocmai frămîntarea asta? E soră bună cu dezamăgirea, care a urmat după visele lui cereşti! Poate că dacă nu s-ar fi ciocnit de tatăl său, nu i se stingea nici buna dispoziţie. Întotdeauna s-a temut de forţa lui uriaşă. Şi se temea încă de ea şi continua s-o admire. Care să fie secretul ei, căci este şi el un om ca toţi ceilalţi. De ce s-o fi temînd de el? Şi pînă cînd o să-i mai fie frică? Nu poate să fie decît o închipuire ca toate celelalte! Dar poate logica să fie de vreun folos cînd e vorba de înfruntarea unor sentimente îndărătnice? Într-o zi izbise cu pumnii în porţile palatului Abidin, scandînd laolaltă cu mulţimea demonstranţilor: „Saad sau revoluţia!“ Regele a bătut în retragere, iar

---

[1] *Sura Es-Samadiyya*, sura 112 (*Surat al-'Ikhlas* „Sura credinţei“), în care se spune că Allah este *samad* „etern şi absolut“.

Saad a renunțat la demisie![1] În fața tatălui său devine un aluat moale. Toate și-au schimbat sensul: Allah, Adam, Al-Husayn, iubirea, Aida însăși, veșnicia... Veșnicia ai spus? se pomeni vorbindu-și singur. Dar numai cînd e vorba de dragoste și de Fahmi — fratele tău bun pe care moartea l-a răpit pentru totdeauna. Ți-amintești experiența tristă din copilărie? Voiai cu tot dinadinsul să afli unde a dispărut Fahmi. Ai sacrificat sărmanul pui de vrabie din cuib, îngropîndu-l lîngă puțul cel vechi din curte. După cîteva zile ai avut cea mai mare dezamăgire din copilăria ta. Ce priveliște sinistră! Ce rămăsese din sărmana pasăre?! Ai alergat la Amina, bocind, și-ai insistat să-ți spună care e soarta morților și ce s-a întîmplat cu Fahmi. Hohotele ei de plîns te-au făcut să renunți, îndepărtîndu-te la fel de nedumerit. Ce va mai fi rămas din Fahmi după șapte ani? Și ce va mai rămîne din

---

[1] În ultimele săptămîni ale cabinetului condus de Saad Zaghlul, divergențele dintre liderul wafdist și palat au devenit foarte acute. Cea mai însemnată dintre ele se referea la preconizata reformă a universității religioase Al-Azhar. Instigați de cercurile palatului, studenții azhariți au organizat, începînd cu ziua de 2 noiembrie 1924 greve și demonstrații, în timpul cărora s-a scandat „Nu există un alt șef în afara regelui!“ Cum aceștia nu au răspuns apelului lui Saad de a renunța la demonstrații în schimbul promisiunii de a veni în întîmpinarea revendicărilor formulate, guvernul a permis organizarea unor demonstrații de răspuns ale elevilor și studenților de la instituțiile de învățămînt laic. Din cauza divergențelor cu regele, la 15 noiembrie Saad a prezentat demisia cabinetului, pretextînd starea sănătății sale. Parlamentul nu a fost de acord cu demisia și în aceeași zi au izbucnit demonstrații de stradă în sprijinul guvernului, care au continuat timp de trei zile, cît au durat tratativele dintre Saad și rege în scopul aplanării divergențelor. În timpul unei întîlniri între Saad Zaghlul și rege, la palatul Abidin, demonstranții au scandat „Saad sau revoluția!“. Sub presiunea demonstrațiilor regele a răspuns cererilor formulate de Saad și la 17 noiembrie acesta a revenit asupra demisiei, dar după două zile a survenit atentatul la viața lui Sir Lee Stack, în urma căruia Saad a fost nevoit să-și prezinte din nou demisia, care i-a fost acceptată la 24 noiembrie 1924.

dragostea ta? Cîte gînduri triste a reușit să-ți stîrnească întîlnirea cu stăpînul!

Pe nesimțite ochii i se obișnuiră cu întunericul odăii și începu să deslușească umbrele mobilelor, iar tăcerea apăsătoare se preschimbă în zgomote confuze ce-i alungară somnul, făcînd gustul vieții și mai amar decît fusese pînă atunci... Se întrebă cum l-o fi primit Zenoba pe Yasin și dacă el o fi reușit să adoarmă. Dar Husein s-o fi retras în apartamentul său parizian? Dar Aida? O fi dormind acum? Oare cum mai arată? Dar făpturile de pe cealaltă emisferă a pămîntului, unde soarele stă acum spînzurat de bolta cerului, ce-or fi făcînd? Pe aștrii scînteietori n-o fi existînd oare o viață lipsită de grijile pămîntești? Ar fi cu putință ca în melopeea infinită a cosmosului să se deslușească geamătul lui stins?

Tată, iartă-mă și dă-mi voie să-ți spun tot ce am pe suflet! Nu sînt deloc nemulțumit de cealaltă față a ta pe care am descoperit-o abia astăzi! Ba iți mărturisesc că noutățile îmi plac chiar mai mult decît ceea ce știam înainte despre tine! Te apropie mai mult de oameni și de noi. Am toată admirația pentru gentilețea și farmecul tău, chiar și pentru aventurile tale; toate astea fac din tine un bărbat de ispravă pentru toți cei care te cunosc și dovedesc vigoarea și setea ta de viață. Atunci, de ce oare ți-a plăcut să te arăți familiei tale doar cu acea mască brutală și înspăimîntătoare? Să nu-mi spui că buna educație pe care ai vrut să ne-o dai nouă ți-a impus-o, căci te pricepi mai puțin decît oricine la educație. Cea mai bună dovadă sîntem noi — Yasin și cu mine. Și chiar dacă ai avut intenții bune, nimic nu te poate scuza pentru suferința pe care ne-ai pricinuit-o. N-ai de ce să fii mîhnit, căci eu te iubesc la fel de mult, te prețuiesc și-ți voi rămîne întotdeauna credincios. Dar sufletul meu nu te poate ierta pentru cît l-ai chinuit. Pentru noi n-ai fost un prieten, așa cum ai fost pentru străini, ci un judecător samavolnic și crunt. Ți se potrivește cum nu se poate mai bine proverbul care spune că un dușman deștept este de o mie de ori mai

bun decît un prieten prost. Voi urî prostia mai mult decît orice pe lume, căci ea strică totul, pînă și sfînta paternitate. Fac legămînt cu mine însumi că dacă într-o zi îmi va fi dat să devin tată, voi fi prietenul copiilor mei mai înainte de a fi educatorul lor. Asta nu înseamnă că nu te voi iubi la fel de mult și de acum înainte. Forța ta nu mai este pentru mine decît un mit! Tu nu ești un consilier, cum este Selim Bek, nici un bogătaș, cum este Șaddad Bek, nici un lider politic, cum este Saad Zaghlul; nici un fățarnic, cum este Sarwat, nici un nobil, cum este Adli. Dar tu poți fi un prieten bun și asta e de-ajuns! Ar fi fost cu mult mai bine dacă nu te-ai fi arătat atît de zgîrcit cu prietenia față de noi! Dar tu nu ești singurul om pe lume despre care mi-am schimbat părerile. Allah însuși nu mai este dumnezeul în care am crezut pînă nu demult! Trec prin sită esența sa pentru a o purifica de tiranie, de samavolnicie și celelalte trăsături care sînt proprii oamenilor și nu știu unde trebuie să pun stavilă gîndurilor. Sufletul meu îmi spune că lupta, oricît de chinuitoare ar fi, este mai bună decît resemnarea și somnul. Probabil că toate astea nici nu te interesează. Cred că te-ar interesa mai degrabă să afli decizia mea de a nu mai recunoaște despotismul tău, care mă îndurerează la fel ca blestematele ceasuri de insomnie. Iar din licoarea fermecată nu voi mai gusta nicicînd! E o pedeapsă pentru că m-a înșelat! Vai mie! Dacă și ea se dovedește o iluzie, atunci ce-mi mai rămîne? Dar sînt hotărît să pun capăt despotismului tău! N-am s-o fac prin sfidare și nesupunere, căci îmi ești prea drag. Te voi părăsi în curînd! Da, da! Voi părăsi casa de îndată ce voi fi pe picioarele mele, căci există în orașul ăsta destul loc pentru năpăstuiți. Prin despotismul tău, m-ai împins să ador un alt despot, care m-a tiranizat și m-a năpăstuit și n-a simțit pentru mine nici cea mai mică dragoste. Şi cu toate astea l-am adorat! Şi nu sînt în stare nici acum să mă îndepărtez de dragostea asta năprasnică! Nu sînt nici mulțumit, nici fericit de gîndul ce mă stăpînește. Oricum ar fi dragostea, ea trebuie să-și aibă ori-

ginea în niște motive adînc înrădăcinate în suflet. Să nu uiți, tată, că m-ai năpăstuit cu îndărătnicie! Iar tu, mamă, nu te holba la mine dezaprobator și nu mă căina, că n-am făcut nimănui nici un rău. Tu n-ai nici un cusur în afara ignoranței. Ignoranța... ignoranța... ignoranța! Neîndurarea și delicatețea unor ignoranți! Iar eu va trebui să rămîn toată viața victima metehnelor voastre... Numai ignoranța ta mi-a împuiat capul cu tot felul de superstiții! Iau martor întunericul acestei odăi și jur că astfel de urgii ce se abat asupra copiilor din ignoranța părinților lor să nu se mai repete! Cît aș da să nu fi moștenit de la nimeni nimic! Ce mi-ați lăsat? Mă privesc în oglindă și ce-mi văd ochii? Un nas ca o trompă de elefant și o căpățînă cît toate zilele! Mi-ai lăsat nasul tău drept moștenire fără să mă întrebi dacă-l doresc. M-ai năpăstuit chiar înainte de a fi venit pe lume. Pe fața ta el pare un semn de gravitate și distincție, iar mie mi-acoperă toată fața, și așa prea îngustă, și nu mi-a atras decît batjocuri! Pare la fel de nepotrivit ca un soldat englez într-un cerc de *zikr*[1] ! Dar și mai bizară pare tigva asta, care nu seamănă cu capul nimănui, nici din neamul tău, nici din neamul mamei... Cine știe de la ce strămoș îndepărtat l-am primit? Oricum, pînă cînd aflăm adevărul, tot voi sînteți vinovați și pentru el! Cu puțin înainte să ne prindă somnul, e bine să ne spunem „Adio!" căci cine știe dacă o să mai prindem dimineața de mîine!... Iubesc viața, în ciuda chinurilor la care m-a supus, la fel cum te iubesc pe tine, tată, în ciuda samavolniciei tale!... În viață există destule lucruri ce merită să fie iubite — pline de semne de întrebare, răscolitoare de patimi. Numai că cei care au parte de ele nu au nici un folos. E foarte probabil că n-am să mă mai apropii altă dată de licoarea aceea... Ia-o mai ușurel, băiete, cu jurămintele. Iar te pierzi cu firea și începi să faci pe grozavul! Mai bine ți-ai aminti

---

[1] Practică rituală constînd în rostirea *(dhikr* sau *zikr)* unor formule religioase, însoțită de mișcări ritmice și o tehnică particulară de a respira, care conduce la starea de transă.

că tot la fel de tumultuoasă ți-a fost revolta și cînd ai părăsit odaia searbădă a Ayyușei, făcînd legămînt să nu te mai apropii toată viața de femei, iar acum ai ajuns clientul ei favorit. E numai gura de tine! Toți se tînguiesc și se grozăvesc după ce-au băut la fel ca și mine. Asta-i efectul obișnuit, așa încît cel mai bine ar fi să le urezi tuturor însănătoșire grabnică ca s-o poată lua de la capăt!

38

Imediat ce coborî Kamal din trăsură, elanul lui Yasin se domoli brusc. Rămase cufundat în gînduri, simțind o temere surdă strîngîndu-i inima. Trecuse de mult miezul nopții. Probabil că Zenoba îl așteaptă stînd pe ghimpi. Sau dacă a ațipit cumva, o să sară din pat ca arsă de cum va intra el pe ușă; și nici într-un caz, nici în celălalt n-o să-i fie prea bine. La colțul străzii Qasr eș-Șawq coborî din trăsură și porni pe jos prin întuneric, zicîndu-și în vreme ce clătina din umerii lați cu indiferență: „Nu e Yasin omul care să tremure în fața unei femei!“ Repetă vorbele astea în gînd, tot timpul cît urcă scara, ținîndu-se cu mîna de balustradă. Numai că o presimțire nu-i dădea deloc pace. Descuie ușa, se furișă tiptil înăuntru și, ajutat de lumina slabă a unei lămpi din salon, ajunse în cele din urmă în dormitor. Aruncă în fugă o privire peste pat și în semiintuneric avu impresia că Zenoba e cufundată în somn. Strînse ușa la loc binișor, încît să nu mai pătrundă nici o geană de lumină, și începu să se dezbrace cu cea mai mare precauție, convins că ea doarme cu adevărat, făcîndu-și și planul cum ar fi mai bine să se strecoare în pat fără cel mai mic zgomot.

— Aprinde lampa ca să-mi desfăt ochii cu chipul tău!...

Întoarse capul spre pat și se chinui să zîmbească.

— Nu dormeai? întrebă el după o clipă de ezitare, prefăcîndu-se surprins. Credeam că dormi și n-am vrut să-ți tulbur somnul...

— Cît de mărinimos ești! Dar iar spune-mi și mie, cam cît o fi ceasul acum?...

— Păi să tot fie... cel mult douăsprezece... Cam pe la unprezece am plecat eu și-am luat-o încet pe jos...

— Probabil că vii de la o petrecere tocmai din Benha[1], dac-ai putut face atît de mult pe drum...

— Da' de ce? Ți se pare cumva c-am întîrziat?

— Mai ai un pic de răbdare și-o să-ți răspundă chiar cocoșii care-și dau bineţe în zori...

— Pesemne că ei nici n-au adormit încă!...

Se lăsă greoi pe canapea pentru a-și scoate pantofii și ciorapii. Rămăsese numai în pantaloni și-n cămașă cînd auzi patul scîrțîind și ghici că are de gînd să se scoale.

— Aprinde lampa, ți-am spus! izbucni ea îndîrjită.

— Dar nu cred că mai e nevoie... Aproape am terminat cu dezbrăcatul...

— Vreau să ne răfuim pe lumină...

— Să știi că răfuiala pe întuneric e mai plăcută...

Oftă o dată adînc, cu năduf și sări din pat, dar el întinse brațele și-o prinse de umeri, făcîndu-i loc pe canapea lîngă el.

— Nu căuta cu tot dinadinsul gîlceavă!... o avertiză el.

— Păi cum ne-a fost vorba? țipă ea, smucindu-se să scape din mîna lui. Am admis să bei la crîșmă oricît, dar cu condiția să te întorci acasă devreme... Am admis, cu toate că nu-mi convine nici asta. Dacă ai bea acasă, am economisi o grămadă de bani! Pe cînd așa, se duc aiurea... Și uite că tu îmi vii acasă cînd se pregătesc cocoșii să cînte de ziuă, fără să-ți pese de înțelegerea noastră...

---

[1] Oraș de mărime mijlocie, situat la nord de Cairo, pe șoseaua spre Alexandria.

Cine-ar putea s-o ducă de nas pe o maestră lăutăreasă? Iar dacă într-o bună zi, o să afle că o mai și înșel, nu se va mulțumi doar cu un scandal... E mai bine să te gîndești de două ori. Și nu uita că nu ți-ar fi deloc indiferent dacă s-ar întîmpla să te părăsească... La nici una din celelalte neveste n-ai ținut așa cum ții la ea... Pe urmă, și ea dorește foarte tare să aibă o familie!... Dar cum să scapi de blestemata asta de plictiseală?!

— Toată seara asta am stat la crîșmă, iar cînd am ieșit de-acolo m-am oprit drept acasă... Ce vrei mai mult? Am și-un martor pe care-l cunoști foarte bine... Știi cine e? întrebă el, rîzînd cu poftă.

— Nu încerca să schimbi vorba! îi stăvili ea avîntul.

— Kamal!

— Ia te uită pe cine ți-ai găsit martor! i-o reteză ea scurt, fără să se arăte surprinsă, așa cum sperase el.

— Nu-ți rupe pieptul insistînd în prostie, căci n-am nici cea mai mică vină!... (Apoi, cu ton jignit:) Să știi că încep să mă supăr, dacă te încăpățînezi s-o ții înainte pe-a ta! Ți-am spus că m-am săturat de hoinărit și că nu-mi doresc nimic mai mult decît să mă adun de pe drumuri și să duc o viață tihnită... Or crîșma este cea mai nevinovată distracție... Trebuie să mai iasă și omul în lume...

— Vai de capul tău! Îți obosești gura de pomană... Tu știi foarte bine că nu mai sînt o copilă ca să mă poată cineva păcăli, așa că e mai bine pentru amîndoi s-o rupem cu ce-a fost! Vino-ți în fire și dă-te pe brazdă!

E o povață sau o amenințare? Unde-i viața de care a avut parte tata? Face tot ce-i poftește sufletul, iar cînd se întoarce acasă, găsește liniște, dragoste și supunere. N-am aflat înțelegerea asta nici la Zeinab, nici la Maryam! Atunci cum ar fi cu putință s-o aflu tocmai la Zenoba? Și n-are nici un motiv lăutăreasa asta blestemată să deznădăjduiască de vreme ce știe cît de mult țin la ea!

— Dacă aș fi vrut să duc mai departe o viață de holtei, atunci poți fii convinsă că nu te luam de nevastă!...

— Ai mai fost tu însurat, de două ori după cîte știu, și asta nu te-a împiedicat deloc să-ți faci de cap! bolborosi ea repezită.

— Eu nu pricep ce-i teama asta care ți s-a năzărit din senin! Pe prima mi-a băgat-o tata pe gît... La a doua n-am putut ajunge decît însurîndu-mă cu ea... Cu tine lucrurile stau cu totul altfel; nici nu mi te-ai băgat pe gît cu sila, nici nu mi-ai închis ușa în nas, pricepi? Doar nu vrei să spui că mai aveam ceva nou de aflat din căsătoria cu tine! Dacă ai avea măcar un dram de minte, n-ai avea nici cea mai mică bănuială asupra mea...

— Chiar dacă-mi vii acasă în faptul zilei?

— Chiar dacă vin după ce-a răsărit soarele!

— Asta pune vîrf la toate! exclamă ea uluită. Eu zic să te schimbi sau dacă nu, ți-am spus adio!

— Adio de o mie de ori! răspunse el, încruntîndu-se iritat.

— Să știi că te părăsesc și-mi aflu alt rost, căci lumea e mare!...

— Cum vrei! spuse el, încercînd să pară nepăsător.

— Plec, dar să știi că eu o să-ți stau ca un spin în coastă!... N-o să-ți fie deloc ușor să-l alungi!...

— Puțin îmi pasă! mormăi Yasin, afectînd o totală indiferență. Și-ți spun că o să te tot duci învîrtindu-te, fără să te mai uiți înapoi!...

— Vrei să mă arunc pe fereastră ca să scapi de mine și să scap și eu? trecu ea la un ton tragic, dîndu-și seama că a exagerat cu amenințarea.

Yasin ridică din umeri la fel de nepăsător, apoi încercă s-o potolească:

— Eu cred c-ar fi mai nimerit să alungi lucrurile astea din minte, să-l afurisești pe satana și să vii aici lîngă mine să ne împăcăm.

Se și aruncă în pat, oftînd ușurat, de parcă ar fi aștepta cu nerăbdare momentul ăsta.

— Femeii care stă lîngă tine i-a fost scris să aibă parte numai de necazuri! Asta nu e de-a bună!...

Și mie mi-a fost scris să am parte numai de belele! Și toate îmi vin numai de la seminția voastră! Nici una nu este în stare să te determine să renunți la celelalte și nici una nu te poate salva de plictiseală. Dar nici la burlăcie nu mă mai întorc de bună voie! N-am de unde să vînd în fiecare an o dugheană ca să mă însor, numai ca să am un nou motiv de divorț. O să rămînă Zenoba, dar cu condiția să cînte cocoșul în casă! Bărbatul nebun are nevoie de-o femeie înțeleaptă. Dar ți-ai găsit! Zenoba și înțelepciunea!

— Și-acum ai de gînd să rămîi acolo pe canapea pînă dimineața?

— N-o să pot închide ochii, așa că lasă-mă pe mine cu ale mele și vezi-ți de somn!

Fie ce-o fi! Întinse brațul, o prinse de umăr și o trase ușor, încercînd s-o convingă:

— Hai, vino lîngă mine!...

Zenoba se împotrivi, dar fără prea multă convingere. Apoi se lăsă dusă și bîigui, suspinînd:

— Cînd o să am și eu parte de tihnă ca celelalte femei?

— Hai, vino-ți în fire! o luă el cu duhul blîndeții. Trebuie să ai toată încrederea și să te bizui pe mine, căci sînt vrednic de ea, să știi! Nu pot să fiu fericit dacă nu ies într-o seară undeva. Dar să știi că nici tu n-o să ai parte de fericire, dacă o să mă bați la cap în fiecare zi. Trebuie să mă crezi că petrecerea mea e cu totul și cu totul nevinovată și-atunci o să ne fie bine la amîndoi. Tu știi prea bine că nu sînt nici laș nici mincinos. Ți-aduci foarte bine aminte că te-am adus în casă pe cînd fosta mea nevastă dormea în patul ăsta. E la mintea oricui că un laș n-ar fi în stare de așa ceva. Ți-am repetat de nenumărate ori că m-am săturat să tot umblu haihui și că în viața mea n-ai mai rămas decît tu!

Oftă adînc, ca şi cînd ar fi vrut să-i spună: „Cît de mult aş vrea să te cred!“

— Vai de mine! Oftatul ăsta mi-a aprins inima! mai bîigui el, întinzînd uşor braţul spre ea.

— Dacă-mi promiţi că domnul nostru o să te călăuzească pe calea acea bună... murmură ea, îngăduitoare.

Cine s-ar fi putut aştepta la asemenea vorbe de la o lăutăreasă?

— Să nu mă mai întîmpini niciodată cu tărăboi ca astăzi, fiindcă asta mă distruge...

O rezolvare salutară, dar care nu este posibilă în orice împrejurări. Dacă ajungeam la Ayyuşa ascară, n-ar mai fi fost atît de simplu.

— Vezi că bănuiala ta n-a avut nici un temei?

39

Domnul Ahmad Abd el-Gawad era cufundat în registre, cînd se trezi cu Yasin în faţa biroului său. Nici nu-l simţise cînd intrase pe uşă. Îşi dădu seama numaidecît, după privirile speriate din ochii lui rătăciţi, că iar i-a căzut o nenorocire pe cap. Deşi se străduia să zîmbească şi se aplecă să-i sărute cuviincios mîna, pricepu că este absent şi că face totul cu gesturi mecanice. Îi făcu semn să ia loc. Yasin apropie mai întîi scaunul de tatăl său şi numai după aceea se aşeză. Aci ridica ochii sfios spre el, aci îi pleca smerit, cu zîmbetul stins, încremenit pe buze. Stăpînul îl examină bănuitor şi se întrebă ce belea o mai fi dat peste el. Cînd îl văzu cît e de stîngaci, i se făcu milă şi rupse tăcerea, întrebîndu-l:

— Ia zii, ce-i cu tine? Nu eşti deloc în apele tale!...

Yasin căută la el îndelung, vădit încurcat, căutîndu-şi cuvintele, pe urmă lăsă ochii în pămînt şi spuse:

— O să mă transfere la capătul pămîntului... tocmai la cealaltă margine a Sa'idului.

— Cine? Ministerul?

— Da!

— De ce?

— L-am întrebat pe director și mi-a spus că sînt niște lucruri ce n-au nici o legătură cu serviciul meu, bombăni Yasin cu o voce repezită, dînd din umeri în semn de nemulțumire. E o nedreptate!

— Despre ce lucruri e vorba? insistă stăpînul bănuitor. Fă-mă să pricep! Explică-mi mai limpede!...

— Niște calomnii... Pe seama soției mele... mai adăugă, după ce șovăi puțin.

— Bine, bine, dar ce-au zis? stărui stăpînul cu teamă și curiozitate în același timp.

— Păi neghiobii m-au reclamat că sînt însurat cu o... lăutăreasă, răspunse Yasin vădit încurcat.

Stăpînul cumpăni o clipă, măsură dugheana de la un cap la altul cu priviri neliniștite și-l văzu pe Gamil el-Hamzawi tocmindu-se cu un bărbat care stătea în picioare și o femeie care luase loc pe scaun. Îi despărțeau doar cîțiva pași. Așa încît se văzu nevoit să-și înghită furia și zise cu glas scăzut, dar tremurînd de mînie:

— S-ar putea să fie neghiobi, așa cum pretinzi tu, dar te rog să nu uiți că te-am avertizat la timp de toate consecințele la care trebuie să te aștepți... Faci tot felul de prostii fără să-ți pese de nimic și pe urmă vii pe capul meu să le repar... Nu crezi că a sosit timpul să chibzuiești și la urmări înainte de-a comite nebuniile astea? Ce vreau să-ți spun? Tu ești pedagogul liceului și trebuie să ai și tu un prestigiu în școala aia! Ți-am spus lucrul ăsta de nenumărate ori, dar pe o ureche ți-a intrat și pe cealaltă ți-a zburat. Și uite că ți se strînge funia la par. Tu îți închipui că eu nu mai am altceva de lucru decît să mă ocup toată ziua de isprăvile tale? întrebă stăpînul în încheierea filipicei.

— Dar e vorba de nevasta mea legitimă! se încăpățînă Yasin să insiste, încurcat și zăpăcit peste măsură. Nu înțeleg

ce au de reproșat dacă totul este legal!... Ce amestec are ministerul în treaba asta?

— Ce amestec are ministerul! Asta-i bună! Ministerul ține pur și simplu la reputația funcționarilor săi! replică stăpînul, reținîndu-și anevoie mînia.

Nu crezi c-ar fi mai bine să lași pe altcineva să vorbească despre reputație? îi sta pe limbă să-l întrebe.

— Asta-i o învinuire nedreaptă, e un abuz față de un om însurat!...

— Acum tu ce-ai vrea, să elaborez eu regulamentele ministerului? se zborși tatăl, făcînd un semn disperat cu mîna.

— Nu!... Dar te rog să uzezi de influența și relațiile dumitale ca să împiedici transferul... îl imploră în cele din urmă deznădăjduit.

Stăpînul începu să-și mîngîie mustața, cufundat în gînduri, privindu-l în ochi pe fiul său, fără să-l vadă. Yasin continuă să-l implore și să-și ceară iertare pentru supărarea pricinuită, mărturisindu-i că nu se poate bizui pe altcineva în afară de Allah și de tatăl său. Și nu ieși din prăvălie decît după ce-i smulse promisiunea că va face tot ce-i stă în putință ca să împiedice transferul.

Domnul Ahmad nu zăbovi nici o clipă. Chiar în seara aceea se duse în Piața Operei, la cafeneaua El-Gundi, unde știa că obișnuiește să vină și directorul școlii din cînd în cînd. Și într-adevăr, cînd ajunse pe terasa cafenelei, se trezi față în față cu el.

— Chiar mă așteptam să mă cauți! i-o luă înainte directorul, invitîndu-l să ia loc. Îmi pare foarte rău pentru necazurile pe care ți le pricinuiește fiul tău.

— În orice caz, Yasin este și băiatul dumneavoastră... zise stăpînul încurcat, în timp ce se așeza pe scaunul de dinaintea directorului, cu fața spre piață.

— Asta-i adevărat, dar eu n-am nici în clin nici în mînecă cu toată povestea asta. Totul îl privește pe el și ministerul.

— Dar mi se pare foarte ciudat să sancționezi un salariat pentru că s-a însurat cu o lăutăreasă! protestă stăpînul, surîzînd ironic. E o chestiune care-l privește exclusiv pe el... Pe urmă, căsătoria este o relație legitimă și nu se cade ca cineva să fie persecutat pentru că s-a însurat...

— De fapt n-a venit vorba despre căsătorie decît în treacăt, îl întrerupse directorul, încruntîndu-se și clătinînd din cap nedumerit, ca și cînd n-ar fi înțeles ce vrea să-i spună domnul Ahmad. Poate nu știi cum stau lucrurile... Am impresia că habar n-ai de toată povestea!...

— Dar ce poveste? Mai există și alte motive? întrebă stăpînul, simțind cum i se strînge inima de teamă și rușine.

— Păi adevărul, domnule Ahmad, este o întreagă tărășenie: Yasin a provocat un scandal cu o cocotă din ulița Tayyab și i-a întocmit poliția proces-verbal, trimițînd o copie și la minister, îl lămuri directorul cu compătimire în glas, aplecîndu-se spre el peste masă.

Stăpînul rămase năucit; începu să tremure din tot corpul, cu ochii bulbucați de spaimă și cu fața îngălbenită.

— Ăsta-i adevărul, domnule Ahmad! repetă directorul cu același ton, clătinînd din cap cu regret. Am făcut tot ce-am putut — rămîne între noi! — ca să obțin să nu fie chemat în fața consiliului de disciplină și să se limiteze totul la transferul lui în Es-Sa'id.

— Canalia! mormăi stăpînul, oftînd.

— Îți mărturisesc cu mîna pe conștiință că-mi pare nespus de rău — continuă directorul, privind la el cu simpatie — numai că atitudinea lui nu se potrivește deloc cu funcția lui la școală. Nu pot să neg că e un tînăr sîrguincios. Ba aș zice chiar că mi-e drag. Nu numai pentru dumneata, ci și pentru că îmi place cum își dă osteneala... Dar să știi că gurile rele spun fel de fel de minuni pe seama lui. I s-a dus pomina!... Ce să mai lungim vorba?! A cam greșit drumul și se joacă cu focul. Dacă nu-și corectează purtarea cît mai curînd, își periclitează viitorul!

Stăpînul rămase îndelung cu capul în piept, gol de gînduri, clocotind de mînie.

— Un scandal cu o cocotă? bîigui el într-un tîrziu, ca și cînd ar fi vorbit singur. Cum așa? Atunci să se ducă la dracu!

Numai că nu-l lăsă deloc să se ducă la dracu! Alergă în toate părțile, intervenind la cîțiva deputați, pe la alte cunoștințe cu funcții înalte, ploconindu-se în dreapta și-n stînga, numai să nu-i fie odrasla transferată la capătul pămîntului. Muhammad Iffat fu cu trup și suflet alături de el toată vremea, pînă ce reușiră să obțină anularea deciziei de transfer. Numai că ministerul insistă să fie detașat într-o funcție administrativă în centrală. La rugămințile lui Muhammad Iffat, ginerele său — al doilea soț al lui Zeinab — fu de acord să-i găsească un loc chiar în direcția de arhive pe care o conducea. Și astfel, Yasin își luă în primire noua lui slujbă o dată cu începutul iernii. Dar lucrurile nu se opriră aici, ci i se interzise definitiv să mai lucreze la vreo școală și nu i se mai acordă nici gradația a șaptea, cu toate că avea vechimea necesară. Deși Muhammad Iffat îi voise numai binele, Yasin nu se împăca deloc cu gîndul că va trebui să fie subalternul soțului primei lui neveste. Nu răbdă multă vreme și își dădu frîu liber gîndurilor, destăinuindu-se lui Kamal:

— Cred că Zeinab s-a bucurat de beleaua care a căzut pe capul meu. Le cunosc prea bine pe femei ca să nu-mi dau seama ce au în tărtăcuță. N-am nici cea mai mică îndoială că s-a bucurat din tot sufletul de nenorocirea mea. Nu-mi face deloc plăcere să fiu subalternul unui țap ca bărbatu-său, dar n-am de-ales! E un moșneag, care nu mai are de[mult ce spune femeilor!... Nici vorbă să poată umple golul lăsat de Yasin!... N-are decît să se bucure toanta, căci și eu fac același lucru...

Fața de Zenoba nu scăpă o vorbă. Ea află doar că soțul ei a fost detașat într-un post mai mare, în minister. Stăpînul, la rîndul lui, se feri să mai aducă vorba despre adevăratul

motiv al scandalului. Cînd a reușit să obțină anularea transferului, i-a zis doar atît:

— Să știi că ulciorul nu merge de multe ori la apă!... Destul am obosit și m-am făcut de rușine! Destul!... Așa încît să știi că de azi înainte problemele tale nu mă mai interesează... Fă cum te taie capul, dar ponoasele o să le tragi singur... Domnul mi-e martor!...

La cîteva zile după aceea, îl chemă la prăvălie și-l luă din scurt:

— Cred că a sosit timpul să te gîndești și tu mai serios la viitorul tău, să părăsești calea care te duce spre pierzanie și s-o apuci pe drumul cel bun. Măcar acum în ceasul al doisprezecelea, adică înainte de a fi prea tîrziu. Cît mai ai încă timp să te hotărăști... Încă aș mai putea să te ajut, dar trebuie să fii cu ochii în patru și să iei bine aminte la ce-ți spun. (Apoi, se apucă serios să-i explice pe îndelete ce-are de făcut:) Mai întîi divorțezi și te întorci la casa ta, iar eu îți găsesc o femeie potrivită, cu care să poți începe o viață onorabilă.

Yasin schimbă fețe fețe și-i răspunse cu glasul moale, vădit încurcat:

— Prețuiesc foarte mult dorința dumitale de a mă ajuta. Voi ține cont de ea și voi face la rîndul meu tot ce pot ca să-ți vin în întîmpinare, dar cu condiția să nu pricinuim nimănui vreun necaz.

— Asta-i o nouă făgăduială care-mi amintește promisiunile englezilor! Se pare că ții cu tot dinaadinsul să ajungi și la închisoare... Da, da! Azi-mîine o să te-aud strigîndu-mă din spatele gratiilor să-ți vin în ajutor. Îți repet pentru ultima oară lucrul cel mai potrivit pentru tine: divorțezi de femeia aia și te întorci acasă!...

— Dar e însărcinată, tată! mărturisi Yasin, simțindu-se strîns cu ușa, și oftă din adîncul inimii ca să-l audă și stăpînul.

Şi n-aş vrea să mai adaug încă un păcat la cele pe care le-am făcut pînă acum...

Ţine-mă, doamne! Va să zică, în pîntecele Zenobei ţi se plămădeşte un nou nepot!... Ţi-ar fi putut trece prin cap cîte necazuri o să-ţi aducă odrasla asta în ziua cînd a venit pe lume? Atunci ai socotit-o cea mai frumoasă zi din viaţa ta!

— Însărcinată? răsună glasul dogit al stăpînului.

— Da! răspunse Yasin ca de pe altă lume.

— Şi-ţi plîngi păcatele, zici? continuă el, simţind că-i pică cerul pe cap. Şi zici că ţi-e teamă să mai adaugi încă un păcat la cele vechi?

Apoi înălţă glasul şi-l luă la rost, înainte ca Yasin să apuce să deschidă gura:

— Nu-nţeleg de ce n-ai avut mustrările astea de conştiinţă în ziua cînd ţi-ai bătut joc de nişte fete ca lumea?... Eşti un blestem pe capul meu, ăsta-i adevărul! Jur pe Cartea lui Allah că asta eşti!

Cînd ieşi din prăvălie, stăpînul îl petrecu, strîngînd din dinţi, cu ochii plini de regret şi dezamăgire. Se minună încă o dată de înfăţişarea pe care Yasin o moştenise de la el şi firea buclucaşă moştenită de la mamă-sa. Îşi aduse aminte că într-o zi, nu cu mult timp în urmă, fusese şi el pe punctul să se prăbuşească în abis tot din pricina aceleiaşi femei, dar reuşise, — slavă Domnului, — să se oprească la timp. A reuşit să-şi stăvilească pornirile! Îl năpădi un sentiment de aversiune amestecată cu nelinişte. Îl blestemă pe Yasin. Apoi mai blestemă încă o dată... tot pe Yasin.

40

Ziua de douăzeci decembrie nu era pentru el ca oricare altele, căci în această zi venise chiar el pe lume. Şi lucrul ăsta fusese înscris într-un certificat pentru ca să nu se uite ziua. Îşi

îmbrăcă pardesiul și porni să se miște prin cameră încoace și încolo, fără a-și găsi locul. Privirea îi căzu asupra jurnalului de pe birou, deschis la o filă albă, pe care nu se afla decît data zilei lui de naștere. Continuă să se agite frămîntat, cugetînd la ce va trebui să scrie cu ocazia aniversării și încercînd totodată să se încălzească puțin, pentru a rezista frigului mușcător de afară. Privi absent pe fereastră și văzu perdeaua plumburie de nori posomorîți care ascundeau cerul și care se descărcau din cînd în cînd în rafale scurte, predispunînd la meditație și visare. Trebuie să-și sărbătorească într-un fel ziua de naștere, chiar dacă este singurul care și-a adus aminte de acest eveniment. Familia lui nu cunoștea tradiția aniversării zilelor de naștere. Nici chiar mamă-sa nu ținea minte asemenea date. Aminei nu-i mai rămăseseră decît niște amintiri vagi despre anotimpurile cînd născuse copiii și despre chinurile prin care trecuse. Cît despre nașterea lui Kamal, nu-și mai aducea aminte decît că avusese loc iarna și că fusese foarte grea, de vreme ce se chinuise și urlase două zile în șir. Mai demult, se gîndea la evenimentul ăsta cu compătimire pentru sărmana Amina, apoi cu și mai multă milă pentru Aișa. Acum însă, după ce se familiarizase cu izvoarele filozofiei materialiste, meditează la nașterea lui într-un mod cu totul deosebit. Se întreabă dacă nu cumva nașterea lui fusese atît de grea din pricina ignoranței. Meditînd la greutățile nașterii și la consecințele pe care le-ar putea avea pentru creierul noului născut, se trezi întrebîndu-se dacă pasiunea cu care s-a lăsat în voia jocului orb al dragostei și-al întîmplării nu este rezultatul acelor eforturi cumplite dinainte de a vedea lumina zilei. Sau poate fi rezultatul unor dureri neștiute dinainte de a prinde viață; acelor misterioase transformări chimice și biologice din vremea întunericului obscur, al unor sentimente și porniri contradictorii, pe care nu le va cunoaște niciodată, ale unor oameni foarte apropiați, pe care nu-i va cunoaște cu adevărat niciodată. Îl revoltase uneori această origine obscură. Poate pretinde că-și are obîrșia

în ceruri sau pe orbita cine știe cărui astru?... Ai plîns înainte de a fi dobîndit conștiința de sine; instinctele s-au dezvoltat și s-au cristalizat cu trecerea clipelor și anilor — s-au format credințe, mereu și mereu altele, de care ai ajuns să te lepezi. Apoi s-a întîmplat minunea: te-ai îndrăgostit, împingînd limitele iubirii pînă la divinizare. Apoi, pe neașteptate, toate credințele s-au prăbușit: toate valorile au căpătat sensuri noi, iar în final a urmat dezamăgirea — revenirea la starea umilă de la începuturi — convingerea că nu cunoști nimic, că nu știi cu adevărat nimic.

Așadar au trecut nouăsprezece ani din viață! O perioadă destul de lungă! Ce repede fuge tinerețea! Ca fulgerul! Ce altă consolare ai putea avea decît să savurezi fiecare ceas, fiecare clipă a vieții înainte de a fi croncănit corbul apusului? Etapa candorii s-a încheiat. A urmat o etapă în care datai întîmplările cu inițialele î.i. (înainte de iubire) și d.i. (după iubire). Acum dorințele sînt copleșitoare, dar adevărata esență a iubirii îți este încă necunoscută; încă mai poartă acele nume binecuvîntate: adevărul, bucuria vieții, lumina științei. Călătoria pare să fie destul de lungă. Tînărul pare să se fi îmbarcat în trenul lui Auguste Comte[1], să fi trecut prin stația teologiei, a cărei deviză era „Da! Crede și nu cerceta" pentru a poposi și a scormoni acum în tărîmurile metafizicii, a cărei deviză este „Nu!", iar în depărtare întrezărește „realismul", pe al cărui frontispiciu stă scris „Deschide ochii și îndrăznește!".

În fața biroului își încetini pasul și ochii i se opriră din nou asupra jurnalului. Să completeze această pagină cu ce-i va dicta creionul sau să aștepte pînă cînd i se vor cristaliza gîndurile ce-l frămîntă? În clipa aceea îi izbiră timpanul picăturile de ploaie ce porniră să bată darabana în zid. Se uită pe fereastra dinspre Bayna el-Qasrein și văzu picăturile

---

[1] Auguste Comte (1798—1857), filozof francez, fondator al pozitivismului și unul din întemeietorii sociologiei moderne.

alunecînd ca niște perle pe ochiurile geamului aburit. Una din perle se rostogoli în fugă, lăsînd pe suprafața aburită o dîră limpede, puțin cotită, asemenea unui meteorit. Se opri în fața ferestrei și ridică ochii urmărind trîmbele de ploaie ce uneau cerul cu pămîntul, prin șiraguri transparente. Minaretele și cupolele, indiferente la revărsarea norilor, se profilau pînă în zare pe un fond argintiu. Întregul peisaj era închis într-un cadru brumăriu, ce amintea visul. De jos, se auzea larma copiilor. Își plecă privirea și văzu strada inundată de șuvoaiele noroioase. Trăsurile înotau anevoie, aruncînd stropi în toate direcțiile. Negustorii își adunaseră în grabă mărfurile expuse afară, iar trecătorii alergaseră după adăpost care încotro — unii în prăvălii, alții în cafenele, alții pe sub balcoane.

Acesta este dialogul cerului cu pămîntul. Cît de ispititor este să-l contempli în liniște în pragul celui de al douăzecelea an al vieții. Din clipa cînd Hüsein Șaddad a plecat, n-a mai găsit un alt prieten căruia să-i poată încredința tainele sufletului său. Sufletul său este acum singurul prieten care i-a mai rămas. Mai crezi în existența lui Allah? își întreaba cugetul său. De ce nu încerci să sari de pe un astru pe altul și de pe o planetă pe alta, așa cum sari de pe o treaptă pe alta a scării? îi răspunde spiritul său tot cu o întrebare. Şi ce zici despre aceia care au făcut din pămînt centrul universului și i-au pus pe îngeri să se prosterneze dinaintea lutului? Pînă cînd a venit Copernicus[1] și a coborît pămîntul la starea lui adevărată de sclav supus al soarelui. Pe urmă a venit fratele său Darwin pentru a da în vileag taina falsului prinț, declarînd în gura mare că adevăratul său părinte este maimuța din cușcă, pe care o vezi în zilele de sărbătoare la Zoo. Starea primordială a fost o nebuloasă, din care s-au rupt aștrii, așa

---

[1] Nicolas Copernic (1473—1543), astronom polonez, care a demonstrat dubla mișcare a planetelor din sistemul solar — în jurul propriilor axe și în jurul soarelui.

cum sar pietricelele de sub roata bicicletei. Și aștrii au pornit să graviteze la nesfîrșit în jurul unor planete. Și s-a avîntat pămîntul — un glob lichid — cu luna pe urmele lui. Pînă ce elanul i s-a stins și i s-au conturat tărîmurile: munții și cîmpiile, stîncile și apele. Apoi s-a ivit viața. A apărut și stăpînul pămîntului — omul!

Pe întinderea valurilor învolburate am dat de o piatră cu trei laturi, pe care de astăzi înainte o voi numi piatra științei, filozofiei și idealului. Aspirația mea este însă greu de atins! Ce calități am pentru a împlini un rol atît de important? Cele pe care le știi! Capul uriaș, nasul ca o trompă, o decepție în dragoste și speranța de a nu mă îmbolnăvi. Ferește-te să iei în zeflemea visele tinereții, căci batjocura lor este semn de bătrînețe. Împricinații se feresc să-i spună pe nume și-i zic „înțelepciune". Nu trebuie să vezi nici o contradicție între admirația pentru Saad și prețuirea lui Copernicus și Mach[1]. Lupta pentru a aduce Egiptul în rîndul națiunilor civilizate este un act la fel de nobil și de uman ca și progresul științei. Mă întrebi dacă mai cred în iubire? Îți mărturisesc sincer că inima mea n-a reușit să se elibereze încă. Deși rădăcinile iubirii se împleteau cu religia, prăbușirea lăcașurilor sfinte nu i-a clintit cu nimic temeiurile din inima mea. Ea se zbuciumă încă la strălucirea unei amintiri sau la ivirea unei imagini, oricît de repede s-ar stinge. Dar în veșnicia iubirii mai crezi? Veșnicia este un mit și nu este exclus să uiți o ființă adorată ca pe orice realitate din lumea asta. A trecut de la căsătoria... Aidei — de ce te sfiești să-i rostești numele? — un an și ai parcurs o cale lungă pe drumul uitării. Ai depășit și nebunia și suferințele violente. Greutatea cea mai mare mi s-a luat de pe inimă, de vreme ce trec zile întregi fără să-mi mai aduc aminte și să oftez de dorul ei, decît dimineața cînd mă trezesc, seara înainte de a adormi și încă o dată sau de

---

[1] Ernst Mach (1838—1916), fizician austriac, care a pus în evidență rolul vitezei sunetului în aerodinamică.

două ori în restul zilei. Nostalgia a luat locul durerii violente — un val de tristețe care alunecă ca un nor fugar și o mihnire ca o durere surdă. La fiecare amintire însă inima izbucnește ca un vulcan și simt că pămîntul se învîrtește cu mine. În orice caz, am ajuns să cred că voi putea trăi și fără Aida. Și pe ce te sprijini în speranța ta de uitare? Pe studiul și pe analiza lumii din jur. La nivelul cosmosului, omul este un firicel minuscul de nisip spulberat de vînt. Voi căuta alinare în filozofie, la mari gînditori cum este Spinoza[1], de pildă. Te-ai bucurat aflînd că iubirea se poate uita? M-am bucurat, de bună seamă, gîndindu-mă la libertate dar m-am și întristat, fiindcă a fost o experiență pe care am prețuit-o mult. Oricum, voi iubi toată viața libertatea absolută.

Fericit este acel căruia nu i s-a urît cu zilele și nu-și dorește moartea. Fericit este acel în a cărui inimă arde flacăra entuziasmului, veșnic este acela care muncește cu pasiune și viu este acela care ascultă îndemnul lui El-Khayyam.

Afară continua să toarne cu găleata; tunetele care zguduiau temeliile cerului după fiecare săgeată de fulger nu mai conteneau. Strada devenise pustie; nu se mai zărea țipenie de om și se stinsese orice larmă. Simți nevoia să arunce o privire în curte. Ieși din camera lui și se opri la fereastra din salon. Prin deschizătura din mijlocul ei văzu șiroaiele brăzdînd pămîntul care mustea, scurgîndu-se spre puțul cel vechi. Cîteva șiroaie preschimbaseră spațiul dintre cuptor și magazie într-o băltoacă. Cînd începea să se zvînte pămîntul, bucățica asta de curte se înveșmînta pentru cîteva zile într-un verde mătăsos, răsărit din grăunții de grîu, orz sau schinduf scăpați printre degetele lui *umm* Hanafi. Dar plan-

---

[1] Baruch Spinoza (1632—1677), filozof raționalist olandez. Sistemul său filozofic, expus în lucrarea *Etica,* este o doctrină panteistă. Cunoașterea adevărată se dobîndește în concepția lui numai prin rațiune. Prin puterea rațiunii, omul se poate elibera de sclavia afectelor și poate atinge fericirea supremă, sentimentul comunității cu natura și cu eternitatea.

tele plăpînde nici n-apucau bine să răzbată spre lumină și dispăreau sub paşii grei şi neîndurători. În vremea copilăriei locul acela fusese parcela lui experimentală şi un crîmpei din tărîmul viselor lui. La amintirea acestor vise, îl năpădi o mîhnire subită acolo în adînc, umplîndu-l de tristețe. Dar peste ea năvăli imediat o undă de bucurie, învăluind-o ca un nor transparent care acoperă fața lunii. Se întoarse de la fereastră cu gîndul să revină în cameră și privirea i se opri asupra unei imagini la fel de triste. Mama-sa stătea cu picioarele adunate sub ea pe canapeaua îngustă și cu mîinile întinse deasupra mangalului cu jar, iar *umm* Hanafi, ghemuită în fața ei pe o blană. Tabloul îi stîrni pe neașteptate amintirile zilelor frumoase de altădată. Din splendoarea cafelei de odinioară nu mai rămăsese neschimbat decît mangalul.

41

Ahmad Abd el-Gawad porni agale pe malul Nilului, îndreptîndu-se spre bacul lui Muhammad Iffat. Înserarea se lăsase de mult peste oraș, iar stelele scînteietoare se iveau puzderie, împînzind cerul de smoală. Se răcorise binișor. Cînd se pregătea tocmai să cotească, aruncă o privire fugară spre bacul care fusese cîndva al Zenobei. Trecuse un an de la amintirile dureroase, dar în inimă tot îi mai stăruiau aversiunea și umilința. După ce se despărțise de Zenoba, părăsise petrecerile, întocmai cum se întîmplase după moartea lui Fahmi. Cam la un an după aceea simțise că-și pierde răbdarea și picioarele îl purtaseră din nou spre locul oprit. Se afla din nou între prietenii de petrecere: cei trei bărbați și cele două femei. Cu prietenii se întîlnise și cu o seară înainte, dar pe cele două femei nu le mai văzuse cam de un an și jumătate; mai exact, din noaptea cînd în viața lui apăruse Zenoba. Toată lumea îl aștepta. Nu se clintise nici un pahar: nimeni nu se atinsese de nimic. Galila stătea pe canapeaua din mij-

loc, jucîndu-se cu brățările de aur, ascultîndu-le clinchetul, în vreme ce Zabida se contempla într-o oglindă sub becul atîrnat de tavan, cu spatele spre masa încărcată. Prietenii își scoseseră *gubbele*, așezîndu-se fiecare pe unde nimerise. Ahmad dădu mîna cu ei, apoi salută cu căldură pe cele două femei. „Bine-ai venit, frate drag!" îl întîmpină Galila. „Bine-ai venit! Dacă n-ar exista și buna cuviință, n-ai merita nici să te salutăm!" zise și Zabida, zîmbind dojenitor. Domnul Ahmad își scoase *gubba* și *tarbușul*, apoi își petrecu privirea peste locurile libere. Între timp Zabida se așezase lîngă Galila și el șovăi puțin înainte de a se îndrepta spre canapeaua femeilor. Ezitarea nu-i scăpă ochiului versat al lui Abd er-Rahim, care sări ars, ca și cînd atît ar fi așteptat:

— Parc-ai fi un școlar ageamiu...

— Tu ți-ai pune mai bine frîu limbii și ți-ai vedea de treaba ta! îl apostrofă Galila.

— Eu aș fi fost mai îndreptățită să-i spun asta, că doar sîntem și rude într-un fel... se grăbi Zabida, rîzînd ironic.

Stăpînul pricepu imediat aluzia Zabidei și tresări neliniștit, întrebîndu-se cît o fi știind ea din toate cele întîmplate.

— Cinstea este de partea mea, sultană! îi răspunse el în doi peri.

— Tu te bucuri cu adevărat de cele întîmplate? îl întrebă Zabida, uitîndu-se la el piezis.

— De vreme ce ești mătușa ei... răspunse el tot în glumă.

— Eu în schimb n-o să fiu niciodată mulțumită... îngăimă ea, făcînd un semn categoric cu mîna.

Înainte ca stăpînul s-o mai întrebe ceva, interveni Abd er-Rahim, frecîndu-și palmele:

— Eu propun să terminați discuția ca să bem ceva...

Apoi se apropie de masă, desfăcu o sticlă și turnă în pahare, îndeplinind rolul de Ganymede cu obișnuita-i satisfacție. Așteptă pînă ridicară toți paharele și toastă: „În sănătatea prietenilor dragi; să avem parte numai de bucurie!". Ahmad Abd el-Gawad privi pe deasupra paharului, cercetînd

cu voluptate chipurile prietenilor, care împărțiseră cu el povara prieteniei și statorniciei de aproape patruzeci de ani. Se lăsă furat de gînduri și-i imagină pe cei trei ca niște particele din sufletul lui. Îl copleși tulburarea și simți că nu-l mai încape nici pămîntul.

— Și din ce cauză ești tu nemulțumită de ea? se trezi stăpînul ca dintr-un vis.

Înțelese din privirile ei că discuția îi face mare plăcere.

— Fiindcă e o haină... nu-și ține cuvîntul... spuse Zabida. A plecat din casa mea de mai bine de un an, fără măcar să-mi spună ce are de gînd... S-a dus și dusă a fost... N-am mai auzit de ea...

Adevărat să fie? Chiar să nu știe ce s-a întîmplat cu ea tot timpul ăsta? Se stăpîni și nu comentă vorbele ei nicicum.

— El nu ți-a spus nimic? insistă Zabida.

— Mi-a spus... cînd a fost momentul... se bîlbîi Ahmad.

— Am crescut-o de cînd era în leagăn... I-am fost o adevărată mamă... Și iată răsplata! Are sînge blestemat, ce să-i faci?

— Nu-i ocărî sîngele, căci sîngele ei e și-al tău! încercă Ali Abd er-Rahim s-o domolească, mai în glumă, mai în serios.

— Da de unde?! N-are nimic din sîngele meu! protestă Zabida.

— Dar cine-i tatăl ei? o întrebă domnul Ahmad pe neașteptate.

— Tatăl ei? se trezi Ibrahim el-Far, minunîndu-se cu un ton care nu putea să prevestească decît un potop de ironii și rîsete.

— Nu uita că este vorba de soția lui Yasin! îl preveni Muhammad Iffat.

Ibrahim el-Far se opri imediat, luînd o mină serioasă, dar Zabida continuă:

— Eu nu glumesc deloc, să știți! Tot timpul m-a invidiat și a rîvnit să-mi ia locul, cu toate că se afla sub ocrotirea

În același timp recunoscu și el, alături de Ali Abd er-Rahim, că ea nu se da înapoi de la nimic pentru a cîștiga bani, lăsînd să se înțeleagă că ar face negoț cu frumusețea fetelor din orchestră și că încetul cu încetul casa ei o să-și piardă prestigiul. Altădată aduseseră vorba despre Zabida și recunoscuseră cu toții că se pricepe și să adune, dar și să risipească banii, făcînd aluzie îndeosebi la patima ei pentru droguri.

— Îngăduie-mi să-mi exprim admirația pentru privirile galeșe pe care le trimiți unora dintre noi... o tachină Muhammad Iffat pe Zabida.

— Ochii îl dau de gol pe cel aprins de dragoste... zise Galila aproape în șoaptă, apoi izbucni în hohote de rîs.

— Sau ți-ai închipuit că noi nu mai vedem? se amestecă în vorbă și Ibrahim el-Far, dojenind-o în glumă.

— Să știți că se schimbă treaba! Dacă trăncăniți așa fără rost, n-o să mai puteți să mă păcăliți, așa cum plănuiați voi! îi amenință Ahmad Abd el-Gawad, prefăcîndu-se supărat.

— Nu mă uitam la el cu un scop anume — Doamne ferește! se dezvinovăți Zabida, simțindu-se încolțită. Mă uitam la capetele voastre albite și la părul lui negru și-l invidiam că rămîne neschimbat. Spuneți-mi dacă-i dați mai mult de patruzeci de ani?

— Poate vrei să zici patruzeci pe-un picior?! glumi Muhammad Iffat.

— Oricum ați face socoteala, tot sînteți mai bătrîni decît mine! îi luă în zeflemea Ahmad Abd el-Gawad.

În clipa aceea Galila fredonă începutul cîntecului „Invidiosul parcă are un spin în ochi..."

— Nu vă fie teamă că n-o să-l deochi! se apără Zabida.

— Ba toate belelele de la ochii tăi se trag... sări Muhammad Iffat, clătinînd din cap cu subînțeles.

— Tot mă mai invidiezi că sînt tînăr? o întrebă Ahmad Abd el-Gawad pe Zabida. N-ai auzit ce-a spus doctorul?

— Ba da! Mi-a spus Muhammad Iffat... Dar ce boală mai e și tensiunea asta?

— Mi-a înfășurat un burduf împrejurul brațului și-a început să-l umfle cu niște foale din piele. Asta a fost tot. Pe urmă, mi-a spus hotărît și sigur: „Ai tensiune!“

— Și de la ce ți se trage tensiunea asta?

— Cred că de la foalele alea... glumi stăpînul.

— Mi se pare mie că e o boală molipsitoare... zise Ibrahim el-Far, frecîndu-și palmele. La mai puțin de-o lună după îmbolnăvirea lui, ne-am dus la doctor unul după altul și rezultatul a fost același în toate cazurile... „Tensiune!“

— Vă spun eu care e secretul, interveni Ali Abd er-Rahim. Trebuie să fie una din urmările revoluției, de vreme ce nu s-a pomenit de boala asta înainte de izbucnirea ei...

— Și care sînt simptomele misterioasei boli? întrebă Galila pe domnul Ahmad, din ce în ce mai interesată.

— Dureri de cap, respirație anevoioasă și o mare greutate la mers...

— Dar cine n-are simptomele astea? bombăni Zabida, tîmbind puțin neliniștită. Credeți că s-ar putea să am și eu zensiune?

— Sus sau jos? întrebă Ahmad Abd el-Gawad, sucind vorba ca să facă haz.

Riseră toți, chiar și Zabida.

— Acum că știi atît de bine ce-i cu tensiunea asta, cred că ai putea s-o examinezi și pe ea, spuse Galila cu tîle. Poate-i ghicești și ei boala.

— Păi să aducă ea burduful, iar eu caut foalele, continuă Ahmad Abd el-Gawad, pornit să facă haz cu orice preț.

Izbucniră cu toții în hohote și nu se opriră pînă ce nu-i întrerupse Muhammad Iffat:

— Tensiune... tensiune... Altceva nu mai știe doctorul... Iar noi trebuie să ascultăm de poruncile lui ca niște sclavi. „Nu mai bei! Nu mai mănînci carne de vită! Renunță și la ouă!..“

— Ei, vezi? Și cum să se descurce unul ca mine, care trăiește numai cu carne de vită și ouă și nu bea decît alcool?

— Mănîncă și bea sănătos, după pofta inimii, îl încurajă Zabida, căci cel mai bun vraci îți ești tu însuți, iar Allah este doctor pentru sufletele tuturor!...

— Acum îi arde de șagă, dar cînd a fost nevoit să stea la pat o băgase bine pe mînecă și luase aminte la toate sfaturile medicului, respectîndu-le cu sfințenie. Acum iar le-a uitat!

— Eu n-am nici un fel de încredere în doctori, declară Galila, zbîrcind din nas, dar le găsesc o scuză, căci trebuie să trăiască și ei. Cîștigă pe seama bolilor cum cîștigăm noi pe seama nunților. Pentru ei — burduful, foalele, ordinele și interdicțiile, iar pentru noi — daireaua, lăuta și cîntecele...

— Ai dreptate! exclamă stăpînul entuziasmat. Numai Allah hotărăște asupra bolilor și sănătății, asupra vieții și morții! Cel care se bizuie pe Allah nu va regreta!...

— Oameni buni, depuneți mărturie împotriva acestui fățarnic! îi instigă Ibrahim el-Far, rîzînd cu poftă. Cu gura bea, cu ochii păcătuiește și pe urmă vine și ne ține nouă predici din vîrful limbii!...

N-aveți ce să-mi reproșați, de vreme ce predic într-o casă deocheată ca asta... zise Ahmad Abd el-Gawad, hohotind.

Ce bine ar fi dacă s-ar afla și Kamal printre noi, să-ți asculte și el predicile, sări Muhammad Iffat cu gura, urmărindu-l pe Ahmad Abd el-Gawad cu priviri mustrătoare.

— Apropo, tot mai susține că omul se trage din maimuță? interveni Ali Abd er-Rahim.

— Ce-mi aud urechile?! exclamă Galila, ducîndu-și mîinile la piept.

— Din maimuță?! se minună și Zabida. (Apoi, cu ironie:) Probabil, se gîndește la originea lui, sărmanul!

— Și în plus mai susține și că femeia s-ar trage din leoaică... încercă să se răzbune stăpînul.

— Aș vrea să văd și eu vlăstarul ăsta descinzînd dintr-un maimuțoi și o leoaică! spuse Zabida, abia reținîndu-și rîsul.

— Las'că o să se facă el mare și-o să afle atunci că omul își are într-adevăr originea în Adam și Eva... se amestecă și Ibrahim el-Far.

— Ba mai bine o să-l aduc într-o zi aici cu mine ca să vadă din ce animale se trage omul... îl întrerupse stăpînul.

— Tu ai putea să ne spui și nouă cărei specii de animale îi aparține domnul Ahmad, se adresă Ali Abd er-Rahim Zabidei, în vreme ce se apropia de masă pentru a umple din nou paharele.

Ea rămase o clipă pe gînduri, urmărind mîinile lui Ali Abd er-Rahim, apoi spuse, zîmbind:

— Cred că aduce cu măgarul...

— Asta-i ocară sau laudă? întrebă Galila.

— Numai cine-a zis-o poate știi... răspunse Ahmad Abd el-Gawad în locul Zabidei.

Înălțară din nou paharele într-o atmosferă de veselie generală. Apoi Zabida ridică lăuta și începu să îngîne „Coboară perdeaua..."

Trupul lui Ahmad Abd el-Gawad începu să danseze în ritmul lent al melodiei. Apoi, ridică paharul, privind prin licoarea aurie la fața Zabidei, ca și cum ar fi vrut s-o cerceteze printr-o lupă colorată. Era cu ochi și cu sprîncene că Ahmad și Zabida reveniseră, sub impresia cîntecului, la vechea comunicare ce se stabilea între ei pe vremuri. Stăpînul reluă ultimul refren împreună cu Zabida și glasul lui se înălță voios, cîntecul încheindu-se în aplauzele și aclamațiile tuturor.

— Fiindcă veni vorba de „îndrăgostitul pe care-l dau ochii de gol", ce părere ai despre Umm Kalthum? o întrebă Muhammad Iffat pe Galila.

— Să fiu sinceră, are glas frumos, dar n-are încă arta necesară...

— Unii prezic că va fi succesoarea Munirei el-Mahdiyya... Alții pretind că ar avea o voce și mai frumoasă decît a Munirei.

— Ei, nici chiar așa! protestă Galila. Nu poate suporta comparație cu vocea gravă a Munirei...

— Cîntecul ei amintește mai degrabă de psalmodierea Coranului, se amestecă și Zabida veninoasă. Parcă-ar fi o cîntăreață cu turban ca psalmiștii! încheie cu dispreț.

— Pe mine unul nu mă încîntă deloc! sări cu gura și Ahmad Abd el-Gawad. Mulți sînt înnebuniți după ea, dar realitatea e că vocile de aur s-au terminat o dată cu dispariția lui *si* Abdo...

— Tu ești un retrograd! glumi Muhammad Iffat. Întotdeauna te-ai cramponat de trecut... (Apoi, făcînd semn cu ochiul spre el:) Nu te îndărătnicești tu să-ți guvernezi și casa și familia prin forță, chiar și acum în era democrației și parlamentarismului?

— Democrația! Democrația trebuie să fie pentru popor, nu pentru familie! protestă domnul Ahmad cu ironie.

— Tu crezi că tineretul de astăzi mai poate fi ținut în frîu prin vechile metode? întrebă Ali Abd er-Rahim. Îți închipui că-i mai poți ține în hățuri pe tinerii ăștia învățați cu demonstrațiile și înfruntarea soldaților englezi?

— Nu pricep ce vrei să spui, dar eu sînt de aceeași părere cu Ahmad, se amestecă în vorbă Ibrahim el-Far. Amîndoi avem băieți și se cuvine să ne rugăm lui Allah să ne ajute!...

— Amîndoi sînteți pentru o guvernare democratică numai cu vorba, iar în casă vă purtați ca niște despoți... glumi Muhammad Iffat.

— Ce idee năstrușnică! Am impresia că ești cu capul în nori! Cam ce-ai vrea, mă rog? Să-i strîng laolaltă pe Kamal, pe Yasin și pe mama lui Kamal, să le cer părerea și pe urmă să număr voturile?! protestă Ahmad Abd el-Gawad.

— Să n-o uiți pe Zenoba, te rog!... completă Zabida printre hohote.

— Dacă ceea ce pătimim cu copiii e din pricina revoluției, atunci să avem iertare, eu nu-l mai înțeleg pe Saad Pașa!... insistă Ibrahim el-Far.

Petrecerea cu cîntec și glume se prelungi pînă tîrziu în noapte, pînă ce glasurile se contopiră într-o larmă confuză. Se surprindeau din ce în ce mai des privindu-se adînc în ochi. Nu există pe lumea asta decît o singură plăcere! își zicea Ahmad în sinea lui. Îi veni în minte să exprime gîndul ăsta cu

glas tare, dar renunţă, fără să-şi dea prea bine seama ce-l opreşte — fie că entuziasmul murise fie pentru că în jurul său se lărgea un gol adînc. Dar de ce-i căşună oare indiferenţa asta pe neaşteptate? Va fi o plăcere de un ceas sau o intimitate de durată? se întrebă din nou. Oricum va fi, se simţi ispitit să caute desfătare, dar fu oprit din nou de un foşnet ciudat, ca şi cînd valurile Nilului i-ar fi şoptit la ureche. La mijlocul celui de al şaselea deceniu de viaţă e încă un bărbat în putere. Întreabă-i pe înţelepţi cum trece viaţa căci noi ştim şi nu prea ştim...

— Dar ce te-a apucat de-ai amuţit deodată? — Allah să te ferească de rău!

— Pe mine? Cred că am nevoie de puţină linişte...

Ce plăcută e liniştea!... Să tragi un somn zdravăn şi după el să te scoli înviorat!... Ce plăcută e sănătatea!... Dar ei insistă întruna şi nu-ţi dau o clipă de răgaz. Privirea asta nu-i fermecătoare?... Dar susurul valurilor se înalţă, creşte mereu... Cum ţi se pare cîntecul? Parc-ai avea bumbac în urechi!...

— Nici vorbă! Nu-l lăsăm pînă nu-l petrecem cu alai ca pe un mire! Ce părere aveţi? Nun-ta!... Nun-ta!...

— Hai, cămiloiul meu, ridică-te!...

— Eu? Puţină linişte!... Vă rog...

— Nun-ta! Nun-ta! Aşa cum am făcut prima oară în casa din Al-Ghuriyya...

— Asta s-a întîmplat demult... demult...

— Nu-i nimic, o s-o mai repetăm o dată! Nun-ta!... Nun-ta!...

Sînt fără îndurare! Dar asta a fost aşa demult! Aproape că ţi s-a aşternut peste ochi zăbranicul uitării... Şi negura se lasă parcă din ce în ce mai deasă!... Şi susurul s-a preschimbat în vuiet... Şi creşte mereu!... De ce-ai uitat aproape totul?

— Uitaţi-vă!... Ce-i asta?...

— Ce-i cu el?

— Repede, un pahar cu apă!... Deschideţi fereastra!...

— Îndurare, Doamne!

— Nu-i nimic! Nu-i nimic! Moaie batista asta în apă rece!...

42

Trecuse o săptămînă de la întîmplarea aceea. Doctorul, care-l vizitase în fiecare zi, apreciase că starea este într-atît de gravă încît nu-i îngăduise să stea de vorbă cu nimeni. Pînă și copiii lui se strecurau în cameră în vîrful picioarelor, căutau nedumeriți la fața lui palidă, apoi se retrăgeau cu chipurile întunecate și inimile chircite de durere, aruncîndu-și unul altuia priviri neajutorate și evitînd totodată să se privească în ochi. Doctorul le spusese că e vorba de o criză de tensiune. Khadiga povestise îngrozită că doctorul îi luase stăpînului un lighean de sînge negru. Amina intra și ieșea din odaia lui, plutind ca o fantomă ce rătăcește fără țintă, iar Kamal era uluit și dezorientat, minunîndu-se cum se pot petrece astfel de lucruri grave într-o clipită și cum poate pica cu atîta ușurință un bărbat atît de vînjos ca stăpînul. Privea pe furiș la umbra mamei, la ochii înlăcrimați ai Khadigăi și la chipul livid al Aișei, tot întrebîndu-se cum de s-a putut întîmpla așa ceva. Îi trecu prin minte fără să vrea că tată-său ar putea să se prăpădească dintr-o clipă în alta și rămase încremenit, fiind convins că viața ar fi de neîndurat fără el. Se întrebă cu teamă în suflet cum ar putea suporta mamă-sa o astfel de nenorocire. Pare de pe acum cu sufletul sfîșiat, cu toate că nu s-a întîmplat nimic. Îi veni apoi în minte chipul lui Fahmi și-și puse întrebarea dacă ar putea să-l uite și pe tatăl său așa cum își uitase fratele. Yasin a aflat de cele întîmplate a doua zi și s-a oprit drept la casa veche, fără să stea pe gînduri. Venea pentru prima oară de cînd o părăsise. Rămase lîngă patul tatălui său îndelung, fără să scoată o vorbă. Pe urmă se retrase în salon și acolo se trezi față în față cu Amina. Se întîlneau pentru prima dată

după o lungă despărțire. Yasin fu atît de mișcat cînd o văzu întinzîndu-i mîna, încît ochii i se umeziră, fiind gata să podidească în lacrimi. Stăpînul mai rămase în pat cîteva zile fără să deschidă gura și fără să se miște. După ce dădu sînge se mai strecură în el un grăunte de viață și-și redobîndi cunoștința, reușind să articuleze, printre gemetele de durere, și primele cuvinte. Cînd i se mai domoli criza violentă, șederea în pat începu să-l stînjenească, temîndu-se că s-ar putea să fie condamnat să rămînă legat de patul său în toate împrejurările vieții. Primul lucru despre care întrebă cînd își reveni fu modul cum ajunsese acasă. Amina îi povesti că trei prieteni — Muhammad Iffat, Ali Abd er-Rahim și Ibrahim el-Far — îl aduseseră cu trăsura, în stare de leșin, și-l purtaseră pe brațe pînă la pat. Și cu toate că trecuse de miezul nopții, aduseseră imediat și un doctor. Apoi, întrebă despre persoanele care veniseră să-l viziteze și soția îi spuse că prietenii se interesează de el toată ziua, dar doctorul i-a interzis să-i primească un timp. „Totul este după voia lui Allah!“ șopti el cu glas stins. „Să ne rugăm lui Allah ca totul să se sfîrșească cu bine!“ adăugă după o pauză. Adevărul este că el nu disperase și nu simțise apropierea sfîrșitului nici o clipă, iar încrederea în viață nu-i slăbise deloc, în ciuda durerii și spaimei încercate. Imediat ce-și recăpătă cunoștința, își redobîndi și încrederea în sine. Nu vorbi nimănui cu tonul celor care se pregătesc de moarte și se grăbesc să lase un testament. Dimpotrivă, îl chemă la el pe Gamil el-Hamzawi și-l însărcină să facă niște schimbări, apoi îl chemă pe Kamal și-l trimise să-i aducă niște haine noi de la croitor din Khan Gaafar. Cînd își aducea aminte de moarte, nu făcea decît să repete rugăciunile, vrînd să-l înduplece pe Allah și să amăgească destinul. După o săptămînă, doctorul declară că bolnavul a depășit faza cea mai critică și că în curînd se va restabili complet și-și va relua activitatea. Îi repetă sfaturile pe care i le dăduse la primul consult și el promise că va ține seama de ele întocmai. În sinea lui se legă să renunțe cu desăvîrșire la petreceri și la

viața dezordonată, încredințat că lucrurile sînt prea serioase ca să mai fie luate în glumă. Sănătatea, chiar și cu privațiuni, este oricum mai bună decît boala.

Și astfel criza se sfîrși cu bine. Familia își recăpătă tihna și rostiră cu toții cuvinte de mulțumire. Abia la sfîrșitul celei de a doua săptămîni i se îngădui să stea de vorbă cu musafirii. Primii care îl vizitară fură copiii și ginerii lui. Își petrecu privirile peste chipurile tuturor: Yasin, Khadiga, Aișa, Ibrahim și Khalil Șawkat. Apoi întrebă despre nepoți: Ridwan, Abd el-Mun'im, Ahmad, Na'ima. Osman și Muhammad. Firește, că nu fuseseră luați în vizită ca să nu-i tulbure liniștea. Îi urară viață lungă și sănătate deplină, apoi își exprimară regretul pentru năpasta care-l lovise și rostiră cu toții cuvinte de îmbărbătare. Khadiga vorbi cu glas tremurat, iar Aișa lăsă pe mîna lui o lacrimă. în clipa cînd i-o sărută, socotind de prisos să mai spună ceva. Yasin îi mărturisi că n-a mai avut clipă de liniște de cînd a aflat de boala stăpînului. Fața palidă și severă a domnului Ahmad se lumină într-un zîmbet senin și le vorbi pe îndelete despre voia, mila și bunăvoința lui Allah. despre răbdarea și încrederea cu care trebuie întîmpinat destinul. După un timp, ieșiră cu tihna în suflet și se mutară în odaia lui Kamal, lăsînd salonul liber pentru musafirii așteptați să sosească dintr-o clipă în alta. Yasin, care căpătă pe neașteptate aripi, profită de situație și se opri dinaintea Aminei.

— N-am putut să-ți spun ce-am avut pe suflet în ultimele două săptămîni, fiindcă boala tatei nu mi-a dat o clipă de pace, începu el hotărît. Acum, că lucrurile merg spre bine, cred că putem schimba cîteva vorbe. Aș vrea în primul rînd să-mi cer iertare pentru că am îndrăznit să intru în casă fără îngăduința dumitale. Am avut impresia că m-ai primit cu aceeași căldură de odinioară. Socotesc însă de datoria mea să-mi cer iertare pentru supărarea pe care ți-am pricinuit-o.

— Ce-a fost a trecut, Yasin... răspunse Amina îmbujorată de emoție. Asta-i casa ta și ești oricînd bine venit în ea!..

— Nu vreau să mă întorc la ce-a fost — reluă Yasin — dar socotesc de cuviință să-ți mărturisesc cu mîna pe inimă, jurînd pe viața tatălui meu și a lui Ridwan, că n-am avut niciodată vreun gînd rău pentru cineva din casa asta și că țin la toți cum țin la mine însumi. De bună seamă că numai diavolul m-a împins la păcat. Orice om se află în primejdia asta, dar inima mea a fost întotdeauna alături de voi.

Amina se însenină și puse mîna pe umărul lui solid, zicîndu-i:

— Te-am socotit întotdeauna copilul meu și ți-am arătat aceeași dragoste ca și copiilor mei. Recunosc că m-am mîniat atunci, dar furia s-a stins de mult — slavă lui Allah!... Acum n-a mai rămas decît vechea dragoste. Asta-i casa ta, Yasin, și ești oricînd bine venit în ea!

Yasin nu-și mai încăpea în piele de bucurie, și cînd Amina părăsi odaia, le spuse pe un ton solemn:

— Femeia asta este neînchipuit de bună! Allah nu-l iartă pe cel care ar fi în stare să-i facă vreun rău. Allah să-l blesteme pe diavolul care m-a împins într-o zi să-i rănesc sentimentele!

— Aproape că nu trece nici un an fără ca diavolul să te împingă la o nenorocire! îi răspunse Khadiga, luîndu-l peste picior. Parcă ai fi o jucărie în mîinile lui!...

Se uită la ea cu ochi rugători, implorînd cruțare.

— E o poveste care a trecut... s-a terminat... sări Aișa ca de obicei în apărarea celui încolțit.

— De ce n-ai adus și vinul cu tine, ca să sărbătorești ziua asta binecuvîntată cu tot dichisul, așa cum se cuvine? continuă Khadiga pe același ton, fără să dea atenție Aișei.

— Soția mea nu mai admite petrecerile! i-o reteză Yasin, umflîndu-se în pene. Acum e o doamnă în adevăratul sens al cuvîntului...

— E o mare pierdere pentru tine! Domnul să te ierte și să te călăuzească pe calea cea bună! zise Khadiga, de data asta fără urmă de ironie în glas.

— Te rog să nu te superi pe mine, *si* Yasin... interveni Ibrahim Şawkat, vrînd parcă să-şi ceară iertare pentru firea arţăgoasă a soţiei sale. Ce pot să fac? E sora ta!...

— Allah să te ajute, *si* Ibrahim... răspunse Yasin, ascunzîndu-şi cu greu zîmbetul.

— Acum, după ce Allah l-a ajutat pe tata să se întremeze, vă mărturisesc că n-o să uit cît oi trăi înfăţişarea lui din prima zi, se amestecă Aişa în vorbă, dorind să schimbe subiectul. Să nu mai aibă nimeni parte de boală şi de suferinţă!...

— Viaţa asta nu mai face nici cît un fir de pai fără el, încuviinţă Khadiga fără să stea pe gînduri.

— La el am căutat şi am aflat ajutor în toate nenorocirile, murmură Yasin emoţionat, străduindu-se să pară stăpîn pe sine. Rar se mai întîlneşte un bărbat ca el!...

Şi eu am simţit acelaşi lucru, gîndi Kamal. Ţi-aduci aminte cum stăteai prăbuşit în colţul odăii, copleşit de disperare? Am simţit că mi se frînge inima văzînd-o pe mama prăbuşindu-se. Noi cunoaştem doar un singur sens al morţii, dar dacă spectrul ei vine acolo unde nu ne aşteptam, atunci ne fuge pămîntul de sub picioare. Şi cu toate astea, loviturile ei se vor succeda cu fiecare fiinţă dragă pe care o vom pierde. Într-o bună zi te vei stinge şi tu lăsînd în urmă numai speranţele. Oricum viaţa merită să fie trăită, oricît de mari ar fi suferinţele iubirii...

Din stradă se înălţă zgomotul unei trăsuri. Aişa sări ca împinsă de un resort şi se opri în faţa micii deschizături din fereastră.

— Ne-au sosit vizitatori aleşi! izbucni ea cu mîndrie, întorcîndu-se spre ceilalţi.

Prietenii mai apropiaţi sau mai îndepărtaţi ai stăpînului nu mai conteneau: funcţionari, avocaţi, notabili, comercianţi... Unii dintre ei intrau pentru prima oară în casa lui, alţii mai intraseră cu ocazia uneia din puţinele banchete organizate de domnul Ahmad la el acasă. Dar împreună cu aceştia mai sosiră numeroşi cunoscuţi, pe care îi poţi întîlni aproape în fiecare zi în cartierul comercial Es-Sagha sau pe Calea Nouă.

Veniră prieteni de tot felul. Parcă tunase și-i adunase. Dar niciunul nu-i fusese atît de apropiat ca cei trei — Muhammad Iffat, Ali Abd er-Rahim și Ibrahim el-Far. Întîrziară puțin, avînd în vedere împrejurările vizitei, dar copiii avură suficiente motive de mîndrie, văzînd înfățișarea acestora și trăsurile lor somptuoase.

— Uite că sosesc în sfîrșit și prietenii cei mai dragi... sări Aișa, care rămăsese la postul de observație.

Hohotele și cuvintele de mulțumire și de slavă ale celor trei se auzeau lămurit pînă în odaia lor.

— Nu există pe lumea asta prieteni ca ei... spuse Yasin cu admirație.

Frații Șawkat întăriră și ei spusele lui Yasin, dînd aprobator din cap, în vreme ce pe Kamal îl luă gura pe dinainte și grăi cu o tristețe în glas, pe care din fericire nu o observă nimeni:

— Rar se întîmplă ca o prietenie să fie atît de durabilă ca a lor!...

— N-a trecut nici o zi fără să treacă pe aici pentru a întreba cum se simte tata, remarcă Yasin cu mirare. Și de fiecare dată au plecat cu ochii strălucind de emoție, stînd gata să podidească în lacrimi.

— Nu trebuie să te miri, căci mai mult timp a petrecut cu ei decît cu voi, îi luă Ibrahim Șawkat vorba din gură.

Văzînd că șuvoiul de vizitatori nu mai contenește, Khadiga alergă la bucătărie să dea o mînă de ajutor. După ce închise prăvălia, sosi și Gamil el-Hamzawi. Curînd după el, se iviră Ghoneim Hamido, proprietarul presei de ulei din El-Gamaliyya, și Muhammad el-Agami, vînzătorul de *kuskusi*[1] din Es-Salihiyya.

— Șeihul Mitwalli Abd es-Samad! strigă Aișa, făcînd semn cu capul spre stradă. O putea oare să urce pînă la etajul de sus?

---

[1] Mîncare specifică din nordul Africii, preparată din grîu pisat, diverse legume și carne.

Șeihul străbătu curtea destul de vioi, sprijinindu-se în baston, în vreme ce tușea ca să-și anunțe sosirea și să-și potrivească glasul.

— Urcă el pînă în vîrful minaretului, darămite un etaj-două... o asigură Yasin.

Khalil Șawkat se minună, făcînd semne cu ochii și cu degetele, vrînd să întrebe care-i vîrsta șeihului.

— Păi trebuie să aibă între optzeci și nouăzeci de ani... răspunse tot Yasin. Ca să nu mai zic că e sănătos tun!

— Și n-o fi fost niciodată însurat în viața asta atît de lungă? se interesă Kamal.

— Ba lumea spune că ar fi avut și nevastă și copii, dar că s-ar fi mutat cu toții întru mila lui Allah... bombăni Yasin.

— Ia te uită cine vine! se minună Aișa, care continua să supravegheze intrarea. Un *khawaga!* Cine-o fi?

Noul sosit străbătu curtea cu oarecare teamă în privirile-i scrutătoare. Avea pe cap o pălărie rotundă din fibre de palmier. De sub borurile ei se zărea un nas acvilin, ciupit de vărsat și o mustață zbîrlită.

— O fi vreun bijutier, cine știe? se auzi glasul lui Ibrahim.

— Pare să aibă mutră de grecotei, bombăni Yasin nesigur. Unde-am mai văzut chipul ăsta? se întrebă apoi, dar nu găsi răspunsul.

Se ivi apoi un tînăr orb, purtînd ochelari negri, dus de braț de un om mai simplu, care-și înfășurase capul cu o *kufiyya* și lăsa să-i atîrne de sub poalele paltonului negru un *ghilbab* vărgat. Yasin îl recunoscu de la prima aruncătură de ochi și se miră în sinea lui, dar nu schiță nici un gest ce l-ar fi putut trăda. Tînărul cel orb era cîntărețul la *qanun* din taraful Zabidei, iar celălalt era proprietarul unei cunoscute cafenele din Wagh el-Baraka. Îl chema El-Hamayuni. Era un zurbagiu și jumătate, pezevenghi și altele de soiul ăsta.

— Orbul este cîntărețul la *qanun* din orchestra Zabidei, se apucă Khalil Șawkat să dea explicații.

— Şi de unde pînă unde l-o fi cunoscînd tata? întrebă Yasin, prefăcîndu-se mirat.

— Păi tată-tău e un pasionat de muzică și e normal să-l cunoască artiștii... mormăi Ibrahim Şawkat, rîzînd în barbă.

Zîmbi și Aișa, dar nu-și întoarse capul de la fereastră. Yasin și Kamal surprinseră surîsul lui Ibrahim și pricepură imediat ce se ascunde în spatele lui.

În cele din urmă apăru și Suwaydan, slujnica familiei Şawkat, împleticindu-se de bătrînețe.

— Uite-l și pe solul mamei! Vine să se intereseze cum se mai simte stăpînul... mormăi Khalil, arătînd cu mîna spre ea.

Văduva răposatului Şawkat trecuse o dată în persoană pentru a vedea ce s-a întîmplat cu stăpînul, dar reumatismul nu-i dăduse pace în ultimele zile, și aliindu-se cu bătrînețea nu-i mai îngăduise să plece de acasă.

— Avem nevoie de un cafegiu care să pregătească și să servească cafelele, zise Khadiga, care se întoarse de la bucătărie, lamentîndu-se și fălindu-se totodată, cum îi era obiceiul.

Stăpînul se ridicase în capul oaselor și ședea rezemat de o pernă uriașă, cu o pătură trasă pînă la gît, în vreme ce vizitatorii luaseră loc pe canapea și pe scaunele rînduite în jurul patului. Părea fericit, cu toate că era destul de slăbit. Nimic nu-l putea face mai fericit decît strîngerea prietenilor în jurul lui, întrecîndu-se cu complimentele. Dacă boala îl chinuise, acum spre însănătoșire trebuia să accepte că avusese o ocazie potrivită să-și încerce prietenii, care spre fericirea lui nu numai că-i simțiseră lipsa, dar îi duseseră și dorul. Își deschisese sufletul și se apucase să le povestească de-a fir-a păr despre durerile cărora trebuise să le facă față, ca și cînd ar fi vrut să le stoarcă și mai multă compătimire și simpatie. Pentru asta își îngădui să pună și cîteva înflorituri.

— Primele zile, m-a apăsat gîndul că s-a isprăvit cu mine-îngăimă el, oftînd, — dar am repetat fără încetare *șahada* și *sura* As-Samadiyya. Tot timpul mă gîndeam la voi, chinuit de gîndul despărțirii.

— Fără dumneata n-ar fi mai existat lumea asta, domnule Ahmad... se ridicară mai multe glasuri deodată.

— Boala asta a ta a lăsat în sufletul meu urme care nu se vor șterge niciodată, zise Ali Abd er-Rahim înduioșat.

— Ți-aduci aminte de noaptea aceea? întrebă Muhammad Iffat. Doamne! Ne-ai făcut să încărunțim...

— Te-a salvat cel care ne-a salvat și de englezi în noaptea de la Porta El-Futuh! șopti Ghoneim Hamido, aplecîndu-se puțin spre pat. Ți-aduci aminte?

Ce vremuri erau atunci! Zilele fericirii și iubirii! Iar Fahmi era perfecțiunea! În el îți puseseși toată speranța!

— Slavă lui Allah, domnule Ghoneim!

— Mie să-mi spui cît i-ai dat doctorului pe nedrept? se trezi șeihul Mitwalli Abd es-Samad să întrebe fără rost. Dar nu-i nevoie să-mi răspunzi... Îți cer numai să le dai mîncare slujitorilor lui Al-Husayn!...

— Dar, dumneata șeih Mitwalli, nu te numeri printre slujitorii lui Al-Husyan? îl întrerupse Muhammad Iffat. Ia spune-ne, cum e treaba asta?

— Dai mîncare slujitorilor lui Al-Husayn în frunte cu mine, indiferent dacă vrea sau nu vrea Muhammad Iffat! rosti șeihul răspicat, lovind după fiecare cuvînt cu bastonul în podea. Și se cuvine să le dea și el mîncare, tuturor slujitorilor lui Al-Husayn, în frunte cu mine, din respectul pe care și-l poartă... Și să știi că trebuie să faci pelerinajul[1] chiar în acest an... Și-ar fi și mai bine dacă m-ai lua și pe mine cu dumneata, ca să-ți îndoiască Allah răsplata...

---

[1] Pelerinajul este considerat cel de al cincilea „stîlp“ *(rukn)* al religiei islamice, adică una din cele cinci îndatoriri fundamentale ale musulmanilor. Celelalte patru sînt: profesiunea de credință *(șahada*, care constă în credința într-un singur dumnezeu, recunoscută prin rostirea formulei *Așhadu 'alla 'ilah illa Allah wa'anna Muhammad rasul Allah* „Mărturisesc că nu există un alt dumnezeu în afară de Allah și că Muhammad este trimisul lui“), îndeplinirea celor cinci rugăciuni rituale *(salat)* în fiecare zi, respectarea postului de 30 de zile

Cît de bun ești, șeih Mitwalli! Și ce aproape ești de inima mea! Tu ești unul din monumentele timpului!

— Îți promit, șeih Mitwalli să te iau cu mine în El-Hedjaz[1], dacă cel milostiv o să ne îngăduie...

— Mai puțină supărare! se amestecă și *khawaga* în discuție, după ce-și scosese pălăria, lăsînd să i se vadă chelia strălucitoare și puținul păr complet alb. Supărarea e pricina tuturor necazurilor! Las-o la o parte și-o să fii din nou sănătos tun!...

Manoli cel care ți-a vîndut băuturi vreme de treizeci și cinci de ani! Vînzător de băuturi și samsar de locuri de veci!

(sawm) din luna *Ramadan* și împărțirea pomenii prescrise *(zakat)*. Spre deosebire de acestea patru, care sînt obligatorii, pelerinajul este facultativ, acesta constînd în vizitarea templului Ka'ba de la Makka și a celorlalte locuri sfinte din împrejurimi, o dată în viață, de către musulmanii care dispun de mijloacele necesare acestui scop. Ritualul pelerinajului care are regulile sale bine stabilite, se desfășoară în primele două săptămîni din luna care îi poartă numele *dhu-l-hidjdja* „(luna pelerinajului" — ultima lună a anului musulman. Vizitarea propriu-zisă a locurilor sfinte se face într-o ordine tradițională în zilele de 8—12 ale lunii respective, după ascultarea unei predici impresionante rostite în ziua a șaptea din această lună la mare moschee din Makka. În ziua de 10 începe „marea sărbătoare"; după ceremonia lapidării se sacrifică un număr mare de animale (oi, capre și chiar cămile) în valea Mina (loc în apropierea orașului), în amintirea jertfei oferite de Ibrahim (Avraam). Sărbătoarea se prelungește pînă în ziua de 18 din luna respectivă.

Pelerinajul este interpretat în primul rînd ca un act de cult monoteist; în cursul lui se vizitează „casa lui Allah" (templul Ka'ba), către care se îndreaptă musulmanii în timpul celor cinci rugăciuni zilnice. Pelerinajul a fost, în decursul secolelor trecute poate cel mai important factor de unificare culturală și de mobilitate socială în lumea musulmană.

[1] Regiunea nord-vestică a Peninsulei Arabe, socotită centrul spiritual al islamului. Fiind patria profetului Muhammad, în care a existat și prima capitală a statului islamic, Al-Hedjaz este considerat de musulmani loc sfînt. În zelul lor de a menține inviolabilitatea principalelor lor sanctuare, musulmanii nu admit pătrunderea nemusulmanilor în Makka, Al-Madina și zonele din împrejurimi.

— Asta-i consecința negoțului tău, Manoli!

— Nu s-a plîns nimeni pînă acum că băutura ar fi pricina bolilor... bolborosi *khawaga*, plimbîndu-și privirea peste chipurile celorlalți clienți. Vorbe goale! Poate bucuria sau rîsul să fie cauză vreunei boli?

— De-abia acum mi-am dat seama cine vorbește... Tu ești capul tuturor răutăților!... izbucni șeih Mitwalli Abd es-Samad, privind cu ochii mari spre *khawaga*, cu toate că nu mai vedea de mult nimic. Cînd ai deschis gura prima dată, am tresărit și m-am întrebat unde l-am mai auzit vorbind pe diavolul ăsta?

— Șeih Mitwalli nu ți-a fost client, Manoli? îl întrebă Muhammad el-Agami pe *khawaga*, făcînd semn cu ochiul spre șeih.

— Burta lui e prea plină de mîncare. Unde-ai vrea să mai intre și băutura, dragul meu? zise *khawaga* zîmbind.

— Nu întinde coarda, Manoli! Fii cuviincios! se burzului șeih Mitwalli, strîngînd mînerul bastonului.

— Poți să tăgăduiești că ai fost cel mai mare hașișoman înainte să-ți fi muiat bătrînețea ciolanele, șeih Mitwalli? întrebă El-Agami.

— Hașișul nu este *haram*[1] protestă șeihul, ridicînd mîna ca să-i invite la tăcere. Ai încercat vreodată să faci rugăciunea din zori sub influența hașișului? *„Allahu akbar!*[2] *Allahu akbar!"* E nemaipomenit!

Văzînd că El-Hamayuni nu scoate o vorbă, Ahmad Abd el-Gawad se întoarse spre el, zîmbind, și-l întrebă curtenitor:

— Ce mai faci, jupîne? Ți-aduci aminte cum era pe vremuri?

---

[1] Tot ceea ce este considerat ilicit sau prohibit din punct de vedere al dogmei islamice (consumarea alcoolului, consumarea cărnii de porc etc.) este cuprins sub termenul *haram* „interzis; păcat".

[2] Formulă religioasă însemnînd „Allah este cel mai mare", rostită frecvent în diverse ritualuri sau în vorbirea obișnuită cu valoarea unei simple exclamații.

— Pe vremuri? He-heei! mugi El-Hamayuni. Numai dumneata ești de vină, domnule Ahmad!... Dumneata ne-ai părăsit!... Dar cînd am afat de la domnul Ali Abd er-Rahim că zaci in pat, mi-am adus aminte de pasiunile tinereții, ca și cînd ar fi fost ieri... Înseamnă că nu mai există credință — mi-am zis eu — dacă nu mă duc în persoană să-l văd pe bărbatul care mi-a fost atît de drag! Pe bărbatul adevărat, care te face să uiți de orice necaz!... Dacă lumea n-ar cleveti, le-aș fi adus cu mine pe Fatuma, și pe Temelli, și pe Dawlat, și pe Nahawund! Toate ar fi vrut să te vadă, domnule Ahmad!... Pentru noi ești același, indiferent dacă ne vizitezi seară de seară sau nu mai treci pe la noi cu anii... (Apoi, rotindu-și ochii aprigi:) Toți ne-ați părăsit... Și domnul Ali, fie binecuvîntat. A uitat de Saniyya el-Qililli, care-l aducea mereu pe la noi... Cei care au uitat trecutul sînt niște rătăciți... Nicăieri nu găsiți atmosfera intimă de la noi... De ce nu ne-ați mai vizitat? Dacă aș ști că v-ați pocăit, v-aș ierta, dar n-a venit încă vremea pocăinței... Domnul să vă dea viață lungă și s-aveți parte numai de bucurii!

— Nu vezi că s-a zis cu noi, jupîne? îi luă Ahmad vorba din gură.

— Nu supune asta tocmai dumneata care ești floarea bărbaților! îl consolă jupînul, înflăcărîndu-se. Nu-i decît o indispoziție trecătoare. O să se ducă și n-o să se mai întoarcă a doua oară. Nu te las pînă nu-mi promiți că o să mai vii pe la noi prin Wagh el-Baraka, măcar o singură dată, după ce te-ai întremat bine...

— S-au schimbat vremurile, jupîne Hamayuni, răspunse Muhammad Iffat în locul lui Ahmad Abd el-Gawad. Unde-i Wagh el-Baraka de odinioară? S-a transformat într-un vad pentru puștime... Vrei să ne trezim nas în nas cu copiii noștri?

— Pe urmă nu uita că nu putem sta la tocmeală cu cel de sus cînd e vorba de vîrstă și sănătate... interveni și Ibrahim el-Far. Trebuie să ne luăm gîndul de la asta... S-a isprăvit cu noi... așa cum a zis și *si* Ahmad. De-acum ne plecăm spre

apus... Ne-am speriat toţi şi ne-am oprit direct la doctor... Şi fiecăruia ne-a găsit cîte ceva. Ba ai cutare, ba ai cutare... Şi pe urmă ne-a luat cu sfaturile: toate începeau cu „NU" — nu mai bei asta... nu mai mănînci asta... şi tot felul de alte interdicţii... N-ai auzit de tensiune, jupîn Hamayuni?

— Eu vă sfătuiesc să trataţi orice boală cu băutură şi cu voie bună, îl îndemnă jupînul, privindu-l drept în ochi. Şi dacă o să mai daţi de necazuri, să nu-mi mai ziceţi mie pe nume...

— Bravo! exclamă Manoli. Ai perfectă dreptate!

— Ai uitat de *manzulul*[1] cel mai veritabil, jupîne Hamayuni, adăugă şi Muhammad el-Agami, ca şi cum ar fi vrut să-l completeze pe prietenul său.

— Ia spuneţi-mi şi mie, oameni buni, unde mă aflu? întrebă şeih Mitwalli, clătinînd din cap nedumerit. Sînt în casa fiului lui Abd el-Gawad? Sîntem la *gharza*[2] unde se fumează haşiş sau la crîşmă? Hai, spuneţi-mi!...

— Dar cine-i prietenul ăsta? întrebă El-Hamayuni, uitîndu-se chiorîş la şeih Mitwalli.

— Un evlavios desăvîrşit... un adevărat sfînt...

— Ia ghiceşte-mi şi mie viitorul, dacă eşti chiar un sfînt!... îl provocă El-Hamayuni, ironic.

— Sau temniţa sau spînzurătoarea! mormăi Mitewalli fără să stea pe gînduri.

— Cu adevărat, este un sfînt, strigă El-Hamayuni, izbucnind într-un rîs zgomotos. Ăsta-i sfîrşitul care mă aşteaptă... (Apoi, adresîndu-se şeihului): Dar e mai bine să-ţi ţii limba, dacă vrei să n-ai dumneata parte de sfîrşitul ăsta... Pricepi ce vreau să zic?...

— Ridică-te, dragul meu... îl încurajă Ali Abd er-Rahim pe stăpîn, aplecîndu-se spre el rugător. Lumea nu mai face doi bani fără tine... Ce-i cu noi, Ahmad! Crezi că trebuie să

---

[1] Preparat narcotic specific egiptean.

[2] Tip de cafenea în care se fuma în mod clandestin şi haşiş.

luăm în serios sfaturile doctorilor? Părinții noștri se mai însurau și după șaptezeci de ani... Ce s-a întîmplat, oare?

— Părinții voștri erau credincioși și curați la suflet, se grăbi Mitwalli Abd es-Samad să-i răspundă, vorbind tare și împroșcînd stropi de salivă în toate părțile. Nu erau nici bețivi, nici desfrînați ca voi... Asta-i adevărul, dacă vrei să-l afli...

— Doctorul a zis că dacă ești neatent cu tensiunea la nesfîrșit poți să ajungi la paralizie — Allah să ne apere de-așa ceva! Asta a pățit prietenul nostru El-Wadini... Decît să fiu osîndit să zac nemișcat în pat mai bine să mor... Doamne, ferește! Cum să zaci ani de zile fără să te mai poți mișca?

În acel moment, El-Agami, Hamido și Manoli se ridicară ca la un semnal, se scuzară și se retraseră, după ce-i urară stăpînului sănătate și viață lungă.

— Și Galila îți trimite sănătate! șopti Muhammad Iffat, apropiindu-se de urechea stăpînului. Ar fi vrut și ea să te vadă...

Abdo, cîntărețul la *qanun*, prinse din zbor șoaptele domnului Muhammad Iffat, și zise, plesnind din degete:

— Iar eu am venit trimis de sultana. A fost gata-gata să-și pună straie bărbătești și să vină chiar ea în persoană, însă a renunțat în ultima clipă, fiindu-i teamă pentru dumneata. Dar mi-a zis mie: Spune-i din partea mea: (tuși o dată și încă o dată, dregîndu-și glasul, și pe urmă începu să cînte încet:)

De pleci către cel drag
Și de-l găsești în prag,
Sărută-i dulcea gură
Și spune-i că-l aștept
Cu focu-aprins în piept
Și că mi-e dor te jură...

El-Hamayuni zîmbi, descoperindu-și proteza de aur și exclamă:

— Straşnic leac! Eu zic să-l încerci pe ăsta şi să nu iei în seamă vorbele cuviosului care ne proroceşte spînzurători...

Zabida? Nu mai am chef de nimic! Boala e tare nesuferită! Dacă se întîmpla atunci nenorocirea, puteam să mor beat... Asta-i prevestire rea; avertisment sigur că trebuie să încep o viață nouă...

— Am făgăduit să nu ne mai atingem de licoarea ademenitoare, cît timp ești obligat să stai închis aici, îl anunță Ibrahim el-Far, tot în șoaptă.

— Eu vă dezleg de făgăduință și vă rog să mă iertaţi pentru zilele pe care le-ați pierdut...

— Dacă ar fi cu putință, am sărbători aici, chiar în noaptea asta însănătoșirea ta, zise Ali Abd er-Rahim, zîmbind ispititor.

— Vă chem la pocăință și la pelerinaj... insistă din nou șeih Mitwalli Abd es-Samad.

— Parc-ai fi un militar la *gharza*!... izbucni El-Hamayuni, scos din sărite.

La un semn al lui El-Far, asupra căruia se înțeleseseră dinainte, cei trei prieteni se apropiară de stăpîn și începură să îngîne: „Tu nu ești bun să bei/ Atunci de ce te prinzi?" pe melodia „Tu nu ştii ce-i amorul/ De ce iubești atunci?"

Şeihul Abd es-Samad se porni la rîndul său să îngîne de unul singur versete din *sura Pocăinței*.[1]

Ahmad Abd el-Gawad nu se putu stăpîni şi rîse pînă cînd îi dădură lacrimile.

Timpul trecu pe nesimțite și la un moment dat se treziră cu șeih Mitwalli Abd es-Samad ridicîndu-se în picioare speriat.

---

[1] *Surat at-Tawba* (sura IX) din Coran. Mai este cunoscută și sub numele de „sura nevinovăției", după primul cuvînt cu care începe. Este singurul capitol din Coran care nu începe cu rostirea formulei *basmala*, ceea ce i-a făcut pe unii experţi să o considere o parte a *surei* anterioare, deși ea a fost redactată la șapte ani diferență de prima. Ideea ei esenţială se referă la consecințele încălcării credinței și perfidiei.

— Să știți că eu voi fi ultimul care va părăsi odaia asta, fiindcă trebuie să vorbesc ceva între patru ochi cu fiul lui Abd el-Gawad...

43.

După alte două săptămîni, Ahmad Abd el-Gawad se restabili complet și ieși din casă. Primul lucru la care se gîndi fu să-i ia pe Yasin și pe Kamal pentru a-și face împreună rugăciunea la moscheea Al-Husayn, spre a aduce mulțumiri și slavă lui Allah. Chiar în vinerea aceea, apăruse în ziare știrea despre moartea lui Ali Fahmi Kamil. Domnul Ahmad o citi, apoi o mai reciti înainte de a părăsi casa și le zise fiilor săi, în vreme ce cobora scara:

— A căzut din picioare și-a murit pe loc, în timp ce rostea un discurs în fața unei mulțimi. Pe cînd eu, după ce-am văzut moartea cu ochii, m-am ridicat din pat și uite-mă mergînd pe picioarele mele. Cine poate ști ce-l așteaptă? Viața noastră e în mîinile lui Allah și fiecare moare cînd îi este scris...

S-ar fi cuvenit să aibă răbdare și să mai rămînă cîteva zile sau poate cîteva săptămîni în casă, pentru a se mai întrema, dar a simțit că nu mai are stare și s-a hotărît să iasă. Stăpînul mergea în față, urmat de Yasin și de Kamal — o scenă care nu se mai repetase de la moartea lui Fahmi. Pe drumul dintre Bayna el-Qasrein și moschee, cei doi tineri avură ocazia să-și dea seama încă o dată de prestigiul stăpînului printre locuitorii din cartier, căci toți proprietarii dughenelor de pe stradă îi întinseră mîna și îl îmbrățișară, felicitîndu-l și exprimîndu-și bucuria pentru revederea lui. Cei doi fii erau măguliți; zîmbetul nu le mai părăsi fața tot drumul. Yasin se întreba cu candoare de ce nu s-o fi bucurînd și el de prestigiul tatălui său, de vreme ce au aceleași virtuți și aceleași cusururi. Kamal, în schimb, căzu pe gînduri recon-

siderîndu-și atitudinea față de tatăl său. Pînă nu demult fusese pentru el simbolul nobleței și măreției, iar în vremea din urmă înțelesese că poziția asta nu face două parale pe lîngă idealurile lui înalte. Nu-i decît faima unui bărbat mărinimos, iubitor de petreceri și plin de vigoare. Gloria și măreția sînt cu totul altceva — un bubuit de tunet care cutremură și revigorează inimile stinse și trezește energiile latente. Din nefericire, gloria stîrnește mai multă ură decît dragoste, mai multă invidie decît mulțumire, mai multă vrajbă decît prietenie. Și totuși numai aceasta-i fericirea: să te bucuri de glorie și preamărire! Dovada cea mai bună este că măreția unui om este în funcție de sacrificiul lui pentru țeluri înalte. În orice caz, tata este un bărbat fericit și trebuie să se bucure de fericirea lui! Privește la el ce falnic este! Și Yasin e destul de simpatic! Înfățișarea mea, în schimb, distonează într-un mod foarte ciudat. Parcă aș fi o mască de carnaval între ei! Poți să te amăgești oricît că frumusețea este podoaba femeilor și nu a bărbaților, căci asta tot nu va reuși să-ți șteargă din minte situația îngrozitoare în care te-ai aflat în chioșcul din curtea palatului Șaddad. Ce umilință! Tata a reușit să se tămăduiască de tensiune, dar eu cînd o să mă lecuiesc, oare, de iubire? Dragostea este o boală căreia nu i s-a găsit încă leac; e din familia cancerului. „Parisul este capitala splendorii și a iubirii" îi spusese Husein Șaddad în ultima scrisoare. Dacă-i așa, trebuie să fie și capitala durerilor! Prietenul tău cel mai bun a devenit de la o vreme zgîrcit cu scrisul. Aș dori să trăiesc într-o lume în care inimile să nu cunoască înșelăciunea.

Cînd ajunseră la cotitura din Khan Gaafar, li se ivi înaintea ochilor moscheea monumentală

— Oo, Husein! exclamă tatăl din adîncul sufletului, iar glasul lui exprima implorarea fierbinte.

Apoi grăbi pasul, privind spre moschee cu o lumină ciudată pe chip, urmat îndeaproape de cei doi fii. Oare s-ar putea

să înțeleagă vreodată tatăl său că el consimțise să-l însoțească fără nici o tragere de inimă, numai ca să nu-l refuze? Moscheea aceasta nu mai este pentru el decît un simbol al dezamăgirii pe care o încercase. Mai demult se oprea sub minaretul ei cu inima înfiorată, stăpînindu-și cu greu zbuciumul și lacrimile, cu pieptul clocotind de emoție, credință și speranță, pe cînd acum se apropie de ea total indiferent. Nu mai vede în această clădire monumentală decît un morman de piatră, fiare, lemn și vopsea, care ocupă o suprafață imensă fără nici un folos! Dar n-are de ales; din respect pentru tatăl său și pentru restul oamenilor, sau mai degrabă de teama lor, trebuie să interpreteze rolul de soldat credincios al lui Allah pînă la sfîrșitul vizitei. Aș vrea să trăiesc într-o lume în care omul poate fi liber, fără nici un fel de teamă și constrîngere.

Își scoaseră pantofii și intrară unul după altul. Tatăl se îndreptă fără să șovăie spre *mihrab*, invitîndu-i și pe cei doi fii să facă rugăciunea împreună cu el. Își duse mîinile la tîmple și porni să se roage cu ochii închiși, ca de obicei, iar ei se simțiră obligați să facă la fel. Yasin uită de toate cînd se simți dinaintea lui Allah cel iertător și milostiv. Kamal, în schimb, începu să-și miște buzele în mod mecanic fără să articuleze vreun cuvînt. Se apleca și se ridica, apoi se prosterna și cădea în genunchi, dar nu reușea să vadă în toate mișcările astea stereotipe decît un exercițiu fizic. Cele mai vechi vestigii de pe fața pămîntului sînt locurile de închinăciune. E plină lumea asta de temple! Oare cînd se va descotorsi omul de ele pentru a se bizui numai pe sine? Și ce-i cu glasul ăsta răsunător, care vine tocmai din fundul moscheii, pentru a le aminti oamenilor de sfîrșitul lumii? Ca și cînd timpul ar avea sfîrșit! E nespus de frumos să vezi un om luptîndu-se din răsputeri cu iluziile. Dar cînd va lua sfîrșit această înfruntare și luptătorul va putea să se declare fericit? Lumea asta mi se pare foarte ciudată! Oare să fi fost creată ieri? Bărbații de lîngă mine sînt părintele și fratele meu. De ce

nu sînt toți oamenii frați cu mine? Și inima asta pe care o port în piept cum de a acceptat atîtea chinuri? În fiecare clipă mă izbesc de o ființă nedorită. De ce s-a dus tocmai l-a la capătul pămîntului singurul om pe care l-aș fi dorit lîngă mine?

— Hai să ne așezăm puțin aici înainte de a face ocolul mormîntului! le propuse tatăl după ce terminară rugăciunea.

Se așezară cu picioarele adunate sub ei, fără să scoată o vorbă.

— N-am mai venit aici cu toții din ziua aceea... continuă tatăl cu aceeași blîndețe în glas.

— Hai să rostim *Al-Fatiha* pentru sufletul lui Fahmi! zise Yasin emoționat.

— Lucrurile lumești te-au cam împiedicat să-l vizitezi pe El-Husein, nu-i așa? îl descusu stăpînul pe Yasin.

— Ba nu trece nici o săptămînă fără să-l vizitez pe *sidi !* îl asigură Yasin, cu toate că nu se mai abătuse pe la moschee în răstimpul acestor ani decît de vreo cîteva ori.

Tatăl se uită apoi spre Kamal, ca și cînd l-ar fi întrebat din priviri „Dar tu?"

— Și eu tot așa! spuse Kamal cu sfială.

— El este mijlocitorul nostru la profetul Muhammad — bunicul său — în ziua de apoi, continuă tatăl cu smerenie.

De data asta se ridicase după boală — după ce primise o lecție severă, de neuitat — convins de forța bolii și temîndu-se atît de tare de urmările ei, încît intenționa sincer să se pocăiască. De altfel fusese întotdeauna convins că mai devreme sau mai tîrziu trebuia să sosească și momentul acesta. Dar acum nu mai avea nici cea mai mică îndoială că trebuia să lase gluma de-o parte. De fiecare dată cînd amintirile îl năpădeau, încerca să se consoleze, gîndindu-se la bucuriile nevinovate de care va mai avea parte în viitor: prietenia, veselia și gluma. Tocmai din acest motiv se rugă lui Allah să-l păzească de ispitele diavolului și să-l ajute să ducă la capăt hotărîrea de a se pocăi. Începu să îngîne una după alta cele cîteva *sure* mai scurte pe care le știa pe de rost.

Se ridică și o dată cu el se sculară și băieții, pornind în urma lui către mormîntul sfîntului. Îi întîmpinară aromele plăcute ce ardeau și șoaptele cîtorva recitatori care porneau din colțuri. Se prinseră în mulțimea care se mișca asemeni unei ape învălurite, înconjurînd mausoleul. Ochii lui Kamal se opriră asupra turbanului mare, verde, apoi insistară îndelung asupra ușii de lemn, pe care o sărutase de nenumărate ori și rămase pe gînduri, cu mintea năpădită de comparații și îndoieli. Își aminti momentul cînd i se dezvăluise taina acestui mormînt, înconjurat atîta vreme într-un nor de mister. Fusese prima tragedie din viața lui. Curînd după aceea îi urmaseră altele, distrugînd și dragoste, și credință și prietenie. Apoi, se minună că după toate astea se mai ținea pe picioarele lui, privind realitatea ca un adorator, fără să-i pese de loviturile soartei. Amărăciunea i se oglindea în ochi, instalîndu-se într-un zîmbet trist. Respinse fără urmă de regret fericirea oarbă ce lumina chipurile celor care se învîrteau fără încetare în jurul mormîntului. Cum să renunțe la lumină pentru o astfel de fericire, cînd se legase să deschidă ochii larg, să prefere neliniștea vie și nopțile albe în locul, acelei tihne mincinoase, amăgitoare. După ce făcură un ocol complet, tatăl îi invită să se așeze puțin pe marginea mausoleului și-i dădură ascultare. Cîțiva cunoscuți se apropiară de stăpîn și-i întinseră mîna, felicitîndu-l. Vreo doi-trei mai rămaseră de vorbă cu el, așezîndu-se pe unde mai putură găsi vreun locșor. Cei mai mulți îl cunoșteau pe Yasin; se întîlniseră cu el fie în prăvălia tatălui, fie la școala En-Nabhasin. Pe Kamal nu-l știa însă aproape nimeni. Slăbănogeala lui atrase atenția unuia dintre ei, care-l întrebă pe stăpîn în glumă:

— Ce-i cu băiatul ăsta al tău? Parc-ar fi atins de lepră...

— Mie mi se pare că mai degrabă tu ești lepros! îi răspunse stăpînul fără a sta pe gînduri, ca și cum i-ar fi întors un salut.

Yasin zîmbi. Zîmbi și Kamal. Era pentru prima oară cînd făcea cunoștință cu fața ascunsă a tatălui său, despre care aflase atîtea în vremea din urmă. Stăpînul îi părea acum un bărbat ce nu scapă nici un prilej pentru a rosti o vorbă de duh, chiar și atunci cînd se află în lăcașul slavei și pocăinței, dinaintea mormîntului lui Al-Husayn. Reacția promptă a tatălui îl duse pe Yasin cu gîndul la viitor, întrebîndu-se dacă după necazul pricinuit de boală o să se mai întoarcă la obișnuitele petreceri. „Sînt tare curios să știu dacă se va mai întoarce" își zise în sinea lui.

44

Umm Hanafi stătea cu picioarele adunate sub ea pe rogojina din mijlocul salonului, iar pe canapeaua din fața ei se îngrămădiseră unul în altul Na'ima — fiica Aișei — și Abd el-Mun'im și Ahmad — băieții Khadigăi. Cele două ferestre ce dădeau spre curte erau deschise, pentru a domoli zăduful de august încărcat de umezeală, chiar dacă nu se simțea nici o boare în văzduh. Lampa cea mare atîrna nemișcată de plafon, răspîndind în salon o lumină slabă. Celelalte camere erau cufundate în beznă și tăcere. *Umm* Hanafi ținea capul plecat și mîinile încrucișate la piept, pîndind pe sub sprîncene copiii de pe canapea. Nu scotea aproape nici o vorbă, dar buzele ei se mișcau necontenit.

— Pînă cînd o să stea unchiu'Kamal pe terasă? întrebă Abd el-Mun'im pe neașteptate.

— Aici e prea cald! îi explică *umm* Hanafi. De ce n-ați rămas și voi cu el?

— E prea întuneric și Na'imei îi e frică de gîngănii.

— Și noi cît o să mai dormim aici? se amestecă și Ahmad în vorbă, sîcîit. Asta-i a doua săptămînă. Vreau să mă întorc la tata și la mama...

— O să vă întorceți în curînd... Mai aveți un pic de răbdare, îi imploră *umm* Hanafi. O să fiți fericiți!... Rugați-vă și voi lui Allah, căci numai el îi ascultă pe cei mici și nevinovați!...

— Ne rugăm și înainte de culcare și dimineața cînd ne trezim, așa cum ne-ai sfătuit, spuse Abd el-Mun'im cu voce plîngăreață.

— Și eu mă rog tot timpul, mai adăugă *umm* Hanafi. Și-acum tot asta fac. Numai el poate goni nenorocirea...

Abd el-Mun'im întinse palmele cu fața în sus, într-un gest de implorare și-l îndemnă și pe Ahmad să facă la fel. Acesta se supuse docil cu aceeași mutră bosumflată. Apoi porniră să se roage amîndoi deodată, așa cum se obișnuiseră să facă în ultimele zile:

— Doamne, tămăduiește-l pe unchiul Khalil și pe verii noștri Osman și Muhammad ca să ne putem întoarce la casa noastră liniștiți...

Pe fața micuței Na'ima se citea o emoție puternică, iar ochii ei albaștri senini se umeziseră, gata să podidească în lacrimi.

— Ce-or fi făcînd tata, și Osman, și Muhammad? Și mama? Vreau s-o văd! Vreau să-i văd pe toți!

Abd el-Mun'im se întoarse spre Na'ima, încercînd s-o aline:

— Nu mai plînge, Na'ima! Te rog mult să nu plîngi! Unchiu' este bine!... Și Osman e bine... Și Muhammad... În curînd o să ne întoarcem la noi acasă... Așa zice bunica... Și unchiu' Kamal mi-a spus acum cîteva clipe același lucru...

— În fiecare zi aud vorbele astea... murmură Na'ima, plîngînd de-a binelea. Dar de ce nu ne îngăduie să ne întoarcem la ei? Vreau să-i văd pe tata, pe Osman și pe Muhammad ... Vreau s-o văd pe mama...

— Și eu vreau să-i văd pe tata și pe mama... îngăimă Ahmad, protestînd.

— O să ne întoarcem îndată ce se fac bine!.. încercă Abd el-Mun'im să-i potolească.

— Ba să ne întoacem acum! insistă Na'ima, încăpățînîndu-se... Vreau să mă întorc acum!... De ce ne țin departe de ei?

— Se tem să nu ne îmbolnăvim și noi! îi răspunse Abd el-Mun'im.

— Mama e acolo, mătușa Khadiga e acolo, unchiul Ibrahim e acolo, bunica e acolo... Ei de ce nu se îmbolnăvesc? întrebă Na'ima cu aceeași obstinație.

— Fiindcă ei sînt mari...

— Dacă cei mari nu se îmbolnăvesc, atunci tata de ce s-a îmbolnăvit?

— Te-a necăjit ceva? o întrebă *umm* Hanafi cu glasul ei plin de blîndețe, după ce oftă prelung. Și asta-i tot casa ta. Uite-i aici și pe Abd el-Mun'im și pe Ahmad... Ai cu cine să te joci... Iar unchiul Kamal ține la tine ca la ochii din cap. Nu mai ai mult de stat aici. Într-o zi-două o să te întorci la mama și la tata, la Osman și la Muhammad. Hai, nu mai plînge, micuța mea stăpînă!... Și roagă-te ca tata și frații să se însănătoșească mai repede!...

— Au trecut două săptămîni! bombăni Ahmad necăjit. Am numărat zilele pe degete! Pe urmă, apartamentul nostru este la etajul doi și boala e la etajul unu... De ce să nu ne întoarcem acasă și s-o luăm și pe Na'ima la noi?

— O să se supere unchiul Kamal, dacă aude ce-ai spus! îl avertiză *umm* Hanafi, ducîndu-și degetul la buze. Vă cumpără și ciocolată și semințe și alune... Cum poți să spui că nu mai vrei să stai cu el? Nu mai sînteți mici de-acum! Peste o lună tu și Abd el-Mun'im intrați la școală... Și tu la fel, Na'ima!...

— Lăsați-ne cel puțin să ieșim ca să ne jucăm în stradă!... propuse Ahmad, bătînd puțin în retragere.

— Adevărat, *umm* Hanafi! întări și Abd el-Mun'im propunerea. De ce nu ieșim să ne jucăm în stradă?

— Aveți o curte cît toată lumea! le-o reteză ea. Aveți și teresa la dispoziție! Ce vă trebuie mai mult! Cînd era ca voi, *si* Kamal nu se juca decît în casă... Și cînd termin cu treburile, o să vă mai spun o poveste!... Ce ziceți?

— Ieri ne-ai spus că nu mai știi nici o poveste! mormăi Ahmad.

— Mătușa Khadiga știe mai multe povești... protestă Na'ima printre sughițuri, în vreme ce-și ștergea lacrimile. Și unde-i mama, să mai cînt împreună cu ea?

— Te rog de-atîta timp să ne cînți și nouă ceva, dar refuzi cu încăpățînare... încercă *umm* Hanafi s-o înduplece.

— Nu cînt! Cum să cînt cînd tata și Osman și Muhammad sînt bolnavi?

— Vă pregătesc masa și pe urmă toată lumea la culcare, le-o reteză femeia autoritar și sări în picioare. Brînză, pepene verde și pepene galben. Ne-am înțeles?

Kamal se așezase pe un scaun în latura descoperită a terasei, dincolo de bolta de iasomie și glicină. Dacă n-ar fi fost îmbrăcat în *ghilbabul* alb, nici nu s-ar fi zărit prin întuneric. Rătăcea cu ochii în nemărginita împărăție a stelelor, cufundat în gînduri. Tăcerea din jurul lui nu era întreruptă decît de glasurile rarilor trecători și de cîriitul găinilor care se mai vînzoleau în cotețul din colț. Întîmplările din ultimele două săptămîni întorseseră casa pe dos, lipsind-o de obișnuita ei rînduială: mamă-sa era mai mult plecată, apărînd doar în răstimpuri rare, iar cei trei mici întemnițați ajunseseră să-l agaseze cumplit cu întrebările lor repetate la nesfîrșit. Nu se mai simțea în stare să inventeze noi tertipuri pentru a-i ține în frîu și nici să inventeze povești ca să-i înveselească.

În Es-Sukkariyya nu se mai auzea cîntecul Aișei și nici măcar rîsul ei cristalin. Își petrecea noaptea fără să închidă ochii, alergînd fără contenire de la patul soțului ei la cei doi copii, de la ei înapoi la soț și tot așa. Pe cît de mult dorise Kamal în copilărie s-o vadă pe Aișa înapoi în Bayana el-Qasrein, la vechea ei casă, pe atît de mult se temea acum să nu fie nevoită să se întorcă acolo cu aripile frînte și cu inima sfîșiată. „Dacă te duci cumva prin Es-Sukkariyya, să nu zăbovești prea mult pe-acolo!“ îi șoptea mamă-sa la ureche, aproape de fiecare dată cînd îl vedea. Dar el nu ținuse seama de sfatul ei; trecuse de cîteva ori pe acolo și de fiecare dată cînd

pleca își dezinfecta mîinile cu un lichid din care se răspîndea un miros ciudat și o neliniște ce-i năpădea sufletul. Bacteriile de febră tifoidă erau într-atît de mici încît nu se puteau vedea cu ochiul liber, dar puteau să curme în orice clipă cursul vieții, să hotărască destinul oamenilor sau să trunchieze familii întregi, după bunul lor plac. Micuțul Muhammad se îmbolnăvise primul, îi urmase Osman și în cele din urmă căzuse pe neașteptate și tatăl lor. La miezul nopții, slujnica Suwaydan se repezi în Bayna el-Qasrein pentru a-i vesti că Amina va înnopta în Es-Sukkariyya. Apoi îl încredință că nu trebuie să-și facă nici un fel de griji în privința asta. Atunci din ce cauză a decis să rămînă peste noapte acolo? Și de ce simte că i se strînge inima? Cu toate astea, nu-i exclus ca atmosfera să se însenineze cît ai clipi din ochi, cei doi copii și Khalil Șawkat să se însănătoșească, aducînd din nou soarele pe chipul Aișei. A uitat că și casa lui trecuse cu opt luni în urmă printr-o situație asemănătoare? Și iată că stăpînul s-a restabilit complet, cu vechea lui vigoare și licărirea veselă-n priviri. Ba din cînd-în cînd se mai întîlnește și cu prietenii. Totul se poate schimba într-o clipită.

— Ești singur aici?

Kamal recunoscu glasul imediat, se ridică și porni spre ușa terasei, ieșind în întîmpinarea fratelui său.

— Ce mai faci? întrebă el. Poftim sus!

Îi oferi un scaun. Yasin respiră adînc după efortul la care îl obligase scara întortocheată și pieptul i se umplu de parfumul tufelor de iasomie.

— Copiii au adormit! șopti Yasin în timp ce se așeza, oftînd. Cred că și *umm* Hanafi a ațipit...

— Sărmanii de ei! N-au avut un moment de liniște și nu le dau nici celorlalți pace cît e ziua de lungă!... Cam cît să fie ceasul?

— Păi trebuie să fie trecut de unsprezece... Aerul e mult mai plăcut aici decît pe stradă...

— Tu de unde vii?

— Nici nu mai știu unde mi-e capul... Tot timpul sînt pe drumuri, alergînd între Qasr eș-Șawq și Es-Sukkariyya. Cred că mamă-ta n-o să se mai întoarcă în seara asta acasă...

— Mi-a spus și Suwaydan un pic mai devreme. Ce noutăți mai ai? Spune-mi și mie ce se mai întîmplă! Sînt tare neliniștit!

— Să știi că toți sîntem la fel!... spuse Yasin și oftă adînc. Toată nădejdea mi-e în Cel de Sus... E și tata acolo...

— La ora asta?

— Închipuie-ți! L-am lăsat în casă... (După o scurtă pauză continuă:) Am stat în Es-Sukkariyya pînă la opt seara, cînd m-am pomenit cu cineva din Qasr eș-Șawq, venit să mă anunțe că pe nevastă-mea au apucat-o durerile facerii. Am alergat într-un suflet la moașa *umm* Ali și-am cărat-o cu mine acasă, unde am găsit-o pe Zenoba înconjurată de niște vecine. Cred c-am stat acolo cam un ceas și-am simțit că nu mai sînt în stare să suport gemetele și urletele ei. Am pornit din nou singur în noapte, lăsîndu-mă purtat de pași spre Es-Sukkariyya, unde l-am găsit pe tata, stînd de vorbă cu Ibrahim Șawkat.

— Ce se-ntîmplă acolo? Spune-mi și mie ce-ai mai aflat!

— Nici un semn bun! Situația pare să fie destul de gravă, urmă Yasin mai mult în șoaptă.

— Gravă? repetă Kamal cu teamă în glas.

— Da! Am venit aici în speranța că o să găsesc și eu un pic de liniște. Și Zenoba asta n-a mai găsit altă noapte ca să nască?! Am ostenit, alergînd între Qasr eș-Șawq și Es-Sukkariyya, după doctor și după moașă. Lucrurile par să fie destul de complicate. Soția răposatului Șawkat s-a uitat în ochii fiului ei și a exclamat: „Apără-mă, doamne! Trebuie să mă iei pe mine înainte de a-l lua pe el!“ Mamă-ta s-a necăjit tare cînd a auzit vorbele astea din gura ei, dar bătrîna n-a luat-o în seamă și a continuat cu glasul hodorogit: „Îi stă scris pe față. Așa au arătat toți din neamul Șawkat pe patul de moarte! I-am văzut, zbătîndu-se între viață și moarte și pe tată-său, și pe unchi-său și pe bunicu-său...“ N-a mai

rămas din Khalil decît o umbră, înțelegi? Și tot la fel arată și bieții copii!... Nu există o altă putere și forță în afara lui Allah!...

— Poate că de data asta n-o să se împlinească prorocirile bătrînei... mormăi Kamal, înghițind în sec.

— Poate... Kamal, nu mai ești de-acum un copil! Ești bărbat în toată firea! Trebuie să știi și tu cel puțin atît cît știu eu!... Doctorul a zis că situația e foarte gravă!...

— Și e vorba de toți trei? îl mai întrebă Kamal cu sufletul la gură.

— De toți! Și Khalil, și Osman, și Muhammad! Doamne, ce ghinion a avut și Aișa!...

Kamal își aminti familia Aișei, așa cum o văzuse întotdeauna: fericiți și veseli, luînd viața drept o joacă. Oare o s-o mai vadă pe Aișa rîzînd vreodată din toată inima? Și Fahmi, cum fusese smuls dintre ei? Printr-o lovitură năprasnică a soartei. Englezii sau febra tifoidă sau orice altă cauză sînt tot una! Un motiv ca oricare altul! Doar credința în Allah a făcut din moarte o fatalitate și o filozofie ce provoacă numai descumpănire și confuzie. În realitate ea nu-i decît o loterie, un joc.

— Asta-i lucrul cel mai îngrozitor pe care l-am avut de îndurat în viața mea!...

— Asta-i situația! Ce putem face? Ce vină are Aișa ca să i se întîmple tocmai ei o nenorocire ca asta? Iertare și îndurare, doamne!

Oare există vreo filozofie în stare să explice o moarte în masă? Moartea urmează cu rigurozitate legile „jocului". Dar cum să fii calm și s-o accepți, cînd ai devenit tu însuți obiectul jocului? S-ar putea s-o întîmpini zîmbind, dacă ai socotit-o întotdeauna o lege a naturii, explicînd-o liber de orice prejudecăți. Asta ar fi o victorie totală atît asupra vieții cît și asupra morții. Or biata Aișa e foarte departe de-așa ceva!

— Simt că se învîrtește pămîntul cu mine!...

— Asta-i viața! rosti Yasin cu un ton serios și înțelept, pe care Kamal îl auzea pentru prima oară. Și trebuie s-o luăm așa cum este! (Apoi, se ridică brusc și schimbă vorba:) Acum trebuie să plec!...

— Mai rămîi cu mine, te rog! insistă Kamal, ca și cînd l-ar fi chemat în ajutor.

— A trecut de mult ora unsprezece, se scuză Yasin. Mă opresc mai întîi în Qasr eș-Șawq să mă încredințez că nu i s-a întîmplat nimic rău Zenobei. Pe urmă, îmi îndrept din nou pașii spre Es-Sukkariyya, să fiu alături de ei. Mi se pare că voi avea parte de-o noapte albă. Numai Allah știe ce ne-aducé ziua de mîine!

— Vorbești de parcă totul s-ar fi sfîrșit, spuse Kamal cu un glas ciudat, înăbușit și se ridică de pe scaun agitat. O iau și eu îndată spre Es-Sukkariyya...

— Nu, tu trebuie să rămîi aici cu copiii pînă la ziuă! protestă Yasin. Și încearcă să te odihnești! Altfel o să-mi pară rău că ți-am spus adevărul...

Yasin părăsi terasa, însoțit de Kamal, care-l conduse pînă la poartă. Cînd ajunseră la palierul etajului de sus, unde dormeau copiii, Kamal își aruncă ochii spre ușă și mormăi cu tristețe în glas:

— Bieții copii! Na'ima a vărsat atîtea lacrimi în ultimele zile de parcă inima ei presimțea nenorocirea.

— Copiii uită foarte repede! zise Yasin, vrînd să-l consoleze. Mai greu o să fie pentru cei mari!

Cînd coborîră în curte, ajunse pînă la urechile lor un strigăt din stradă, spintecînd tăriile nopții:

— Suplimentul *El-Muqattam!* Suplimentul *El-Muqattam!*[1]

---

[1] Ziar egiptean ce poartă numele platoului stîncos situat în partea de est a orașului Cairo. Publicația a fost fondată la Cairo în anul 1889 de oamenii de litere Ya'qub Sarruf (1852 — 1927) și Faris Nimr (1856 — 1951).

— Suplimentul *El-Muqattam* acum la cumpăna nopţii? îşi exprimă Kamal nedumerirea.

— Aa, ştiu despre ce-i vorba — zise Yasin cu tristeţe. Am auzit zvonul cînd veneam spre tine. A murit Saad Zaghlul.

— Saad! exclamă Kamal uluit.

— Păstrează-ţi calmul! îl linişti Yasin, oprindu-se din mers şi întorcîndu-se spre el. Ne-ajunge necazul nostru!

Kamal rămase cu ochii aţintiţi în beznă, simţind că orice vorbă îi moare în gît, nemaifiind în stare să facă un pas. Părea că moartea lui Saad Zaghlul l-ar fi făcut să uite de toţi ceilalţi: şi de Khalil, şi de Osman, şi de Muhammad, şi de Aişa...

— A trăit destul şi s-a bucurat şi de glorie... Ce-ai vrea mai mult? Allah să fie milostiv cu el!

Îl urmă pe Yasin în tăcere, fără să-şi poată reveni. Nu-şi dădu seama cum ar fi reacţionat la aflarea acestei ştiri, dacă ea n-ar fi coincis cu tragedia din familia lui. Cînd se întîlnesc mai multe nenorociri, par să se sfideze una pe alta. Aşa s-a întîmplat şi cînd a murit bunică-sa. Asta a fost curînd după ce s-a prăpădit Fahmi şi tocmai de aceea evenimentul a trecut aproape neobservat. Aşadar, Saad s-a stins din viaţă! S-a stins acela care a stat ani de zile în exil, a făcut revoluţia, închinîndu-şi întreaga viaţă luptei pentru libertate şi pentru Constituţie! Cum ar putea să nu se întristeze cînd lui îi datorează tot ce are mai bun în suflet şi în minte, tot ce simte şi gîndeşte?!

---

[1] Încetarea din viaţă a lui Saad Zaghlul, la 23 august 1927, a însemnat o grea pierdere nu numai pentru Partidul Al-Wafd, dar şi pentru mişcarea naţională egipteană în general, mai ales că ea a survenit în momentul în care se conturase posibilitatea fuzionării diferitelor partide naţionale, ca urmare a eforturilor lui din ultimii ani de viaţă

Yasin mai zăbovi cîteva clipe înainte de a deschide poarta. Apoi, își strînseră mîinile în tăcere, luîndu-și rămas bun. În clipa aceea, Kamal se trezi ca dintr-un vis și-i spuse fratelui său, stingherit:

— Îți doresc să constați cînd ajungi acasă că soția ta a și născut.

— Iți mulțumesc! răspunse Yasin, pregătindu-se de plecare. Iar eu îți doresc să ai parte de un somn bun!

Lector : CORNEL SIMIONESCU
Tehnoredactor : AURELIA ANTON

Bun de tipar 1.IX.1987
Coli ed. 14,33. Coli tipar 8,5.

Comanda nr. 70 077
Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii"
Piaţa Scînteii nr. 1, Bucureşti
Republica Socialistă România

naghib mahfuz

«*Trilogia* lui Naghib Mahfuz *(Bayna El-Qasrein, Qasr eş-Şawq, Es-Sukkariyya)* este o saga, dar o saga egipteană, este istoria unei familii egiptene din clasa de mijloc. Această cronică de familie îi permite autorului – prin acumulare de fapte şi prin evoluţia situaţiilor conflictuale dintre membrii familiei Abd el-Gawad şi societate, ca şi printr-o măiestrită analiză a schimbărilor produse în spaţiu şi în timp de marile transformări sociale pe care le-a cunoscut Egiptul – să realizeze portretul unei epoci. În *Trilogie*, Naghib Mahfuz s-a dovedit a fi maestru nu numai al naraţiunii, al evocării detaliilor materiale şi stărilor sufleteşti, ci şi un mare maestru al sugestiei, al creării unei atmosfere specifice, care sub aspectul unei armonii perfecte, în care viaţa curge ca o apă lină, ascunde în permanenţă ceva, o stare de tensiune, în care mocneşte şi este gata să izbucnească focul unor puternice conflicte.»

NICOLAE DOBRIŞAN

Vol. I—II, Lei 16

editura minerva